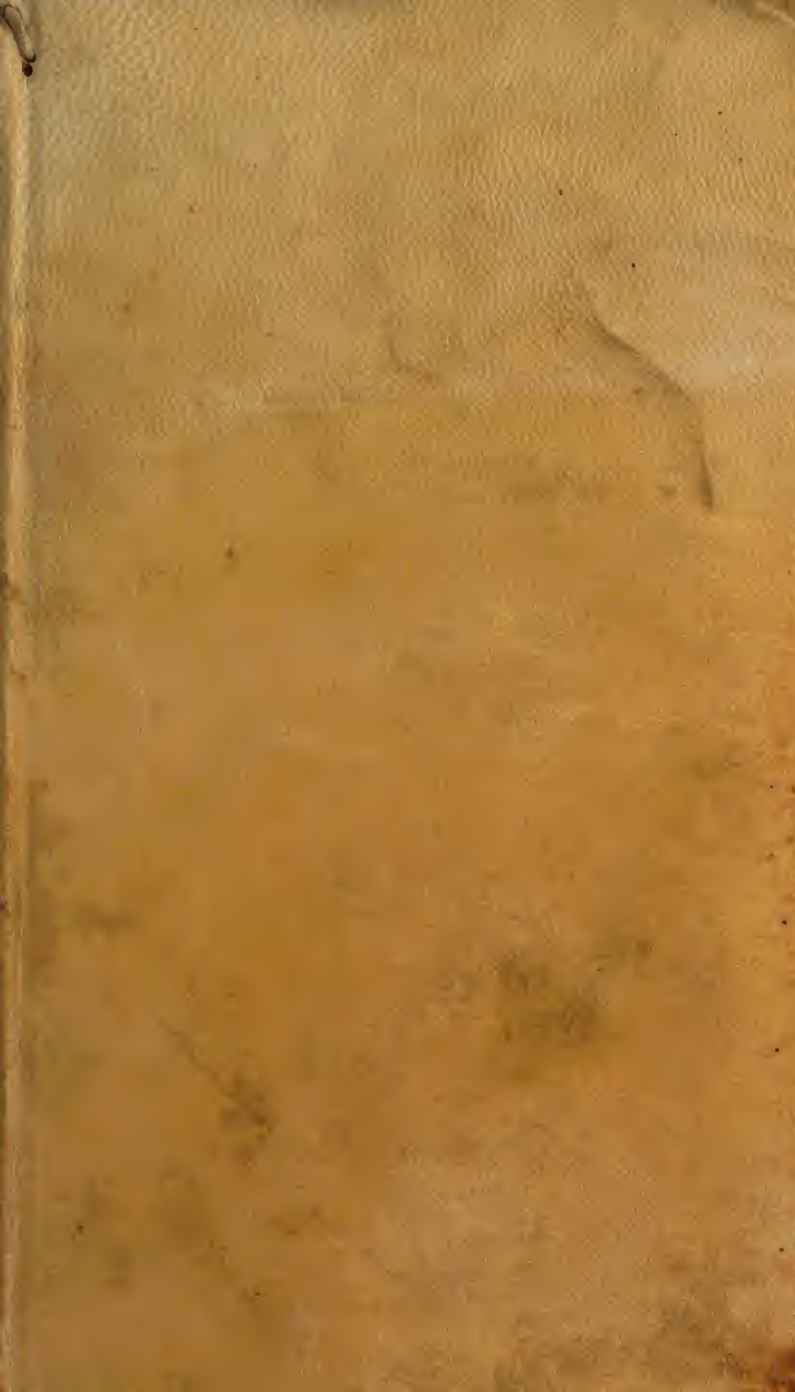
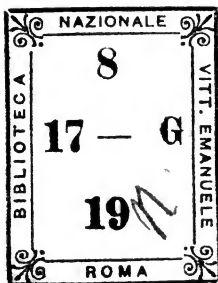

5-514

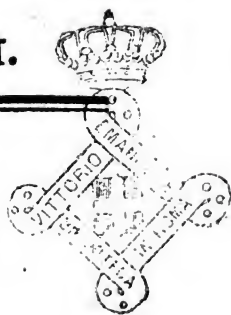

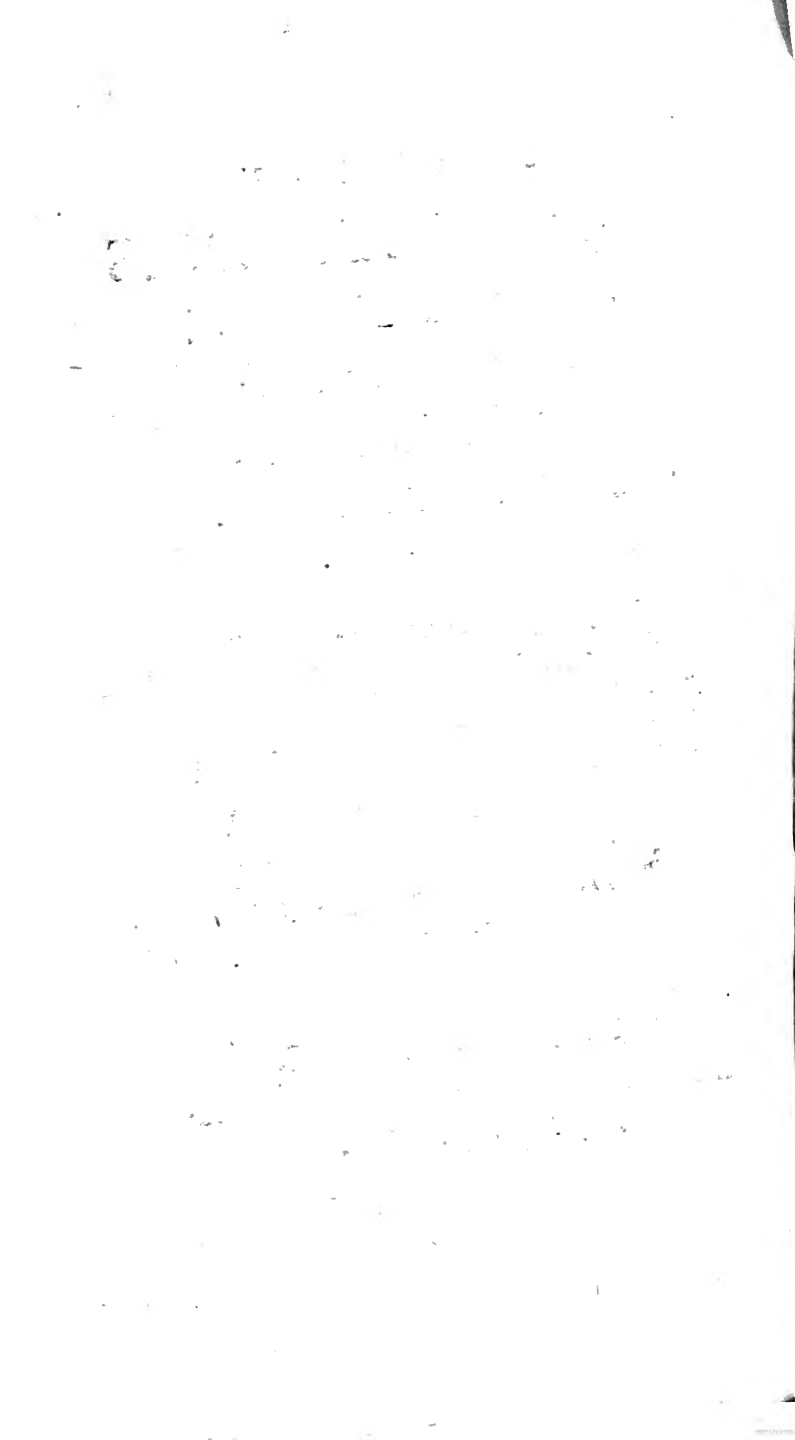
SELECTÆ
DISSERTATIONES
POLEMICÆ
AD TRACTATUM
DE DEO.
TOMUS PRIMUS.

ROMÆ clō.Iccc.Lxxi.

Præsidum adprobatione.

DISSERTATIONES

T O M. I.

- I. DE DEI EXISTENTIA.
- II. DE RELIGIONE REVELATA.
- III. DE SECTIS ANTICHRISTIANIS.
- IV. DE SECTA MAHOMETANA.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Rm̃o Patri Mag. Sac. Pal. Apost.

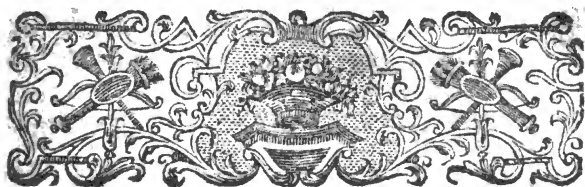
D. Jordani Patr. Antioch. Vicesg.

IMPRIMATUR,

**Fr. Thomas Augustinus Ricchini Ord. Prædic.
Sac. Pal. Apost. Mag.**

DISSERTATIO
DE
DEI EXISTENTIA.

DISSERTATIO DE DEI EXISTENTIA

PARS PRIMA.

- I. *A*mbigere de existentia Dei, nihil aliud est, nisi purum, putumque delirium.
- II. *Argumenta indissolubilia, quibus semper demonstrata est hæc existentia. Deliria duorum recentiorum Scriptorum.*
- III. *Nonnullæ aliæ opiniones Mopertuisii, Anonymique Libertini de hac re confutatae.*
- IV. *Proponitur argumentum deductum ex consideratione universi.*
- V. *Prima demonstratio desumpta ex motu. Tolandus refutatur. Casus Epicureus dari non potest.*
- VI. *Motus corporum cælestium in quocumque systemate nos cogit fateri, esse Deum.*
- VII. *Creatio rerum superior Mechanices legibus, aliud divinitatis argumentum.*
- VIII. *Falsa Helvetii opinio de rerum creatione evidenter confutatur.*
- IX. *Pulchritudo, & amplitudo universi: concentus partium: relatio mediorum ad fines, argumentum sapientis, potentis, liberique opificis.*

X. *Atheorum responsum confutatur . Reducitur argumentum ad suum principium , eruiturque demonstratio .*

XI. *Existencia contingens rerum , ultima demonstratio Dei existentiae .*

XII. *Dei perfectiones derivatae necessaria consequutione ex eo , quod ipse per se existat .*

XIII. *Specimen ratiocinandi Roussoji in hac re .*

§. I.

Ambigere de existentia Dei , nihil aliud est , nisi purum putumque delirium .

ULLA certe historia est , quæ majorem cum ob vanitatem specierum , tum ob rerum varietatem , admirationem excitet , quam Historia Humani Spiritus , sive earum sententiarum , quas homines excogitarunt , publicique juris fecerunt , has , illasque res longa meditatione contemplantes . Scientiæ omnes , artesque liberales satis aperte ostendunt horum opinionum diversitatem quovis sæculo suorum cultorum , & ex iis quarundam adeo singularem , & a fine alienarum , ut nonnisi ingratis nostris credere possimus , nos ab iis non decipi , qui illas exponunt . Cicero , Lactantius , Laertius , & ante illos Aristoteles , ut de Philosophis loquar , identidem sententias ejusmodi proferunt iis insignibus , ut non multum a Poeticis fabulis differant . Enimvero ita Varo scripsit , *nemo ægrotans quicquam somniat tam*

tam infandum , quod non aliquis dicat Philosophus . (in Fragmen.) Renatis in Europa Litteris , licet ars nulla tantis extollatur laudibus , quantis Sapere , arsque recte , & sapienter cogitandi , qua factum est , ut cuilibet disciplinæ nobilitatis , & splendoris accessio facta sit magna , hoc tamen ingenue fateamur necesse est , humana ingenia , cum numquam innatam infirmitatem excusserint , produxisse his etiam temporibus , & producere die quolibet (in quibusdam præcipue regionibus , ubi de libertate cogitandi gloriantur) in rebus philosophicis , in eruditis , in humanioribus , & in quavis alia litteraria disciplina , systemata adeo præter opinionem absurda , sententias adeo distortas , quæ veterum diliramenta , miseramque , & irrisam sæculorum , quæ barbara nominamus , ignorantiam sæpe exæquent , immo etiam superent . Hinc , licet luce tanta nunc litteraria Resp. illustretur , jure ac merito saniores homines conqueruntur , ut ætate sua Cicero , se gravari , opprimique non solum stolidi vulgi , sed multo magis quorundam litteratorum insanis , falsisque opinionibus , qui , vel quia judicandi acumine , vel quia scientia carent , eas in libros digerunt , vel in cœtibus exponunt . *Oppressi sumus opinionibus non modo vulgi , verum etiam hominum leviter credentium . (De Orat. lib. 3.)*

Tamen ex iis omnibus insanis opinionibus , quæ prodierunt , non solum maxime impia , & scelestæ , sed dementissima , & quam a bruto

animanti potius , quam ab homine confictam vere dixeris , illa sine dubio est , quæ in dubium revocat veritates , quibus Religio innitur , eamque præcipue , quæ est omnium caput , hoc est , *existentiam Entis infinite perfecti , a mundo diversi omnino , totiusque mundi Creatoris , & moderatoris sapientissimi , hominumque æterni remuneratoris* . Assertio veritati adeo splendidæ adversa , non aliunde nasci potest , nisi ab ingenio debili , deliro , furoris impetu actò , ita ut res omnes cernat perturbatas , neque simplicissimas notiones , & clarissimas internoscat . Petrus Bælius hujus morbi forte haud prorsus expers , scripsit non semel , neminem fieri posse *Atheistam , nisi ab animo lymphato per vim tractum* . Quod ipse confirmat exemplo , verbisque quorundam amicorum suorum , qui *Spiritus fortes* appellantur , sed sunt revera , ipsique confitentur , cum furore non aguntur , *Spiritus dementes* , furentesque . Quod etiam eleganter ætate sua Aristoteles , vel quisquis alius *Magnorum Moralium* auctor fuerit , dixit : *Si quispiam sit tam impavidus , ut neque Deos timeat , is non fortis , sed fatuus erit* . Alii namque errores , in quos quotidie misere mortales labuntur , nostrorum ingeniorum debilitatem arguunt , quæ non semper advertunt relationes sæpe occultissimas , quas inter se notiones habent . At impius , qui Deum , & providentiam negat , est vir , qui sensum communem ejuravit .

§. II.

*Argumenta indissolubilia , quibus semper
demonstrata est hæc existentia . Deliria
duorum recentiorum Scriptorum .*

Siquidem in populis , qui litteras excoluerunt , præcipue vero ex quo resplenduit mortalibus Christiana Religio , præter alias non virtute tantum , sed sapientia ornata , industrii homines , qui non defuere , claram Metaphysici ratiocinii faciem sequentes , veritates præcipuas Naturalis Religionis , & præsertim existentiam *Entis Primi* demonstrarunt argumentis tam apertis , tamque validis , ut iis sana mens nullo modo repugnare possit , analytica compendiaria methodo ad veritates simplicissimas progressi , id est ad principia prima nota cuilibet . Ejusmodi est illud , quod ex consideratione horum *Entium* contingentium , & mutabilium nos erigit ad cognitionem Entis necessario existentis , immutabilis , æterni , quo sublato , etiam prima nunquam in rerum natura fuissent : tale est illud , quod nobis aperit motorem primum stabilem , sine quo concipi nequeunt motus illi , quos in natura , quæ per se iners est , videmus ; hujus generis demum illud , (ut alia nunc præteream) quod nos manu velut ducit , cogitque , ut fateamur , esse causam primam rerum omnium creatricem , cum nulla ex iis , neque universæ simul in se

ipsis existentiae suae principium habeant . Hæc , & alia talia argumenta variis modis illustrata , & allata methodo pene Geometrica , & evidentia Geometricis demonstrationibus non absummi clarissime nobis Libertinorum fatuitatem , & impudentiam detegunt ; qui rutilantis , sed invisibilis luminis splendore perculsi , renuentesque illud sequi veritatem profitendo , & nequeunt illud extinguere his argumentis satisfaciendo , illud vituperant , damnantque . Dominus de Sancto Evremontio , cujus memoria & tenore vitæ , & editis scriptis in deliciis Libertinis semper fuerit , in suo opere inscripto *Fugement sur les sciences* Tom. 1. reprehendit tanquam temerarium , & perniciosum opus illius , qui in Scholis agit de existentia supremi Entis , eamque demonstrare nititur . Non valde ab eo differt hujus ætatis scriptoris sermo , (Voltærus ep. 25. *sur les pensées de M. Paschal.*) qui repente de Poeta factus Censor clararum cogitationum Paschalii , elata voce pronuntiat , *omnes libros , qui lucem his recentibus temporibus aspexerunt , ut Christianam Religionem confirmarent , offensionis potius , quam pietatis causam esse .* Non aliter sensit ille , qui magna vi hellobori excitatus ab insania , qua dum erat correptus , videbatur sibi felix , beatusque esse , tantum absuit , ut gratias amicis ageret , ut etiam in eos acerbius inveheretur , quod sibi gratissimum errorem dempsissent .

Si tamen aliquo modo amentiam suam tegere Libertini possunt , quarundam acutissimarum ,

rum , & Metaphysicarum rationum vim deri-
fui habendo , quæ illam coarguunt , contenta-
rum quibusdam in libris , quos homines volu-
ptatibus dediti , cogitandi usu carentes , ne-
que legunt , neque intelligunt ; eam tamen
occultare nequeunt e conspectu illius lucis ,
quæ emicans etiam e rebus minimis , & vilissi-
mis hujus orbis excitat in cujusvis animo no-
tionem , & infinitæ sapientiæ , & potestatis
Creatoris perfectissimi , qui ex nihilo eum per-
fecit , & moderatur . Argumento hoc prorsus
inconcusso , & quod , si ejus vis penitus in-
telligatur , omnia supradicta continet , ut ube-
rius dicemus postea , quovis sæculo usi sunt
Scriptores Latini , Græcique , Sacri , & Pro-
fani , non ut novum quid , & ignotum doce-
rent , sed ut efficerent , ut homines considera-
rent rem oculis ipsis subjectam , quæ illos ,
propterea quod omnibus , & quovis tempore
patet , ad eam admirationem summam non mo-
vet , ad quam eos excitare deberet , nisi so-
lerent , ut ajebat Cicero , commoveri magis
novitate , quam rerum magnitudine . Lib. 2.
de Nat. Deor. n. 38.

§. III.

*Nonnullæ aliæ opiniones Mopertuisii Anonymique
Libertini de hac re confutatæ .*

NON me fugit , ausos quosdam fuisse
etiam de hoc argumento dubitare , non
eos tantum , qui existentia Dei se palam ho-

stes profitentur , sed nonnullos , qui nimium novitatibus studentes putant , non posse se suis opinionibus fidem parere , & famam conciliare , nisi eas in dirutis perpetui , universique generis humani consensus fundamentis constituent , & erigant . Philosophus Mopertuisius haud ita pridem e vivis sublatus credere nos jubet , ordinem , pulchritudinem , perfectionem , quæ in singulis vel minimis hujus orbis rebus cernuntur , & quæ tanta admiratione affecerunt non solum vulgus , sed Philosophos sapientissimos , minus idoneas esse , quæ nobis Deum indigint , cum ob permixtionem malorum , quæ viventes experimur , tum quod non sine aliqua probabilitate *Accidens* , aut *casus* adduci potest . Ejusmodi sunt dubia isthæc , & verba , quæ , quicumque sanæ mentis est , ferre non possit . Id tamen ille præmittit , ut promat singularem quandam a se excogitatam demonstrationem deductam a refractionis lege , quam dicit legem *minimi* , sive *principium minimæ quantitatis actionis* ; asserens , naturam hoc in casu *minimum motum* adhibere , idque nobis existentiam , & providentiam supremi numinis evidenter confirmare . Sed præterquamquod lex hæc a doctissimis viris tanquam falsa rejecta fuit , immo Auctor ipse aliis in locis eam repudiavit ; illud certum est , etiamsi ea vera foret , & quicquam probaret , id tantum ob illam communem rationem fieri , qua nos asserimus , singulas universi partes , singulasque leges , quibus regitur , a supremo

Re.

Rectore nobis manifestari. Præterea credidere nonnulli, ex opinione hujus Philosophi, qui in locum usitatorum existentiae Dei argumentorum hanc Mechanicam legem substituit, consequi, qui nec Algebram, nec Physico-Mathematicas scientias callet, eum ratione plana, & sensibili Creatorem suum cognoscere non posse. Quæ quidem res non minus fatua, quam singularis est. Sed de hoc Philosopho, ejusque opinionibus loquemur postea. Aliam sententiam de hac ipsa re legimus in quodam nullius prætii, impio tamen libello Hagæ Comitum typis impresso præferente titulum *Pensées Philosophiques*, quam in Auctoris opprobrium ipsiusmet verbis afferimus: *Non a Metaphysicis ingentes impetus illi facti sunt, qui Atheismum everterunt. Non alibi, quam in operibus Nevvtonii, Muschembroechii, Nieuventitii reperta sunt argumenta illa evidentia Entis supremi intelligentis. Horum Magnorum hominum laboribus effectum est, ut Mundus non sit amplius Deus: est Machina, quæ habet polos suos, suam vim, sua pondera. Vah stupiditatem! Vah petulantiam! Priusquam ergo in lucem prodiret Nevvtonius, aut Nieuventitius, non enarrabant Cæli gloriam Dei, & opera manuum ejus Firmamentum non enuntiabat? Priusquam ergo horum doctorum libri ederentur, carebant homines evidenti argumento existentiae summi Dei? Ergo per decem, & octo sæcula ignorarunt homines, Mundum non esse Deum, sed Machinam ponderibus,*

mensurisque libratam , ita ut ad docendum humanum genus veritatem hanc , quam *Physicæ* , & *Metaphysicæ* scientiæ nondum docere potuerant , necessum esset , ut in Anglia , & in Fœderato Belgio tres illi Philosophi exorirentur ? Equidem mihi persuadeo , fore ut docti illi viri , si viverent , laudem hanc profectam ex nimia mentis cæcitate , ne quid acerbius dicam , læto animo non ferrent : quam quidem cæcitatem idem auctor satis clare manifestat , cum ait , non *Metaphysicam* , sed solummodo *Physicam* experimentalem argumentum suppeditare , quibus *Atheismus* evertatur . Si enim ipsorum argumentorum , quæ scientiæ istæ nobis subministrant , vim penitus sentiret , intelligeret profecto , ea huic , *Metaphysicæ* principio , veluti stabili fundamento incumbere , & ad illud necessaria analysi reduci , quod ostendemus modo . Dicamus ergo , cum Dei existentia sit omnium veritatum maxima , & necessario ab homine sciri debeat , non posse nisi falso , insaneque asseri , ejus cognitionem pendere ab *Algebræ* calculis , a subtilibus , & iteratis observationibus , & experimentis ; aut præmittendum esse cumulū ingentem theorematum , & prænotandorum , ut cognoscatur . Se se aperit cuique , modo eam advertere velit , clarissime . Est illa lux communis & publica , quam mediocris , brevisque visus clare intuetur . Uno verbo , sicut loco suo probabimus , gentes omnes ubique terrarum , tempore quovis crediderunt Divinitatis rerum omnium sit
pre-

premæ moderatricis existentiam; & quamquam fons hujus universi consensus fuerit *traditio* a primo humani generis parente profecta, tamen firma, constansque perstitit hæc fides rei supra sensus longe positæ, & cupiditatibus adversæ; quoniam etiam argumentum, quod hanc existentiam probat, semper publicum fuit, sensibile, splendidissimum, aptissimumque, quod convinceret pervicaces homines, eamque hebetiores doceret.

§. I V.

*Proponitur argumentum ex universi
consideratione.*

QUODNAM ergo, reponetur, argumentum istud est? Illud idem, quod supra innuimus. Cæli, inquam ego, tellus, resque omnes, quæ cælis, terraque continentur, quarum vel per transfennam contemplatio sufficit demonstrandæ sapientiæ, & omnipotentia Supremi Creatoris. Enimvero rectissime Aristoteles dixit, quod Cicero postea uberius exposuit Lib. II. de nat. Deor. n. 37. *Si essent* (inquit Aristoteles) *qui sub terra semper habitavissent, bonis, & illustribus domiciliis, quæ essent ornata singulis, atque picturis, instructaque rebus his omnibus, quibus abundant, qui beati putantur, nec tamen exissent unquam supra terram: accepissent autem fama, & auditione, esse quoddam Numen, & vim Deorum;*
Dein-

*Deinde aliquo tempore patefactis terræ faucibus ex illis abditis sedibus evadere in hæc loca, quæ incolimus, atque exire potuissent; cum repente terram, maria, & Cælum vidissent, nubium magnitudinem, ventorumque vim cognovissent, aspexissent solem, ejusque tum magnitudinem, pulchritudinemque, tum etiam efficaciam cognovissent, quod is diem efficeret, toto Cælo luce diffusa: Cum autem terras nox opacasset, tum cælum totum cernerent astris distinctum, & ornatum, Lunæque luminum varietatem tum crescentis, tum senescentis, eorumque ortus, & occasus, atque in omni æternitate ratos immutabilesque cursus, hæc cum viderent, profecto & esse Deos, & hæc tanta opera Deorum esse arbitrarentur. Hujusmodi est doctrina sacrorum Scriptorum: Filii Sirach (Sap. c. 23.) cum dicit a magnitudine pulchritudinis, & operis posse Divinum opificem conjici; & D. Pauli ad Romanos (cap. 1.) invisibilia Dei, & æternam ejus potentiam, & Deitatem per visibilia ab eo creata clare cerni. Negari tamen non potest, quo magis scientiarum ope quis in hanc contemplationem irrepit, eo plura, & clario-
ra divinæ existentiae argumenta reperiri, quæ omnia, ceu lineæ cum centro, ita cum primo ratiocinandi principio conjunguntur, ut efficiant demonstrationem certissimam, & invictam existentiae Dei a Mundo prorsus diversi, rerum omnium Creatoris, & possessione omnium bonorum beatissimi.*

§. V.

*Prima demonstratio desumpta ex motu .
Tolandus refutatur . Casus Epicuri
dari non potest .*

HIS ergo vestigiis insistentes pergamus porro ; vocemusque ad examen rem , quæ in nobismetipsis est , simulque cum toto terrarum orbe permiscetur , & confunditur ; motum intelligo . Ministrum universum naturæ Veteres eum dixerunt , illique e Libertinis multi hujus corporeæ molis originem adscribunt . Et revera motum hunc vel tantillum cessantem non possumus concipere , quin præ horrore timidus refugiat sanguis . Tenebræ , chaos , stupor , mors sequeretur motus cessationem , jam non fulgerent in cælo sidera , non lux ; nullæ essent tempestatum vices , aut dierum , non pluvix , non nubes , non rores , non venti . Retenta flumina , emarcescentes arbores , immobilia animalia , & nostrum quisque repente e vivo , & se movente rigidus , stupidusque effectus .

Jam dicant increduli , ecqua hujusce motus mundo adeo necessarii , cujus ope putant potuisse sine Numine componi fortuitam hanc rerum dispositionem , dicant , inquam , ecqua erit hujus motus causa prima ? Hæret illis aqua ad hæc , ita ut nesciant , quo se modo expediant . An dicent , motum hunc esse essentialem

lem materie proprietatem ? ita opinatur post Epicureos novissime Tolandus (Let. III. a *Serena* .) at quam inepte , quam falso . Quod quidem ita probamus .

Proprietas *essentialis* rei est illa, sine qua res stare non potest , vel sine qua saltem non potest concipi . Jam concipere possumus corpus vel motum , vel quiescens ; præterea ipsa experientia in neutram partem propendens nobis bis ostendit corpus motum , & quietum , immo resistens cuivis extrinseco impulsui vi tanta *inertia* , ut loquuntur recentiores Philosophi , quanta est materies , qua constat . Non est igitur motus *essentialis* corporis proprietas . Isthæc ergo causa motus debet esse substantia incorporea . Neque vero dicatur esse de *essentia* corporis si non motus *actualis* , saltem propensio , vel tendentia ad motum , quam *nisum* Tolandus ipse hujus pulcherrimi inventi patronus appellat . Quoniam primum ab argumento supra allato jam id confutatum fuit : concipi enim perfectissime corpus potest non solum sine motu *actuali* , sed etiam sine hoc *nisu* , vel tendentia ad motum potius quam ad quietem ; immo indifferens omnino ad utrumque statum . Deinde vero quæritur , num sit *nisus* hic ad motum in certum latus particulare , an ad quodlibet simul ? Nil est medii . Si respondetur , in corpore esse *nisum* ad motum latus particulare certum versus , potius quam aliud versus , res omnino falsa est ; cum corpus æque se habeat ad quodlibet motus genus , & cum nihil sit in ipso ,

ipso , aut in singulis ejus partibus , quod in ipsum cogere possit , ut ad hanc potius partem nitatur , quam ad illam ex necessitate , & ex essentia . Hoc ergo illi ex aliquo extrinseco principio advenire deberet ; quod & hypothesim evertit Libertinorum , & thesim meam confirmat . Si vero dicatur *nifus* esse in corpore ad motum quoquoersum , dicitur quod est contradictorium , & quod hypothesim destruit . Tendentia enim ad motum quoquoersum non posset in corpore gignere nisi perpetuam quietem omnium partium . Ergo cum non sit de essentia corporis motus , aut *nifus* potius ad hanc , quam ad illam partem , sed debeat necessario ab extrinseco principio incorporeo , materiæ domino , ejusque motuum , & connexionum auctore , & moderatore imprimi ; existentia hujus principii evidenter demonstratur , evertiturque funditus Epicuri hypothesis in lucem producta his etiam diebus a Mopertuisio Philosopho ancipitis fidei his verbis ; *quamquam non sit valde probabile , sortem , seu casum impressisse motum corporibus eo modo , quo moventur ; restat tamen aliqua probabilitas , quæ sufficit , ut credatur , hunc ordinem , & dispositionem rerum esse effectum necessarium electionis .* At inquit ego , nullam superesse probabilitatem , ut producat *casus* , qui *nihil est* , voxque est sensus expers . Sicut motus materiæ est necessario effectus causæ incorporeæ , ita motus definitus , ex quo ordo hic proficiscitur , & rerum inter se dispositio est necessario effectus

Etus electionis ejusdem incorporeæ causæ ; quæ causa sublata , quemadmodum non est amplius *electio* , ita non est amplius determinatus motus , a quo hic rerum status pendet , immo nec est amplius motus . Qui concipit ergo intellectu , hanc rerum dispositionem ex innumeris dispositionibus , quæ poterant esse , fortuitam esse , rem stultam , & repugnantem , & indignam , quæ cadat in hominem sanæ mentis , & rationalem cogitat . Est ergo vera demonstratio existentia Dei , hoc est causæ incorporeæ , omnipotentis , liberæ , sapientis , illa quæ petitur a motu , quo mundus hic creatus fuit , & subsistit . Est , inquam , verissima demonstratio innixa notioni corporum æque se habentium ad motum , & ad quietem , & huic certissimo principio ; in rebus naturalibus libero arbitrio carentibus , ubi ingens est electionum varietas , aut partium eligendarum , nullaque vehemens causa amplectendi potius hanc , quam partem illam , electionem nullius generis fieri posse . Quod strictius significarunt veteres illo axioma , *nihil sequitur ex eo , quod est ad utramque partem indifferens* . Cum ergo in uno ente omnium corporum supremo , omnipotente , sapiente , libero , totius naturæ domino , ut Deus est , causa hujus motus reperiri possit , hinc ejus existentia demonstratur , & quæque probabilitas *sortis* , aut *casus* excluditur .

§. VI.

Motus corporum celestium in quocumque systemate nos cogit fateri, esse Deum.

Quid si simplex, solusque motus, qui per hanc molem diffusus est, necessario nos cogit, ut fateamur, eum effici a potestate, & electione incorporeæ causæ, & proinde invicte Deum nobis demonstrat? Profecto hoc argumentum splendidius multo, solidiusque erit, si considerare velimus, corpora non solum moveri gradibus velocitatis differentis, moveri directionibus maxime diversis, moveri singula ordine miro secundum certas leges, quibus fit, ut ii semper obtineantur fines, qui Mundi pulchritudinem, perfectionem, & conservationem efficiunt. Satis est vel obiter animadvertere id quod natura nobis semper ob oculos ponit, ut videamus & hoc, & evidentiam argumenti, quod hinc deducitur pro causa, quam præ manibus habemus. Quare lubet detinere lectorem paululum in Cælorum contemplatione, qui, ut ait Propheta, enarrant gloriam Dei, & ejus potestatem annuntiant; & ostendere, quam male quis credat se infirmare evidentissimam rationem, quam nobis de æterno opifice suppeditant admirabiles illorum motus, ajens, nos casum repudiantes, idcirco illos Deo adscribere, quia veram physicam causam docere non possumus, quæ eos producat.

Pa-

Parent paulisper sese Athei ratione non quidem evidenti , sed utcumque probabili , ad explicandum , undenam cælestium corporum motus petendi sint . Haud illis proponam undecim solidas & gravissimas Ptolemæi sphæras , in quarum una aureorum clavorum instar stellæ sunt defixæ , & ab aliis veluti ingentes lampades pendent Planetæ rotantes se circum terram , immobile centrum suorum motuum . Non quæram ab illis , quæ naturalis vis primo mobili motum tantum indat , quo & ipsum quotidie peragit immensum orbem suum , eodemque tempore inclusas sphæras ob ortu occasum versus secum trahat . Non poscam , undenam sit impetus ille singularis , quo sphæra quælibet motu proprio contrario pergit ab occasu in ortum , quin retardetur quicquam a concitatissimo motu a primo mobili communicato . Non requiram , ut explicent mihi diversitatem periodorum , omniaque alia phænomena horum motuum . Nullam certe in tota , quanta quanta est , corporea natura verisimilem causam reperire poterunt , quæ illos pariat . Quare ejus systematis propugnatores quibusdam *Intelligentiis* hoc munus demandatum crediderunt , hoc est substantiis incorporeis , quæ Omnipotentis Creatoris voluntatem exequerentur . At probe novi , Auctores istos hoc systema , & has *Potentias* motrices risui habere , & joco . Quamcumque ergo malint hypothesim , eligant , non repugno , & etiamsi non sint cogendi ad fatendum id , quod est verissimum , mechanicam
non

non posse assignari motuum cælestium causam ; tamen vel hæc assignata nihil illis suffragabitur, si a Deo disjungatur . Et sane dicentne , natare planetas in ingenti fluido vortice , cujus particulæ a sole , qui medius stat , agitatae , impellunt ea corpora ad revolutiones una secum motibus ellipticis circum solem ? At ingeniosa ceteroquin hæc sententia , qui est , qui nesciat , quam valide a præstantibus Philosophis , & a Nevvtono præcipue fuerit impugnata ? Directiones horum planetarum , tempora periodica eorum revolutionum creduntur convenire non posse cum legibus motus materiæ vorticalis . Transitus autem cometarum per planetarum regionem a Ticone supra lunam visus si perfregit solidas Ptolemæi sphaeras , dissipavit profecto etiam Cartesianos vortices , cum eorum orbitæ *excentricæ* , & in cæli partibus tam remotis extensæ , & velocitas eorum motuum cum determinatione , & velocitate motuum materiæ ethereæ vorticis planetarum nullo modo possint congruere . Philosophi multi insignes conati sunt refarcire male consutum opus , aut alios vortices fingendo , aut materiæ subtili addendo directiones , aut aliis absurdis modis , prout eorum phantasia magis , minusque fecunda idearum fuit , quarum multiplicatione efficeretur , ut tandem aliquando isthæc corpora ferrentur in gyrum . Verum præterquamquod omnes hæc hypotheses continent majores difficultates , quam phænomenum ipsum , in cujus explicationis gratiam sunt excogitata.

gitatæ , nos æquo animo eas nunc admittemus ,
supponemusque , planetas in gyrum rapi a ma-
teria vorticum , hosque vortices in causa esse ,
quod incredibile est , cur ellypsim describant ,
potius quam circulum : tamen quæremus a Li-
bertinis , motus , quem materia vorticum ha-
bet , quænam sit causa ? Fortasse dicent , glo-
bum , qui centrum vorticis occupat , vi sua
centrifuga impellere circumjacentem ætherem ,
& hac ratione efficere , ut ille perpetuo in or-
bem volvatur . At nos iterum rursus urgebi-
mus , quænam sit causa illa , quæ det , servet-
que vim hanc in globo ? Necessè enim est , ut
aliquod agens principium eam illi imprimat ,
cum ex natura sua sit ipse iners . Neque hoc
fatis est ; opus est , ut hoc agens principium
vim hanc semel impressam continuo innovet ;
quoniam quantitatem tantam motus ille amittit
semper quantam cum circumjacente vortice
communicat : ergo nisi perpetuo suppetias , ut
ita loquar , ferat agens principium , paulatim de-
crescet globi vis , motusque vorticis , & Plane-
tarum cursus deficiet . Atque doctrina hæc jam
est demonstrata a Nevvtono præsertim . Jam ve-
rò principium hoc activum , quod imprimit , con-
tinuatque motum hunc , quodnam unquam aliud
potest esse , nisi Deus ? Quid ad hoc argumen-
tum respondere possit impius , qui hac in materia
se Cartesianum profitetur , non video . Videamus
nunc , num ei Nevvtoniano factò res ma-
gis prospere succedat . Philosophus ille cælos
nullos , aut solidos , aut fluidos statuit , sed
spa-

spatia libera , & vacua . Est Sol in centro , & circa eum volvuntur planetæ majores , & circa nonnullos ex his circumaguntur Satellites describentes utrique motu suo Ellipsim . Inter distantias horum Planetarum , & tempora periodica eorum revolutionum advertitur mira harmonia , seu proportio , quæ a Keplero , qui eam detexerat , tum a Nevvtonio , aliisque Philosophis , qui eam amplexati sunt , solet exprimi hac lege : *quadrata temporum periodicorum Planetarum esse semper , ut cubos suarum distantiarum a communi centro* . Ceterum velocitas , qua Planetæ moventur , est maxima . Venerem exempli causa , quæ terra minor est , cum orbem suum percurrat spatio septem circiter mensium , constat ex calculis , moveri velocitate centum , & quadraginta , & sex vicibus majore illa , qua globus ætus a magno tormento bellico fertur . Ex Hugenio , Gregorio , Wistono , qui *orbitas metiuntur* , & tempora revolutionum aliorum planetarum exponunt , colligi possunt omnium velocitates ; ex quibus multiplicatis per singulares eorum massas in *producto* , quantitas eorum motuum maximorum , & admirabilium nobis innotescit . Hic interim , quin ad alia phænomena corporum cœlestium progrediar , consisto , & quæro ab æterni Numinis hostibus , quænam , Nevvtoniano systemate posito , quod ego ceteroquin nec admitto , nec respuo , esse possit causa motus , & causa talis , ac tanti motus in iis globis ? Ipsi certe non moventur impetu ,
au-

aut impulsu , aliorum corporum ; spatium enim illud . in quo planetæ feruntur , aut omnino , aut pene inane totum est ; neque corpus unum in alterum agere nisi per contactum potest . Causa ergo prima , & proxima , seu immediata eorum motus alia esse non potest , nisi Deus . Transeamus nunc ad motus qualitatem . Non est ille simplex , sed compositus : constat enim , duas vires *directrices* agere in eos , *projectionis* unam , per quam moventur per lineam horizontalem , seu per *tangentem* suarum orbitarum , *gravitationis* alteram , per quam feruntur suorum motuum centrum versus . Si non essent ambæ hæ *difformes directrices potentia* , nunquam Ellipses illas , quas semper describunt , possent describere . Si enim a sola potentia *gravitationis* illis moverentur , continuo planetæ perpendiculariter motu *accelerato* in solem , qui creditur centrum , deciderent ; & simul globum unum efficerent . Si vero a sola projectionis vi impellerentur , statim excurrerent per *tangentem* describentes *rectam* , & longissime a centro se removerent . Quia ergo his duabus potentiis , quibus per directiones adeo diversas , & impetus *difformes* moventur , parent planetæ , Ellipses Apollonianas exacte describunt ; quibus , quin unquam quiescant , quin vel tantillum exeant a via sua corpora magnitudine terraqueo globo multo majori , velocitate multo concitatori acto bellico globo , constanter per tot sæcula insistent , & hujus molis pulchritudinem , & commoda , & admirationem constituunt .

ſtituunt. Excutite voſmet ergo parumper, Athei infeliciſſimi , reponite aliquod , quod ſanæ aures non reſpuant , de cauſa huiusce phænomeni . Si vel ſimplex motus non eſt *essentialis* materiæ proprietas , quis erit motus ille compoſitus , qui in planetis apparet ? Nonne verum illud eſt , hac in *hypotheſi* , movenda omnia corpora perpetuo fore & movenda elliptice ? Immo particulæ minimæ componentes cum habeant corporis eſſentiam , deberent hunc motum ut proprietatem eſſentialem habere , ac proinde agitari perpetuo . Verum ſi id ita eſſet, quomodo haberetur corporis firmitas , quomodo tot motus ſimplices , nec turbati, quos in natura videmus ? Reſpondebunt illi , *clavem* huius illuſtris ſyſtematis , ſummumque principium , quo inter ſuas orbitas planetæ retinentur , eſſe celebrem *Newvtonianam attractionem* , quæ etiam *gravitas* , & *vis centralis* nominatur . Clavis tamen hæc admirabilis , felixque , ſicut a quibuſdam appellata fuit , munda- ni ſyſtematis nedum nobis ad cognoscendum Deum aditum recludat ipſa , quin per alia media repamus , eum nobis detegit , & clarifſime oſtendit . Nos ſiquidem , nulla interpoſita mora , ad rem accedimus , petimusque , quænam unquam in *Newvtoniano ſyſtemate* eſt cauſa , & origo huius planetarum attractionis ? Illa , ut dicemus , non oritur ab ullo mechanico principio cum omnes in hoc ſyſtemate amandentur vortices , & moveantur planetæ per libera , & inania ſpatia . Qui ergo ſol ſine ullo

vel *remoto* , vel *proximo* contactu potest ad se attrahere tanto impetu , vi tanta Saturni corpus adeo distans ? Immo quomodo minutissima particula in centro solis inclusa (quoniam tota attractio massæ ex complexu attractionum cujuslibet individuae particulæ conficitur) potest agere in aliam particulam latentem in singulis planetis positis in locis cum ob distantiam , tum ob situm tam diversis ? Cum igitur nulla Mechanica causa in Nevvtoni systemate appareat , quin immo etiam cum excludatur , quid dicendum superest , nisi hanc attractionem , quæ leges omnes Mechanicæ supergreditur , esse a principio natura tota superiore , sapientissimo , & omnipotenti , quod Deus est . Sed paulisper in suspenso relinquamus illationem hanc : concedamus , libertinos invenire in Mundo Nevvtoniano physicam attractionis causam ; quid inde inferent ? Nihil aliud requiri , ut , nulla divina potentia admissa , mundi systema componatur ? Scilicet : potest quidem (inquit Angelus Philosophus) hæc gravitatis lex retinere in orbitis suis cælestia corpora , at non potuit illa in iis collocare orbitis , hoc est , ea dispo- nere admirando illo systemate in quo ea videremus . Ob hanc unam gravitatis , vel attractionis vim omnes planetæ corruissent , ut diximus , in centrum suum , quod est sol . Ergo ut essent in locis talibus , tam diversis , tamque distitis , & ibi motu admirando , temporibus mirum in modum correspondentibus his *respectivis suis* distantiis elliptes suas circum solem describe-
rent ,

rent, quodnam principium, quam vim in natura reperire Libertini possunt?

§. VII.

*Creatio rerum superior Mechanicæ legibus:
aliud argumentum Divinitatis.*

EN nobis munitam viam ad aliud invictissimum argumentum, quo eorum pervicaciam contundamus. Illi, ut diximus, nil aliud crepant, quam materiam, & motum, sive mechanicæ leges, quibus duobus elementis, quovis alio artifice excluso, tota universi causa adscribatur. Nos ostendimus, motum (nam de materia agetur postea) legesque Mechanicæ non esse proprietates essentielles materiæ, sed opus esse, ut proficiscantur a causa incorporea, materiæ, & uniuscujusque rei domina. Tamen fingamus, rem aliter se habere, & esse proprietatem materiæ moveri, & moveri iis Mechanicæ legibus, quas cernimus. Explicent ergo nobis his legibus creationem, dispositionemque mundi hujus; explicent, vi cuius mechanicæ legis rarum illud, & subtilissimum fluidum, quod lux appellatur, debebat secerni ab aliis corporibus crassioribus, & densioribus, & in sole stellisque fixis conglobari? Vi cuius mechanicæ legis & stellæ, & planetæ habere debebant eam configurationem, situm, distantiam, in qua sunt? Dicant, quæ Mechanicæ lex dederit satellites quinque Sa-

B 2

turno,

turno , & Jovi quatuor , & solum primum Saturni annulo cinxerit ? Quæ Mechanicæ lex statuit , ut orbitæ præcipuorum Planetarum essent *concentricæ* in motus directione , & proxime in eodem plano : cometæ autem moverentur per orbitas valde *excentricas* , & per omnes directiones ? quomodo ex hujusmodi causa eadem hi , & tam diversi effectus enasci poterant ? Sed ut ad inferiora hæc descendamus , explicare aggrediantur vi harum motus legum creationem tam variam , & pulchram florum , constructionem , & junctionem membrorum corporis unius insecti , & ultro manus dabimus . Sed illis aqua hæret ; neque mutire audent , & si quando quis eorum quidquam dixit , ad hanc rem , dormiens loquutus videtur , & ineptias indignas , quæ referantur , protulit ; cur non fatebimur leges *primitivas* , quibus hæc moles cum cœlestis , tum terrestris fuit effecta , & disposita , differre ab illis , quibus nunc regitur , ac proinde eas nobis Artificem sapientissimum , omnipotentem , & liberrimum ostendere ? Et revera , si oblata nobis esset *machina* variis rotis , & instrumentis constans , quæ nobis indigitalet dies , horas , aut Planetarum cursus , conciperemus quidem , leges mechanicæ , & motus efficere posse , postquam , & composita , & disposita fuit , ut illa se moveret & motibus iis diversis , & iisdem semper indiciis : solus amens credere posset , partes Machinæ , figuras , magnitudines , conformationem non fuisse factas opera liberi , & sapientis

tis opificis superiori , diversa , & interdum contraria legibus naturæ , & motus . Idem tanto æquius , quanto horologio est nobilior mundus , hoc est , esse amentes , dici potest de iis hominibus , qui in rerum natura nihil aliud esse volunt , nisi materiam , & motum . Inserviunt leges Mechanicæ explicandis phænomenis naturæ formatæ ; at inservire nequeunt explicandæ formationi , quæ longe , multumque superans omnes vires , & leges Mechanicæ necessaria rerum consequutione nos deducit ad cognoscendum , & adorandum Artificem potentissimum , sapientissimum , qui opere majori quavis vi , & lege nobis nota in tota natura , creavit molem hanc , eamque motibus iis , quos in illa videmus , libere construxit .

§. VIII.

*Falsa Helvetii opinio de rerum creatione
evidenter confutatur .*

EX his rebus omnibus clare patebit cuique , quam non irreligiosa solum , sed etiam absona , & falsa sit sententia cujusdam litterati viri , qui his temporibus , tantaque in scientiarum , & disciplinarum luce dicere non erubuit *Deum in universo Physico non posuisse nisi principium unum .* *Materiæ is dixit , ego tibi vim indo : nec mora , elementa legibus motus subiecta , sed errantia , & confusa in spatii campis innumeras deformes constituerunt junctiones , in-*

numera differentia chaos , donec ad æquilibrium sunt redacta , & ad eum ordinem physicum , quem creditur nunc habere Mundus (M. Helvetius De l' Esprit. disc. III. Chap. IX.) . Non opus est sapienti Lectori , ut ego illi indigitem in hac speciosa pictura adumbratum impium , & stultum Atomistarum , & Epicureorum systema , qui ex fortuito atomorum concursu per immensa spatia , & per infinita sæcula rationibus infinitis motarum prodiisse hoc universum blaterabant ; Systema , quod jure ac merito derisui habitum fuit a doctis cunctis , & quod tamen insinuat graviter , & sapienter in libro omnigenæ doctrinæ , composito , ut præfatur Auctor , ad omnium orbis gentium disciplinam . Auctor , ut innuimus , est Helvetius in libro inscripto *l' Esprit* , qui admiratione affecit Libertinos , & dolore sapientes omnes , qui meritis est proinde , ut damnaretur ab utraque potestate , Pontificia , & Regia . Sed congregiamur quæso cominus cum hoc Philosopho .

Cum dicis , elementa vi prædita sese legibus motus subjecisse , & hinc demum prodiisse mundum , vel loqueris de iis legibus , quas nunc in corporibus & in motibus eorum statutas constantissime miramur ; aut intelligis diversas , & alias . Si de primis loqueris , jam paulo ante audivimus Nevvtonum ipsum pronuntiantem , quod & sapientes omnes cum illo pronuntiant , & experientia ipsa demonstrat (nosque etiam in capite proxime sequenti dicemus

mus uberius) has leges posse quidem prodesse, ut explicemus, computemusque phænomena, sive apparentias corporei mundi jam constructi, dispositi, & moti; sed illas nullo modo sufficere rationis reddendæ constructionis, figuræ, molis, numeri, dispositionis, & motus corporum universi, præcipue cælestium, & *organorum*. Si ergo vis nobis obtrudere, mundum compositum fuisse tuis elementis per has leges motus; rem falsam narras, & quæ nullo modo fieri potest. Inquies ergo, leges a te memoratas fuisse diversas ab iis, quas videmus, hoc est, illas, quæ *primitivæ*, aut creationis nominantur? Egregie. At hic insto, aut his *primitivis* legibus sese subjecerunt per se ipsa elementa, vel subjecta fuere a Deo, a quo scribis prædita fuisse vi; si primum dicis, rem incredibilem dicis: nam qui credi potest, elementa cæca & sensu carentia ex se semetipsa subicere legibus harmoniæ, proportionis, pulchritudinis, sapientiæ infinitæ, & juxta has leges ferri, collocari, disponi per se ipsa ad universi admirandam constitutionem? Pura putaque fabula hæc est, & somniantis deliramentum. Immo repono ego, esse rem hanc geometricæ ejusmodi, ut fieri nequeat; nam elementa non solum huic legum motus systemati (quod est omnium perfectissimum) sese subjecissent unquam; sed ajo, omnino nulli sese subjectura fuisse, quoniam, ut supra ostendimus, in rebus naturalibus, quæ liberi arbitrii usu carent, ubi est varietas ingens partium seligendarum

(ut in proposita re fuisset) neque ratio est, quæ persuadeat amplectendam potius partem hanc , quam illam , non potest esse electio , immo ne determinatio quidem ullius generis . Elementa ergo *vi prædita primitivis* motus legibus per se non se subjecerunt . Relinquetur , ut dicatur , ea fuisse illis a Deo subiecta . Et ita revera est . Sed quomodo , quæso , addis verba illa profana , *elementa ista legibus motus subiecta , sed errantia , & confusa in spatii campis innumeras deformes constituerunt junctiones , innumera differentia Chaos , donec ad æquilibrium sunt redacta , & ad eum ordinem physicum , in quo sunt ?* Quid ? annon vides , te id dicere , quod non solum opponitur Revelationi , a qua discimus , vi unius *Fiat* creatum fuisse universum (quod te tamen fortasse non valde sollicitum habet) : sed dicere id , a quo destruitur , quod supponis ? namque repugnat , elementa *primitivis* motus legibus subiecta errabunda ferri , & confusa per immensa spatia , & tamen constituere simul innumera Chaos , innumeros deformes complexus ; dicere id , quod maxime dedeceret notionem sapientissimi , & potentissimi moderatoris ? Quantum enim dedecus in eum non redundavisset , si elementa a se vimunita , coercita legibus *primitivis* motus , quo hoc universum efficeretur , imperio non parvisent nisi invita , ad æquilibrium se non redigissent nisi post infinitos itus ; reditusque , & errores ? Ut dicam quod sentio , effugium nullum aliud video , quo ex ultima mei dilemmatis

tis parte possit evadere Philosophus iste , nisi hoc , si dicat , initio speciosi sui systematis mentionem de Deo fecisse ; (ut fecit etiam in sua Ethica Spinoza) ut scilicet decipiat incautos , & indoctos ; cum certe nihil aliud ille in universo agnoscat nisi materiam , aut elementa , per quæ post innumeros impulsus , casusque constitutus sit mundus ; quod est ipsum systema Epicuri , cuius se philosophus hic cum in *speculativa* , tum in parte *practica* operis sui fidelissimum asseclam præbet conspiciendum . Hoc tamen systema quam est impium , tam falsum , & repugnans ex rebus hucusque dictis arguitur .

§. I X.

Pulchritudo , & amplitudo universi : conventus partium : relatio mediorum ad fines : indicium sapientis , potentis , liberique opificis .

SED redeamus e diverticulo in viam ; & insistentes vestigiis nostris susceptam demonstrationem & illustremus , & muniamus . Sola creatio hujus molis Artificem omnium naturæ virium potentissimum nobis ditexit ; ac si attente velimus advertere perfectionem , quæ in tota hac eadem mole creata , & in singulis ejus partibus elucet , tum clare sapientiam , libertatem , potentiam , divinamque virtutem agnoscimus , ut cæca impietas tantum dissimulare possit , se illam non introspicere . Verba tamen non faciam de pulchritudine , quæ in to-

ta mole , & in ejus partibus tenuissimis pro singularum natura cernitur ; pulchritudine , inquam , adeo perfecta & exquisita , & quæ admirabilia artis opera longe multumque superat . (Vid. Wilkii *Relat. Nat. l. 1. c. 6.* Lyonnet. *Theolog. des insect.* Tom. II. c. 4.) . Missam facio amplitudinem pene immensam hinc *magnitudinis* , hinc *parvitat*is , in quam expansum mundum videmus . Si tellus cum sole collata (legantur Hugen. *Cosmotheor. lib. II. p. 711.* Maraldus *Histoire de l' Acad. an. 1716.* Nievven- tit. *Exist. de Dieu l. 3. c. 1.*) est instar parvi globi , collataque cum planetario systemate vix est instar millii grani ; quid erit cælum stelliferum , cujus quodlibet astrum primæ magnitudinis est velut sol , & fortasse centrum alterius planetarii systematis ? quæ amplitudo latissima ! Si postquam inspeximus Elephantem nudis oculis , & eos convertimus ad tineam , quæ est omnium insectorum , quæ quidem sub aspectum cadant , minima , speculemur ope *microscopiorum* alia genera insectorum tinea ipsa mille millies minorum (*Hist. de l' Acad. an. 1718.*) quæ progressio incredibilis ! Legi possunt , & apud Astronomos , & apud Scriptores Naturalis Historiæ observationes hujusmodi ubertim descriptæ , aptæque ad offendendam evidentissime potentiam illius brachii , *quod pertingit a fine usque ad finem fortiter* . Ego enim , ut dixi , totum id silentio prætereo ; cum præcipue hoc velim , ut in hoc universo spectetur artificium partium innumerabilium , & diversarum singu-

singularum tamen non solum in suo genere perfectarum , sed omnium simul colligatarum summa concentione , ordine mirabili *finium* , & *mediorum* ; finium , inquam , nobilissimorum ; mediorum ex omnibus aptissimorum , & opportunissimorum . Videt sapiens Lector , tam late patere hoc argumentum , quam late universum ipsum patet ; quod quidem contemplans Plato dixit , *Deum geometrizantem* omnia fecisse ; sapiensque Filius Sirach , *eum in numero , mensura , & pondere omnia disponere* . Multi præclari doctrina viri cum veteres , tum recentes multa verba de illo fecerunt ; ego nonnisi specimina aliqua brevissima exscribam . Systema solare nobis statim objicit , quam inuimus , admirandam veritatem in æqua magnitudine , & distantia , quam inter se habent corpora , quæ illud componunt ; cum appareat cuicumque , modo cæcus non sit , opus textura exquisitissimum , & sapientissimum . Tellus verbi causa , & Sol collocantur in iis duobus assignatis punctis longinquitatis , quæ , pensatis eorum mæsis , & affectionibus , erant illa una , & non alia , in quibus astrum illud globo huic nostro poterat prodesse . Variatio loci illorum duorum punctorum efficiebat , ut periret quidquid pulchri , quidquid boni est in tellure , & vivit , moveturque . Si enim Sol magnitudine sua tanta vicinior esset , præ nimio æstu languescerent , & morerentur animalia plantæque , liquefierent metalla , evanescerent fluida , nulla esset atmosphæra , nullæque

nubes , tellusque in pulverem , & cinerem redacta sterilis omnino esset , & infœcunda . Si magnitudine sua sol longius distaret , statim ventia omnia gelu concreta , & extincta , retenta glacie flumina , tacentes ventos , nubes e cœlo dilapsas , terram asperam , minusque producendis herbis idoneam , quasi lapidem videremus . Si vero in eadem distantia sol esset aut major , aut vividior calore præditus , æstu globo nostro exitium afferret ; sin autem minor & mole , & virtute , gelu tellus periret . Convenientia igitur in proportionem tam æqua magnitudinum , & distantiarum horum duorum corporum , electio collocationis eorum in immensa extensione spatiorum cœlestium in iis duobus punctis artificem nobis demonstrant , qui rerum inter se relationes cognoscit , qui pensitat earum vires , qui prævidet consequutura ab omnibus systematibus , & qui æqua sapientia , potentia , & bonitate optimum eligit . Quod in creatione horum duorum corporum animadvertimus , id animadverti potest constanter , firmiterque in innumerabilibus partibus vel minimis Universi , quæ nobis innotescunt . *Anotome* una plantarum , & animalium argumenta clarissima opificii incomparabilis , & infinitæ Sapientiæ nobis suppeditat .

Pauca de his extremis tantum dicam . Celebris est Galeni sententia , tum cum contem-
plans librum suum *de usis partium humani corporis* , obstupefactus miro artificio , quod e quavis particula emicans patefacit opus sapientissimi
 mi ,

mi , ac potentissimi Creatoris , scripsit , volumen illud esse *Hymnum* Deo gloriosorem , quam thura , centumque bovum effusus cruor esset . Nova tamen prodigia quotidie detegunt præter animadversa ab antiquo illo Scriptore in animali corpore hujus artis cultores , qui cum nobis ostendere soleant , munera , finesque , ad quos detectæ partes referantur , eodem tempore oculis nostris eas subjiciunt ea configuratione , eo situ , duritie , flexibilitate præditas , quæ unice ad illum finem consequendum requirebantur ; ita ut ex immutata una tantum vel tenuissima , & interdum oculorum aciem fugiente circumstantia , illico artificii turbatio , & interdum dissolutio , animalisque mors enascatur . Ut enim , causa exempli , viveret animal , opus erat , ut chylus non cum fæcibus exiret , sed per totum corpus distribueretur . Ad hunc finem *intestinis* adhærent subtilissimæ illæ venæ , quæ *venæ lacteæ* nominantur , aptæ ad recipiendum liquorem hunc adeo salutiferum , & ad deducendum in quoddam , quod ex officio receptaculum chyli dicunt , ex quo per vertebrae dorsæ se extollens ductus illum sublevar , & ope crebrarum valvularum sustinet , ne relabatur , donec pervenit ad venam subclaviam , in quam desinit . At qui fieri poterat , ut in venam hanc , in quam excurrit , deberet ingredi chylus , neque vice versa per ductum chyli sanguis in venam illam descenderet ? Sic habet : intro venam ipsam super officium ductus chyli apparet membrana , quæ
vici-

vicibus valvulæ fungens eodem tempore impedimento est , ne sanguis supra ipsam excurrans deorsum descendat per ductum illum ; & ex latere , unde effluit sanguis , illi opposito repetens aditum aperit chylo , qua intrat in venam , & a copia sanguinis raptus cum ipso permixtus , & confusus simul ad cor migrat , & inde per venas circumeundo per corpus diffundatur ; atque hoc modo & augetur , & conservatur animal . Sed quæro , hæc admiranda valvula , tam affabre elaborata , & opportune eo loci posita , cujus ope mortifera impeditur turbatio , quæ opificio eveniret , si thoracis sanguis per illum ductum præceps deorsum ferretur , animalque vita fruitur ob permixtionem chyli qui est esca , cum sanguine ; hæc valvula , inquam , a quo umquam nisi a Sapientissimo in eo venæ loco , non in alio , & hac forma elaborata , collocata fuit ? Sanguinis circulatio his temporibus experientiis minime dubiis illustrata , quam ingentem apparatus venarum , vasorum , valvularum , ligaminum , sinuum non requirebat , ut humor hic vitalis ex corde exiens usque ad summas , imasque corporis partes diffunderetur , & hinc ad cor rediret tam cita pernecitate , ut juxta Harvæi computum viginti vicibus per horam quamlibet massa cuncta sanguinis hominis , quæ est pondo circiter viginti quatuor *librarum* , orbem suum perficiens per cor transiret ? Tamen omnia hæc multiplicia instrumenta ad hunc perpetuum velocissimum motum efformata , &

omnia

omnia statuta ad illud temporis punctum , quo excellens indiget opus , in homine reperiuntur . Non vacat longius immorari argumento , quod nullos habet terminos . Dicamus summatim : constructio , visque muscutorum , cerebri structura , ossium dispositio , ramuli nervorum , materies , situs , tunicæ , & tegumenta , quibus viscera sepiuntur , id totum quemlibet in sui admirationem trahere debet , non solum ob artificii excellentiam , quæ in singulis his partibus elucescit , sed multo etiam magis ob eam æquissimam junctionem , quam inter se habent , ita arctam , semperque eandem , ut si unius earum partium , quæ animal constituunt , vel situs , vel magnitudo , vel durities , vel quælibet alia qualitas immutaretur , continuo perturbatio , vel exitium , vel certe operis deformitas sequeretur . Jam in hac mira rerum complexione , & in hac aptissima relatione mediorum ad finem ex materia tam fragili perfecta , in locis adeo inter se implicitis , partibus tot , tamque inter se diversis neque consilium erit , neque electio , neque mens , neque ratio , sed erit una vox sensus inanis , ut sonat in incredulis , naturæ , casusque ? Enimvero oportet *spiritus fortes* habeat , qui sine indignatione opinionem adeo a ratione dissonam audire potest . Quamquam postquam indicavimus congruentiam , quam animalis partes inter se habent , ut artificium tam venustum constituatur , operæ pretium est obiter contemplari dispositionem apprimè aptam respectu rerum externarum ,

rum , cui inserviat usui , aut quæ pariat emolumenta , aut quæ repellat damna , quæ inde in animal derivari possunt . Et ut quosdam terminos , velut cancellos , sermoni nostro statuamus , extra quos non vagetur licentius , consideremus concentum , qui est inter *organum* visus , & lucem , quæ cum per se cernitur , tum in causa etiam est , cur cetera cernantur . Habes globulum non solum arte exquisitissima elaboratum , sed etiam perfectum iis qualitatibus , & proportionibus omnibus , quæ , hac lucis natura admissa , & his *refractionis* lucis legibus admissis , requirebantur necessario , ut impressio , picturaque externarum rerum fieret . Quidquid hic vides , perfectum est juxta exactissimæ Mathematicæ præcepta , aut ut verius loquar , est scientiæ Physico-Mathematicæ argumentum . Si opus vel tantillum immutaretur , aut visio non fieret omnino , aut perturbata fieret , & confusa . Libertinos nunc ad respondendum provoco , qua de causa prima tunica hujus globuli opaca retro , ut aliæ omnes sunt , sit ante *diaphana* , aut pellucens ? Nisi quod refractione una radii simul non coaluissent , nisi post nimis longum intervallum ; sed post triplicem refractionem tanto temporis intervallo coeunt , quantum satis est , ut externæ res retinam tangentes in ea pingantur . Dicant , cur humor crystallinus non sit figuræ sphaericæ , non *lentis* planæ , non concavæ , non *plano-concavæ* , non *concavo-convexæ* , sed ex utraque parte convexæ ? Nisi quod hæc una figura ,
nul-

nullaque alia , natura lucis posita , apta erat , & necessaria refractionibus , quæ in oculo , ut visio fieret , requirebantur . Dicant , cur extra hos duos globulos adsint duo illa tegumenta , quæ palpebræ nominantur , ex pelle mollißima ; sed quæ difficillime discerpatur , constituentur ? Cur hæ regantur a musculis , qui dicto citius eas explicent , complicantque ? Cur munitæ sint prominentibus , & duris pilis , qui inter se parum diffiti eas cingunt , ornantque ? Quorsum hæc omnia ? Nisi ut tegant , tamquam subtilißimo velo opera illa tanto artificio constructa , & ea tutentur a quovis externo impetu , ut objiciantur luci , cum somnus est capiendus , ut excludant ingratarum rerum , ne mentem perturbent , imaginem ; ut repellant iis pilis nimiam radiorum copiam , arceantque corpuscula per aerem volitantia ab ingressu in oculi receptaculum , ne motum ejus impediunt , aut quovis modo eum lædant . Quomodo ergo in his , innumerisquæ aliis relationibus congruentiæ , & proportionis necessariæ inter media , finesque , inter *subjeçta* , & *objeçta* ; inter oculum , & lucem non fatebimur , sicut in quovis alio effectu fatemur , esse causam adæquatam , quæ sapientia , & potentia infinita prædita rerum *exemplaria* inter se componens , & eas adumbraret ejusmodi *harmonia* , & perficeret tam exquisitè propositumque finem certitudine tanta pertingeret ? An dicendum potius erit , eum , qui *finxit oculum* , non *considerare* ? Quod diximus de visionis organo respectu lucis , dicen-

cendum est etiam de aliis sensibus respectu rerum sibi objectarum . Quod autem & in sensibus , & in animali corpore advertitur , advertitur in mundo toto ex innumerabilibus constante partibus non solum inter se colligatis , conjunctisque , sed unaquæque quarum potest aliquo modo considerari tamquam centrum commune aliarum omnium ad quam referantur singula , ipsaque referatur ad singulas : ita ut singulæ sint sibi mutuo & media , & fines . Hæc tamen innumera relationum vis , turbas nullas , confusionem nullam parit ; quandoquidem immobiles sunt termini illi , qui naturas secernunt , servantque multipliciter partium in systematis unitate . Hinc ergo est illud inferendum , universum hoc factum esse ab Artifice , qui uno intuitu totum , quantum est , illud vidit , omnia quæ consequutura erant in partibus tam diffitis , tam diversis , tam minimis , in tot junctionibus tam variis , tot in casibus adeo admirandis vidit ; ab Artifice , inquam , libero , & potentissimo , qui ex infinitis rationibus opportunissimas eligens rem quamlibet prævidit , infinitaque potentia hoc , quaecumque est , condidit universum . Jam opificem hunc tam sapientem , tam potentem , bonumque dicimus esse Deum illum , cujus cœli enarrant gloriam , & cujus potestatem annuntiat firmamentum ; Deum illum , cujus sempiterna virtus , & divinitas per ea , quæ facta sunt , conspicitur , si modo oculorum acie non careamus , ut eam non videamus .

§. X.

*Atheorum responsum confutatur ; Reducitur
argumentum ad suum Principium :
eruiturque demonstratio .*

Quomodo non dicam vere , sed aliquo modo verisimili huic argumento responderi possit , non video . Tamen tantum abest , ut manus dent , ut etiam jactabundi dicant nonnulli , hunc esse locum topicum superstitionum ; esse argumentum popolare elegantibus descriptionibus concinnatum , non esse Geometricam demonstrationem ; ac proinde cum non ostendat necessaria evidentia supremi Numinis existentiam , si quosdam imperitos movere potest , non esse ejusmodi , quod ratiocinatores sibi similes convincat . Nihil me movet aliud ad afferendas has insanias dignas prorsus quæ contemnantur , nisi hoc , ut Lectores cognoscant hostium Religionis ingenium , & ut allatum argumentum , iis refutatis , omnino evidens evadat . Ac primum quod ad Geometricam demonstrationem attinet , ab iis requiro , ut bona fide respondeant , si in aliquo deserto nemore palatium secundum artis leges magnifice extructum videant , cujus variæ partes sibi adamussim respondeant , totumque simul , partesque utilitati , voluptati usuique domesticorum quam exactissime inserviant ; requiro , inquam , ab iis , ut respondeant , an diu hæreant

reant ancipites , & dubii in decernendo , num palatium illud sit sapientis artificis opus, an fortuitus ludus particularum tenuissimarum , quæ dilapsæ ex præminente montis rupe , discissæ , motæque , & simul conjunctæ sine cujusquam opera ex se tantum eam in formam coaluerint ? Annon verum est , vel solo ejus molis intuitu eos consilium , opusque Artificis industrii , & periti conjicere claritate tanta , quanta demonstratio aliqua Euclidis de aliquo Theoremate eos certos facit ? Quod si umquam scirent , se in alterutro errare , annon potius procul dubio suspicarentur , aliquem paralogismum inesse in Euclidæa demonstratione , quam crederent , se falli , putantes palatium illud ædificatum ab homine , qui cogitat , non a confracta rupe ? Igitur , ego hinc colligo , etiam præter demonstrationes Mathematicas invicta certitudine quædam veritates tenentur , quæ ad quantitatem , quam illæ scientiæ considerant , non pertinent ; & quin gradatim mens nostra transeat ab axiomatibus ad postulata , ab his ad syllogismos , tum ad corollaria , sola contemplatione alicujus rei sæpe rapitur ad inferendam rem aliam evidentia , & certitudine ejusmodi , ut nihil hæsitet , nihil dubitet . Si ergo , quin opus sit ad hoc Geometrica demonstratione , pulchritudo , ordo , perfectioque ædificii ineluctabili modo demonstrat , illud non potuisse casu fieri , sed scientia , & potestate sapientium artificum ; cur umquam , nisi ex pervicaci impudentia defectus Geometricæ demonstrationis obii-

objicietur , ne agnoscatur existentia Creatoris sapientissimi , & omnipotentis , cum ex pulchritudine , magnitudine , & ordine Universi longe evidentius elicitur ?

Quamquam non sum in ea opinione , ut credam , ex hætenus dictis nostram illationem carere eo ratiocinii fundamento , quo certitudo demonstrationum innititur . Enascitur illa radicitus a firmissimo principio , quod nostrorum assensuum *analysim* nobis facientibus statim objicitur , ex quo deducitur demonstratio tam clara , & evidens , ut juxta , ac Geometricæ demonstrationes , sit certa . Sic paucis verbis eam habeto : Quoniam *nulla res est sine ratione adæquata , sive , sine principio illo , per quod intelligitur , quare res sit* : hinc sequitur , unum , aut plura phænomena , in quorum certa essentia seu principio *adæquata ratio* invenitur , probare existentiam illius Entis , seu principii .

Hæc propositio est extra omnis dubitationis aleam , reduciturque statim ad principium omnium primum , quod *contradictionis* dicitur . Si enim hæc phænomena non probarent existentiam illius entis , in quo solo reperitur *ratio adæquata* eorum essentiæ , sequeretur , ipsa existere , quin existat id , *sine quo nequit intelligi , cur existant* , quod implicat contradictionem . Pergamus porro : Hujus Universi hætenus a nobis brevyter considerati , quod continet in se phænomena non solum per se ipsa sigillatim perfecta , sed admiranda harmonia sibi invicem correspondentia , & inter se ut media , finesque

que aptissime perfecta; hujus Universi, inquam, in uno Ente solum sapiente, libero, potente, bono *adequata ratio* reperitur. Qui fingit casum, aut fortuitam unionem particularum, fingit pro *ratione adequata* operis *rationabiliter* facti principium *sine ratione*; immo fingit (ut patet ex demonstratis) rem, quæ nullo modo fieri potest; immo nihil, sicut scilicet nihil, aut res quæ esse non potest fingitur in systemate Spinosæ, eorumque omnium, qui dicunt, mundum fuisse ab æterno, quin a Deo conderetur; quod in capite, quod proxime sequitur, ostendemus. Hoc universum ergo, dispositioque phænomenorum, quæ in illo cernuntur, probant existentiam Entis liberi, potentis, boni, quod est Deus O. M. quem colimus.

§. XI.

Existentia contingens rerum ultima demonstratio Dei existentia.

QUamquam autem tanta evidentia luce argumentum illustravimus, ut illi tantum futilia, & inania verba increduli possint opponere, tamen haud rem injucundam Lectori fecerimus, si insistentes vestigiis hucusque impressis sermonem producamus, neque a contemplatione hujus mundi oculorum aciem alio avertentes ad sublimissimum metaphysicæ demonstrationis gradum argumentum extollamus. Non solum enim *casus* hypothesim, sed quod-

quodvis aliud antiquorum , & recentiorum Atheistarum (de quibus uberius in proxime sequenti parte dicemus) systema radicitus illa convellit . Divus Thomas pluribus suorum operum in locis , semperque validissime de illa agit . Ita ergo ajo : Vidimus paulo ante , motum , multoque minus dispositionem partium non esse essentialem materiæ proprietatem ; ac proinde causa extrinseca , incorporea , sapiente , & potente opus esse , ut illa hanc , & illum accipiat . Jam huic materiæ , partibusque cunctis , quæ hoc universum constituunt , non solum motus & dispositio conveniunt , sed *ne existentia quidem essentialiter convenit* ; sic enim materia & partes existunt , ut potuissent non existere ; & sane facile nos eas concipimus tamquam non existentes , aut alia , diversave ratione dispositas ; quod certe non fieret , si existentia esset earum essentialis proprietas . Ergo totum hoc universum , & quidquid in eo continetur , est *entium contingentium* cumulus ; ergo extra hunc mundum est *Ens necessarium* per se ipsum existens , a quo res hæ cunctæ habuerunt essentiam illam , quam e se ipsis habere non possunt . Quod ratiocinium innititur hoc primo principio , quod superius attulimus , *nullam rem esse sine ratione adæquata , aut sine principio illo , per quod intelligitur quare res sit* . Quoniam ergo *Entia contingentia* , qualia sunt materia , partes , effectusque omnes , quos in mundo cernimus , non habent in se suæ essentiae *adæquatam rationem* ; concipere enim possumus

sumus eas & existere , & non existere ; ex necessaria consequutione ex his rebus gradum facientes dispicimus ens illud , in quo earum *adequata ratio* reperitur , & quod voluit , eas existere , & tali modo existere . Inferimus autem ipsum vi naturæ suæ , hoc est ex se ipso , existere ; & hoc esse Deum . *Videmus in mundo quædam , quæ sunt possibile esse , & non esse , sicut generabilia , & corruptibilia . Omne autem , quod est possibile esse , causam habet , quia cum de se æqualiter se habeat ad duo , scilicet esse , & non esse , oportet se ei approprietur esse , quod hoc sit ex aliqua causa . . . Ergo oportet ponere aliquid , quod sit necesse esse . . . Et hoc est Deus , cum sit prima causa . S. Th. I. con. Gen. c. XV. n. 4.* Qua consequutione per demonstrationem deducta , gradum statim facimus per legitimas , necessariasque illationes ad conjiciendas illius supremi Entis incomprehensibilia evidentissima bona ; & hinc ad profligandas invictis argumentis perversas opiniones , quas de Deo cum veteres , tum recentes libertini finxerunt . Idem D. Thomas & in parte prima Summæ Theologiæ , & in Libro primo contra Gentes egregie hoc opus est exequutus . Nos contenti erimus pauca ex illo delibare , eumque ducem sequentes ita disputare .

§. XII.

*Dei perfectiones derivatæ necessaria
consequuntur ex eo , quod ipse
per se existat .*

EXistit ergo Deus , hoc est , ille qui *est per se* , ac proinde ex necessitate naturæ existit : ille ergo est *æternus* , cum non potuerit accipere ab alio vim existendi ; nec ideo concepì potest temporis momentum , in quo non extiterit . (*S. Thom. I. contra Gen. c. CX. num. 4.*)

Deus est *Ens supremum* , quoniam a nemine pendet , qui *est per se* ; totumque pendet ab eo , qui habet in se *rationem adæquatam existentiae* omnium rerum . (*Ibidem*)

Deus est *perfectissimus* ; nulla enim perfectio deesse potest illi , cui , *cum sit per se* , plenitudo essentiae de essentia convenit , neque coarctari potest ratione ulla . (*I. P. quæst. 4. art. 2.*)

Deus est *Ens simplicissimum* ; quidquid enim compositum est defectum habet in partibus , & ipsum totum pendet a partibus . Hoc autem repugnat Enti perfectissimo , & supremo . Est ergo Deus simplicissimus . (*Lib. I. cont. Gent. c. 18.*)

Deus est *infinitus* . Cum enim sit perfectissimus , non reducitur ad ullum entium genus ; sed quidquid perfecti , bonique est , ei per es-

sentiam convenit ; illius ergo perfectio, & existentia nullis circumscribuntur terminis. (*Lib.I. cont. Gen. c.43.*)

Deus est *immutabilis* . Quod enim mutatur, aut acquirit aliquid, quo prius carebat, aut quid amittit, quo prius fruebatur, hoc in eum nequit cadere, qui per essentiam est perfectissimus, & infinitus. Immutabilis est igitur Deus. (*I. P. q.6. art.1. & 2.*)

Deus est *unus*, neque plures concipi possunt : siquidem cum perfectissimo Enti nulla perfectio deesse possit, neque defectus ullus in illud cadere ; nulla ratio esse posset, cur duo entia perfectissima inter se distinguerentur. Præterea, cum nihil Enti infinito deesse possit, necessum est, ut sit unum ; quoniam si plura essent, deesset singulis (saltem quoad extensionem perfectionum) id quod haberent alia, ac proinde non esset infinitum. Implicat ergo contradictionem asserere, esse plures Deos. Deus ergo est unus.

Deus est purus *Spiritus intelligentia*, *voluntate*, *libertate*, *omnipotentia* præditus, quoniam hæ sunt perfectiones simplices, hoc est, quæ nullum vitium in sua notione habent, ac proinde convenire debent Enti perfectissimo (*Lib.I. con. Gen. c.44. n.5.*) cui etiam novimus eas convenire ; idque ex contemplatione rerum creatarum, quarum solum in Ente sapiente, incorporeo, potente, libero *adæquatam rationem* reperimus.

Deus est *provisor supremus*, quem nihil fugit,

fugit ; immo cuncta novit , cuncta conservat , cuncta movet , & imperio non minus suavi , quam forti secundum sua consilia , quin aberret , & vincatur , res corporeas , & incorporeas ad statutum finem perducit . (*I.p. q.22. a.2.*) Hæc Dei proprietates a perfectione illius naturæ , a *contingentia* , & *dependentia* rerum conditarum necessario derivatur .

Deus est *justus* . Ordo necessarius , & æternus in ejus natura primitus effulget : atque huic ordini , in quo servando justitia tota est , Deus suis decretis immobilis adhæret . Notiones immutabiles hujus ordinis ille in mentibus humanis imprimit ; hinc nascitur jus , quod naturale dicitur , quo servato , vel violato , homo est vel justus , vel injustus ; quem proinde Deus hujus ordinis fons , custosque supplicii , aut præmiis æquus semper afficit . Id totum ex notione Entis perfectissimi , & ab ejus nota supremi moderatoris recta deducitur . (*I.p. q.21. art.2.*)

Deus est *sanctus* ; ipse enim novit infinitas perfectiones suas ; has necessario , & essentialiter amat ; in hoc amore , qui est rectissimus , & perfectissimus , sanctitas , quæ voluntatis perfectio est , essentialiter consistit . Deus igitur sanctus est .

Deus est *vêrax* . Intellectus Divinus regula prima est , mensuraque omnis veritatis . Quapropter Deus est veritas purissima , & ipsa veritas per essentiam . Nequit ergo ille decipi . (*I.p. q.16. art.5.*) Sed est etiam per essen-

tiam *sanctitas* ipsa , in quo nulla est macula ; nequit ergo fallere . Ergo Deus verax est .

Deus est *Beatus* . Ipse se comprehendit , qui est infinita veritas ; se ipsum amat , qui est infinitum bonum ; ab hac cognitione , ab hoc amore voluptas infinita paritur ; id autem totum veram beatitatem constituit ; idque totum est una , eademque res in Deo , hoc est eadem ejus essentia . Deus ergo est Beatus , & essentialiter Beatus , & infinite Beatus . (*I. con. Gent. c. 100. 101. 102.*)

Deus est hominum Beatitudo . Etenim Beatitas , seu ultima felicitas cum sit *status comprehensione omnium bonorum perfectus* , omniaque bona isthæc in Deo contineantur , qui est Ens perfectissimum , qui ad eum possidendum pervenit , illum videndo est omnino beatus : quoniam nullum est in eo desiderium , quod non satietur , ut desideria singula recensens D. Thomas ostendit . (*Lib. III. con. Gen. c. 63.*) Deus ergo est suprema nostra beatitas . Aliæ perfectiones naturali rationis lumine conjici possunt ex notione illa , quam de Deo effingimus per contemplationem harum rerum conditarum , quæ via est , cui institimus in hac demonstratione , quamque nobis indigitat D. Paulus , ut cognoscamus non solum essentiam , sed etiam attributa Dei , ad Romanos scribens : *invisibilia Dei , & ejus æterna potentia , & divinitas per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur* . Sicut autem in hoc brevi divinorum attributorum specimine asserendo D. Thomam sequu-

sequeuti sumus , ita si hæc , & alia copiose , & firmissimo ratiocinio hoc ab illis deducta , suisque illustrata luminibus avet cernere , adeat Lector ejusdem Doctoris , quæ citavimus , opera ; ejus cum rectitudine , acumine , & claritate cogitandi , nescio , an quisquam recentiorum ausurus sit se conferre .

§. XIII.

Specimen ratiocinandi Roussoji in hac materia.

INter celebriores nostrorum temporum , & ingenii scriptores acumine , & ratiocinandi vi est Roussojus , cujus opera primario in Bibliothecis Libertinorum loco sunt . In suo libro , quem *Emile* inscripsit , postquam ille satis eleganter , & clare Dei existentiam demonstravit argumentis ex *motu* , & ex *mira universi Dispositione* , en quomodo ratiocinari pergit Tom.III. pag. 56. Credo ergo , *mundum regi a voluntate potente , & sapiente . Id video , sive potius sentio ; atque hoc est illud , quod me juvat scire . At hic idem Mundus estne æternus , an creatus ? Num unum tantum est rerum principium ? an duo ? an plura ? quenam est autem eorum natura ? Nihil horum scio ; quid autem hoc scire ad me attinet ?* Verba hæc quæ certe debent prudentibus lectoribus admirationem movere , & stomachum , sunt ejusdem generis , ac illa , quæ idem Auctor eodem libro de Evangelio scribit ; ubi cum illud tam

C 3

quam

quam Scripturam vere a Spiritu Sancto inspiratam laudarit, continuo hæc addit Tom. III. pag. 168. *Tamen hoc idem Evangelium scatet rebus incredilibus, quæ rationi adversantur; rebus, quæ concipi & admitti ab homine cordato nequeunt.* Quid sentiendum est de hac scribendi ratione? Habes paucis lineolis *jacta* eodem tempore, & *eversa* fundamenta Religionis Naturalis, quæ est Dei existentia, & Religionis Revelatæ, quæ est Evangelii divinitas. Crederet quisque, & quidem jure, ingenium primæ classis, ut *jactatur* Roussojus, ignorare non potuisse, quam male inter se cohærent, immo secum invicem pugnarent hæc propositiones, ac proinde eum ita scribere, ut incautis verba det, amicisque ridendi materiam præbeat. At qui dici potest hoc. In epistola enim ad Archiepiscopum Parisiensem hæc notatu digna verba audet scribere. *Hostes mei... vel inviti hoc me honore cohonestabunt, me de rebus omnibus vera scribere, me esse auctorem unum hujus sæculi, multorumque aliorum etiam (qua spiritus vi opus est, ut hæc scribantur!) qui bona fide scripserit, nihilque dixerit aliud, nisi quod verum putavit esse.* Age vero, concedamus ergo illi decus hoc, ut sit *unus* verax & scriptoribus sæculi præsentis, præteriti, futuri; at nostrum erit eodem tempore eum monere, cum hac scribendi *veracitate*, & cum hac prædicanda ab omnibus *bona fide* illum inauditam incredibilemque cogitandi rationem conjungere. Quod ad Evangelii divinitatem attinet,

net, fusius alio loco agemus. Agamus nunc de Dei existentia, quam ille probat, ut diximus, ex phænomenis, quæ in Mundo videmus; ac deinde ait, se nescire, utrum *mundus æternus sit, an creatus*. An magnum est ostendere harum assertionum *antilogiam*? Si mundus non esset creatus; ergo phenomena, quæ in mundo sunt, existentiam Dei non probarent: ipse enim ejus auctor non esset. Sed si phænomena, quæ cernimus, præcipue motus, & ordo, Deum demonstrant, sicut revera, ex sententia etiam nostri philosophi, aperte eum demonstrant, cum non possint nisi ab illo produci; ergo, ex demonstrationis hujus vi de mundi creatione ambigi non potest. Respondet fortasse Roussojus, se dubitare solummodo de materiæ creatione; hoc est, num hæc semper per se ipsa fuerit, qua Deus usus fuerit tamquam *passivo principio*, ut mundum crearet, dispositis miro ordine partibus, inditoque motu illo, quem adhuc in mundo cernimus, ut videtur sentire in prædicta epistola ad Archiepisc. Parisiensem pag. 51. At hic illum ipsum tam acute cogitantem appello. Materies non creata esset *Ens ex se*; ergo esset ens prorsus necessarium, & liberum a quocumque; ergo non posset subjici liberis actionibus, impulsibus, modificationibus alterius principii. Atqui (repono ego) modificationes, dispositiones, & motus materiæ sunt a Deo; hoc enim modo invictè ejus existentia probatur, sicut una nobiscum Philosophus hic ostendit:

non est igitur materia ex se . Ergo demonstratione illa approbata , nequit in dubium revocari materiæ creatio . Crederem , his argumentis nulla ratione posse fieri fatis . Non me fugit tamen , in epistola prædicta ad Archiepiscopum Parisiensem Philosophum nostrum proferre Ecclesiæ Patres non creatæ materiæ Patronos ; at locum hunc iis discutiendum relinquimus , qui demonstrarunt , quot in errores *facti* Genevensis Scriptor *bona fide* sit prolapsus . Materiam increatam Sancti Patres , vereque sapientes putarunt adversari non solum principiis præcipuis Religionis , sed etiam clarissimis sanæ Philosophiæ notionibus . Remur , argumentum a nobis superius allatum , desumptumque *a contingentia* ipsius materiæ esse satis evidens . Alia & quidem fortissima afferrentur inferius ; non enim hic longius de hoc acturi sumus , cum simus contenti , rebus hætenus prolatis , ingenii , rectique ratiocinandi modi recentiorum nostræ Religionis adversariorum specimen aliquod dedisse .

P A R S S E C U N D A

IMPIORUM OBJECTIONES CONTRA DEI
EXISTENTIAM EXPENDUNTUR,
ET SOLVUNTUR.

- I. *E* Rror primus eorum , qui dicunt, Mundum esse ab aeterno .
- II. Neque ex hac hypotbesi potest deduci , & confirmari Atheismus .
- III. Fingere infinitam causarum seriem est nimis infirmum sophisma , quod nihil Atheis opitulatur .
Mechanices leges examinantur .
- IV. Opinio antiquorum philosophorum de Mundi aeternitate nihil pro Libertinis facit .
- V. Nullum momentum afferri potest , quod progrediatur ultra originem Mundi a Moyse descriptam .
Inane perfugium ad Sinensium Chronologias .
- VI. Fatua cogitatio Auctoris Epistolarum Persicarum .
- VII. Alia ejusdem objectio jam refutata a D. Thoma.
- VIII. Spinosæ systema .
- IX. Absurda , quæ ex eodem derivantur quoad Deum .
- X. Alia absurda Spinosiani systematis .
- XI. Refellitur Spinosæ ex suismet ipsius principiis .
Fundamentum totius systematis ab ambiguis vocibus extricatum , ostensumque laborare vitio petitionis principii .

XII. *Alia argumenta circuli vitiosi, unde hujus corrui edificium. Advertuntur quadam de Spinosa affectis.*

XIII. *Objectiones novissime propositæ in Anglia contra argumentum pro existentia Dei allatum Parte superiori examinata, solutæque.*

§. I.

*Error primus eorum, qui dicunt,
Mundum esse ab æterno.*

El summe sapientis, potentis, bonique, & perfectissimi existentia tam clare elucet in creatione, & conservatione hujus universi, ut numquam veritas hæc fuisset a Libertinis in dubium revocata, si haberetur ab ipsis in eo genere, in quo sunt veritates mere physicæ, & mathematicæ. Sed quia confessio tanti Numinis eorum mentes perversas, & nequam fus deque turbaret, & perterrefaceret, nil intentatum relinquunt, ut obscuris sophismatibus invisæ luci aditum omnem intercludant. Ajunt ergo, argumentum a nobis hactenus allatum ostendere quidem, dari omnino non posse systema Epicuri, eorumque omnium, qui opinantur, fuisse in tempore creatum mundum hunc cæco, fortuitoque concursu atomorum, seu particularum, emergentium viribus suis ab immenso chaos, conjunctarumque tot pulchris formis, modisque, quot in universo cernuntur; sed inquirunt, se hanc novam re-
rum

rum creationem respuere ; immo se asserere , Mundum hunc fuisse semper , & a tota retro æternitate ejusmodi , qualem nunc intuemur . Quapropter in hac infinita diuturnitate temporum , in hac infinita causarum , & mutationum vicissitudine nihil aliud ipsi cernentes nisi generales leges Mechanicæ , necessum non esse , ajunt , sua quidem sententia , ut hæc causa prima sapiens , potensque , Mundi creatrix , moderatrixque ponatur .

Hos ita blaterantes audiens , videor mihi videre Cacum illum *semivirum* , & *semiferum* , (liceat mihi hanc asserere imaginem , quæ mirum in modum rei convenit) qui in Aventini specu multa vi ab Hercule pressus , oppugnatique lapidibus , armisque , cum nihil reliqui haberet aut ad resistendum , aut ad evadendum , cœpit e faucibus ingentes fumi globos evomere , & antrum cæca caligine involvens a prospectu , & ab ictibus prævalidi hostis , ratus est se posse subducere . Ita Libertini his æternitatis , & infiniti ambagibus ; his effectuum , causarumque innumeris vicissitudinibus veluti atri globis fumi , nituntur sibi , nobisque eripere prospectum clari veritatis luminis , quod nobis primam supremam causam ostendit , & se a telis tutari , unde hoc argumento eorum impietas prosternitur . Sed frustra omnia . Atque eccum qua claritate res conficiatur .

§. II.

*Neque ex hac hypothefi potest deduci ,
& confirmari Atheismus .*

Demus ipsis paulisper , mundum extitiffe ab æterno : quid inde inferent ? ergo Deus non est ? vah distortam illationem ! Mundus , ut ostendimus , complexus phænomenorum est ita conjunctus cum principio sapientissimo , omnipotente , optimo , ut ipsum unum in se contineat illa , & unum illa conservare possit . Ergo etiamsi concedamus , mundum ab æterno fuisse , habet tamen necessario hanc junctionem cum hoc principio , ut sine illo possit nec esse , nec conservari . Ergo Mundus ab æternitate creditus tantum abest , ut Deum destrueret , ut argumento etiam esset existentia illius , hoc est , illius causæ , sine qua nec subsistere , nec esse mundus potest .

Quod si quispiam diceret , cum debeat causa tempore effectum suum præcedere , mundi æternitate supposita , non posse amplius causam ullam concipi , quæ illum crearet , & ex rerum consequutione in hac hypothefi Deum excludi ; responderet ad id D. Thomas , eam causam quidem necessario præcedere tempore debere effectum suum , quæ agit , & producit effectum suum per motum , cum concipi nequeat motus nisi successive , aut in spatio , in cujus termino sit effectus , causa in principio .

pio . *Quod dicitur agens de necessitate præcedere effectum , qui per suam operationem fit , verum est in his , quæ agunt aliquid per motum , quia effectus non est nisi in termino motus ; agens autem necesse est esse etiam cum motus incipit . In his autem , quæ in instanti agunt , hoc non est necesse .* Lib.II. cont. Gent. c.38. Vide etiam 1. P. q.46. a.2. At si in instanti , non successive fiat actio , non est opus , ut causa præcedat *duratione* effectum suum . Quare cum Deus non successive per motum , sed actu simplicissimo suæ voluntatis mundum creavit , etiamsi ab æterno vellemus mundum concipere , non idcirco effectus nota ex illo deleretur , neque ex Deo veræ causæ . Nihil ergo hoc æternitatis nomine consequerentur Libertini , nisi præterea probarent , molem hanc ens liberum esse , & per se existere ; quod non solum ab omni æternitate extiterit , sed etiam ita extiterit , ut non potuerit non esse , quippe quod in se habet , & suæ existentiae & suorum attributorum *adaquatam rationem* . At qui , at quandam hoc deliramentum probarent ? Motus unus , quem vidimus non de essentia inesse in materia , satis eos refellit , probatque , Mundum haud in se rationem suæ existentiae habere , sed pendere ab extrinseca causa materiæ creatricæ , dominaque .

§. III.

Fingere infinitam causarum seriem est nimis infirmum sophisma, quod nihil Atheis opitulatur. Mechanices leges examinantur.

HOC idem dicatur de æternis procreationum seriebus, infinitisque causarum ordinibus ab incredulis confictis. Spinosa de quo paulo post copiose loquemur, ambages scilicet harum infinitarum causarum captat ad explicandum motum, quin ad æternum Numen confugiat. *Corpus* (inquit ille Ethic. par. 2. prop. 13. Lem. 3.) *motum, vel quiescens, ad motum, vel quietem determinari debuit ab alio corpore, quod etiam ad motum, vel quietem determinatum fuit ab alio; & sic in infinitum.* Ridiculum sophisma! At qua de causa, peto, debet postremum hoc corpus ab alio corpore ad motum determinari? Eo quod natura sua est iners. In secundo vero corpore, quæro, cur necessaria est hujusmodi determinatio? Eo quod natura sua est iners. At corpora per hanc seriem progredientia mutantne naturas suas? Minime vero. Ergo etiam si procedant in infinitum, si cuncta erunt corpora, cuncta erunt inertia. Ut igitur habeatur motus, oportebit, ut extra hanc infinitam seriem sit principium aliquod non materiale, non corporeum, quod motum, quem ex natura sua non habent, in
illis

illis imprimat . Quamvis ergo admittatur hypothesis progressionis infinitæ causarum , non possunt tamen Athei , quin tandem aliquando in Deum desinant , phænomena hujus molis , etiamsi æterna conciperetur , explicare . Quapropter sunt nugæ nugarum ineptissimæ istæ *Mechanices leges* , quas ii semper crepant , & quarum ope comminiscuntur Mundi machinam ab ipsa æternitate existere , & regi . Si sine Deo motus non datur in materia , qui erunt sine Deo *Mechanices leges* , quæ sunt motus leges ? Quamquam demus ipsis cum Nevvtono , aliquo modo concipi , planetarium systema vi harum legum orbitas suas peragere ; hoc tamen certum est , ope harum legum (ut fatetur acutissimus hic Philosophus (*princip. Schol. General.*) non potuisse ea corpora illo ordine admirando , & pulcherrimo disponi , quem nunc in systemate planetario servant : ergo systema , hoc , etiamsi fingatur æternum , ex origine sua tamen pendet ab extrinseco principio sapientissimo , & omnipotente , quod ita illud concinnavit , unaque indidit illi motum , quem ex se non habebat , temperavitque hujusmodi motum iis constantissimis legibus , quibus nunc etiam agitur . Quibus *Mechanices legibus* ceteroquin (ut id leviter tangam) etiamsi explicari plurima phænomena hujus universi possint , omnia tamen explicari non possunt . Testatur id P. Malebranchius patronus , ut quisque novit , acerrimus legum generalium , quique , quantum in se fuit & earum simplicitatem , &
fœ-

fœcunditatem exposuit . *Corpora organica* (inquit ille Meditat.VII. n.4.) *nequeunt produci ope unarum communicationis motus legum quæ ad duas reduci possunt . . . at constat , has duas leges , aliasque similes mole constituere non posse machinam , cujus instrumenta sunt innumera , & quorum singula usum peculiarem habent .* His ergo *Mechanices legibus* , hac infinita causarum serie , hac mundi æternitate nihil Athei consequuntur ; necessario enim hujus molis origini debet interesse Deus , hoc est ens sapientissimum , omnipotens , liberrimum , optimum , ab hoc mundo diversum , sine quo nequit ipse aut moveri , aut esse , aut concipi .

§. I V.

Opinio antiquorum Philosophorum de mundi æternitate nihil pro libertinis facit .

ATque ita revera opinati sunt (quamquam quosdam in errores inciderint) insigniores antiqui Philosophi , Pythagoras , Plato , Xenocrates , Dicæarcus , Aristoteles , alique , qui licet crediderint mundum æternum , tamen numquam eum dixerunt *increatum , liberum , ex se existentem* , sed a Deo , id est ab Ente sapiente , incorporeo , primo motore immobili , causa originali , & primaria , exemplari primo , & æterno eorum omnium , quæ extra se sunt in Universo . Quod & Huetius (*Alnet. quæst. Lib.I. cap.5.*) & Clarchius (*de l'existence*

stence de Dieu, Tom.I. cap.4.) plurimique nostrorum temporum Scriptores demonstrent; quod jam longe ante adverterat D. Thomas (I.P. quæst.46. art.2. ad 1.) & D. Augustinus De Civit. Dei Lib.X. c.31. cujus verba sunt hæc: Quamquam & de Mundo, & de his, quos in Mundo Deos a Deo factos scribit Plato, apertissime dicat, eos esse cœpisse & habere initium; finem tamen non habituros... Verum id quomodo intelligant, invenerunt, non esse hoc videlicet temporis, sed substitutionis initium. Sicut enim, inquiunt, si pes ex æternitate semper fuisset in pulvere, semper & subesset vestigium: quod tamen vestigium a calcante factum nemo dubitaret, nec alterum altero prius esset, quam alterum ab altero factum esset; sic, inquiunt, & Mundus atque in illo Dii creati & semper fuerunt, semper existente qui fecit, & tamen facti sunt. Injuria ergo Athei nostrates jactitant nomen, & auctoritatem eorum, qui licet non recte opinarentur, & irent in adinventiones mentium suarum, hoc tamen satis patet, propterea quod mundum ab æterno crediderint, non ideo Atheos illos fuisse, immo fatentes principium omnium rerum Deum, istorum impietatem damnasse.

§. V.

Nullum monumentum afferri potest quod progrediatur ultra Mundi originem a Moyse descriptam. Inane perfugium ad Sinensium Chronologias.

Sed a diverticulo revertamur in viam ; petamusque a nostris Philosophis , ut pro ea qua pollent , doctrina , & eruditione , producant ea monumenta , e quibus æternitas mundi innotescat . Nos eum creatum dicimus ab hinc sex mille annis , idque dicimus fidentes dictis antiquissimi omnium Scriptoris , qui quidem nobis notus sit , isque fuit Moyse , cujus divina auctoritas clarissime probatur . Cum ejus Historia omnia monumenta quæ habemus , mirifice conveniunt ; hoc est , omnes una voce describunt nobis hanc rerum creationem novam , & in tempore : neque vestigium ullum investigare fas est , quod nos deducat ultra prædictam *EPOCHAM* . Dicamus ergo nos quoque Atheis nostrorum temporum , quod Philosophis æternitatis mundi propugnatoribus ajebat Lucretius (*Lib.V. v.325.*)

..... *Si nulla fuit genitalis origo
Terrai , & Cæli, semperque æterna fuere,
Cur supra bellum Thebanum , & funera
Trojæ
Non alias alii quoque res cecinere Poetæ ?*
240

*Quo tot facta virum toties cecidere ? nec
usquam*

Æternis famæ monumentis insita florent ?

Ita laceſſebat ſuos adverſarios Lucretius jam ab hinc decem , & octo ſæculis , neque dubitari poteſt , quin hoc eodem argumento uſi fuerint tercentos , aut quatuor centum annos ante alii Epicurei , hoc eſt a ſuorum præceptorum Democriti , & Epicuri temporibus . Interea ab illa ætate uſque a Philoſophis aliarum ſectarum , qui de hoc acriter inter ſe digladiabantur ; atque illinc uſque ad noſtra tempora nondum reſponſum eſt ab adverſariis Religionis , & Moyſis , producendo aliquod monumentum , quod non ſolum eam ætatem præcedat , ſed quod proxime accedat ad Epocham , ad quam Hiſtoricus ille mundi creationem refert . Quodnam eſt ergo argumentum illud , quo Libertini huius mundi æternitatem ſtabiliunt , cui monumenta cuncta quæ habemus adverſantur ? Nos ex iis novimus , quæ regiones primum cultæ fuerint ; nationum migrationes , & domicilia ; inventionem artium ; originem conſuetudinum , militarem diſciplinam , politiam , Religionem ; detegimus præcipue diſſeminatam , propagatamque traditionem de homine primo , a quo humanum genus totum derivatur , & Hiſtoriam Mundi ortus creati juxta Moyſis deſcriptionem (quoniam fabuloſa multa irreperunt) . Satis eſt vel per tranſennam Eusebium legere (*Præpar. Evang. l. l.*) ex veteribus , Huetium (*Alnetan.*

netan. q. l. III. c. 5.) & Grotium (De verit. Relig. Christ. Lib. I. §. 16.) inter recentiores, ut hujus veritatis testium prope innumera copia cernatur .

Scio , nostri sæculi Libertinos , ut , si fieri posset, everterent Mosaicam Chronologiam, perfricta fronte ausos fuisse afferre in medium quibusdam cum animadversionibus cum ridiculis , tum ineptis antiquitates Sinenses . Nemo ignorat , Abbatem Pradesium , in præclara sua Thesi eo temeritatis fuisse progressum, ut rejiceret tamquam non genuinas Chronologias , quæ in Libris Moyſis sunt , quod cum Sinensibus congruere non poterant . Sed præter inustas justæ damnationis notas huic impietati , operæ pretium est legere hujus Thesis examen, & peracutum , & eruditum , in quo inter cæteras hæ duæ probantur propositiones : Prædictum Abbatem Historiam Sinensium ignorare ; Et licet eam novisset , non potuisse illum inde ad suam Thesim confirmandam quicquam desumere . At nonne res est admiratione digna, hos scriptores tam exquisita arte critica præditos , qui nequeunt concoquere Historias in Sacris Litteris relatas iis insignitas notis , quibus nullæ sunt certiores , aut optari possunt , devorare , tamquam certissima monumenta , has Sinenses quisquillas erutas ex ultimis Orientis angulis , scriptas lingua , & litteris omnino ignotis , & fortasse ab iis nec umquam visis , nec umquam examinatis ? Quamquam illustres illi viri , qui tantum laboris susceperunt , ut nobis

anna-

annales illius nationis exponerent , quales sunt Hirus , Cassinus , Wistonus , præcipue vero Freretus in Historia linguaque Sinensium admodum versatus , satis ostendunt , quam inutiles sint conatus putantium , se posse Sinensibus monumentis Moyſis Chronologiam falsitate coarguere . Primum quidem ob errores , qui de Ecclipsibus , aliisque astrorum conjunctionibus in iis annalibus reperiuntur ; deinde quia illa tam magna annorum series , quorum mentionem faciunt , non vera est , sed fictitia , cum nihil aliud sit , quam *productum* periodorum Astronomicarum inventarum , ut conjunctio planetarum in quibusdam junctionibus sciri posset ; demum quia prædictus Freretus hujus materiæ si quis alius peritissimus , in *Memoriis* , quas Parisiensi Academiæ obtulit , ostendit , Regna Yai , & Chunæ duorum illius imperii institutorum desisse tantum anno millesimo nonagesimo nonagesimo primo ante Æram Christianam , ac proinde non modo non superare , sed ne progredi quidem ad Epochas creationis , vel diluvii a Moyſe statutas . Quod tamen in hac re præcipuum est , & ad id , quod præmanibus habemus , maxime pertinet , illud est , hæc ipsa Sinensia monumenta Libertinis æternitatis mundi propugnatoribus aperte adversari , ut docet P. Cupletus qui edidit Tabulam Chronologicam Sinensis Imperii . Præmittunt antiquitatibus suis Sinenses creationem Cæli , Terræque , maris , & fœminæ diversis temporum intervallis , atque ita rem enarrant , ut non valde

de difficile sit inter plurima fabulosa commenta quamdam suboscurem lucem veritatis, quam in Moyſi Genefi legimus, internoscere; quod plerumque usuvenire solet in traditionibus, aut fabulosis hiltoriis aliarum gentium.

*Fatua cogitatio Auctoris Epistolarum
Persicarum.*

HUic antiquorum monumentorum consensui *Epistolarum Persicarum* Auctor omnino assentitur. Quare a se fictum Usbechium ita loquentem introducit Epist. 99. *omnes scriptores Historici de primo patre loquuntur, nobisque enascentem naturam humanam describunt.* Ergo inquiet Lector, etiam eruditi hujus viri sententia quaestio nobis adjudicatur. Res tamen longe aliter se habet; sic enim ille profequitur, *annon conveniens naturæ est opinari, Adamum servatum fuisse a communi infortunio, ut fuit Noemus a Diluvio, & hujusmodi casus sæpe post creationem mundi accidisse?* Num ita opinari conveniens naturæ sit, judicet qui sapit. Omnes Scriptores, & ex iis ille, cujus Auctor (qui non erat Persa, sed Gallus) auctoritatem, pondusque ignorare non poterat, *nobis humanam enascentem naturam describunt, Mundumque recens creatum;* ostenduntque nobis libris suis, hanc fuisse communem traditionem, & proinde usque ad caput, undè humanum genus diffusum est, progressam. Hoc testimonio tamen cognito, ultroque recepto, credetur *naturæ convenire*

nire opinari, rem alio modo evenisse, idque non aliam ob causam, nisi ob eas ridiculas conjecturas toties a Libertinis prolatas non aliunde, quam a suo ingenio deductas? ut æquiparetur, supereturque omnium Scriptorum, & Moyſis præcipue auctoritas, qui de hac re, nempe de creatione Mundi, & primi humani generis parentis idem scribunt, an fatis est *opinari*, fieri potuisse, ut Mundus non fuerit recens creatus, sed ex diluviis enataverit? Adamusque non fuerit parens primus, sed post naufragium humanæ stirpis reparator? qua *naturalis convenientiæ opinandi vi* credendum nobis erit, si res ita sese habuisset, ut hic Gallus-Perſa scribit, universam traditionem debuisse contrarium asserere, Historicosque, qui de Diluvio verba fecerunt, quo tempore accidit, noluisse de alluvione illa loqui, quæ primi parentis ætate contigit; sed ei temporis puncto illos creationem mundi affixisse? Quamquam conficta hæc tam crebra diluvia esse non poterant, nisi in quibusdam peculiaribus regionibus: (quoniam universale diluvium juxta naturæ ordinem dari non potest; ac proinde *non convenit naturæ opinari*, multoque minus credere, hæc infortunia sæpius evenisse) atque ideo non debuisset inter has calamitates cerni humana enascens natura, quo modo eam nobis Historici describunt. Elapsi ex his infortuniis confugissent ad nationes incolumes, aut harum coloniæ, alluvione jam exsiccata, occupassent desertas terras. Hinc & servatæ, & amplificatæ fuissent artes, & di-
sci-

sciplinæ , quod & res , & experientia non evenisse confirmant; neque umquam in eam infantiam primam prolapsus fuisset mundus, in qua versatum fuisse Scriptores omnes, ipso hoc fictitio Persa fatente, narrant.

§. VII.

*Alia ejusdem objectio jam refutata
a D. Thoma.*

Videt, vel me tacente, sapiens lector, hujus ratiocinii robur, quod multis argumentis, ex Historia, & monumentis, quæ habemus, deductis, posset uberius confirmari: quod fecisse scimus quosdam egregios viros, qui summo studio materiam hanc pertractarunt. Sed non opus est diutius hic immorari; immo remur, Epistolarum Persicarum Scriptorem, qui se acuti ingenii virum jactabat, nunquam repositurum fuisse has recoctas crambes, nisi hac ratione viam sibi sternere intendisset ad Metaphysicum argumentum, vere Achilleum, & quod nobis terrificæ demonstrationis instar objicit. En illud. *Qui norunt naturam, quique de Deo satis claram notionem habent, possuntne concipere materiam, & res creatas non fuisse nisi ab hinc sex mille annis? Demum distulisse per totam æternitatem promere potentiam suam? & ab hesterno die tantummodo uti voluisse omnipotentia sua in rerum creatione?* Nisi harum interrogationum pondere pressus manus dās

das , & fateris perterritus , neque Mōysē , neque Hebræos , neque Christianos omnes *novisse naturam , neque satis claram de Deo notionem habuisse* , cum putarunt , mundum creatum fuisse ab hinc sex mille annis tantum , en quomodo te urget dilemmate hocce ; *An forsitan id factum est , propterea quod ille (Deus) aut non potuerit , aut noluerit ?* Hinc nullum effugium : *atqui si non potuit uno tempore , ne alio quidem potuit : ergo noluit . Sed quoniam in Deo nulla est successio ; si demus , eum semel aliquid voluisse , usque ab initio voluit .* Pergamus ad illationem . *Ergo non debent anni Mundi numerari ; numerus granorum arena maris nequit cum illis magis conferri , quam temporis momentum .*

Sermo hujusmodi per dilemma allatus , animo vultuque tam elato a *Scriptore primæ classis* , qualis habebatur harum Epistolarum auctor , in spem triumphī Libertinos erigit . Enimvero fictus *Telliamedus Indus Philosophus* (siquidem more hodierno hostes religionis in scenam prodeunt e mentito nomine *Persarum , Judeorum , Indorum , Thracum*) bonus hunc sermonem devorat , eumque producit voluti rationis fulgur , quo omnia argumenta contra mundi æternitatem tamquam tenues nubes dissipentur . Tamen hoc est nullius ponderis sophisma , quod jam ab annis quingentis sibi iisdem pene verbis proposuit D. Thomas Aquinas , & nullo labore difflavit *Lib.II. contr. Gent. c.32.* Vide qua facilitate . *Æterna , infinita-*

nitaque est in Deo potentia ; æterna , immutabilisque est voluntas ; num idcirco debuit ab æterno esse mundus ? Nequaquam . Deus enim ab æternitate usque voluit , ut mundus esset ; sed voluit , ut non esset ab æternitate ; voluit , ut inciperet ab hinc annis sex mille ; quapropter antea incipere non debuit . Igitur quin Deus potentiam suam amiserit , quin voluntatem mutarit , quinimmo , ut perficeret voluntatem suam omnipotentem , & immutabilem , in tempore , non ab æternitate creatus mundus fuit ; propterea quod ab æternitate Deus voluit , ut tunc inciperet . Potestne huic responso quicquam reponi ? Liceat nunc mihi iis , qui suspiciunt Heroas istos , aliud dilemma proponere . Aut Philosophi hi Persæ , & Indi non detexere sophisma in suo sermone latens , aut detegere illud noluerunt ; si non detexerunt , ubi sunt illi *ingeniosi viri* tanto acumine præditi , sicut sese mutuo per excellentiam vocitant ? si detexerunt , ubi sunt illi *virii honesti* ? Neque quispiam mihi dicat , in huiusmodi opera introduci Judæos , Persas , Indos secundum sua principia loquentes : ergo enim respondeo de Religione numquam disserendum esse a probò viro per jocum , & comice ; & quicumque probus est , numquam debere fingere Thracem , aut Hebræum de rebus impiis , & obscœnis loquentes , quibus huiusmodi liberculi scatent , obsonium proinde Libertinorum palato gratissimum . Industrius scriptor , cujus specimen inscriptum : *Les lettres*
Per-

*Persannes convaincus d' impietè : habemus , inquit (dans l' Avertissement) eos , qui aliquid sciunt . . . non esse monendos , Persam loquentem esse Gallum satis notum , qui quod ipse de Religione sentit , fingit effutire Persam . Hoc idem dici posset de quibusdam aliis auctoribus hoc modo personatis . Nuper tamen traditum memoriæ fuit , fictum Persam jam cum inibi esset , ut migraret e vivis , nervos intendisse omnes , ut Christiano , non Persarum more decederet . Quod argumento est , hos *Spiritus fortes* in iis anfractibus & animis cadere , & systematum oblivisci . Faxit Deus , ut vere resipuerit , & nunc pace perfruatur .*

§. VIII.

Spinosæ Systema .

SED monet nos tempus , ut omnium opinionum contra Summi verique Dei tanta evidentia , & certitudine a rebus cunctis nobis demonstrati existentiam , monstruosissimam exponamus . Benedictus Spinosæ origine Judæus , impie vita functus , est Heros ille , qui fertur Atheismum ad methodum redegisse , quia revera in sua *Ethica Geometrica* methodo non minus fatuam , stolidamque , quam infandam impietatem concinnavit . Fideliter referam ejus sententias extractas ab eodem opere , quod post ejus fata lucem aspexit . In rerum natura unam tantum , individuumque substantiam , &

hanc præditam infinitis attributis , inter quæ recensetur præcipue extensio , & cogitatio , esse sentit . Omnia corpora , quæ in hoc universo videmus , sunt formæ , seu modificationes hujus unius substantiæ , quatenus est extensa : omnes mentes sunt modificationes hujus unius substantiæ , quatenus cogitat ; & hæc una substantia cogitans simul , & extensa , quæ æterna , necessaria , & perenni actione generat complectiturque omnia hæc corpora , cunctas has mentes , totumque , ut summatim dicam , Universum , Deus est . Ecce paucis *Pantheismus* ille , scilicet error , qui non secernit Deum O.M. ab hac Mundi machina . Error , qui fortasse fuit antiquorum quorundam (quod eorum verba videntur significare) sed qui ab impio *Recutito* , de quo loquimur , totius veneni sui vi infectus licet ambiguïs vocibus involutus , obscurisque dicendi modis in aciem productus fuit . Nos ejus falsitatem deprehendemus , primum quasdam absurdarum illationum , quæ ex eo consequuntur , afferentes ; deinde indigitabimus falsa principia , a quibus stabilitur .

§. IX,

*Absurda , quæ ex eodem derivantur ,
quoad Deum .*

ET quidem quoad primas . Nisi Spinoza Dei nomen fîcte usurpat & captiose , ut Atheismum tegat , quæ dici possunt magis ad-
ver-

versantia notioni illius Entis supremi , quam eum simul cum Universo confundere , eumque receptaculum , & complexum omnium corporum , omnium spirituum , omniumque utrorumque affectionum efficere ? esset ille Beatissimus (ut creditur esse Ens summe perfectum) simulque omnium miseriarum domicilium ; sanctissimus , simulque centrum omnium scelerum ; immutabilis , eodemque tempore omnibus mutationibus obnoxius ; ille unus ; simulque in tot partes discerptus , in quot dividitur , immo dividi extensio potest , quæ ex sententia hujus impii , est essentielle attributum divinæ naturæ ; esset ipse simplicissimus , simulque compositus ex omnibus membris , omnibusque corporibus , quæ molem hanc constituunt . Illationes hæ perversæ , & summopere in Deum injuriæ necessario derivantur ex Spinosiano systemate ; immo ex iis duabus propositionibus . *Præter Deum nulla dari , neque concepì potest substantia. (Ethic. part. 1. prop. 14.) Et quidquid est , in Deo est , & nihil sinè Deo esse , neque concipi potest . (ib. prop. 15.)* Non jam eo in intellectu , quo Deus est causa omnium rerum creatrix , sed quo est principium internum , substantiale , & quod rem quamlibet constituit , ut in credita demonstratione allatæ secundæ propositionis impius Apella clare loquitur . Jam quisnam Deus est iste tot contradictionibus adeo secum invicem pugnantibus obnoxius ? Quid plura ? Deus sententia ipsius Spinosæ Ethic. P. 1. Definit. 6. *est substantia constans infinitis attributis,*

et omnium bonorum cumulo. Debet ergo esse sapiens, liber, supremusque rerum omnium rector. Atqui id totum Deo detrahitur in hoc systemate. (in Appendice ad 1. Part. p. 34.) cum a natura finales causæ tollantur, cum dicatur Deus in suis operibus nullum sibi finem proponere; ipsum non creasse oculos, ut viderent, non dentes, ut mandant, non solem, ut illuminet; sed omnia (Propos. 29.) invincibili necessitate a divina natura determinari, ut existant, et hoc modo operentur: Deum non esse causam, sed agere ex necessitate naturæ; resque non potuisse a Deo produci neque alio modo, neque alio ordine disponi, ac productæ sunt, dispositæque. Jam subtrahere a Deo sapientiam, libertatem, providentiam, eumque concipere temere agentem sine delectu, sine proposito sine animali, cæco insuperabili impetu, aut impulsu naturæ, est auferre substantiæ illi, quæ juxta ejusdem Spinosæ definitionem habere debet infinita attributa, vel ut alibi asserit Epist. 20. debet omnia bona in se complecti, est, inquam, auferre essentialia attributa, & bona maxime necessaria, uno verbo, & Deum ipsum de medio tollere. Illa ergo dicit, quæ Dei notioni repugnant, & tot verborum involucris purum, putumque Atheismum tegit. Cum non possit ergo cum hac rerum farragine conjungi, & componi, (ut modo ostendimus) natura, & Dei essentia, sequitur, in Spinosæ systemate subsistere Mundum cum omnibus partibus, ex quibus constat, per se, sine adæquata causa, quæ illum

illum creavit, disponat, & moveat; quod capite proxime præcedenti fieri non posse, & repugnare demonstravimus.

§. X.

Alia absurda Spinosiani systematis.

ALiæ apertæ contradictiones in hujus impii systemate latentes a doctissimis viris deprehensæ sunt, ostensæque, quæ revera ita claræ sunt, ut vel cæcus eas videat. Illæ sunt ejusmodi, I. præditam esse hanc substantiam attributis essentialibus *extensionis* simul, & *cogitationis*; quæ duæ diversæ *affectiones* adeo differunt, minusque *componi* simul, & *esse* in eadem substantia possunt, ut citius cera & rotundam, & triangularem figuram simul habere possit, ut capite mox sequenti demonstrabimus. II. esse hanc Spinosianam substantiam *unam*, & *individuum*; nihilo tamen fecius esse *extensam*: quod tantum repugnat, quantum repugnat unum, & idem posse dividi, & non posse dividi. Jam patet, substantiam extensam debere habere partes; & quod componitur ex partibus extensis in partes suas secari potest, & singulæ harum secatarum partium substantiæ sunt a se invicem distinctæ. Quod argumentum a Bælio (*Diction. Histor. art. Spinoza Rem. N.*) præcipue examinatur quocumque sub aspectu, & in Spinosam jacitur impetu tanto, ut refelli non possit. III. Mundum, omnesque ejus par-

tes, ordinem etiam, motumque earum existere (in hypothese Spinosiana) necessario, ita ut nec posset esse aliter, idque ex necessitate invicta, & absoluta; quod falsissimum est. Patet enim concipi posse corpora & in motu, & in quiete, Planetas hoc, & alio ordine dispositos, majorem, minoremve stellarum numerum; immo totam molem hanc simul existentem, & non existentem; qui conceptus (posita mundi, ordinisque, qui in ipso cernitur, existentia necessaria) tantum abest, ut concipi possint, quantum abest, ut triangulum rotundum possimus concipere. Hoc etiam argumentum, quod quidem est evidentissimum, contra *fati necessitatem* ab hoc impio, omnibusque Atheis creditam videre poteris vehementissime agitatam a Samuele Clarchio, *De l'existence de Dieu Tom. I. chap. 4.* qui ex hac parte Spinosam est aggressus. Quamvis jam (ut advertit modo prædictus Auctor) satis confutata dicenda est sententia illa, ex qua demonstratum est, necessaria consequutione repugnantes illationes derivari, ac proinde cum ex hætenus dictis labefactata omnino everfaque Spinosiana impietas sit, tamen me operæ pretium facturum duco, si cominus, & coram Libertinum hunc invasero, & evidenter demonstravero falsitatem, & insaniam eorum principiorum, quibus horrendus ejus *Pantheismus* totus innitur.

§. XI.

*Refellitur Spinoſa ex ſuiſmet ipſius principiis :
fundamentum totius ſyſtematis ab ambiguis,
vocabulary extricatum , oſtenſumque
laborare vitio petitionis
principii.*

JAcit Spinoſa fundamentum totius ſyſtematis definitionem non ſolum obſcuriſſimam , verum etiam doſe ambiguan , & ex ea erecta ab illo præcipua theoremata ſunt omnia captioſa , & proinde per ſe ipſa corruunt . Rem jam aggrediamur .

Ejus præcipua definitio eſt definitio ſubſtantiaæ hiſ concepta verbis : *Per ſubſtantiam intelligo id , quod in ſe eſt , & per ſe concipitur : hoc eſt id , cujuſ conceptuſ non indiget conceptu alteriuſ rei , a quo formari debeat* (Ethic. Part. I Definit. 3.) Moduſ hiſ definiendi eline ex more Geometrico adeo in hoc libro oſtentato ? At Spinoſa id dolo malo egit , ut deciperet Lectorem incautum , tegetetque hiſ ambiguoꝝ verboꝝ involucris venenatam totiuſ ſyſtematiſ radicem . Quæſo , accurate advertite . Cum ille definit ſubſtantiam eſſe id , *quod eſt in ſe* , duplicem ſignificationem hæc verba habere poſſunt . I. id , *quod eſt in ſe* , hoc eſt , quod eſt ex ſe , excluſa cauſa , quæ illud producat : II. id *quod eſt in ſe* , id eſt , *quod eſt per ſe ipſum* , excluſo ſubjecto , quod illud

D 5

ſuſten.

sustentet. *Modi*, ut exempli gratia esset motus, figura, & alii tales, non existunt *ex se*, quoniam indigent causa, a qua producantur: sed neque existunt *per se*; requirunt enim subiectum, quo inhæreant, ut pila. Ens autem perfectissimum existit *per se*, & *ex se*; Non enim indiget subiecto, a quo sustentetur, sed ne habere quidem causam potest, a qua producatur. Equus *per se* existit, cum nullo subiecto *inhæreat*; at non existit *ex se*, cum habuerit causam, a qua fuit productus. Spinoza substantiam definiens, præter morem omnium scholarum eam definiendum id, *quod per se existit*, ad differentiam modorum, *qui in aliis tamquam in subiecto existunt*, usus est ambigua dictione existit *in se*. Nos hic ab eo petimus; aut ille hoc verbo intelligit, proprium esse generatim substantiæ *existere ex se ipsa*, amandata causa, quæ illam producat, aut esse generatim substantiæ proprium *existere per se ipsam*, amandato subiecto, quo *inhæreat*, ut est proprium modorum? Nihil hic est medii. Si secundum intellectum amplectitur, qui est ille, quo omnes concipiunt genericè substantiam, sapit, & id quod verum est, asserit; sed evertitur funditus totus quantus est ejus liber, ejusque *Pantheismus*; ex eo enim, quod proprium est substantiæ *existere per se ipsam*, & non inhærere in subiecto, nulla illarum illationum, quas ille deducit, consequitur. Si vero intellectum primum amplectitur, vultque, proprium esse substantiæ genericè *existere ex se ipsa*, exclusâ causa,

sa ; quæ illam producat , non recte judicat , enuntiatque quod falsum est , illudque asserit quod omnes negent , illudque dicit , quod nusquam in libro suo probavit : jacitque tanquam fundamentum stabile suarum propositionum id , quod est hujus contentionis seges . Transeamus ad alias definitionis partes , & præeunte allatæ distinctionis face , illius fraudem detegemus . *Per substantiam intelligo id , quod in se est , additque , & per se concipitur .* Si credit Spinoza , substantiæ conceptum esse tam absolutum , ut nullam importet relationem cum subjecto , quod eam sustineat , ut motus eam importat ad mobile , rotunditas ad ceram , vere sentit , sed hoc nihil *Pantheismo* opitulatur : si vult , conceptum substantiæ ita esse absolutum , ut a se removeat quamcumque relationem ad causam , quæ illam producat , falsum effutit , quod numquam est probaturus . Idem dicendum est de aliis verbis , quæ sequuntur , quæ impius Apella addit explicaturus allatam substantiæ definitionem ; *hoc est , substantia est id , cujus conceptus non indiget conceptu alterius rei , a quo formari debeat .* Si significare vult , in conceptu unius substantiæ non opus esse , ut includatur conceptus alterius substantiæ , quo illa tamquam in subjecto suæ subsistentiæ inhæreat , id illi concedimus ; at hoc nil valet ad inferendas suas illationes . Si significare vult , conceptum substantiæ debere a se excludere relationem ad aliam substantiam , ad quam ipsa referatur veluti effectus ad causam , id negamus , neque

ille umquam id probabit. Vafer tamen Hebræus hunc alterum intellectum in mente habebat; ex ipso enim uno poterat derivare totum suum *Pantheisticum* systema; volebatque in ea definitione includere tamquam fundamentum id, quod erat totius controversiæ caput; hoc est, esse de essentia substantiæ, ut *existat ex se*, exclusa quacumque causa, neque posse umquam concipi in substantia una relationem effectus ad substantiam aliam, tamquam ad causam ipsius procreatricem.

§. XII.

Alia argumenta circuli vitiosi, unde huius impii corruiit ædificium. Advertuntur quedam de Spinosæ affectis.

ATque hoc intendisse Spinosam; quod tamen ab eo numquam probatum fuit (hoc tamen erat Theorema, quod demonstrare debebat) patefacimus ad trutinam revocantes duas tantum ex ejus præcipuis propositionibus, quæ dici possunt fundamenta collabentis ædificii. Prima sit hæc (Corol. Prop. 6.) *Hinc sequitur substantiam ab alio produci non posse*. At qui hanc propositionem demonstrat? ita: demonstratur etiam facilius ex absurdo contradictorio. Nam si substantia posset produci ab alio, ejus cognitio a cognitione sue causæ deberet pendere (per Axioma 4.) adeoque (per Definit. 3.) non esset substantia. Videt, vel me tacente Lector, quo

quo impius spectarit : tamen ut id clarius evadat , efformemus integrum illius syllogismum . *Si una substantia posset produci ab alio , cognitio illius deberet pendere a cognitione suæ causæ (per Axioma 4.) Atqui cognitio substantiæ non potest pendere a cognitione alterius (per Defin. 3.) ergo substantia non potest produci ab alio .* Mitamus nunc propositionem , quæ dicitur a Scholis *Major* , de qua possemus aliquid dicere : non enim semper cognitio effectus pendet a cognitione causæ , sed solum cum consideratur , ut effectus . Veniamus ad assumptionem , quam dicunt *Minorem* , quam ut probet , confugit ad substantiæ definitionem : luce ergo clarius est , in ea definitione intendisse Spinosa , substantiam esse *ens ex se* excludens relationem ad aliud ut *causam* , cujus ope possit cognosci ; namque definitio substantiæ in hoc uno sensu , potest probare illam assumptionem . Atqui repono ego hæc substantiæ notio est falsa , nec umquam a Spinosa confirmata fuit ; labatur ergo , oportet , credita demonstratio illi innixa , & proinde corrui Theorema , *substantiam non posse ab alio produci* . Erit fortasse qui dicat , hanc substantiæ notam , ut sit *ex se subsistens* (quam quidem notam a Spinosa in celebri sua definitione eidem substantiæ adscribi , nemo inficias iverit) ab eo probari in propositione , quæ continuo subsequitur , quæ talis est : (prop. 7.) *ad naturam substantiæ pertinet existere* . Euge , at inquit ego , quænam est hujus propositionis confirmatio ? propositio proxime præcedens . En ver-

verba illius demonstrationis : (Demonstratio) *substantia non potest produci ab alio* (per Corol. Proposit. præced.) *erit itaque causa sui , idest ipsius essentia involvit necessario existentiam , si-
ve ad ejus naturam pertinet existere .* Q. E. D. Estne magnum quid, deprehendere hic latitantem *circulum illum vitiosum* , seu illam *principii petitionem* , quod est unum ex ineptissimis , maximeque pudendis sophismatibus ? Probat Judæus in propositione septima *pertinere ad substantiam existentiam* ; qua de causa ? *quia substantia non potest produci ab alio* (per Corol. Proposit. 6.) . At qui probat , *substantiam non posse produci ab alio* ? *quia substantia existit in se* , hoc est *ex se ipsa* (per definit.) Ergo tamquam argumentum sumit id , quod est in quæstione , si-
ve probat propositionem eadem propositione : est enim unum , idemque dicere *esse de essentia substantie , ut existat* , ac dicere *substantia ex se existit* . Hoc est sophisma illud , quod dicitur *petitio principii* , nihilque probat . Spino-
sianus Pantheismus igitur probatus hoc sophismate per se corruit .

Jaëtabundi ergo , tumentesque Spinosistæ librum sui Præceptoris strictim , Geometricaque methodo conscriptum pro Pantheismo nobis objiciant . Dicant , *hanc substantiam* , quæ ejus sententiæ nil aliud est , quam hoc universum , per eum demonstrari , non fuisse creatam , esse infinitam , individuan , unam , æternam , & quidquid iis lubedit . Concedemus has omnes illationes unas ex aliis recte , feliciter-
que

que deduci : (de qua tamen re possent multa , immo plurima dici , cum in ejus libro passim offendantur puerilia , & turpia sophismata ; quod posset clare ostendi si ad severam trutinam tota hujus impii Ethica revocaretur :) quia tamen omnes hæc illationes innituntur fundamento , quod est caput ipsum quæstionis , supponuntque tamquam verum , quod est falsissimum , neque umquam probatum fuit , nec vero probabitur umquam , ideo omnes collabuntur . Quare Spinosæ liber nihil est aliud nisi farago sophismatum deductorum horum ab illis geometrica methodo , qui hæc duo tantum geometrice demonstrat , hoc est dolosam Auctoris impietatem , nimiamque suorum asseclarum credulitatem .

Verum quâ de causa , inquiet aliquis , systema , quod continet illationes tam absurdas , ut supra vidimus , quod scatet tam falsis propositionibus , quod innititur principiis tam male jactis , non modo ab omnibus non contemptui haberi , verum etiam plausu excipi , ut nostris temporibus quoque quosdam audias loquentes de illo tamquam mysteria continente , & interdum etiam affirmantes , Spinosam Atheismum in systema redegisse ; neque quemquam hætenus repertum fuisse , qui illud collato pede , æquisque armis aggrederetur ? Nemo mirabitur , cum sciat , Libertinos quodlibet ineptum sophisma , dumodo sibi faveat , approbare , advertatque , tenebras , quibus impius Scriptor errores suos cooperuit , involvitque , nimis obdu-
xisse

xisse infandum horrorem illudque vitus , quod communis sensus cane pejus , & angue odisset . Nullus ex acutissimis , subtilissimisque scholasticus est , in cujus opere tot ambages , tanta caligo sint ; nec sophista ullus ex ingeniosissimis , qui tot ambiguas voces , tot fallacium ratiociniorum quasi anfractus adhibuerit , ut deciperet , quot in Spinosæ libro offendis . Mihi tamen persuadeo , nostrorum Libertinorum paucissimos (quod genus hominum ut plurimum effœminatum est , & molle , amantiusque Cantuicularum , quam Theorematum) legisse , meditatoque hujus impii Ethicam fuisse ; minimumque esse etiam eorum numerum , qui possint illius sophismata detegere . Restrictior tamen methodus geometrica (quæ fuit altera Spinosæ versutia) qua compositum librum vident , agmen illud definitionum , axiomatum , demonstrationum , citationum inter se colligatarum , quæ omnia illi specie tenus respiciunt , quin vim pensitent , iis perstringunt oculos , habentque attonitos ; & quamvis nihil intelligunt , sibi tamen persuadent , Spinosam quæ scripsit intellexisse , illisque tribus litteris Q. E. D. ad calcem suarum creditarum demonstrationum adjectis , Deum æque ac Religionem evertisse .

Ceterum viri doctissimi plurium nationum , diversarum sectarum confutarunt Spinosianum Atheismum , hi quidem ex una parte , ex alia alii eum aggressi , quorum nomina apud Joannem Albertum Fabricium (*de Veritate Relig. Christ. c. 13.*) leges ; quosdam nos quoque

que supra memoravimus , quibus addere placet eximium P. Lamium ordinis S. Benedicti Congregationis S. Mauri (*Nouvel Athéisme renversé , ou refutation du système de Spinoza*) qui in fine proximi elapsi sæculi strenue diruit novum hunc Atheismum opere ad hoc composito : & inter recentissimos memoramus doctissimum P. Gerdilum ordinis S. Pauli Decollati , qui post Jaquelotium , Budæum , Heineccium , aliosque , attentius examinavit radicem Spinosiani systematis , quæ est definitio substantiæ a nobis quoque superius discussa , evulsaque . Hac una ratione duximus esse instituti hujus operis impium e fronte urgere , fatentes ceteroquin, posse eum confutari innumeris aliis modis , examinando nimirum singula ejus Theoremata , ostendendo illationum falsitatem , neque raro deductas illationes secum minime convenire .

§. XIII.

*Objectiones novissimè propositæ in Angliâ
contra argumentum pro existentia Dei
allatum capite superiori examinatæ , solutæque .*

HÆC nobis scribentibus incidit in manus Tom. XLVIII. *Biblioteque Raisonnée* , opus , in quo passim magno cum animi dolore legimus in compendium redactum quidquid mali , impiique contra Religionem , & disciplinam

nam quotidie ultra montes editur . In secunda parte igitur hujusce voluminis refertur liber Londini editus ; qui titulum præferebat *Reflexions Critiques sur divers sujets . Vol.8. Londres 1751.* Credit Auctor , argumentum Dei existentiae a nobis hætenus agitatum ab existentia , magnitudine , pulchritudine , ordine , motuque hujus universi desumptum , quod omnibus sæculis , & ab omnibus doctissimis viris judicatum fuit quam ab omnibus conspectum , tam invictum , per quod quisque hanc veritatem agnosceret , esse *populare* , aptum ad rudes homines convincendos , at non Philosophum . Ipse infirmum , sophisticum , fallax illud putat , intueturque cælum , terram , animalia , plantasque , quin in iis vestigium ullum reperiat illius sapientissimi , & omnipotentis artificis , quem omnes homines sunt semper in illis intuiti . *Considerans* (inquit Scriptor hic) *propius argumentum hoc , credidi in eo detegere eos defectus , quos adverto ; quodque in eo animadverti , me jure edere posse existima- vi . Numquam in ea fui opinione , ut crederem , argumentum hoc , quod existentiam Dei probare dicitur , & hanc vim quidam illi tribuunt , ideo ducendum esse sanctius , minusque examini , discussionique subjiciendum .* Egregie quidem . Hæc enim vero est ætas , qua & pulchra producuntur inventa , & præjudicia eliminantur . Audiamus ergo hominem hunc libere cogitantem , & quid detexit de omnium errore quoad nostrum argumentum . Argumentum hoc,

hoc , inquit ille , nos ingratiis nostris impellit ad progressum absurdum in infinitum ; probantes enim ab existentia , & concentu hujus Mundi existentiam ipsius auctoris , interrogabimur , quisnam sit auctor hujus auctoris , atque ita deinceps usque ad infinitum . *Ego* (sunt hæc ipsius verba *ibid.* p.272.) *initio statim in magnis versabar angustiis , ut scirem , quisnam potuisset creare Mundum tam bene dispositum , rerumque admirabilium plenum . Ut me ex hac difficultate subducerem , in maiorem me projecistis , id est , ut scirem , unde esse potuerit excellentissimus auctor , accuratus artifex , qui totum id produxit . Non una me modo difficultas urget , sed duæ , & altera prima major .* O ingenium vere magnum , cui suboriri possunt hujusmodi cogitationes , quodque his difficultatibus ad incitas redigitur ! *Cum per mundi hujus contemplationem perveni ad detegendum excellentissimum Auctorem , & accuratum artificem hujus mundi , vidi Ens infinitum virtute , & ideo natura ; ac prinde Ens liberum , habensque in se adequatam rationem suæ existentiae . Hoc Ens necessario est Unum , ut ostendimus , neque , nisi ab amente duo concepì possunt : Ergo in ipso inquisitionum mearum est terminus , & evidenter cerno fieri non posse , ut ultra illud progrediar . (Vid. D. Thomam lib.1. cont. Gent. c.XV. En angustias apertas , en difficultatem sublatam . At alteram objectionem audiamus .*

Nos (inquit Anglus Scriptor *ib.* p.275.)

non cognoscimus nisi exiguam mundi partem . Jam nonne est absurdum credere , partem tam parvam posse fundamento esse systematis , quod debet rationem reddere Principii rerum omnium , quæ sunt ? Hæc est difficultas nisi prima peior , saltem æque ac prima inepta . Viliissimum quodque insectum , nedum hætenus cognitus orbis , fatis superque nobis demonstrat existentiam Entis necessarij , sapientissimi , omnipotentis ; quod omnia creavit . Cognitio , esse alias plagas , alias res , alias qualitates in hoc mundo nobis ignotas , nos impellit ad fatendum , esse alia clara argumenta Dei existentia , qui unus potest nos docere , cur illæ res sint . Ut autem scientiarum , & artium progressu quotidie magis deteguntur hæ plagæ , & phænomena , clarior apparet eorum audacia , qui negant per harum rerum existentiam , Deum tamquam sapientissimum earum auctorem posse cognosci .

At videamus , quanta sit tertiæ objectionis vis . *Fieri non potest , ut hujus Mundi dispositio quicquam probet , nisi ope Metaphysices probetur , principium existentia esse agens , esse ens intelligens , & existens ex seipso . Ibid. p. 276 .* At qui ita scribit , ostendit nullum sibi præsidium a Metaphysica , & a Logica suppeditatum fuisse , sed perturbatas , confusasque notiones tantum se in mente habere . Existentia primi entis probari non potest ea demonstratione , quæ gradum facit a causa ad effectum , diciturque a priori ; primæ enim causæ causa nulla est ; verum

rum potest probari , & reipsa probatur evidenter alia demonstratione , per quam ex effectu cognoscitur causa , diciturque a *posteriori* . Pauca , sed clarissima S. Thomæ verba explicant hanc veritatem . Ea talia sunt : *Duplex est demonstratio , una quæ est per causam , & dicitur propter quid , & hæc est per priora simpliciter : alia est per effectum , & dicitur demonstratio quia , & hæc est per ea , quæ sunt priora quoad nos . Cum enim effectus aliquis nobis est manifestior , quam sua causa , per effectum procedimus ad cognitionem cause . Ex quolibet autem effectu potest demonstrari propriam causam ejus esse , si tamen ejus effectus sint magis noti quoad nos , quia cum effectus dependant a causa , posito effectu necesse est causam præexistere . Unde Deum esse secundum quod non est per se notum quoad nos , demonstrabile est per effectus nobis notos . 1. part. quæst. art. 2. Ex mundi ergo creatione considerata , & ex phænomenis , quæ in ipso sunt , repertis necessario connexis cum causa sapientissima , potentissima , liberrima , ac propterea a materia prorsus diversa , metaphysicæ ope , quæ me hoc docet principium , Nullam rem esse sine adæquata ratione , deduco , hanc sapientissimam , liberrimam , omnipotentem , a corporeo Mundo diversam , unicam veramque ejus existentiam , effectuumque in ipso visorum , causam existere , & hanc esse Deum . Hos gradus tollere , & putare posse nos saltu ad *invisibile* , neque per se nobis cognitum Ens ascendere , distor-*

stortæ Metaphysicæ impetus hic est , talisque videtur esse *Critici* nostri Metaphysica ; & ut verius dicam , subdolum commentum est , ut vera via , quæ nos ad Deum ducit , intercludatur . Sed perpendamus postremam ejus objectionem , quæ , ut Bibliothecæ auctor ipse testatur , negotium magnum Christianis Philosophis facessit , cuique objectioni , ut quidam opinantur , nondum factum est satis . *Novimusne* (inquit Anglicus auctor ibid. p.277.) *satis rerum naturam , ut dijudicemus , Mundum non posse habere existentiam , nisi eo modo , quo nos concipimus ? Quis scit , num in Ente pluri- mi fontes sint , quorum nos ne notionem quidem habeamus ? Quis scit , num in ente sint potentia- aptæ ad producendos hos , illosque effectus ?* At respondeamus ad singulas invictissimi hujus Achillis partes . *Novimusne satis rerum naturam , ut dijudicemus , Mundum non posse habere existentiam nisi eo modo , quo nos concipimus ?* Dico , nos eum cognoscere , quantum satis est , ut certissime , & evidenter de hoc capite dijudicemus . Quidni ? Materiam , motum , & ordinem in mundo videmus ; ergo concludimus , Mundum hunc non potuisse habere existentiam nisi a principio summe potente , sapiente , & libero . Materia , ex qua Mundus hic , quem videmus , constat , est iners , & æque se habet ad motum , & ad quietem ; ergo principium hoc , a quo mundus existentiam habuit , est a materia diversum . Jam hoc principium a materia diversum , quod eam mode-
ratur,

ratur , quod potentia sua eam movet , suaque sapientia tot admirabilibus modis eam disponit , & in ordinem digerit , est illud ipsum , quod nos novimus , ac Deum nominamus . Nos ergo novimus satis rerum naturam , ut dijudicemus , mundum non posse habere existentiam nisi eo modo , quo a nobis concipitur , hoc est a solo Deo . Dicimus præterea : nos scimus , materiam , resque omnes , quæ hoc mundo continentur , ita existere , ut possent non existere : jam quidquid contingens est , indiget causa , quæ illud determinet , ut existat , potius quam ut non existat , Causa autem hæc debet certe existere necessitate naturæ , id est ex se ipsa existere ; & hinc eam esse perfectissimam quovis bonorum genere , & hujusmodi esse Deum scimus . Novimus ergo invicta demonstratione , Mundum ex absoluta , & Metaphysica necessitate esse non posse , nisi per Deum .

*At quis scit (pergit porro Philosophus) num in ente plurimi fontes sint , quorum nos notionem quidem habeamus ? Quis scit (progreditur ulterius) num in ente sint potentia aptæ ad producendos hos , illosque effectus ? O miserum Pyrrhonismum ! Quis scit , repono ego , num in aere sint potentia , quæ ita mentes hominum perturbare possint , ut , quodam confecto itinere , videantur sibi vidisse , & fuisse in qua dam urbe , quæ appellatur Constantino-
polis , de cujus existentia tam certi sumus , etiam si ipsa revera non sit nisi conficta , & ima-
gina-*

ginaria ? Respondeat quæso Philosophus noster huic , *quis scit* ? experieturque , num ego semper retorquere sciam in eum argumentum , ita ut illum eo redactus sim , ut vel confiteatur , se inepte dubitare , vel ut stupidus ceu Marpesia cautes obmutescat . At immorari piget tam levi comparatione . Scimus , & certissime scimus , in sinu Entis a Deo diversi , de quo adversarius loquitur , nec esse , nec vero esse posse istos fontes , has vires aptas ad producendos eos effectus , quos in mundo cernimus . Probet nobis censor id saltem fieri posse . Perscrutetur , ut lubet , materiam , & id totum , quod in hac mole oculis nostris objicitur , indigetque nobis aliquod remotissimum vestigium potentiae , visque , quæ sit apta ad creandam , disponendam , conservandamque hanc molem eo modo , quo eam videmus . Hoc est caput illud , in quo elaborandum esset totis viribus a Libertinis , non ut refarciant liberculos jocis , conviciis , fabulis in Religionem . Negamus aperte , & qua maxima possumus voce negamus , præter Deum esse , aut esse posse Mundi *adaquatam rationem* . Aventne ipsi tandem aliquando in hac causa referre triumphum ? En modum ; constituent sibi systema , quo , Deo prorsus amandato , explicetur , aut explicari possit , non dicam clare , sed utcumque ferenda hypothesi unum tantum phaenomenum , verbi causa motus ; nosque plaudentes eos audiemus , cademusque causa . Sed cum ipsi fateantur , harum virium , horum

rum fontium ne *notionem* quidem se habere , nosque ex altera parte cum ostendamus Principium , quod sua potentia , sapientia , libertate infinita *rationem adequatam* hujusce molis nobis suggerit ; cumque hæc ipsa vastissima moles viceversa ordine suo , pulchritudine , effectibusque omnibus evidenter nobis demonstret necessariam suam conjunctionem cum hujusmodi principio ; atque hinc cum validissime probetur ejus existentia , interrogo , modo aliquid sapiat , num quisquam possit esse , præter cæcum , & obstinatum , qui hujusmodi systema contemnere possit , ut amplectatur id cujus ne *notionem* quidem ullam se habere fatetur ? Concedatur id quidem , dicet quispiam ; viri sanæ mentis , prudentisque non sit de impiis loqui : videmur tamen , nondum ostendisse , fieri prorsus non posse , ut *hi fontes , hæc potentiæ sint in rerum natura . Præter corpora , & spiritus possunt esse* (inquit Censor noster *ib. p.278.*) *alia entia , aliæque substantiarum species nobis ignotæ .* Probemus ergo fieri non posse , ut ex his fontibus potentiisque moles hæc , quam videmus , derivetur .

Auditis , quæ huc usque diximus , vir prudens , veritatisque studiosus hujusmodi difficultatem non deberet proponere satis solutam allatis superius argumentis . Tamen hoc quoque effugium intercludamus , concludamusque argumentum . Ajo ergo , contendoque , fieri non posse , ut sint in natura *vires fontesque* , a quibus Mundus , præter Deum , possit esse ,

& habere existentiam. Audiant adversarii, quæ claritate id præstem. Aut hæ vires diversæ sunt ab hoc mundo corporeo, aut sunt *eædem* cum ipso. Si dicuntur *eædem* cum mundo, dicitur id, quod dari nequit; materia enim cum sit de essentia sua stupida, & iners, in ipsa nequeunt esse vires, fontesque illius opificii, in quo inest ordo, motusque. Extensio, & cogitatio sunt affectiones magis oppositæ quam figura triangularis, & quadrata; ergo *eædem* simul esse non possunt in uno eodemque subiecto. Sin autem hæ vires dicantur a mundo corporeo diversæ; tum urgeo, vel pendent ipsæ a principio superiori, a quo regantur, vel non pendent; si pendent a principio, quod eas regat; ergo ipsæ non sunt causæ primæ hujus mundi, sed causa prima est illud principium: si vero liberæ sunt ab eo principio, quod eas moderetur, res asseritur, quæ fieri nequit; quod probatur illationibus, quæ inde inferuntur. I. Mundi opificium est systema ita totum colligatum, ut quælibet pars etiam minima habeat fines suos relatos ad alias, illisque qualitatibus sit affecta, collocataque eo certo loco, motaque iis statutis viribus, quæ omnia majori universi pulchritudini majorique emolumento, præcipue humani generis, convenient. Si sol, ut exemplo utar, esset vel minor, vel a nobis remotior, tellus non ederet fruges, quibus aleremur; & si diversis qualitatibus aut radii solares præditi essent, aut tellus, pateremur idem infortunium. Sublata Luna, aut ejus
situ,

situ , & motu immutato , exsiccarentur maria , perirentque pisces . Solo æquatis montibus , nulla essent flumina ; pereunte atmosphæra , aut elasticitate aeris pereunte , nos continuo intumesceremus , & moreremur . Ut summatim dicam , totum hoc universum quacumque ex parte connexum & in singulis suis membris , & omnibus eorum affectionibus in unum conspirantibus , aptisque his ad illas cernimus ; videmusque eam *multiplicem unitatem* , quæ & pulchritudinem , & utilitatem parit . Est igitur mundus hic opus mentis , quæ uno intuitu omnia vidit , & ad finem unum omnia membra , partesque creavit , disposuit , colligavit . Si separemus ergo has imaginarias *vires* , *hos fontes* ab hoc principio , quod eas , & hos moveat , componat , regatque , nihil aliud quam confusione[m] perturbationemque cernemus ; namque etiamsi fingere vellemus , ope harum virium constitutionem , dispositionemque hujus , illiusve partis haberi posse , harmonia tamen , unitasque omnium harum partium inter se , nisi supremum Rectorem constituimus , numquam posset explicari . Multi e SS. Patribus , ut tuerentur contra Patronos Polytheismi Dei unitatem hoc eodem argumento sunt usi . Afferam Origenis verba l. i. cont. Cels. *Quanto præstabilius est , ea credere , quæ perfectâ hujus mundi harmonia credere nos jubet , unumque Mundi hujus , qui unus est , fabricatorem venerari ? Fieri enim omnino nequit , ut tale opus , cujus partes tam apte inter se coherent , & concinunt ,*

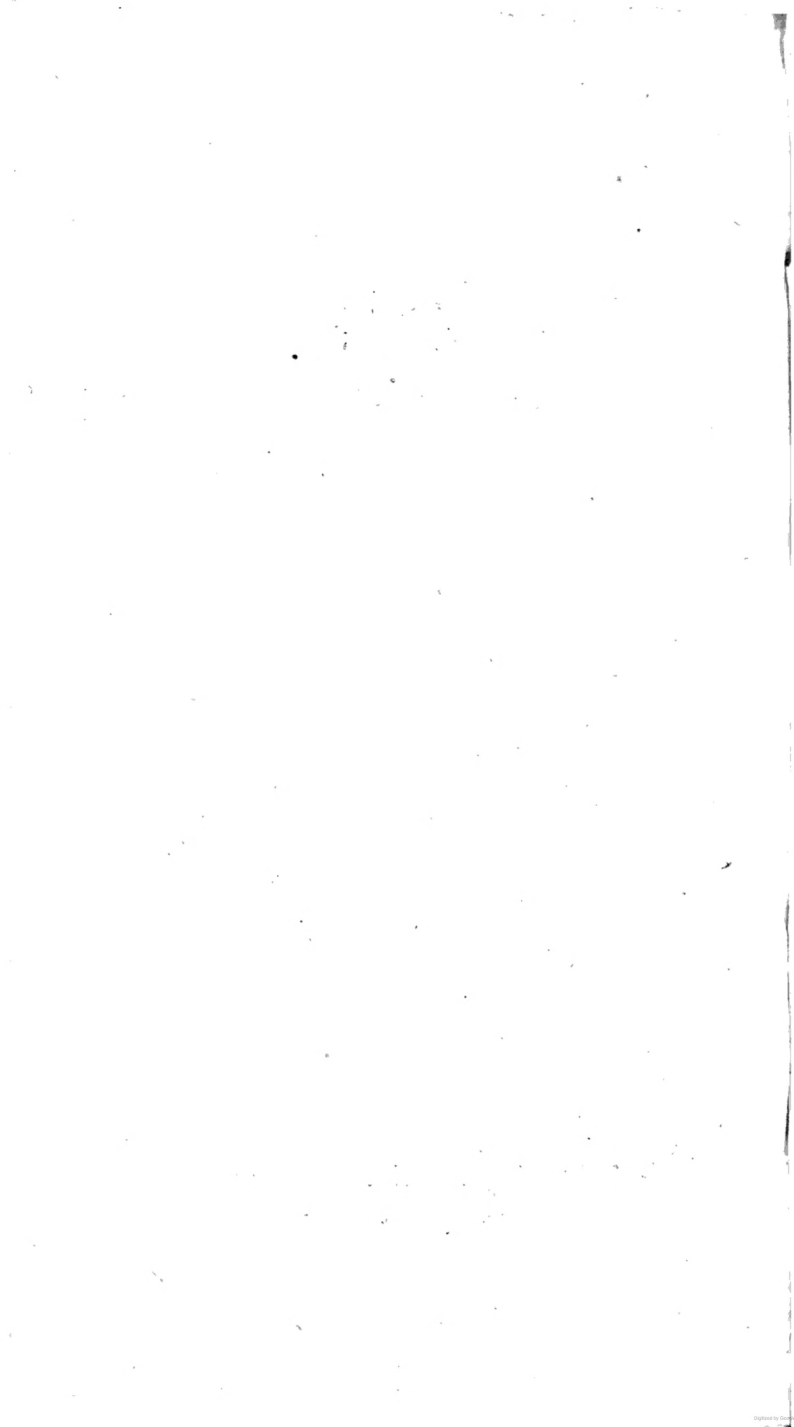
ortum suum multis architectis debeat : quemadmodum incredibile est , ut cœli motus a multis animis dirigantur . Legi potest etiam D. Athanasius *lib.I. cont. gent. II. Hæ vires , hi fontes* diversa a mundo corporeo , quæque dicuntur hujus mundi causæ , necessario debent esse prædita sapientia , & potentia ; cumque fingantur libera omnino a prima causa, seu principio , sequitur , ea ex se subsistere , & proinde esse necessaria, æterna , infinita . En ergo ab Atheis approbatum , quod approbare minime volebant , scilicet , *Ens a Mundo corporeo diversum , ex se subsistens , necessarium , æternum , sapiens , potens , infinitum , hujus molis principium* , quale nimirum nos dicimus *Deum* esse ; ab ipsis tamen per errorem admissum : cum enim multiplicentur hæ vires , multiplicantur & entia ex se existentia , & infinita , quod omnino repugnat . Fieri ergo non potest , ut aut sint , aut esse possint *in entis sinu hæ vires , hi fontes* , cujuscumque naturæ fingantur esse , quæ , etiam Deo sublato, possint esse hujus mundi causæ . At quid his confutationibus immoramur diutius ? Ad caput ipsum veniamus , urgeamusque adversarium intra vallum ipsum . Hoc ens , in cujus sinu opinatur Anglus Philosophus esse plurimas vires , plurimos fontes apta ad producendos hos illosque effectus , hoc ens , inquam , quod certe in ejus systemate nec est , nec potest esse diversum a materia , ex qua componitur Mundus , non existit jam ex se , non existit de essentia , non existit ex neces-

cessitate naturæ, ut sæpius probavimus supra. Hoc ergo *ens*, sive hæc materia indiget causa suprema a se diversa, ex se, & necessario existente, a qua acceperit eam existentiam, quam ex se ipsa non habet. Etiam si ergo concederemus, in sinu hujus entis, aut materiæ esse eas vires, aut fontes, quorum ope Mundus hic fuisset dispositus ea ratione, eaque forma, qua est, nihilominus ex necessaria consequutione Deum ut supremam, primamque mundi causam cognosci oporteret, cum ipse sit causa illius entis, in cujus sinu vires mundi creatrices finguntur. Motus ergo, ordo, dispositio, pulchritudo, cæteraque phænomena, quæ hactenus contemplati sumus, sunt, eruntque quovis tempore Dei existentia epidiæticum argumentum: ab illo enim, & non aliunde proficisci debent, creatæ fuerunt, dispositæ, temperatæque illæ admirabiles vires, quarum unarum ope hoc universum existere quidam falso opinantur. Quod si ita est, videt quisque eversum esse *παράδοξον* illud *mysticum* Censoris, quod multorum verborum involucris, sententia ipsius *Bibliotheca auctoris* nihil aliud quam purum, putumque Pantheismum, aut Spinosisimum continet; an, inquam, etiam per has postremas animadversiones ad nihilum prorsus illud redactum; patefactosque simul malos istorum dolos, qui durissimo ore, verbisque mysteria involventibus solent producere in medium *magnam intrinsecam Archæam, Animam, aut vitam Mundi, Vulcanum, caloremque telluris*;

luris ; quæ omnia verba idem sonant ac intrinseci *fontes* , & *vires* , quibus recentes Pantheistæ , ut eandem impietatem , significant , turpiter abutuntur . At hæc verba sensu prorsus sunt vacua , iisque notiones omnino repugnantes Spinosisiæ subjiunt ; neque alius quisquam , quam contumacissimus , prorsusve cæcus eas notiones universi causas potest credere , Deo O.M. a materia , mundoque diverso prorsus , sed materiæ mundique , & cujusque rei auctore , & moderatore uno excluso . Atque ita , nisi meus me fallit amor , solutæ sunt omnes objectiones , quas contra evidens , invitumque argumentum Dei existentiae Anonymus Anglus Cenfor in lucem protulit . Eas proponere placuit , non quod suspicaremur , posse eas claritatem nostræ demonstrationis apud sanæ mentis homines quicquam imminuere ; sed ut quisque hinc conjiceret , cujus vis sint difficultates , quas hoc sæculo , quo artes scientiæque adeo florent , contra fundamentum Religionis præcipuum , qui dicuntur *Spiritus fortes* , solent asferre .

F I N I S .

DISSERTATIO
D E
RELIGIONE REVELATA

I N D E X

QUÆSTIONUM, ET ARTICULORUM

P A R S P R I M A.

- D**E RELIGIONE REVELATA. pag. 1
- QUÆSTIO I.** *De possibilitate, utilitate, atque necessitate Divinæ Revelationis.* 5
- ARTICULUS I.** Prop. *Divina Revelatio revera possibilis est, atque credibilis.* 6
- ART. II.** Prop. *Divina Revelatio summam quoad nos utilitatem in se continet.* 10
- ART. III.** Prop. *Si conditionis humanæ naturæ ratio habeatur, Divina Revelatio hominibus necessaria est, tam quoad ea, quæ ad Religionem spectantia naturaliter cognosci possunt, quam quoad alia, quæ ad eandem Religionem spectantia naturaliter cognosci non possunt.* 14
- QUÆST. II.** *De præcipuis argumentis Divinæ Revelationis.* 28
- ART. I.** Prop. *Habitatione doctrinæ ipsius Revelationis; num ea dininitus tradita sit certissime dignoscitur.* 29
- ART. II.** Prop. *Deus miracula facere potest, & solus propria virtute potest.* 36
- COROL.** *Miracula sunt efficacissimum argumentum Divinæ Revelationis.* 50
- ART. III.** Prop. *Vis Prophetica homini naturalis esse non potest, sed a solo Deo est.* 51
- COROL. I.** *Prophetia sunt efficacissimum argumentum Divinæ Revelationis.* 53
- COROL. II.** *Ille vehementer errat, qui Divinæ Revelationis nullum certum argumentum dari posse effutit.* 54

P A R S S E C U N D A .

III

DE argumentis, quæ habet suæ Divinitatis Revelatio Veteris Testamenti. 55

ART. I. Prop. Quæ in Pentateucho Præcepta continentur, tum quoad Religionem recte ac sancte informant homines, tum quoad mores sane ac pie instituunt; neque cum iis Legislatorum sanctiones, aut Philosophorum monita comparari possunt. ibid.

ART. II. Prop. Divina Inspiratio Librorum Testamenti Veteris multiplici Miraculorum genere confirmata fuit. 64

ART. III. Prop. Plures in Veteris Testamenti Libris Prophetiæ continentur, quæ Divinam inspirationem illorum demonstrant. 70

ART. IV. Prop. Judæis a Deo facta Revelatio neque immutata, neque corrupta fuit. 74

ART. V. Veritas Divinæ Revelationis Veteris Testamenti a testimonio Religionis Christianæ, & Ecclesiæ Christi demonstratur. 85

P A R S T E R T I A .

DE Divina Revelatione contenta in iis Libris, qui Novum Testamentum appellantur. 87

QUEST. I. De argumentis, quæ in se habet suæ Divinitatis Revelatio Novi Testamenti, 91

ART. I. Num ob Doctrinæ Sanctitatem constet de Divinitate Novæ Legis, & quæ ad ejus promulgationem consequuta fuere, eandem illius Divinitatem evincant. ibid.

§. I. Prop. I. Est quidem Homo quoad Deum per Legem Evangelicam rectissime institutus. 92

Prop. II. Homo quoad se ipsum per Evangelicam Legem recte instituitur. 97

§. II. Prop. Lex Evangelica infirmitati humanæ Naturæ summæ salutaris est. 114

§. III. Prop. Summa puritas, atque sanctitas in eo sine

- sine est, quem Lex Evangelica sibi propositum habet.* 117
- §.IV. Prop. *Quæ in promulgatione Legis Evangelicæ contigerunt, eam nonnisi Divinam esse posse demonstrant.* 120
- SCHOL. *Quamvis Sanctitas Evangelicæ Legis sit excellens, non tamen sequitur eam multo ante tempore promulgari debuisse.* 128
- ART.II. Prop. *Christus vera, & realia miracula fecit.* 129
- ART.III. Prop. *Multa Christus tum quoad Apostolos, tum quoad Judæos, tum quoad Gentiles futura prædixit, quæ non solum naturaliter cognosci non poterant, sed etiam contra omnem humanam conjecturam erant.* 134
- ART.IV. Prop. *Nihil magis a veritate abhorreere potest, quam ut Auctores Novi Testamenti nos deceiverint.* 148
- ART.V. Prop. *Sacri Scriptores Librorum Novi Testamenti, etiamsi voluissent, in errorem alios inducere non potuissent.* 156
- QUEST.II. *De integritate, & nunquam facta variatione Divinarum Scripturarum Novi Testamenti.* 162
- ART.I. Prop. *Quæ tum Evangelistæ tum Apostoli divinitus inspirati scripserunt, ea Deum permisisse ut perirent, vel ad nos interpolata transmitterentur, ne levissime quidem suspicandi locus est.* 164
- ART..II. Prop. *Si eorum, quæ in Scriptis Novi Testamenti continentur, ratio habeatur, nihil minus quam ea supposita, aut interpolata fuisse, quispiam suspicari potest.* 167
- ART.III. Prop. *Sacri Libri Novi Testamenti ad nos sine mutatione aut interpolatione pervenerunt, quia nemo illos interpolavit, nec loco eorum falsos substituit.* 169

D E
RELIGIONE REVELATA
DISSERTATIO.

P A R S P R I M A .

MANTISSIMUS Creator noster lumen sui vultus se super nos signasse non contentus , ut eum finem , ad quem nati sumus , assequeremur , verbis quoque nos instruere voluit , atque per ea tum ad sublimiora dirigere , quæ humana ratione assequi non poteramus , tum in iis , quæ humana ratione investigantur , confirmare absque periculo deceptionis . Nostræ infirmitati hoc sane modo providentissime beneficentissimeque consuluit . Nam ultimum finem nostrum in bono supernaturali , interminabili , infinito , atque supra creata omnia longe elevato positum , si ad animæ nostræ capacitatem , desideria , atque quietem ejus attenda-

A

tenda-

tendamus ; naturaliter quidem cognoscimus ; verum qua ratione ad eum pertingere , quo modo eum promerendo assequi possimus , quæ de Deo , quatenus in adeptionem hujus finis nos inducit , sentire , quo amore eum prosequi , quibus servitutis officiis tum internis , tum externis gratiam illius promereri valeamus , ipsa ratione non attingimus . Deinde vero licet multa eorum , quæ ad Deum ipsum spectant , quæque a nobis , prout homines sumus , servari debent , ipso lumine naturaliter infuso cognoscamus ; tamen hæc omnia , quæ tum ad Deum , tum ad nos ipsos pertinent ; sicuti omnium sæculorum experientia compertum habemus , & post longum tempus , & a paucis , & cum admixtione multorum errorum cognoscuntur . Quapropter Deus infirmitatem nostram sua maxima bonitate commiseratus effecit per suum verbum , quod nobis per sanctos Viros divinitus inspiratos manifestavit , ut ad ea elevaremur , ad quæ nostra cognitione non poteramus , & ut sine periculo erroris in iis , quæ per lumen rationis aliquo modo noveramus , confirmaremur . Nam verbum divinitus inspiratum illud est , quo de Divina natura , Divinisque attributis , prout præsens nostra conditio patitur , perfectissime instruimur , & aperte significantur , quæ a nobis agenda sunt , ut finem supernaturalem consequamur . Est enim , uti ait S. Augustinus *Enarrat. in psal. 144. num. 17. Quoddam chirographum Dei , quod omnes transeuntes legerent , & viam promissionis ejus tenerent .*

rent . De hoc profecto verbo divinitus inspirato , nobisque per sanctos Viros cœlitus tradito , quo Deus nostræ cœcitati summa benignitate , atque liberalitate providit , nunc contra Deistas disputare instituimus , qui quidem , ut utar verbis ejusdem S. Augustini lib. 10. de Civitate Dei cap. 30. num. 5. , *nescio qua incredibili animositate , seu cœcitate non credunt sacris litteris , quæ jam veritatem suam orbi demonstravere terrarum* , atque summa cum audacia , & perfidia pugnant *contra auctoritatem* (uti habet idem S. Doctor lib. 12. de Civitate Dei cap. 10. num. 2. *notissimorum Divinorumque librorum , quæ totum orbem sibi crediturum esse prædixit , & cui totus orbis , sicuti ab ea prædictum est , credidit ; quæ vera se narrasse præterita ex his , quæ futura prænuñciavit , cum tanta veritate implentur , ostendit .* Ut ergo de existentia Divinæ Revelationis contra Deistas certius manifestiusque constet , in hac priori parte , de possibilitate , utilitate , & necessitate ejus , deque argumentis , quibus num aliqua revelatio revera Divina sit , infallibiliter cognosci possit , disputabimus ; in duobus autem sequentibus quæ tum in Veteri , tum in Novo Testamento continentur , divinitus revelata esse , evincere conabimur .

Deistarum quadruplex esse genus , recte a Clarkio observatum fuit de *Religione Naturali , & Revelata* cap. 2. Primum eorum est , qui Dei providentiam vel quoad omnia , vel saltem quoad res humanas negant : unde quum

4 DE RELIGIONE REVELATA

in præcipuo doctrinæ capite cum Epicureis conveniant, Athei dici revera possunt. Alterum genus constituitur ab iis; qui virtutem inter & vitium ex sui natura nullum discrimen interesse putant. Hi quoque Athei dici possunt, quia licet attributa physica Deo inesse concedant, moralibus tamen eum carere volunt. Ad tertium genus illi spectant, qui immortalitatem animæ, & alterum futuræ vitæ statum negant. Etiam isti Atheistis accenseri merito possunt, quia, quamvis attributa moralia Deo inesse concedant, tamen id negant, quod ex illis necessario consequitur. In quarto demum genere reponendi sunt, qui tum physica, tum moralia attributa Divinæ naturæ tribuunt, hominum erga Deum obligationes agnoscunt, alteramque vitam admittunt, in qua justii præmium consequantur, impii autem multa mala sustineant; sed omnem tamen Divinam Revelationem respuunt. Hos quoque Atheisticam impietatem redolere, ex eorum disputandi, scribendique ratione cognosci facile potest. Contra istos quarti generis Deistas præcipue disputare modo aggredimur.

Q U Æ S T I O I .

*De Possibilitate , Utilitate , atque Necessitate
Divinæ Revelationis .*

EA revelari vulgo dicuntur , quæ secreta , atque abscondita sunt . Hinc si voce revelationis utamur in iis , quæ ad Religionem spectant , per eam quædam cognitio significatur , quam Deus tum sui , tum Divinæ suæ voluntatis hominibus præter eam dedit , quæ lumine rationis ab iisdem acquiritur .

Hinc est , ut per Divinam Revelationem non solum multa cognoscere possimus , quæ sunt supra rationem , sed ea quoque magis clare , atque distincte videre , quæ naturali ratione aliqua tantum ex parte novimus .

Qui Religionem Naturalem admittunt , illud quoque oportet , ut diligenter inquireant ; num Deus nobis aliqua revelaverit . Nam qui admittit Deum existere , a quo vitam , & alia omnia receperit , nunquam quietus esse potest ; quoadusque perspexerit voluntatem ipsius . Quum ergo naturali ratione hoc distincte assequi nemo possit , illud tantum superest , ut videat , num Deus per revelationem nobis aliqua de se ipso manifestaverit .

Quia vero , ut inquit S. Thomas 1. par. qu. 1. art. 8. ad 2. *Innititur fides nostra revelationi Apostolis , & Prophetis factæ , qui canonico s libros scripserant , non autem revelationi , si qua fuit aliis Doctoribus facta ;* ideo de priori Divinæ Revelationis genere disputare aggredimur .

ARTICULUS I.

*Num Divina Revelatio sit possibilis ,
atque credibilis .*

Contra Religionem Revelatam Deistæ primo pugnant , quia eam & impossibilem , & incredibilem esse falso arbitrantur . Quapropter ut nos quoque hac primo in re eos refellamus , operæ pretium est .

Possibile autem id esse , quod si existere ponatur , nihil absurdi , nullaque contradictio consequitur , non est , cur moneamus , quum vel ipsi Philosophiæ tyrones hoc perspectum habéant .

Propositio . Divina Revelatio revera possibilis est , atque credibilis .

Prob. propositio . Si Divina Revelatio aliquam impossibilitatem in se haberet , hæc repetenda esset vel ex parte Dei , vel ex parte hominum ; sed ex neutro capite repeti potest : ergo . *Prob. mi. quoad priorem partem .* Quia Deus est entium materialium supremus dominus , in aliquibus eorum tantam pulchritudinem superinducere potest , ut aliis omnibus longe nobiliora , atque perfectiora sint : ergo quum etiam in entia spiritualia idem dominium habeat , supernaturale lumen aliquibus eorum affundere potest , quo ea quoque videant , quæ sunt supra cognitionem naturalem : ergo nihil obstat , quin Deus creaturæ rationali multa revelare possit .

Neque

Neque etiam quoad homines Divina Revelatio repugnat . Nam sicuti quæ discipulus per se cognoscere non potest , non repugnat , ut magistri ope adjutus evidenter assequatur ; ita ne repugnat quidem , ut quæ homo naturali ratione non cognoscit , supremo Dei lumine adjutus assequatur .

Ex hisce autem etiam altera pars propositionis demonstratur ; nam impossibilia etiam incredibilia sunt : ceterum quæ tum ex parte Dei , tum ex parte hominum possibile esse cognoscimus , ut ea credamus virtute Dei in hominibus contingere non posse , nulla ratio patitur : ergo .

Dices I. Possibilia non sunt , quæ inter se mutuo pugnant cum naturali ordine , quem constitutum videmus : ergo Divina Revelatio est impossibilis . Prob. mi. Divina Revelatione homines instruuntur præter regulas ordinis naturalis ; eaque iis prodigiis innititur , quibus ideo fides præstari non debet , quia præter naturæ ordinem contingunt : ergo .

R. , Divinam Revelationem a consueto ordine rerum differre , neminem in dubium revocare posse ; verum inde non consequitur , uti Deistæ vellent , cum eo ordine impossibile esse , ut revelatio uniatur , atque consocietur . Etenim quam multa etiam in naturali ordine contingunt , quæ licet omnino dissimilia , atque etiam diversa inter se sint , unum tamen ordinem componunt , quia ab eodem sapientissimo principio dimanant ? quam plura inusitata , quo-

8 DE RELIGIONE REVELATA

rum rationem vel ipsi sapientiores reddere nequeunt , & tamen ea nonnisi ab insipienti negari possunt ? Ita quoque licet Divina Revelatio sit supra naturæ ordinem , cum eo conjungi potest , quia illi non opponitur , sed tantum efficit , ut Divinæ sapientiæ , & bonitatis erga nos argumenta clariora conspiciantur .

At rem istam accurate , quæso , expendamus . Qui negant possibilitatem Divinæ Revelationis , Sapientiam , Potentiam , atque Bonitatem in Deo inesse summam admittunt ; verum quum in Divina Revelatione contineri nonnulla videant , quæ sunt præter naturæ ordinem , eam impossibilem esse , confidenter affirmant . Hinc fit , ut Dei Sapientiam , Potentiam , atque Bonitatem summam , & infinitam esse fateantur , & simul nihil aliud Deum posse velint , quam quod in hoc naturæ ordine continetur: ergo has Dei perfectiones infinitas simul , & finitas esse ponunt . Verum mirandum non est , si dum negant , quod possibile est , aperta contradictione implicentur . Ut ergo omnis hac de re tollatur ambiguitas , advertendum est , quæ sunt præter naturæ ordinem plurimum differre ab iis , quæ naturæ ordini opponuntur ; nam ista cum naturæ ordine simul consistere non possunt ; illa vero , cujusmodi ea sunt , quæ in se habet Divina Revelatio , naturæ ordinem non turbant , nec invertunt ; sed manifestius declarant , aliquod esse Ens supremum , cujus agendi ratio huic ordini rerum alligata non sit , sed longe plura , atque sublimiora facere possit .

Hinc

Hinc S. Thomas lib. III. *contra Gent.* cap. 99. num. 7. postquam observavit Divinæ providentiæ ordinem inde non perverti, quia causæ secundæ, contra ac secundum suam naturam consueverunt, aliquando agunt; ita recte concludit: *Si ergo per aliquam virtutem creatam fieri potest, ut ordo naturalis mutetur ab eo, quod est frequenter, ad id, quod est raro absque mutatione providentiæ Divinæ; multo magis Divina virtus quandoque aliquid facere potest sine providentiæ suæ præjudicio præter ordinem naturalibus inditum rebus a Deo. Hoc enim ipsum ad suæ virtutis manifestationem facit interdum. Nullo enim modo melius manifestari potest, quod tota natura Divinæ subiecta est voluntati, quam ex hoc, quod quandoque ipse præter ordinem naturæ aliquid operatur.*

Dices II. Deus est immutabilis: ergo fieri non potuit, ut præter legem naturalem, quæ semper omnibus communis fuit, alteram quoque per Divinam Revelationem in tempore dederit, qualis est Mosaica, atque Evangelica.

R. Deum esse omnino immutabilem quis negare potest? Verum nihil minus inde inferri potest, quam quod Deistæ vellent; quandoquidem non ea ratione immutabilis dici debet, quatenus quæ agere constituit, omnino ab æterno efficere debuerit; sed quatenus unumquodque eorum, quæ agit successu temporum, ab æterno agere constituerat, & ea ratione, modo, tempore, occasione, omnibusque circumstantiis, quæ rei alicujus productionem comita-

10 DE RELIGIONE REVELATA

ri possunt, in tempore producit, quibus ab æterno decreverat. Quapropter Deus, & nihil quoad substantiam, rationem, & cetera omnia in tempore producit, quod ab æterno producere non constituerit; & nihil eorum quoad substantiam, rationem, ac cetera omnia in tempore producere omittit, quæ ab æterno ita producere decreverat. Hoc autem in Deo ideo contingit, quia quum sit infinita scientia præditus nihil ei occurrere potest, propter quod a se faciendum esse decernat, quod ab æterno non decreverat, vel omittendum esse constituat, quod ab æterno agere constituerat. Quia vero scientia infinita omnia prorsus etiam minutissima quæque, complectitur; ideo etiam quoad modum, & cetera omnia, nihil in tempore diversa ratione agit, ac ab æterno constituerat; itemque qua ratione ab æterno decreverat, facit singula, quæ facit.

ARTICULUS II.

Num Divina Revelatio nobis valde utilis sit.

ID nobis utile esse dicitur, quo communiter præsentis, tum alterius vitæ bono prospicitur. Hac ergo ratione Divinam Revelationem nobis valde utilem esse contendimus.

Propositio. Divina Revelatio summam quoad nos utilitatem in se continet.

Prob. propositio. Per Divinam Revelationem aut manifestantur ea, quæ naturali ratione

tione cognosci non possunt , aut quæ naturali ratione cognoscuntur , certius , atque distinctius explicantur : ergo Divina Revelatio summam quoad nos utilitatem in se continet . Ant. manifestum est . Prob. conseq. Valde nobis utile esse , ut Divino magisterio de iis instruamur , quæ sunt supra nostram cognitionem posita , nemo unquam negaverit : nam si mens uniuscujusque perficitur , dum per alios vario genere disciplinarum imbuatur , longe melius perficimur , quando per ipsum Deum , qui falli non potest , ad sublimiorem cognitionem elevamur . Neque minus nostræ utilitati prospicitur , si a Deo revelentur , quæ naturali lumine rationis cognoscere possumus : nam uti recte habet S. Thomas lib. I. cont. Gent. cap. 4. num. 3. *Salubriter Divina providit clementia , ut ea etiam , quæ ratio investigare potest , fide tenenda præciperet , ut sic omnes de facili possent Divinæ cognitionis participes esse , & absque dubitatione , & errore .*

2. Ut homines Divino , atque infallibili testimonio vel confirmati maneant in veritate eorum , quæ naturali ratione noverunt , vel certe , atque distincte percipiant , quæ obscure tantum detegere potuere , vel demum assequantur , quod licet ad conditionem sui status pertineret , tamen naturæ viribus profecto cognoscere non poterant , iisdem valde utile esse , nemo negaverit ; sed Divina Revelatione hæc omnia afferuntur hominibus : ergo . Mi. constat ; nam non solum Theologia Naturalis nihil

in se continet, quod Divina Revelatio non confirmet, sed etiam quæ per ipsam vel obscure tantum, vel nullo modo a nobis cognosci possunt, Divina Revelatione omnino distincte deteguntur; atque manifestantur.

3. Ut firmissimum testimonium semper habeamus, ad quod vel in omni nostra dubitatione, vel in variis sibi mutuo contradicentium opinionibus, sine errandi periculo recurrere possimus, nobis quam valde utile esse, nonnisi insipienter negare quispiam poterit; sed hoc firmissimum testimonium est ipsa Divina Revelatio: ergo. *Quidquid enim sceleris* (inquit S. Augustinus cont. Epistolam Parmeniani lib. 3. num. 9.), *& iniquitatis inebriat multitudinem. Sed ideo sunt tamquam sincerissimum speculum proposita hominibus oracula cælestium paginarum, ut ibi quisque videat quodlibet peccatum quantum sit, quod forte magnum est, & male viventium cæco more contemnitur.* Et in Sermone de Disciplina Christiana num. 2. *Thesaurus ergo est magnus Divinarum Scripturarum, habens in se mirabilia præcepta multa, tamquam multas gemmas, & pretiosa monilia, & vasa ingentia, & magni metalli.*

4. Si breviori, atque certiori ratione fiat, ut id omne, quod ad nos spectat, cognoscere possimus, utilitati nostræ quam maxime prospicitur; sed hoc per Divinam Revelationem quæ Dei, nostri, atque aliorum sunt, paucis exposita certissime noscimus, quia voce ipsius Dei, qui nec fallere, nec falli potest, nobis mani-

manifestantur : contra vero ut naturali ratione ea , quæ cognosci possunt , videamus , & pluribus longioribusque ratiocinationibus opus est , & nobis de iisdem aliqua dubia semper recurrunt : ergo .

Dices I. Multa incommoda in homines per Divinam Revelationem inuenta sunt : ergo . Prob. ant. Propter Divinam Revelationem contigit , ut tanta opinionum varietas esset in iis , quæ ad Religionem spectant , tot schismata fierent , tam graves contentiones inter homines exardescerent ; sed hæc omnia sunt mala gravia : ergo .

R. , n. ma. ; atque a Deistis , qui contra Divinam Revelationem hæc opponunt , illud peto , num aliquando , immo annon sæpe homines naturali lumine rationis abutantur , quamvis eodem ea de causa præditi sint , ut cognoscant , quæ ad Naturalem Religionem atque sui officii munus spectant ? num in iis omnibus , quæ Religionem naturalem constituunt , inter se consentiant ? num demum capita Religionis Naturalis eadem sint apud omnes ? Profecto negare non possunt , hac tota de re maximam opinionum diversitatem esse , semperque fuisse .

Dices II. Si quæ utilitas in Divina Revelatione continetur , ea obscuritate , qua involuta est , omnino tollitur : nam quæ ad Christum pertinebant , obscure primis Patribus revelata fuerunt ; ita vero deinceps per Christum tota res manifestata fuit , ut semper dubitandi locus remanserit . At non solum in hoc capite , sed quæ

in aliis quoque omnibus , quæ divinitus revelata accepimus , plures occurrere difficultates , nemo negaverit : ergo .

R. , æquo jure inferri non posse , Divinam Revelationem nobis inutilem esse , quamvis Deistis quoad multa eam obscuram esse demus : nam quæ institutionem morum , & præcipue Divini cultus spectant , tam manifesta sunt , quam quod maxime . Etenim ea Divina Revelatione , qualem modo habemus , in multis institui homines , quæ vel diminute tantum , vel nullo modo per rationem naturalem nosse possunt , nullus sane negaverit : ergo semper verum est , Divinam Revelationem nobis valde utilem esse .

A R T I C U L U S III.

Num Divina Revelatio necessaria sit .

DUplex est necessitatis genus : unum nempe , quod ipsum Deum respicit , alterum quod refertur ad homines . Divina Revelatio quoad Deum necessaria esse non potest , quum sit quoddam donum , quod hominibus summa sua benignitate gratuito contulit . Superest ergo , ut quoad homines tantum necessaria sit , quod demonstrare aggredimur .

Propositio . Si conditionis humanæ naturæ ratio habeatur , Divina Revelatio hominibus necessaria est , tam quoad ea , quæ ad Religionem spectantia naturaliter cognosci possunt , quam

quam quoad alia , quæ ad eandem Religionem spectantia naturaliter cognosci non possunt .

Prob. prior pars propositionis . Ab hoc doctrinæ capite suam Theologicam Summam S. Thomas auspicatur , atque Divinam Revelationem nobis necessariam esse , hac ratione demonstrat : *Ad ea etiam , inquit , quæ de Deo ratione humana investigari possunt , necessarium fuit hominem institui Revelatione Divina ; quia veritas de Deo per rationem investigata a paucis , & per longum tempus , & cum admixtione multorum errorum homini proveniret : a cujus tamen veritatis cognitione dependet tota hominis salus , quæ in Deo est . Ut igitur salus hominibus & convenientius , & certius proveniat , necessarium fuit , quod de Divinis per Divinam Revelationem instruerentur .* Tria hîc continentur , quæ ad Deistarum plenioram confutationem expendemus ; hoc est , 1. *paucis* , 2. *per longum tempus* , 3. *cum admixtione multorum errorum* innotescere veritatem de Deo sola ratione investigatam .

Ut ergo a 1. exordiamur , hanc argumentationem instituimus : omnes ea Deo reddere debere , quæ secundum rectam rationem esse constat ; erga alios sese gerere , prout vellent , ut alii quoque erga ipsos se haberent ; ab iis abstinere , quæ in se turpia sunt , illa vero prosequi , quæ ex sui natura honestatem conjunctam habent ; demum præstare omnia , quæ in quavis circumstantia recta ratio suaserit , ne Deistæ quidem negare possunt , si Religionem
natu-

naturalem admittant : sed tum experientia , tum certissima ratione constat fieri non posse , ut omnes studio , meditatione , & ratiocinatione hæc omnia a se adimplenda esse , & quomodo sint adimplenda ex naturali ratione videant : ergo ut omnes ea , quæ debent , præstare possint , Divina Revelatio necessaria est . Prob. mi. Quamvis supremum Dominum existere , qui omnia produxerit , regat , atque gubernet , unusquisque , si ad hanc rerum universitatem advertat , videre facile possit ; tamen ut qualis ille sit , quid ei tribui , aut non tribui debeat ; qua ratione sapientia , bonitas , & omnipotentia illius cum hac administratione rerum conciliari possit , aliaque multa his similia cognoscat , plurimum studii , & meditationis oportet , ut impendatur . Simili ratione quæ attentio adhibenda , quam diligens examen institutum est , ut secundum regulas rectæ rationis tum erga se ipsum , tum erga alios semper unusquisque se gerat . Contra autem de studio harum omnium rerum plerosque homines , immo fere omnes vel propter voluptates , quibus tenacius adhærent , vel propter occupationem rei domesticæ , familiæ custodiam , aliaque negotia , quibus omnino distrahantur , vel propter incapacitatem , ac talem vitæ institutionem , quæ a ratiocinio , & meditatione abhorreat , cujusmodi est mulierum , puerorum omnium , multorumque virorum , nihil omnino curare , experientia compertum habemus , ergo tum experientia , tum certissima ratione

ne

ne constet , fieri nullo modo posse , ut omnes ea noverint , quæ secundum rectam rationem Deo , sibi , atque aliis reddere debent .

At vero inde quoque hæc eadem veritas evidenter evincitur , quia nonnisi *per longum tempus* ea de Deo cognoscuntur , quæ humana ratione investigari possunt . Ex hoc autem concluditur , neminem omnino esse posse , cui Divina Revelatio necessaria non sit . Et 1. quidem , ut nihil dicamus , esse valde paucos , qui gravioribus hisce studiis incumbant , negari non potest , eos , qui animum iisdem adjiciunt , & postquam multum ætatis suæ transegerint , adjicere , & nonnisi post longum tempus ea judicii maturitate pollere , qua de rebus hujusmodi gravissimis judicium ferre possint . 2. Quam multum temporis infumatur oportet , ut difficultates , quæ vel sponte occurrunt , vel ab aliis injectæ contra opponuntur , solvi possint . 3. Ægritudines tum animi , tum corporis , mœnia , quibus ex conditione vitæ nostræ occupati esse debemus ; negotia nostra , familiarium , atque amicorum , aliaque similia , quibus vita hominum distrahitur , ab hoc genere studiorum nonne sæpe avocant ? Ita constet nonnisi *per longum tempus* ea de Deo cognosci posse , quæ humana ratione investigantur . Ergo , seclusa Divina Revelatione , reliquum est , ut homines per aliquod vitæ suæ spatium nullam regulam certam habeant , quam sine errore sequi possint : ergo in primis annis suæ juventutis , in quibus a pravis cupiditatibus hac & illac potissi-

distrahuntur , non habebunt , in quo sui officii rationes conspiciant , atque meditentur : ergo tunc vitam facile instituerent contra ac instituentdam esse præcipiunt Naturalis Religionis præcepta , quæ non noverunt : ergo iis quoque Divina Revelatio necessaria est , qui præcepta Religionis Naturalis omni studio nosse contendunt .

Hoc vèro est , quod etiam ex ultimo capite tanto magis manifestum est ; nempe quia veritas de Deo per rationem investigata homini cum *admixtione multorum errorum* proveniret , atque in iis , quæ agere debemus , sæpe deciperemur . Hic autem ut tandem aliquando quid sine Divina Revelatione possimus , Deistæ cognoscant , naturæ nostræ conditionem diligentius exponere , operæ pretium esse putamus . Homo ergo non solum in eorum omnium ignorance nascitur , quæ ad recte vivendum novisse debet , sed etiam quamvis ratione præditus sit , qua cognitionem eorum sibi comparare possit , tamen impossibile est , ut hoc sine ullo errore consequatur . Tanta enim sensuum voluptate capitur , tantoque rerum sensibilibus amore tentatur , ut , offusis lumini rationis tenebris , quid revera conveniens sit , ut agat , plerumque videre non possit . Prævæ deinde cupiditates bellum adeo infensum in eo gerunt , ut sibi ipsi contrarius quandoque esse videatur : nunc ad communem ordinem pervertendum , nunc ad debitæ subjectionis jugum excutiendum , libertatemque
eni-

enixe quærendam , nunc ad dominatum supra alios usurpandum interius instigatur ; modo ira exardescere , modo ulciscendi libidine insanire , modo vesano amore fervere sibi videtur : qua rei turpis delectatione allicitur , qua bonorum , & divitiarum æstu torquetur ; eoque sæpissime se inclinatum sentit , ut invideat bonis alienis , de alterius felicitate doleat , impietati faveat , improbitati studeat , nihilque eorum non appetat , ad quæ suorum desideriorum pravitate fertur . Hæc , & alia hisce similia , unusquisque in se ipso experitur secundum animalem sensitivamque naturam , neque alicui dubium esse potest , quin inter rationem , & cupiditates nostras continuum sine intermissione bellum exardescat .

Rationem naturalem ad omnia sufficientem esse , Deistæ volunt , & propterea Divinam Revelationem ut superfluam rejiciunt , etiamsi præsentis conditionis nostræ ratio habeatur . Hoc autem quamvis ex iis , quæ usque modo disseruimus , falsum esse , certissime constet ; tamen ut de re tam manifesta nullus dubitandi locus superesse possit , quid sola ratio potuerit , paullo diligentius expendamus . Neque enim res ulla alia est , qua magis cognoscatur , quid per se possit humana ratio , quam ubi experientia , certisque exemplis cernitur , ii , qui solam rationem pro regula propositam habuerunt , in quam varias sententias abierint , non solum ineptas , & absurdas , sed etiam inter se contrarias , quarum , ut inquit Cicero
de

de Natura Deorum lib. 1. alterum fieri potest , ut earum nulla , alterum omnino non potest , ut plus una vera sit . Id autem observabimus tum in iis , qui Divinam Revelationem non cognoverunt , tum in aliis , qui eam impie contempserunt . Præcipua vero doctrinæ capita solummodo percurramus , quia de omnibus inquirere velle , nimis longum , atque opærosum esset .

Ethnicorum Philosophorum errores , atque inter se dissensiones , quod attinet , Apologistæ Christianæ Religionis jampridem animadverterunt . *Nam palam in conspicua , & notissima porticu (inquit S. Augustinus lib. 18. de Civitate Dei cap. 41. num. 2.) , in gymnasiis , in hortulis , in locis publicis , ac privatis , catervatim pro sua quisque opinione certabant : alii asserentes unum , alii innumerabiles mundos ; ipsum autem unum alii ortum esse , alii vero initium non habere ; alii interiturum , alii semper futurum ; alii mente Divina , alii fortuito , & casibus agi : alii immortales esse animas , alii mortales : & qui immortales , alii revolvi in bestias , alii nequaquam ; qui vero mortales , alii mox interire post corpus , alii vivere etiam postea vel paulum , vel diutius , non tamen semper : alii in corpore constituentes finem boni , alii in animo , alii in utroque , alii extrinsecus posita etiam bona ad animum , & corpus addentes : alii sensibus corporis semper , alii non semper , alii nunquam putantes esse credendum .* Has , & alias pene innumerabiles dissensiones Philosophorum quis unquam populus ,
qui

qui senatus , quæ potestas , vel dignitas publica impiæ civitatis dijudicandas , & alias probandas , ac recipiendas , alias improbandas repudiandasque curavit , ac non passim sine ullo judicio , confuseque habuit in gremio suo tot controversias hominum dissentientium , non de agris , & domibus , vel quacumque pecuniaria ratione , sed de his rebus , quibus aut misere vivitur , aut beate ? Ubi etsi aliqua vera dicebantur , eadem licentia dicebantur & falsa .

Hæc quidem de Philosophis , qui præcepta rationis se sequi profitebantur . Ceteros autem Ethnicos in turpissimos errores prolapsos fuisse , tum historiarum certissima monumenta , tum varia genera cultuum , quibus sua numina prosequi consueverunt , aperte testantur . Tanta enim turpitudine in eisdem exhibendis aliquando usi sunt , ut pudor honestatis Clementem Alexandrinum impedièret , ne illos referret .

Age ergo ; num recentes contemptores Divinæ Revelationis , qui rationem , non præjudicatas opiniones , se sequi profitentur , minus turpiter lapsi fuerint , modo expendamus , atque primo exordiamur ab iis , quæ ad ipsum Deum spectant . Astutia Legislatorum , vel metu , aut ignorantia hominum Religionem constitutam esse , horum multi tradunt : Deum , & materiam unum idemque esse , quibusdam persuasum fuit : alii autem , quamvis Deum a materia distinxerint , tamen vel eam , quæ illi Deo necessario convenire debet , attributorum infi-

infinitatem denegarunt , vel providentiæ , iustitiæ , atque bonitatis expertem , aut libertate destitutum eum esse voluerunt . De animæ vero naturâ , quæ cum Deo summam conjunctionem habet , iudicium Recentiorum magis falsum est , quam Antiquorum fuerit : nam animam esse substantiam a corpore distinctam istorum fere omnes putarunt ; illorum autem plerique censent , a corpore non distingui , unumque hominum , & brutorum interitum esse .

Regulas autem morum quod attinet , nihil tam recte constitutum est , quod non pervertant , ac destruant . Qua in re cum Veteribus nullo modo comparari possunt ; nam quamvis in istis multa aut obscura , aut etiam falsa occurrant ; tamen de morum disciplina plura eos rectissime disputasse , negari a nemine potest . Verum in hoc mirandum non est , quum veritatis lumini , quod illis non affulsit , nostri hi male philosophantes homines oculos clauserint . Primo ergo ut a studio virtutis omnes retrahant , atque impediant , ne vitia compescant , hominem sui juris esse negant . 2. Nullam naturæ legem nobis insitam , nihilque ex sui natura turpe , aut honestum esse contendunt , ut unusquisque suæ conscientiæ stimulos , quos , dum male agit , naturaliter patitur , securius suffocare possit . 3. Naturæ desideria hominem sequi posse statuunt , hoc est , ea omnia , quæ sensus dulciter afficiunt . 4. Ut homines liberius , atque sine ullo impedimento , voluptatibus vacare possint , ab omni exteriori cultu , qui

qui Deo exhiberi debeat , eos absolvunt. 5. Ut plura alia impiissima doctrinæ capita omittam , ne improbi a male agendo deterreri , & iusti in virtute magis magisque confirmari possint , nullum post præsentem vitæ statum reliquum esse tuentur , in quo illi multa mala sustineant , hi autem præmium consequantur . Rationem ergo naturalem sufficientem non esse , ut quæ in hac vita a nobis agenda sunt , cognoscamus , tam manifestum est , quam quod maxime : ergo Divina Revelatio necessaria est , quia cognitionem eorum , quæ novisse debemus , non nisi *cum admixtione multorum errorum* per rationem naturalem acquirere possumus .

Præterea sine Divina Revelatione nunquam constabit , qua ratione animi passiones moderandæ sint , quid sensibus indulgendum , quid vero non indulgendum , ne vel plus æquo eisdem obtemperemus , vel in stoicam insensibilitatem , atque stupiditatem incidamus . Si ergo & animi quoque passiones ita compesci , & sensus ita regi debent , ut tum propter illas , tum propter istos ab ultimo fine supernaturali non avertamur , nemo non videt , ob multiplices rationes Divinam Revelationem nobis necessariam esse ad consequutionem ultimi finis supernaturalis .

Deinde aliquem cultum a nobis Deo exhibendum esse , nemo Deistarum negare potest , quum hac re certissime constet : itaque qua ratione Deum colere debeamus , nobis perspectum sit oportet . Sed neque per humanam ratio-

rationem , neque per auctoritatem aliorum hoc nosse possumus . Nam humana ratio quanti hac in re facienda sit , Ethnicorum omnium exemplo docemur : deinde quæ humana ratione constituta sunt , neque certa , neque unius modi esse posse , tanta varietas opinionum , quæ etiam de rebus gravissimis circumferuntur , dubitare non finit . Idem quoque de aliorum auctoritate , ac de humana ratione , ob easdem causas iudicium esse debet : nullus enim cultus , quamvis turpis , aliquando adhibitus fuit , quem plurimorum auctoritas non probaverit . Divina ergo Revelatione nobis sit constitutum oportet , qua ratione Deum colamus : itaque si Deum colere debemus , Divina quoque Revelatio nobis necessaria est .

Dices . Si Divina Revelatio nobis necessaria esset , omnibus æqualiter manifestari debuisset ; sed non omnibus æqualiter manifestata fuit , quia ante scriptam legem homines sine Revelatione vixerunt , ea autem scripta , manifestatio Divinæ Revelationis multis denegata fuit : ergo .

R. , dist. ma. , si ex iustitiæ debito ea nobis a Deo conferretur , con. si conferatur ex bonitate illius , ne : *Acceptio personarum* (inquit S. Thomas 1. 2. qu. 98. art. 4. ad 2.) locum habet in his , quæ ex debito dantur . In his vero quæ ex gratuita voluntate conferuntur , *acceptio personarum locum non habet* : non enim est personarum acceptor , qui ex liberalitate de suo dat uni , & non alteri : sed si esset dispensator

fator bonorum communium , & non distribueret æqualiter secundum merita personarum , esset personarum acceptor . Salutaria autem beneficia Deus humano generi confert ex sua gratia : unde non est personarum acceptor , si quibusdam præ aliis conferat . Quum ergo Divina Revelatio sit quoddam salutare beneficium , quod Deus ex sua gratia contulit humano generi , non est , cur quispiam definire præsumat , quando potissimum , & quibus hominibus conferri debuerit .

Illud tamen observandum est , quod licet antequam lex Moyfi traderetur , homines aliquam Divinam Revelationem litteris consignatam non habuerint ; tamen id luminis eisdem non defuit , per quod , nisi forte ipsi propter suam malitiam contra resisterint , & errores detegere , & suam vitam etiam quoad Dei cultum , prout decebat , recte instituere potuerint .

Etiam Celsus , quem nostri Deistæ semper imitantur , illud quærebat , cur *post tot secula nunc tandem Deo in mentem venit vitam hominum ad justitiam reducere , antea autem curæ non fuit ?* cui Origines ita respondet lib.4. contra eundem num.7. *Respondeo Deum nunquam non voluisse , ut homines justi fierent : id semper cordi habuisse , quippe qui animali rationis compoti , & consecranda virtutis , & recte faciendi occasiones præbuerit . Per singulas enim generationes Dei sapientia in animas , quas sanctas invenit , descendens amicos Dei Prophetas.*

que facit . Quin etiam in sacris libris invenire est , qui quibusque ætatibus sancti fuerint , & Divinum in se spiritum receperint , & pro viribus ad alios convertendos studium contulerint , & operam . Num . autem 8. ita apte concludit : Sunt enim aptæ inter se , & connexæ diversæ rationes , quas ad regendas humanas animas Deus adhibet , & quas nemo consequi , & enarrare potest ,

Cur autem lex vetus populo Judæorum , & non aliis gentibus promulgata fuerit , ea conveniens ratio esse potest , quam affert S. Thomas 1. 2. qu. 98. ar. 4. hoc est , quia decebat , ut ille populus , ex quo Christus nasciturus erat , quadam speciali sanctificatione polleret .

Contr. A Dei bonitate , atque charitate quam maxime abhorret , plerisque neglectis , aliquorum tantum saluti prospectum esse ; sed hoc contigisset , si Divina Revelatio necessaria esset , nam multis Evangelii prædicatio denegata fuit : ergo Divinam Revelationem necessariam non esse dicendum est , ne quod Divinæ bonitati , atque charitati opponitur , affirmare cogamur . Ita cum aliis Deistis Auctor Opusculi inscripti : *Les Oracles de la Raison* .

At hoc argumenti genere Deistas urgemus . Eorum , qui nullam Divinam Revelationem acceperunt , valde pauci studio , atque meditatione assequuntur omnia præcepta Religionis Naturalis ; contra plures in eorundem maxima ignoratione versantur : ergone dicendum erit Religionem Naturalem non esse homi-
ni

ni necessariam? ergone Deus nullam Naturalem Religionem omnibus insculpsisse debuit? Quo ergo ea argumentandi ratio ducat, qua contra Divinam Revelationem utuntur, Deistæ etiam atque etiam videant, ac tandem aliquando evidenti veritate convicti erubescant. Nam si Religionem Naturalem vel necessariam homini esse, vel eam hominibus dari debuisset, negare non audent, quamvis multi homines illius præcepta non noverint; potiori jure, quia non omnes Divinam Revelationem acceperunt, eam hominibus necessariam esse, negare non possunt: quandoquidem Religio Naturalis nihil supra humanam cognitionem habet, sed est quid connaturale ipsi homini; contra autem Divina Revelatio & est supra naturam hominis, & multa continet, quæ humanam cognitionem excedunt.

Illud ergo tantum Divinæ charitati, atque bonitati repugnaret, si ii, qui Divinam Revelationem nullo modo neque audire, neque recipere potuerunt, propterea a Deo graviter punirentur, quia eandem neque receperunt, neque audierunt. Ceterum non ita sese res habet: quandoquidem puniendi utique isti quoque a Deo erunt, sed tamen quia non servarunt præcepta naturæ, quæ & noscere, & servare poterant, atque debebant.

Hæc tandem ex S. Thoma Quæst. 14. de *Veritate* ar. 11. superaddenda esse censemus, ut Deistæ tanto magis videant nihil se habere posse, in quo de divina providentia queran-

tur : *Hoc* , inquit S. Doctor , *ad Divinam providentiam pertinet , ut cuilibet provideat de necessariis ad salutem , dummodo ex parte ejus non impediatur . Si enim aliquis taliter enutritur* (hoc est in sylvis) *ductum naturalis rationis sequeretur in appetitu boni , & fuga mali , certissime est tenendum , quod ei Deus vel per internam inspirationem revelaret ea , quæ sunt ad credendum necessaria , vel aliquando fidei prædicatorem ad eum dirigeret , sicut misit Petrum ad Cornelium Act. 10.* De homine in sylvis erudito hæc habet S. Thomas : de aliis vero omnibus , qui Divinam Revelationem non acceperunt ista alia superaddit S. Doctor : *Dicendum* , inquit , *quod quamvis non sit in potestate nostra cognoscere ea , quæ sunt fidei ex nobis ipsis : tamen si nos fecerimus , quod in nobis est , ut scilicet ductum naturalis rationis sequamur , Deus non deficiet nobis ab eo , quod nobis est necessarium .* Ex quibus omnibus , quæ rectæ rationi valde consentanea sunt , adhuc evidentius semper constat , neminem eorum , qui Divinam Revelationem non acceperunt , habere , cur de Deo conqueratur ,

Q U Æ S T I O II.

De præcipuis argumentis Divinæ Revelationis .

Divina Revelatio quum sit quoddam diploma a Deo promulgatum hominibus , in quo & mysteria credenda , & præcepta servanda

vanda proponuntur , fieri non potest , ut metaphysicis rationibus comprobetur . Sicuti enim si quæstio sit , num a Præfecto civitatis lex aliqua prodierit , metaphysicis rationibus ea finienda non est ; sed iis omnibus , quibus alicujus facti veritas demonstrari potest ; idem quoque argumentandi genus in quæstione de Divina Revelatione servari oportet . Quia ergo Divina Revelatio est supernaturalis , aliquid supernaturale occurrere debet , quo in cognitionem illius venire possimus . Id vero ipsius doctrinæ Revelatæ sanctitatem , ac Divinitatem , Miracula , & Prophetias esse contendimus : nam nihil horum per humanam virtutem haberi potuit .

A R T I C U L U S I.

Num ex alicujus Doctrinæ Sanctitate ; atque Divinitate certa Argumenta erui possint , quibus eam Doctrinam divinitus inspiratam esse constet .

HIC de eo argumentorum genere quærimus , quæ doctrina divinitus inspirata in se habere debet : multa autem hujus generis , atque evidentissima occurrere posse , modo contendimus .

Propositio . Ipsius doctrinæ habita ratione , num ea divinitus tradita sit , certissime dignosci potest .

Prob. proposit. Et 1. quidem quo humana ratio pertingere possit , ac re vera omni ætate

30 **DE RELIGIONE REVELATA**

pervenerit , demonstravimus ar.3. quæstionis præcedentis : ergo illa doctrina , quæ multa supra humanam rationem continet , hominum inventum esse non potest . Deinde eos , qui omni Divina Revelatione caruerunt , dum leges conderent , sæpe a vero aberrasse , compta res est : ergo ea doctrina , quæ omnis erroris est expers , quæque firmissima regula omnibus semper fuit , ne a veritate deficerent , Divina sit oportet . Tandem quæ ab hominibus leges prodierunt , neque communi , ac privato bono semper æque consulunt , neque simul quæ Dei sunt , & quæ hominum esse debent , semper tuentur , neque omni ætati , tempori , conditioni personarum , diversitati nationum , omnibus provinciis , regnis , atque populis convenientes esse possunt , quia humana ratio non solum futura non prævidere , sed neque etiam omnia præsentia complecti potest : ergo eas leges divinitus traditas esse oportet , quæ hujusmodi defectibus non sunt subiectæ .

2. Alicujus doctrinæ divinitas inde potissimum cognoscitur , si in omnibus suis partibus quamdam divinitatem aperte præseferat : ergo ea doctrina nonnisi Divina esse potest , in qua tanta de Deo , ejusque Divinis perfectionibus occurrunt , ut nihil tale ab humana mente excogitari possit ; in qua Religio cum summa puritate fovetur , homines autem tum in iis , quæ Dei sunt , tum in aliis omnibus , quæ vel quoad seipsos , vel quoad alios servare debent , cum summa perfectione per eam instituuntur .

3. Hu-

3. Humanæ leges per vim quidem homines obligare possunt , interius vero flectere , si re-
nuant , non possunt : ergo legem illam , quam
interius corda hominum flexisse legimus , Di-
vinam esse , existimandum erit . Hoc autem
judicium eo certus esse debet ; si homines vel
repugnantes , atque contradicentes flexerit ; si
quamvis sibi ipsis perpetuum bellum indicen-
dum , instituta majorum relinquenda , cupidi-
tates cohibendas , divitiarum , honorum , ac
dignitatum studium deferendum , multa mala
in hac vita sustinenda esse viderent , tamen
huic legi paruerint , atque ita animo comparati
paruerint , ut potiusquam eam desererent , sua
bona , domesticos , familiares , atque vitam
ipsam amittere non dubitaverint . Hoc profe-
cto divinitatis tam clarum , atque evidens ar-
gumentum est , ut negari a nemine possit .

4. Præsentis vitæ bona , vel mala ea sem-
per fuisse legimus , per quæ , ut sua Statuta
servarentur , Legislatores obtinuerunt : quis
enim comminationes , aut promissiones eorum
non irrisisset , si in altera vita , se homines
punituros , vel remuneraturos constituissent ?
ergo illam legem , quæ , ut sibi homines ob-
sequerentur , per futura præmia , aut supplicia
obtinuit , Divinam esse , dici debet .

5. Nunquam homines passos fuisse novimus,
ut ab iis sibi leges imponerentur , qui supra se
neque vi , neque auctoritate aliquid poterant ;
quin potius sæpe contigit , ut etiam iustæ domi-
nationis imperium contempserint , tyrannidis

vero jugum ferre nullo modo potuerint : ergo Divinam esse oportet illam legem , cui homines etiam cum vitæ periculo paruerunt : quamvis illam acceperint ab iis , qui supra se nihil poterant . Quid vero si non solum supra se nihil poterant , sed etiam conditionis longe inferioris erant , omnique humana re destituti , quibus vel timorem incutere , vel majestatis speciem præferre , vel doctrinæ laude , aut eloquentia aliis præcellere possent ?

Nullus ergo dubitandi locus superest , quin certissima argumenta ab ipsius doctrinæ sanctitate , atque divinitate petita suppetant , quibus manifeste perspectum fieri possit , aliquam doctrinam divinitus inspiratam esse . Talia vero esse , quæ modo recensuimus , aliaque hisce similia , unicuique , qui sana ratione utatur , facile perspectum fit . Si igitur constet , hæc omnia contineri tum in lege Veteri , tum etiam in Evangelica , eas divinitus inspiratas esse , firmissime tenendum est . Revera autem hæc , multaque alia in utraque inesse , suo loco evidentissime demonstrabimus .

Hisce ergo , quæ ad primum argumentum Divinæ Revelationis pertinent , ita constitutis , quoniam Deistæ nihil habent , quod contra reponere possint , ad alia explicanda accedamus .

ARTICULUS II.

Num Miracula fieri possint.

ALterum argumentum Divinæ Revelationis miracula esse contendimus. Deistæ ut ab hoc argumenti genere sese expediant, omnia miracula negant, & nihil supra naturæ vires etiam Dei virtute fieri posse affirmant. Hoc vero est, in quo eos confutare modo aggredimur, ut inde constare certo possit, eam doctrinam divinitus inspiratam esse, in cujus confirmationem plura miracula facta fuerunt.

Miraculi ergo nomen a mirando sumptum est. Admiratio autem duplici de causa in nobis excitatur: 1. quia rei, quam admiramur, causam non cognoscimus: 2. quia aliquid evenire conspiciamus, contra ac naturali ordine constitutum est. Duplici autem ratione contingit, nobis occultam esse causam ejus rei, quam admiramur; hoc est, vel secundum se, vel quoad nos tantum. Tunc quoad nos tantum occulta esse dicitur, quando licet secundum se considerata non sit simpliciter occulta, ea tamen hunc, vel illum hominem latet, ex quo fit, ut huic, vel illi homini aliquid præter naturæ ordinem occurrere videatur, quamvis nihil revera occurrat. Secundum se vero est simpliciter occulta, quando prorsus latet, & id, quod contingit, præter naturæ ordinem contingit. Quæ secundum priorem acceptionem oc-

culta sunt, *mira* vel *mirabilia* dici possunt, non vero miracula: hoc enim nomine ea tantum vocari debent, quæ causam simpliciter incognitam habent, & aliquid continent, quod præter naturæ ordinem sit. D. Thomas in *Disput. De Poten. Dei* qu.6. de *Miraculis* art.2.

Ex hisce vero omnibus & miraculi definitio colligitur, & Spinosa fraus detegitur. Miraculum ergo est effectus, qui præter usitatas, atque mechanicas naturæ leges contingit, & est supra vires omnium causarum naturalium. Nam ad miraculum non solum requiritur, ut omnes naturæ vires excedat, sed etiam esse debet præter ordinem ejus; nam ut miraculum opus supernaturale sit, omnino supra naturam esse debet: hoc ut habeat, non solum requiritur, ut nullis naturæ viribus produci possit, sed etiam necesse est, ut jam constitutum naturæ ordinem transcendat. Hinc quamvis naturæ viribus creatio animæ rationalis haberi non possit; tamen opus supernaturale, seu miraculum ea dici non debet, quum secundum ordinem jam positum a Deo creetur.

Claskius de *Religione Naturali* cap.19. asserit: *miraculum esse effectum consueti naturæ ordini contrarium, productum a natura quadam intelligenti, quæ potestate hominem superat*. Quapropter, si nonnulla excipias, quæ cujusvis substantiæ spiritualis creatæ virtutem excedunt, qualia esse censet & creationem ex nihilo, & mortuorum vivificationem quoad Angelos malos, in nullo miraculo certas notas

a nobis deprehendi posse statuit , propter quas indubie discerni queat , utrum Deus , aut boni , vel mali Angeli effectores illius fuerint ; quia quibus limitibus tum bonorum , tum malorum Angelorum potestas constricta sit , nunquam assequi possumus . Clarkii opinionem sequuntur Jo: Tillotsonus , Jo: Lokius , Jo: Clericus , Stillingsfletus , Barrovvius , & alii ; contra tamen sentiunt etiam multi eorum , qui Romanæ Ecclesiæ communionem averfantur , præcipue vero Moshemius in *Adnotationibus* ad *Systema Intellectuale* Cudvvorti tom.2. ca.5. sect.1. §.86. , & Jacobus Serces in suo libro de *Miraculis* edito . Amstælodami an.1729.

Dicimus , quod quamvis tum Angelos , tum homines Dei virtute adjutos miracula facere posse defendamus , nulli tamen creaturæ convenire asserimus , ut per se miracula faciat : quod sane evidenti argumentatione evincere infra conabimur .

Quando autem sive Angeli , sive homines Dei virtute miracula faciunt , ad ea facienda triplici ratione concurrunt : 1. impetratione precum ; & hic modus communis est tum Angelis , tum hominibus : 2. naturalis virtutis , quæ in materia inest , dispositione ad aliquid supernaturale producendum ; qui agendi modus Angelis tantum convenit , & secundum eum pulveres mortuorum , qui a Deo vivificandi erunt , in resurrectione collecturos esse dicitur : 3. cooperatione , quatenus Deus Angelis , vel hominibus utitur tamquam instrumentis ad agen-

dum aliquid , quod sit præter naturæ ordinem .

Hiscæ præhabitis , modo demonstrandum suscipimus , Deum & miracula facere posse , & ipsum solum propria virtute posse .

Propositio . Deus & miracula facere potest , & solus propria virtute potest .

Probatur prior pars propositionis . Deus non ex necessitate naturæ , sed omnino libere operatur : ergo quemcumque effectum , qui illius virtuti conveniat , per se producere potest : ergo miracula facere potest . 1. consequentia manifesta est : nam hoc discriminis intercedit inter agens liberum , & agens necessarium , quod illud & necessario agat , & determinatam agendi rationem habeat , illud autem agere potest quæcumque vult , & qua ratione vult juxta potestatem suæ virtutis . 2. quoque consequentia constat , quia sive sit miraculum quoad substantiam facti , sive quoad id , in quo fit , nihil in se habet , quod Divinæ virtuti convenire non possit , & aliunde quoque potentiam Divinæ virtutis non excedit .

2. Deus non potest esse subjectus ordini , qui ab ipso est ; sed ille ordo , quo causæ naturales a se invicem pendent , a Deo est : ergo huic non ita alligatus est , quin præter eum operari possit . Major propositio manifesta est , quia tunc contineretur sub illo ordine , qui est ab ipso , si necessitate naturæ illum constitueret . Minor a nemine impugnatur . Consequens vero inde fit , ut præter hunc ordinem Deus operari possit , vel sine causis naturalibus producen-

ducendo eos effectus , quos etiam ipsæ producerent , si adhiberentur ; vel etiam producendo alios effectus , qui sunt supra virtutem illarum .

3. Creandi virtus soli Deo convenire potest , & ipse Deus est prima causa , a qua omnia entia contingentia habent , ut sint . *Potest igitur , ut recte concludit S. Thomas , Lib.III. contra Gentiles . cap.99. num.3. immediate unamquamque rem producere , sive movere ad aliquem effectum absque mediis causis .* Conseq. constat : nam , ut ait S. Doctor , oportet , quod ille , qui immediate substantiam rei producit , possit immediate circa ipsam rem operari quæcumque ad substantiam ejus consequuntur . Quum vero Deus sit etiam omnipotens , non quia ea omnia potest , quæ etiam secundis causis possibile sunt , sed quia longe plura atque perfectiora , & omnino quæcumque contradictionem non involvant , illius potentia complectitur ; consequens inde est , ut ea quoque per se possit efficere , quæ virtute causarum naturalium impossibile est , ut producantur .

4. Ideo Deus præter naturæ ordinem agere non posset , vel quia hæc rerum universitas a se ipsa esset , vel quia de omnibus entibus quamdam universalem cognitionem haberet , non vero peculiarem , providentiæque illius non omnia subessent , vel quia libertate , atque omnipotentia destitutus esset : non primum , quia nihil a se ipso esse potest : non alterum , quia Deus distincte , atque peculiariter omnia in se ipso
cogno-

cognoscit , atque de omnibus providentiam habet : non tertium , quia Deus summa libertate , atque omnipotentia præditus est : ergo quum falsa hæc omnia sint , falsum quoque esse debet , Deum præter naturæ ordinem agere non posse , vel per se producendo eos effectus , quos etiam causæ secundæ possent , vel alios longe perfectiores , quos ipsæ non possent , vel impediendo , ne sua naturali virtute causæ secundæ agant . *His ergo tribus habitis* (inquit S. Thomas de Potent. Dei quæst. 6. de Miraculis art. 1.) *scilicet quod Deus sit rebus naturalibus causa essendi , & quod propriam cognitionem , & providentiam habeat de unoquoque , & quod non agat ex necessitate naturæ , sequitur , quod potest præter cursum naturæ aliquid agere in particularibus effectibus vel quantum ad esse , in quantum aliquam novam formam inducit rebus naturalibus , quam natura inducere non potest , sicut formam gloriæ , aut huic materiæ , sicut visum in cæco ; vel quantum ad operationem , in quantum retinet operationes rerum naturalium , ne agant , quod naturæ sunt agere , sicut quod ignis non comburat , ut patet Daniel. 3.*

Prob. aliter pars. Quod sub aliquo ordine continetur , præter illum operari non potest ; sed omnia entia creata , quæcumque ea sint , sub ordine a Deo constituto continentur : ergo præter illum agere non possunt , proindeque neque propria virtute miracula facere . Major propositio constat : contradictionem namque implicat , secundum omnem sui virtutem aliquid

quid sub uno ordine contineri , & præter illum agere posse : nam contineretur simul , & non contineretur . Minor quoque manifesta est , quia res omnes non solum , a Deo habent , ut sint , sed etiam ut hoc , vel illo modo sint . Quum ergo miraculum sit effectus præter consuetum naturæ ordinem productus , nullum ens creatum atque adeo consueto naturæ ordini subiectum miracula propria virtute potest facere .
D. Thomas III. *con Gentiles* c. 102. num. 1.

2. Potentia cujusvis entis creati quum infinita non sit , limitata est ad aliquos effectus producendos , extra quos progredi non potest : ergo quidquid cujusvis creati entis virtute fit , miraculum dici non potest . Prob. cons. Nam quod finita virtus secundum determinationem , quam habet , operatur , miraculum non est , quum non sit præter naturæ ordinem . Est ergo observandum miraculum duplici ratione accipi posse : uno modo quoad nos tantum , alio modo simpliciter , atque in se . Quoad nos miraculum esse dicitur , quod licet creata , tamen nobis incognita virtute sit præter naturæ ordinem usque modo perspectum . Simpliciter autem miraculum est , quod virtute , quæ a nemine comprehendi possit , præter ordinem totius naturæ sit . Quia ergo virtus finita cujusvis entis creati ab aliquo intellectu comprehendi potest , non est causa simpliciter occulta : virtus autem infinita incomprehensibilis est , ideoque & simpliciter occulta . Inde vero consequitur , ut ea , quæ virtute finita fiunt , simpliciter

citer miracula non sint, quamvis talia videri ei possint, qui huiusmodi virtutem ignorat. Illa autem, quæ præter naturæ ordinem virtute Divina fiunt, simpliciter, & quoad omnes miracula sint. D. Thomas III. *contra Gentiles* ca. 102. nu. 2., & 1. par. qu. 110. ar. 4. ad 2.

3. Verum miraculum præter totius naturæ ordinem esse debet: ergo nullum ens præter Deum miracula propria virtute edere potest. Prob. ant. Nam miraculi rationem non habet, quod præter alicujus particularis dumtaxat naturæ ordinem sit: hinc miraculum, non facit qui lapidem sursum projicit, quamvis hoc fiat præter eum naturæ ordinem, quem lapis habet: ergo necesse est, ut miraculum sit præter ordinem totius naturæ. Ex hisce autem constat, neminem præter Deum miracula propria virtute edere posse: nam nemo est, qui sit supra ordinem totius naturæ creatæ, quum omne ens creatum intra eum contineatur. D. Thomas 1. par. qu. 100. art. 4.

Dices I. contra priorem partem. Natura, quem ordinem habet, a Deo habet: ergo Deus miracula facere non potest. Prob. conf. Deus sibi adversari non potest; sed miracula sunt contra constitutum naturæ ordinem: ergo si iste a Deo est, Deus miracula facere non potest.

R., dist. mi., sunt contra particularem naturæ ordinem, con., contra universalem, ne. Est ergo jam demonstratum a nobis, miracula universali naturæ ordini non opponi, sed peculiari tantum, qui non solum a Deo propter

ter miracula , sed aliquando etiam a causis secundis immutatur .

Illud quoque observandum est , uti monet S. Thomas in *Disputatis de Potent. Dei* quæst.6. de *Miraculis* art.2. ad 3. Quod circa ea , quæ Deus miraculose facit , talis solet adhiberi distinctio , quod quædam dicuntur fieri supra naturam , quædam contra naturam , quædam præter naturam . Supra naturam quidem in quantum in illum effectum , quem Deus facit , natura nullo modo potest : quod quidem contingit dupliciter , vel quia ipsa forma inducta a Deo omnino a natura induci non potest , sicut forma gloriæ , quam inducet Deus corporibus electorum , & sicut etiam incarnatio Verbi ; vel quia etsi talem formam possit in materiam inducere , non tamen in istam ; sicut ad causandam vitam natura potens est , sed quod in hoc mortuo natura vitam causet , hoc facere non potest . Contra naturam esse dicitur , quando in natura remanet contraria dispositio ad effectum , quem Deus facit : sicut quando conservavit pueros illesos in camino , remanente virtute comburendi in igne , & quando aqua Jordanis stetit , remanente gravitate in ea : & simile est , quod virgo peperit . Præter naturam autem dicitur Deus facere , quando producit effectum , quem natura producere potest ; illo tamen modo , quo natura producere non potest , vel quia deficiunt instrumenta , quibus natura operatur (sicut Christus convertit aquam in vinum Joan.2. , quod tamen natura aliquo modo facere potest , dum aqua in nutri-

men-

*mentum vitis assumpta , suo tempore in succum
 uva perdigesta producitur) vel quia est in Divi-
 no opere major multitudo , quam natura facere
 consuevit , sicut patet de ranis ; quæ sunt produ-
 ctæ in Ægypto ; vel quantum ad tempus , sicut
 quum statim ad invocationem alicujus Sancti ali-
 quis curatur , quem natura non statim , sed suc-
 cessive , & in alio tempore , non in isto curare
 posset : & sic accidit in miraculo inducto de so-
 cru Petri . Unde patet , quod omnia hujusmo-
 di , si accipiatur & modus , & factum , facul-
 tatem naturæ excedunt .*

Cont. Sicuti ordo universalis , ita etiam
 peculiaris a Deo est : ergo si contra universa-
 lem non agit , neque etiam contra peculiarem
 agere debet .

R. , ne. con. Si enim Deus contra univer-
 sale naturæ ordinem , vel contra naturam uni-
 versaliter acceptam ageret , tunc natura rerum
 omnium immutari deberet . Nomine enim natu-
 ræ universaliter acceptæ nihil aliud intelligitur ,
 quam id , quod quævis natura habere debet ,
 ut talis esse perseveret . Inde vero est , ut con-
 tra naturam universaliter acceptam Deus non
 agat . *Dicendum* (inquit S. Thomas laud. quæst.,
 & art: ad 7.) , *quod Deus faciendo præter cursum
 naturæ , non removet totum ordinem universi ,
 in quo consistit bonitas ipsius ; sed ordinem ali-
 cujus particularis causæ ad suum effectum .*

Quamvis autem Deus contra aliquam pe-
 culiarem naturam agat , illius rei natura , sive
 essentia non immutatur , sed tantum efficitur , ut
 ipsa

ipsa res peculiaris vel producat effectum, quem per se producere non posset, vel ab eo producendo abstineat, quem ex sui natura produceret.

Cont. Deus est immutabilis : ergo non solum contra universalem , sed neque etiam contra particularem naturæ ordinem agere debet . Prob. conf. Tunc aliquis mutari dicitur , quando ordinem , quem semel constituit , non servat ; sed etiam ordo peculiaris a Deo est : ergo si Deus est immutabilis, neque etiam contra istum agere debet .

R. , dist. ma. , mutatur qui ordinem a se constitutum non servat , si velit , quod antea noluerat , vel nolit , quod antea voluerat , con., ita ut modo unam rem, modo alteram in tempore esse velit , quam semper ita esse voluerat , ne : Tunc Dei voluntas mutabilis dici posset , quando vel amplius nollet , quod antea voluisset , aut vellet , quod antea noluisset . Verum nihil tale in Deo fingi potest : nam ejus voluntas est æterna , & quidquid in tempore operatur , non solum ab æterno illud esse voluit , sed etiam eo modo , quo est in tempore . Tam ergo illa , quæ independenter ab ordine causarum secundarum , quam quæ secundum earumdem naturalem ordinem fiunt , in Divina sapientia & voluntate ab æterno continebantur , noveratque Deus etiam modum , quo ex ipsius voluntate futura erant , ideoque nullum argumentum mutationis in Deo esse ex eo potest , quia nonnulla aliquando præter consuetum naturæ ordinem operatur .

Dices

Dices II. contra eandem partem . Miracula ab effectibus naturalibus distinguere non valemus : ergo saltem ex effectibus non cognoscimus ea omnia , quæ naturæ viribus fieri possunt : ergo .

R. , distin. ant. , & tamen semper nobis perspectum est , miracula per naturæ vires fieri non posse , con. , non est perspectum , ne : Deistis utique damus , omnes naturæ vires nobis non esse cognitæ ; tamen illud semper certo perspectum habemus , naturalibus viribus cujusvis entis creati miracula fieri non posse . Etenim inter causam , & effectum certa proportio semper esse necessario debet : si ergo certo constet , inter aliquam causam , & effectum nullam proportionem esse , absque errandi periculo affirmare possumus , immo & debemus , illum effectum ab ea causa produci non posse . Hoc vero est , quod in ipsis miraculis perspectum habemus : nullam enim eorum cum causis naturalibus proportionem esse cognoscimus , immo supra vires illarum miracula posita esse videmus . Itaque quamvis non omnes vires causarum naturalium perspiciamus , inferre tamen æquo jure possumus , aliam a naturali causam necesse esse , ut miracula habeant . Quæ ergo unum corpus sua actione in aliud producere possit , sæpissime incertum est ; tamen dubitari non potest , neque in voce alicujus hominis vim tantam inesse , ut vel mortuo vitam restituere , vel statim ægrotum ab infirmitate liberare possit . Certum quoque est , neminem
neque

neque mare dividere , neque super illud eodem modo , ac super terram , ambulare posse : hæc ergo omnia , aliaque hisce similia , sunt præter naturæ vires , & miracula vocari debent . Idem quoque de facultate humani spiritus dicendum est : quousque sua cogitatione pervenire possit , non novimus ; experimento tamen , ac ratione compertum habemus , aliqua cognoscere nullo modo posse , uti sunt secreta cordium resque futuræ , quæ a libera hominum voluntate pendent : qui ergo hæc facit , Divina virtute ea facere , dicendum est .

Cont. Ut de miraculis certo constaret , non solum supra nostras , aut materiæ , sed etiam supra vires cujusvis alterius entis nobilioris ea esse constare deberet ; atqui hoc non constat : ergo . Prob. mi. Quæ sua naturali virtute entia spiritualia possint , nos ignoramus : ergo .

R. , dist. ant. , & tamen semper certo constat , nullum ens creatum cujusvis conditionis illud sit , miracula facere posse , con. , non constat , ne : Quamvis ergo demus , nobis certo constare non posse , quam virtutem habeant ea entia , quæ præ ceteris nobiliora sunt ; tamen nullus dubitandi locus relinquitur , sua virtute miracula facere non posse . Etenim , uti jam alibi monuimus , miraculum tale opus esse debet , quod non solum sit præter ordinem aliqujus naturæ particularis , sed etiam totius naturæ creatæ ; hoc est , cujusvis creatæ naturæ vires excedat . Quum ergo omnia entia , quævis tandem sit eorum vis , atque potestas , intra ordi-

ordinem rerum creatarum contineantur , miracula ab eis nullo modo fieri posse , certissime consequitur : nam in id , quod sibi non est subiectum , nulla causa operari potest .

Et re quidem vera non alia de causa Deus miracula facere potest , nisi quia tota natura illi subiecta est: hoc autem soli tantum Deo convenire potest , ut per se patet : nullum ergo ens creatum propria virtute miracula potest facere . *Dicendum* (inquit S. Thomas 1. par. quæst. 110. art. 4.) *quod miraculum proprie dicitur , quum aliquid sit præter ordinem naturæ . Sed non sufficit ad rationem miraculi , si aliquid fiat præter ordinem naturæ alicujus particularis . Quia sic quum aliquis projicit lapidem sursum , miraculum faceret , quum hoc sit præter ordinem naturæ lapidis . Ex hoc ergo aliquid dicitur esse miraculum , quod sit præter ordinem totius naturæ creatæ . Hoc autem non potest facere nisi Deus . Quia quidquid facit Angelus , vel quæcumque alia creatura propria virtute , hoc fit secundum ordinem naturæ creatæ . Et sic non est miraculum . Unde relinquitur , quod solus Deus miracula facere possit .*

Dices ult. Utut a solo Deo vera miracula fieri possint , at certo constare deberet , quænam vera , & quænam falsa sint ; atqui id non constat : ergo .

R., ne. mi. Judicium ergo de veritate miraculorum supra vulgi captum esse , & nos utique damus ; at quis æquo jure inde inferre poterit , nunquam constare posse , quænam tandem

dem vera miracula sint ? Quandoquidem certæ sunt constitutæ regulæ , quibus a falsis vera miracula discernantur . 1. est , nulla miracula fieri posse in confirmationem eorum , quæ inter se pugnantia esse rationis lumine cognoscitur . 2. , supra omnes naturæ vires miracula esse debere . 3. , ea in Dei nomine fieri . 4. , veritatem per ea confirmari oportere . Num autem confirment veritatem ex evidentia , multiplicitate , atque repetita operatione eorum in diversis locis , atque temporibus , tum etiam ex causis , propter quas effecta sunt , exque effectibus demum , qui inde provenerunt , facile compertum fieri potest .

Hinc Miindenius in *Questionibus nonnullis insignioribus ex doctrina de miraculis* pag.26. rem omnem ita recte conficit: *Universalissimum, tutissimum, atque simplicissimum miracula vera, ac Divina, sive certo, sive probabiliter discernendi signum non immerito habetur circumstantiarum omnium, quæ concurrunt, amica conspiratio, si manifestum sit, factum ejusmodi revera contigisse, & vires humanas excedere, si causa instrumentalis miraculi sit jam aliunde probata tamquam sincera, & fallaciæ expers, si indicia adsint, gloriam, & sanctificationem nominis Divini opportune, ac tempestive per hujusmodi factum promoveri, si aptum, atque idoneum sit factum ad sanctissimos hos fines, si nihil in eo his finibus contrarium appareat, si analogiam habeat cum miraculis indubie talibus, si sapientum, & exercitatorum*

*rum examen non refugiat, si interior etiam gratia, & benedictio Divina externum hoc medium comitetur, maxime vero si hujusmodi miraculum non tendat ad everfionem doctrinæ sufficientibus jam antea miraculis a Deo confirmatæ, neque stabiliat errores, & abusus verbo Dei contrarios, quum Deus sibi ipsi adversari nequeat. In hanc quoque rem Origines contra Celsum lib. 1. num. 51. ita præclare disserit: Itaque si posita omni de miraculis præjudicata opinione, quæritur, bono ne, an malo consilio quis illa fecerit, ut ne aut omnia vituperemus, aut omnia tamquam Divina admiremur, & admittamus; an non perspicuum est ex Moyse, & Jesu miraculis, quibus integræ gentes constitutæ sunt, eos Divina potestate fecisse, quæ ab illis facta fuisse Scripturæ narrant? Neque enim malis artibus magicisque præstigiis constituta fuisset gens tota, quæ, despectis non solum simulacris falsisque numinibus, quæ reliqui homines colebant, sed etiam rebus omnibus creatis, ad Deum rerum omnium principium principio carentem ipsum assurgit. Et lib. 3. contra Celsum num. 2. eundem Celsum ita fortius premit: Tu, qui, omnino fragmenta esse putas, quæ de Jesu miraculis discipuli litteris consignarunt, & incusas eos, qui illis adjungunt fidem; quomodo res hujusmodi (quæ de Aristæa feruntur) prodigiose confictas, fabulasque esse non judicas? Quomodo tu, qui aliis vitio das, quod Jesu miracula nulla ratione admittant, talia videris admittere, nulla allata probatione, nulloque
argu-*

argumento , res illas contigisse ? An Herodotum , & Pindarum putas mendaciis non fallere ; qui vero mori optant pro Jesu documentis , & scripta de rebus , quas perspectas habebant , ad posterios transmittenda reliquerunt , eos pro figmentis , pro fabulis , fictisque prodigiis usque adeo decertasse , ut misere vivere , & vi e medio tolli vellent ? Te ipse potius arbitrum constituens inter ea , quæ de Aristæa scripta sunt , & ea , quæ de Jesu narrantur , vide ex eventu , & ex iis , quæ ad morum emendationem , pietatemque erga summum Deum inducendam uterque fecit ; an non hoc judicium ferri debeat , credendum esse non sine Deo facta fuisse , quæ de Jesu historia prodidit ; non autem quæ de Aristæa Proconnesio .

At vero aliqua miraculosa prodigia ita manifesta sunt , ut de veritate eorum nemo unus dubitare possit : ita sane quando Moyses pelagi aquas divisit , atque pro suo arbitrio effecit , ut iterum unirentur ; quando e percussa silice venas aquarum eduxit , terramque dehiscere præcepit , ut seditiosos in se absorberet ; quando Christus Lazarum quatrIduanum a mortuis suscitavit , atque se ipsum redivivum fecit , nullus dubitare potuit , quamvis Philosophus non esset , superiori Divina virtute hæc omnia contigisse .

COROLLARIUM.

*Miracula sunt efficacissimum argumentum
Divinae Revelationis.*

Divina enim Revelatio est verbum divinitus, atque supernaturaliter inspiratum hominibus, in quo non solum multa ad legem naturæ spectantia continentur, sed etiam plura, quæ humana ratione cognosci, & investigari non possunt. Quare si miracula maximam efficaciam habent ad excitandam, & confirmandam fidem nostram in Deum, Deo quoque tum supernaturaliter revelanti quæ a nobis credenda, & facienda sunt, tum etiam supernaturalia revelanti, ut certam firmissimamque fidem præbeamus, nos impellere debent. Quoties ergo constet in confirmationem eorum, quæ divinitus, atque supernaturaliter revelata sunt, vera miracula patrata fuisse, nullus superesse potest viro sanæ mentis dubitandi locus vel de ipsa Divina Revelatione, vel de iis omnibus, quæ in Divina Revelatione continentur, quamvis supra rationem humanam ea sint. Hoc vero est, quod evidentissime constat; hoc est, præclara miracula patrata fuisse in confirmationem Divinae Revelationis in Veteri Testamento contentæ, sicuti in sequenti quæstione pluribus evincemus: itaque nullo sanæ mentis dubitandi locus superest tum de ipsa Divina Revelatione Veteris Testamenti, tum de iis omnibus, quæ in ea continentur.

A R-

ARTICULUS III.

Utrum Prophetia Dei tantum opus esse possit.

AD prophetiam inquit Sanctus Thomas 2. 2. qu. 171. art. 3. *propriissime pertinet revelatio eventuum futurorum, unde & nomen prophetie desumi videtur.* Si ergo prophetiam per id definiamus, quod ei principaliter, atque præcipue convenit, dici potest esse certam, & infallibilem cognitionem habitam per Divinum lumen futurorum eventuum, sive contingentium futurorum, quæ nullam sui determinationem habent.

Propositio. Vis prophetica homini naturalis esse non potest, sed a solo Deo est.

Prob. prior propositionis pars. Prophetica cognitio, uti jam exposuimus, circa futura contingentia potissimum versatur, quæ nullam certam determinationem habent, sed nullus est, qui sua naturali virtute cognoscere ista possit: ergo prophetia non potest esse naturalis. Prob. mi. Experientia constat cognosci a nemine certo posse, quid ipse acturus sit in iis, quæ a libera ipsius voluntate pendent, quæque nullam certam determinationem, aut conjecturam habent: ergo multo minus hæc eadem, quæ sint ejusdem naturæ, in alio cognosci possunt: ergo naturali ratione nihil prophetice cognosci potest.

2. Humano intellectui id naturaliter præsens esse non potest, quod libere futurum est, nul-

lamque sui determinationem , aut conjecturam habet : ergo per se nihil prophetice cognoscere potest . Ant. manifestum est , quia licet nonnulla conjiciendo longe prospiciamus , vel ex naturalibus causis aliqua futura esse prævideamus ; tamen illa ideo prospicimus , hæc vero prævidemus , quia in suis causis aliquo modo præsentia nobis exhibentur : ceterum quod omnino libere futurum est , neque ab aliqua conjectura pendet , nullo modo nobis præsens esse potest . Prob. con. Ut aliquid cognoscamus , idea illius menti nostræ obversari debet : ergo si ea , quæ omnino libere futura sunt , neque ab aliqua conjectura pendent , nullo modo nobis præsentia esse possunt , neque etiam possibile est , ut idea illorum menti nostræ obversetur : ergo fieri non potest , ut ea naturaliter cognoscamus : ergo nihil prophetice cognoscere per nos possumus .

Prob. altera pars . Per prophetiam eæ res cognoscuntur , quæ non solum nondum eveniunt , quando cognoscuntur , sed etiam neque ex naturalibus causis , neque ex ea conditione rerum , quæ sensui , aut rationi obversatur , conjici possunt ; sed hæc solus Deus cognoscere valet : ergo solus Deus prophetiæ auctor esse potest . Prob. mi. Hæc talia sunt , ut in suis causis ab humana mente prævideri non possint : ergo solus Deus ea præcognoscit , quia sicut omnia , quæ sunt , a Deo habent , ut sint : ita etiam quæcumque futura sunt , a Deo habent , ut futura sint : ergo hæc futura ,
de

de quibus loquimur, solus Deus tum quoad substantiam, tum quoad modum, quo esse possunt, cognoscit.

2. Esse primum, & præcipuum auctorem rerum omnium soli Deo convenit: ergo etiam ipsi soli convenit, ut cognoscat, quæ libere futura sunt. Prob. con. Eorum, quæ non cognovit, antequam essent, auctor primus, & præcipuus esse non potest: ergo si rerum omnium est auctor primus, & præcipuus, omnia quoque, antequam evenirent, novisse debet: ergo.

3. Deus est ens infinite intelligens, & non solum se ipsum perfecte cognoscit, sed etiam omnia alia a se in sua essentia clare, atque distincte ex ea quoque parte videt, secundum quam singula suam propriam rationem habent: ergo nihil est, quod eum latere possit; sed hoc cognitionis genus soli Deo convenit: ergo solus Deus cognoscere potest, quæcumque futura sunt.

COROLLARIUM I.

*Prophetiæ ergo sunt efficacissimum argumentum
Divinæ Revelationis.*

Illud verbum divinitus inspiratum esse, dubitari non potest, quod in se habet evidentissima argumenta suæ divinitatis; sed inter alia argumenta divinitatis prophetiæ sunt argumentum evidentissimum, atque præcellentissimum, quia a solo Deo ex esse possunt, sicuti jam evicimus: si ergo prophetiæ in ea Re-

54 DE REL. REV. PARS PRIMA.

velatione contineantur , quam Divinam esse propugnamus , nullus amplius superest de eius Divinitate dubitandi locus : revera autem eas contineri in hac Revelatione , evidenter in sequenti quæstione ostensuri sumus : ergo prophetiæ sunt efficacissimum argumentum Divinæ Revelationis .

Deinde nonne per prophetias fides nostra in Deum efficacissime excitatur , vel excitata confirmatur ? ergo quum per fidem Deo revelanti assentiamur , & prophetiæ in verbo revelato contineantur , prophetiæ apertissimum argumentum Divinæ Revelationis esse debent .

C O R L L A R I U M II.

Ille ergo vehementer errat , qui Divinæ Revelationis nullum certum argumentum dari posse effutit .

Doctrinæ sanctitatem , miracula , atque prophetias Divinæ Revelationis evidentia argumenta esse , quia nihil horum est , quod supra facultates hominum positum non sit , jam demonstravimus . Inde vero est , ut eam doctrinam divinitus inspiratam esse censeretur debeat , quæ & in omnibus suis capitibus manifestam sanctitatem præsefert , & in ejus confirmationem multa , atque evidentissima miracula patrata fuere , & per illam plura prædicta esse constat , quæ nonnisi Deus novisse poterat . Hæc vero sunt , quæ tum in Veteri , tum Novo Testamento continentur , uti nunc demonstraturi sumus .

PARS

P A R S S E C U N D A

DE ARGUMENTIS , QUÆ HABET SUÆ DIVINITATIS
REVELATIO VETERIS TESTAMENTI .

Doctrinæ Sanctitatem , Miracula ,
atque Prophetias , manifesta argu-
menta esse , quæ doctrinæ Divi-
nam inspirationem suadeant , præ-
cedenti quæst. superioris partis evi-
dimus . Nunc ergo , ut veteris Testamenti li-
bros divinitus inspiratos esse constet , in iisdem
doctrinæ sanctitatem occurrere , quæ per mi-
racula etiam , & Prophetias confirmata sit , de-
monstrandum est . Hoc vero præstabimus se-
quentibus articulis .

A R T I C U L U S I .

*De Legis Veteris Præceptorum Natura ,
atque Sanctitate .*

Propositio . Quæ in Pentateucho præcepta
continentur , tum quoad Religionem re-
cte , ac sancte informant homines , tum quoad
mores sane , & pie instituunt , neque cum iis

Legislatorum sanctiones , aut Philosophorum monita comparari possunt .

Prob. propo: quoad priorem partem . Et quidem omnis vera , atque sana Religio tribus potissimum constare debet ; hoc est , recta , atque vera de Deo sententia , piis in eundem affectibus , atque exteriori honorificentissimo cultu : hæc autem lex vetus in se habet . Et certe nullus unquam præ Moyse majore dignitate , atque orationis efficacia ea tradidit , quæ spectant ad Dei fidem , majestatem , & cetera omnia attributa illius : modo ut Ens infinitum , & immutabile , modo ut sapientissimum , atque omnia videns , modo ut omnipotens , sibi sufficiens , atque beatissimum , & rerum omnium creatorem , ac gubernatorem exhibet . Hinc ista apud Moysem Dei vocabula sæpe occurrunt ; hoc est , *Jehova* , quod Dei nomen ineffabile est , ejusque Divinam essentiam exprimit , *Elohim* , quod Dei jus , imperium , atque auctoritatem in omnia significat , *El* , quod Dei fortitudinem , atque potentiam peculiari ratione declarat , *El Sabbathoth* , quod significat ex Divino nutu tam exitus bellorum , quam regnorum sortem pendere . Summam quoque Dei majestatem exprimit Moyses , quando omnia a Deo solo nutu suæ voluntatis facta fuisse hisce verbis significat : *fiat ; & factum est* ; sanctitatem autem , veritatem , atque justitiam illis aliis : *Dei perfecta sunt opera , & omnes viæ ejus judicia : Deus fidelis absque ulla iniquitate , justus , &*
rectus

rectus : Deuteron. 32. v. 4. unitatem , potentiam , providentiam , atque fortitudinem hac loquendi ratione : *videte , quod ego sim solus , & non sit alius Deus præter me ; ego occidam , & vivere faciam ; percutiam , & ego sanabo , & non est qui de manu mea possit eruere . Deuteronom. eodem cap. v. 19.* Quæ sane omnia , aliaque multa hisce similia , quæ in Veteris Testamenti libris frequenter occurrunt , si recte perpendantur , tam sublimem , atque præcellentem de Deo ideam nobis ingerunt , ut supernaturali lumine inspiratam fuisse dubitari non possit .

Piæ quoque , sinceræ , atque teneriores affectiones erga Deum licet in pluribus præceptis Legis Veteris sæpius repetitæ contineantur ; in hoc uno tamen præcellentiori quodam modo expressæ declarantur : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo , & ex tota anima tua , & ex tota fortitudine tua . Eruntque verba hæc , quæ ego tibi præcipio hodie , in corde tuo . Et narrabis ea filiis tuis , & mediteris in eis sedens in domo tua , & ambulans in itinere , dormiens , atque consurgens . Et ligabis ea quasi signum in manu tua , eruntque , & movebuntur inter oculos tuos . Scribesque ea in limine , & ostiis domus tue . Deuteronom. 6. v. 5. & seq.* Hinc est , quod in hac lege tum ad Dei timorem , atque reverentiam , tum ad summam fiduciam ponendam in præsidio illius , tum ad devotum animum gerendum erga voluntatem ejus , perpetua est exhortatio : *Et*

nunc Israel (legitur Deuteron. 10. v. 12. & seq.) quid Dominus Deus tuus petit a te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & diligas eum, ac servias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua: custodiasque mandata Domini, & caeremonias ejus, quas ego hodie præcipio tibi, ut bene sit tibi? Eu Domini Dei tui cælum est, & cælum cæli, terra, & omnia, quæ in ea sunt. Et tamen patribus tuis conglutinatus est Dominus, & amavit eos, elegitque semen eorum post eos, id est vos, de cunctis gentibus, sicut hodie comprobatur. Circumcidite igitur præputium cordis vestri, & cervicem vestram, ne induretis amplius: Quia Dominus Deus vester ipse est Deus deorum, & Dominus dominantium, Deus magnus, & potens, & terribilis, qui personam non accipit, nec munera. . . . Dominum Deum tuum timebis, & ei soli servies: ipsi adhærebis, jurabisque in nomine illius. Ipse est laus tua, & Deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia, & terribilia, quæ viderunt oculi tui. Et cap. 32. v. 3. & seq. Date magnificentiam Deo nostro: Dei perfecta sunt opera, & omnes viæ ejus judicia. Et tandem cap. 23. vers. 29. Beatus es tu Israel: quis similis tui, popule qui salvaris in Domino? Scutum auxilii tui, & gladius gloriæ tuæ: negabunt te inimici tui, & tu eorum colla calcabis. Non solum autem vulgaris perfectio, atque sanctitas, sed supereminens, & præcellentissima omnibus ubique injungitur: perfectus eris (ita præcipitur Deuteron. 18.

v. 13.) & absque macula, cum Domino Deo tuo, Et Levitici 19. v. 2. : Sancti estote, quoniam ego sanctus sum Dominus Deus vester.

Demum externi cultus officia quoque omnia ut cum summa veneratione peragantur, in Veteri Lege præceptum fuisse novimus. Hinc constitutum fuit, ut etiam in communi sermone reverentia Dei nomini exhiberetur, ut vota, atque Sacrificia offerrentur, ut simul cum puritate animi etiam castimonia corporis ad aras afferretur, ut Deo non offerretur quod esset conditionis deterioris: hinc tot aliæ sanctitæ leges, quæ ad Divinum cultum internum, atque externum referuntur, quas omnes annumerare velle, nimis longum esset: hinc demum contra idola, & ritus quoscumque supersticiosos ita sapientissime præcautum fuit Deuteronom. 10. v. 9. Quando ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, cave ne imitari velis abominationem illarum gentium. Et v. 14. ejusdem capitis: Gentes istæ, quarum possidebis terram, augures, & divinos audiunt: tu autem a Domino Deo tuo aliter institutus es.

Probatur altera pars: hoc est, in Veteri Lege etiam quoad mores pie sancteque homines institutos fuisse. Quandoquidem non solum, uti omnes fatentur officia justitiæ, quæ internum quoque animum moderantur, ac regunt, diligenter a Moyse hisce verbis commendata sunt: non concupisces domum proximi tui, nec desiderabis uxorem ejus, non servum, nec ancillam, non bovem, non asinum, nec

omnia, quæ illius sunt. Exodi v. 17. sed etiam
 sæpe, ac multum, quæ ad charitatem perti-
 nent, renuentibus licet Religionis Revelatæ
 contemptoribus. Hoc enim unum præceptum:
Diliges proximum tuum, sicuti te ipsum, quod
 Moyse sæpius insinuavit, omnia complecti-
 tar, quæ ad charitatem spectare possunt. Ve-
 rum eo tantum generali præcepto Moyse con-
 tentus non fuit, sed & alia quoque multa, quæ
 ad charitatem pertinent, distincte edisseruit:
Unusquisque (ita Levitici cap. 19. habet) *pa-*
trēm suum, & matrem suam timeat... *Quum-*
que messueris segetes terræ tuæ, non tondebis
usque ad solum superficiem terræ, neque rema-
nentes spicas colliges. Neque in vinea tua ra-
cemos, & grana decidentia congregabis, sed
pauperibus, & peregrinis carpenda dimittes.
Ego Dominus Deus vester. Non facietis fur-
tum. Non mentiemini, nec decipiet unusquis-
que proximum suum... *Non facies calumniam*
proximo tuo, nec vi opprimas eum. Non mo-
trabitur opus mercenarii apud te usque mane.
Non maledices surdo, nec coram cæco pones of-
fendiculum. Non facies quod iniquum est, nec
injuste judicabis. Non consideres personam pau-
peris, nec honores vultum potentis: juste judica-
proximo tuo. Non eris criminator, nec susur-
ro in populo. Non stabis contra sanguinem pro-
ximi tui. Non oderis fratrem tuum in corde
tuo, sed publice argue eum, ne habeas super
illo peccatum. Non quæras ultionem, nec me-
mor eris injuriæ civium tuorum. Diliges ami-
cum

cum tuum , sicut te ipsum . Ego Dominus . Si autem hæc omnia præcepta ad charitatem unacum aliis virtutibus non sunt maxime composita , non sane video quæ tandem esse possint . Quid ista Deuteron. cap.22. v.1. & seq. ? Non videbis bovem fratris tui , aut ovem errantem , & præteribis ; sed reduces fratri tuo . Etiam si non est propinquus frater tuus , nec nosti eum ; ducis in domum tuam , & erunt apud te , quandiu quærat ea frater tuus , & recipiat . Similiter facies de asino , & de vestimento , & de omni re fratris tui , quæ perierit : si inveneris eam , ne negligas quasi alienam . Si videris asinum fratris tui , aut bovem cecidisse in via , non despicias , sed sublevabis cum eo . Nonne ista sunt sublimioris præcepta charitatis ? At quid in re tam manifesta amplius immoramur ? Sicuti vero constat , tum interioris justitiæ , tum charitatis præclara præcepta Moysen constituisse , idem quoque manifestum est & de omnibus aliis virtutibus , quibus hominum mores recte institui possunt . Legantur libri Exodi a cap.20. usque ad 23. , Levitici cap.18. , 19. , 20. , & 26. , Deuteron. cap.2. , 4. , 6. , 7. , 9. , 10. , 11. , 20. , 28. , & 30.

Dices . Hebræi neque futuræ vitæ , neque animæ immortalitatis aliquam cognitionem habuere ante Babylonicam captivitatem : ergo per Veterem Legem non satis instructos in Religione fuisse , dici debet . Prob. ant. Moyses in toto *Pentatheuco* alterius vitæ status nullam mentionem fecit . Hinc ante captivitatem Ba-
bylo-

bylonicam non fuit , qui pro sua lege mortem oppeteret , contra ac post captivitatem Baby-
lonicam contigit . Hoc autem , evidenti argu-
mento esse potest , non semper fuisse Hebræos
persuasos de immortalitate animæ , deque statu
alterius vitæ .

R. , alterum vitæ statum post præsentem
remanere , atque animam immortalem esse ,
Moysem uti rem apud omnes certam suppo-
suisse . Hinc neque alterius vitæ status , neque
immortalitatis animæ facta mentione , hæc de
Abrahami morte tradit Genes. 25. cap. v. 8. *Et
deficiens mortuus est in senectute bona , prove-
ctaque ætatis , & plenus dierum congregatus est
ad populum suum* . Si ergo ad populum suum
Abrahamum post mortem congregatum fuisse ,
Moyse docuit , post eam quoque tum Abra-
hamum , tum alios omnes , qui ante ipsum
mortui erant , adhuc superesse , necessario sup-
ponere debuit ; sed hanc suppositionem de eo-
rum corporibus facere non poterat : ergo eo-
rum animas superesse censuit . *Congregatis au-
tem cunctis liberis ejus* (hæc de Jacobi luctu le-
guntur Gen. cap. 37. v. 25. quando filium suum
Joseph a bestiis voratum esse credebat , ut le-
nirent dolorem patris) *noluit consolationem ac-
cipere , sed ait : descendam ad filium meum lu-
gens in infernum* : ergo sicuti filium post mor-
tem adhuc superesse credidit Jacob , ita quoque
futurum credidit , ut idem sibi eveniret . Hinc
etiam moriturus dixit : *Ego congregor ad popu-
lum meum : sepelite me cum patribus meis in*
in

*in spelunca duplici , quæ est in agro Ephron He-
thæi . Gene. cap.49. v.29. ergo cum superstiti-
bus patribus se quoque a morte superstitem
congregandum esse censuit . Et re quidem vera
eorum se Regem esse , qui amplius non exi-
stunt , nemo cum veritate dixerit : ergo quum
Deum Moyſi ita loquutum fuiſſe Exodi cap.3.
v.6. legamus : ego ſum Deus patris tui , Deus
Abraham , Deus Isaac , & Deus Jacob ; Abra-
hamum , Isaacum , & Jacobum ipſa morte
quoad corpus tantum fuiſſe deletos , Dei testi-
monio Moyſes evincit .*

A R T I C U L U S II.

*Num a Sanctis Veteris Testamenti hominibus
vera miracula patrata fuerint .*

HOC alterum , quod petitur a miraculis ,
firmissimum argumentum est ad demon-
strandam veritatem Divinæ Revelationis , quæ
in Sacris Libris continetur . Etenim quum so-
lus Deus efficere miracula possit , si certissime
constet , uti revera constare in hoc articulo de-
monstraturi sumus ; sanctos homines in confir-
mationem suæ Divinæ missionis , atque eorum,
quæ dicebant , vera , & multiplicia miracula
petraſſe , jam nullus dubitandi locus superest ,
Divino spiritu afflatus fuiſſe loquutos .

Et re quidem vera quum miracula solius
Dei virtute fieri tantum possint , uti jam de-
monstravimus , per ea de quadam superiori , ac
super-

supernaturali virtute peculiariter admonemur . Quia vero Deus , nisi summe verax admitti non potest , alioquin non esset perfectissimus , consequens inde fit , Deum in confirmationem falsitatis miracula facere non posse ; ideoque non est , cur dubitemus , num ea doctrina divinitus inspirata sit , quæ frequentissimis , atque certissimis est confirmata miraculis .

Propositio. Divina inspiratio librorum Testamenti Veteris multiplici miraculorum genere confirmata fuit .

Prob. propositio ; sed quoniam singula miracula per censere velle , quæ facta fuisse leguntur in confirmationem Divinæ inspirationis , nimis longum esset , ideo ea præcipue attingemus , quibus Moyse , suam Divinam missionem confirmavit , & nonnulla quoque alia summam percurreremus . Ea vero omnia , quæ impii homines ad naturales causas referre studuerunt , vera miracula fuisse , sola eorum , quæ in Sacris Literis leguntur , expositio demonstrat ; ita ut hujusmodi opinio potius risu sit excipienda , quam indigeat confutatione . Quum ergo Moyse a Domino in flamma rubi sibi apparente Israeliticum populum ab Ægyptiaca servitute a se liberandum intellexisset ; statim contra reposuit futurum esse , ut Israelitæ nullam fidem sibi adhiberent , atque dicerent : *non apparuit tibi Dominus . Exodi 4.* verum tribus insignibus miraculis omnis dubitatio illius sublata prorsus fuit , quia virgam , quam manu tenebat , primo in colubrum , dein
de

de iterum in virgam Domini virtute conver-
sam esse , manūque suam modo repente le-
pra coopertam , modo ut antea sine lepra , &
fluvii aquam in sanguinem mutatam conspexit ,
quo certius cognoscere posset , quæ in favorem
Israelitarum Domini virtute facturus ipse esset.
Ad Pharaonem ergo cum Aarone fratre suo
profectus Domini mandata , quibus , ut po-
pulum Israelitarum dimitteret , illi præcipieba-
tur , incunctanter exponit . Reluctantem Pha-
raonem flagellis terret : nam ad nutum Moyſis
virga in serpentem vertitur , aquæ fluminis in
sanguinem abeunt , ac putrescunt , & moriun-
tur pisces , quotquot in iisdem reperiebantur :
modò efficit , ut fluvios ranæ deserant , &
universam terram Ægypti occupent : modo
oranti Pharaoni , ut easdem a se , & a populo
suo avertat , acquiescit , & fufis ad Deum
precibus , ut omnes moriantur , obtinet : nunc
pulverem percutit , & per omnem terram Ægy-
pti vertitur in sciniphes : nunc domus Ægy-
ptiorum , & universa terra , quam inhabitant ,
ut omni genere muscarum , repleantur , facit ,
terra autem Gessen , in qua Israelitæ habita-
bant , huic malo obnoxia non sit : nunc muscas
omnes ita avertit , ut ex eis ne una quidem in
terris Ægyptiorum supersit . Verum prodigiis
finem hic non ponit , sed obstinationem Pha-
raonis longe gravioribus expugnare contendit :
ut de Divina in se operante virtute certius con-
stare possit , in equos , asinos , camelos , bo-
ves , atque oves Ægyptiorum pestem immittit ,
& om-

& omnia moriuntur , Israelitæ autem hujus calamitatis omnino immunes evadunt : cinerem de camino in altum tollit , & ulcera yescarum turgentium in hominibus , atque jumentis intumescunt , manum in cœlum tollit , atque in illud virgam levat , & tonitrua erumpunt , grando instar pluvix præcipitat , fulgura super universam terram Ægypti discurrunt , quibus fit , ut pereant tam homines , quam bruta , quæ erant in agris , universaque depopulata remaneant : quod sane prodigium ut evidentius constet , & Israelitæ in terra Gessen nihil mali patiuntur , & Ægyptii tonitruis , atque grandine terrentur , quoad usque Moyſes suis ad Deum precibus tam grave malum ab iisdem non avertat . Hæc omnia quum Pharaonis obstinatum animum non emolliant , Moyſes ulterius quoque progreditur : nam virgam suam super terram Ægypti extendit , & urens ventus tantam multitudinem locustarum in eam asportat , ut universam superficiem illius operiant , devorent herbam terræ & *quidquid pomorum in arboribus fuit ; quæ grando dimiserat , nihilque omnino virens relictum est in lignis , & in herbis terræ in cuncta Ægypto . Exodi 10. v. 15.* Prodigium autem prodigio cumulatur , dum iterum vento imperat , ut arreptas locustas in mare rubrum abripiat . Tandem manum suam Moyſes in cœlum levat , & horrore tanto tenebrarum Ægyptii omnes occupantur , ut spatio trium dierum nemo alterum viderit , aut se loco moverit , quum tamen interea
Israe-

Israelitæ in iisdem locis nihil tale sustinerent .

Verum enim vero hisce omnibus , quod in divisione maris rubri contigit , longe præcellentius est : primo enim quum extendisset *Moyſes manum suam super mare , abstulit illud Dominus , stante vento vehementi , & urente tota nocte , & vertit in siccum , divisaque est aqua . Et ingressi sunt filii Israel per medium sicci maris : erat enim aqua quasi murus a dextera eorum , & læva . Exodi 14. v. 21. & 22.* Iterum autem quum extendisset *Moyſes manum suam contra mare reversum est primo diluculo ad priorem locum , fugientibusque Ægyptiis occurrerunt aquæ , & involuit eos Dominus in mediis fluctibus . Reversa que sunt aquæ , & operuerunt currus , & equites cuncti exercitus Pharaonis , qui sequentes ingressi fuerant mare , nec unus quidem superfuit ex eis . Filii autem Israel perrexerunt per medium sicci maris , & aquæ eis erant quasi pro muro a dexteris , & a sinistris . Eodem cap. v. 27. & seq.*

Vix eum ex manibus Ægyptiorum tam miraculose Israelitæ sese eripuerant , quum rursus duobus aliis insignibus miraculis expeditionem *Moyſis Deus testatam esse voluit . Quandoquidem dum Israelitæ in deserto morarentur , juxta ac prædictum a Moyſe fuerat , fecit Deus , ut carnes , atque manna ad vescendum de cælo illis pluerent , & in Raphidim aquæ inopia laborantibus , percutiente Moyſe petram Horeb , aquæ fluxerunt , sicuti legitur Exodi 16. & 17. capite . Totum hoc*
mira-

miraculorum genus , aliaque nonnulla , quæ in hac expeditione Moyſis Dei virtute patrata fuere etiam Sanctus Auguſtinus proſequutus fuit lib. 10. de *Civitate Dei* cap. 8. , ut evinceret præclaris a Deo miraculis fidem piorum fuiſſe confirmatam : *Illa vero , inquit , quæ , & quanta ſunt , quæ jam per Moylem populo Dei de jugo ſervitutis eruendo in Ægypto mirabiliter geſta ſunt , ubi Magi Pharaonis , hoc eſt , Regis Ægypti , qui populum illum dominatione deprimebat , ad hoc facere quædam mira permiſſi ſunt , ut mirabilius vincerentur ? Illi enim faciebant veneficiis , & incantationibus magicis , quibus ſunt mali angeli , hoc eſt , dæmones dediti : Moyleſ autem tanto potentius , quanto juſtius in nomine Domini , qui fecit cælum , & terram , ſervientibus Angelis , eos facile ſuperavit . Denique in tertia plaga , deficientibus Magis decem plagæ per Moylem magna myſteriorum diſpoſitione completæ ſunt , quibus ad Dei populum dimittendum Pharaonis , & Ægyptiorum dura corda ceſſerunt . Moxque pœnituit , & quum abſcedentes Hebræos conſequi cōnarentur , illis diviſo mari per ſiccum tranſeuntibus , unda hinc atque hinc in ſeſe redeunte cooperti , & oppreſſi ſunt .*

His inuſitatis prodigiis , quibus Deus Miſſionem Moyſis omnibus teſtatam eſſe voluit , addenda ſunt alia permulta Joſue nempe , Geodeonis , Samuelis , Eliæ , Eliſei , Iſaiæ , quorum opera , evidentia prodigia patravit Deus , quæ , ut notiſſima , ſuperfluum eſt hic recensere .

Si

Si autem quomodo, & qua ratione, quanto tempore, ac numero, quibus in circumstantiis, quam ordinate, atque mutuo inter se nexu, quemque ob finem, hæc miracula facta fuisse, ac tandem quem effectum habuerint, expendamus, adhuc certius de eorum Divinitate constabit, tantoque minus cavillandi anſa supererit, quin præclarissima, atque evidentissima argumenta fuerint illius Divinitatis, quæ in doctrina Veteris Testamenti mirum in modum elucet. Tum Moyſes, tum Joſue, tum Samuel, tum Eliſeus, tum Iſaias, laudata miracula fecerunt, quo nullus errori locus occurrere poſſet, effeceruntque ut non ſolum qui ipsis adhærebant, ſed etiam, qui adverſabantur, eorundem teſtes eſſent.

A R T I C U L U S I I I.

*Num veræ Prophetiæ in veteri
Testamento contineantur.*

Quid veræ Prophetiæ nomine intelligatur, jam conſtituimus, ſimulque demonſtravimus, Prophetiam ſupra hominum cognitionem eſſe, & a ſolo Deo proficiſci poſſe. Unde jure optimo a Tertulliano dictum fuit *Apologetici* Cap. 20. *idoneum teſtimonium Divinitatis veritas divinationis*; & a S. Hieronymo in *Commentario in Daniele*: *Conſitentur Magi, conſitentur Arioli, & omnis ſcientia ſæcularis litteraturæ præſcientiam futurorum non eſſe hominum,*

minum , sed Dei : ex quo prophetas Dei spiritu loquutos , quia futura cecinerunt . Hoc ergo est ultimum argumenti genus , quo librorum Veteris Testamenti divinitatem demonstrare aggredimur . Quandoquidem quum vim propheticam homini naturalem esse non posse , sed a solo Deo dimanare , jam evicerimus , consequens inde est , eos libros , in quibus multa prophetice prævisa leguntur , a Deo inspiratos fuisse . Id ergo tantum demonstrandum modo superest , in Veteri Testamento multa prophetica oracula contineri . Quia vero Prophetiæ , quæ in libris Veteris Testamenti leguntur , tam variæ sunt , atque multiplices , ut si singulas recensere vellemus , diutius quam par est , hac in re immorandum esset , ideo præcipuas tantum persequemur .

Propositio . Plures in Veteris Testamenti libris Prophetiæ continentur , quæ Divinam inspirationem illorum demonstrant .

Prob. propositio . Ab antiquioribus prophetiis ut exordiamur : Noe universale diluvium multo ante tempore , Deo revelante , prænovit , arcamque construxit , in qua cum suis etiam ipse salvus evadere posset . *Genesis cap.6.* Abraham deinde surrexit Propheta magnus in Domino , qui exaltationem sui nominis , multiplicationem sui generis , Divinasque benedictiones , quibus replendus erat ab eo usque tempore , quo e patria sua egressus fuit , spiritu prophetico prævidit . *Cap.12.* Isaac illi successit , qui & multiplicationem sui seminis
ad

ad instar stellarum cœli, vel quasi pulveris terræ, Deo revelante prænovit, & futurum esse yidit, ut in multas gentes dominaretur, sicut Deus Abrahamo patri suo antea sponderat. Cap.26. & 28. Jacob autem non solum, quæ filiis suis eventura erant, moriturus prædixit Cap.49. sed etiam Ephraim filium minorem Josephi Manasse ejusdem filio majori prælatum iri sua benedictione prænunciavit Cap.48. Quæ vero, & quanta sunt, quæ Joseph spiritu prophetico intellexit? Eunuchis in carcere secum degentibus nonne quid eventurum esset præsignificavit, alteri quidem, ut supplicio crucis vitam finiret, alteri vero, ut in pristinam dignitatem restitueretur? Utrumque autem contigit, juxta ac prædictum fuerat Cap. 40., Iis quoque omnibus, de quibus Joseph quoad futuram Ægypti famem Pharaonem monuit, eventus omnino respondit. Cap.41. Quam multa autem Moyse quoque prædixit, & sicut prædixit, evenerunt? Nonne quidquid Moyse Pharaoni, atque Israelitico populo prædixit, contigit, sicut prædixerat, quamvis de rebus, quæ essent supra naturæ vires, ageretur? Nonne idem Moyse morti proximus varias, multasque vicissitudines, quæ in suo populo futuræ erant detexit, atque indicavit? *Deuteronom.* Cap.17., & seq. A Josue prophetatum fuisse legimus, maledictum a Domino futurum eum esse, qui urbem Jerico reædificaret, atque amissurum primogenitum filiorum suorum, dum illius fundamenta poneret, & nō-

& novissimum , dum portas extrueret . *Josue* Cap.4. Post intervallum autem plurimorum sæculorum hæc omnia Hielo contigerunt , quemadmodum ex historia libri III. *Regum* perspicuum est : *In diebus ejus ædificavit Hiel de Bethel Jerico : in Abiram primitivo suo fundavit eam , & in Segub novissimo suo posuit portas ejus juxta verbum Domini , quod loquutus fuerat in manu Josue filii Num.* Multa & quidem plurima eorum , quæ a Prophetis sive majoribus , sive minoribus prædicta sunt , utpote omnibus nota , supervacaneum duximus hic recensere .

Nunc autem id unum observatum volumus , antequam contra Deistas concludamus , hoc est , manifestum argumentum Divinæ revelationis in Prophetiis semper occurrisse . Nam eorum , quæ Sancti viri prædixerunt , quædam , dum adhuc ipsi viverent , vel post parvum a prædictione tempus , contingere . Quo fit , ut ii quoque , qui Prophetarum tempore vivebant , illorum Divinam inspirationem perspectam habere potuerint . Qui autem successerunt , quamvis ea adimpleri suis oculis non viderint , quæ Prophetæ prædixerunt ; tamen inferioris conditionis dici non possunt , tum quia fere omnia adimpleta vident , tum quia de adimplerione eorum non minus certi esse debent , quam ii fuerunt , qui adimpleta conspexere .

Futura ergo contingentia , quæ ab omni conjectura remota sunt , solus Deus nosse potest ;

test; sed multa futura contingentia ab omni conjectura prorsus remota a Sanctis Prophetis longe ante prævisa fuisse, ex eorum scriptis manifeste constat: ergo quæ ab illis scripta sunt, Divino spiritu afflati conscripserunt: ergo in Veteris Testamenti libris Divina Revelatio continetur.

A R T I C U L U S I V.

Num Scripturæ veteris Testamenti immutatae, atque corruptæ omnino fuerint.

QUænam potissimum Divinarum Scripturarum versio sit, ad quam veluti ad regulam ceterarum omnium reliquæ expendi debeant; vel num Hebræi suum textum quoad aliqua malitiose corruperint, hîc disputare non aggredimur: nam talia hæc sunt, de quibus inter homines Christiani nominis quæstio esse solet. Nos vero contra eos agere instituimus, qui Christiani nominis se quidem esse fingunt, revera tamen nullam Religionem habent, Revelatam autem aperte contemnunt. Quapropter quum Divinæ Revelationis certissima argumenta, quæ nullo modo eludere possunt, sibi opponi videant, atque etiam multa eorum, & quidem efficacissima, in ipsa Divina Revelatione contineri, negare non possint, eo tandem sese recipiunt, ut quæ nunc Divina Revelatio superest, ideo immutatam, & corruptam esse
D dicant,

dicant, quia humanæ traditioni innixa fuit, a qua nihil certi, & explorati haberi potest. Hac vero de causa toti in eo sunt, ut quæ hominum traditione constituuntur, omnia incerta esse contendant.

Propositio. Judæis a Deo facta Revelatio neque immutata, neque corrupta fuit.

Prob. propositio. Divina Revelatio, quam modo habemus, apertissima argumenta Divinitatis in se ubique continet, uti jam demonstravimus: ergo neque immutata, neque corrupta fuit. *Prob. conf.* Si id, quod divinum est, mutetur, atque corrumpatur, ipsa corruptione amittit argumenta Divinitatis, quæ in se antea habebat: ergo si ea Revelatio, quam modo habemus, apertissima argumenta Divinitatis in se ubique continet, neque immutari, neque corrumpi potuit.

2. Divinæ Scripturæ Veteris Testamenti neque simul omnes, neque sensim singulæ immutari, aut omnino corrumpi potuerunt: ergo. *Prob. ant.* Simul quidem omnes immutari, aut omnino corrumpi non potuerunt, quia necesse fuisset, ut nova, & alia, ac antea, Religio apud Judæos institueretur: quando autem contigit, vel qua ratione, aut per quem tandem factum fuit, ut Judæi a pristina Religione defecerint, atque diversam amplexi fuerint? Neque etiam sensim Divinæ Scripturæ immutari, aut omnino corrumpi potuere, quia immutatio, atque corruptio, quæ sensim fit, neque ordi-

ordinata esse , neque in iis , in quibus contigit , aptum ordinem relinquere potest : si ergo Veteris Testamenti Sacræ Litteræ sibi invicem ordinatæ sunt , hanc mutationem eas non subiisse certum est .

3. Si Sacræ Litteræ legantur , nullum in iisdem essentialis mutationis , aut corruptionis vestigium occurrit : ergo . Prob. ant. Quæ essentialiter mutata , aut corrupta sunt , multa in se habeant oportet , quæ sibi contraria sint , vel saltem reliquis non convenient ; atqui nihil tale occurrit in Sacris Litteris : ergo . Prob. mi. Et primo quidem , *Pentateuchum* esse opus , quod in omnibus suis partibus sibi mutuo respondeat , aperta res est . *Deuteronomium* ad *Numeros* , *Leviticum* ad *Exodum* , *Exodus* autem ad *Genesim* ducit , unumque cum altero ita colligatum est , ut a se invicem omnino pendeant . *Pentateuchus* vero veluti quoddam centrum est , ad quod omnes alii Sacri Libri referuntur , ut tum historicos , tum prophetarum libros legenti manifeste constabit : ergo .

4. Populum Hebraicum Divinis Scripturis fuisse omni tempore immutabiliter addictum , nemo in dubium revocare potest : nam in variis suæ fortunæ casibus videre eum est semper occupatum in Lege , quam accepit , semperque instructum in Prophetis , qui ad ipsam Legem provocant . Secum eam defert , quocumque propter sua infortunia ducitur ; non solum pro suæ Religionis , morumque certissi-

ma regula , sed etiam eorum omnium , quæ ad familiarem , civilem , atque politicam administrationem spectant , eandem habet : ut illam tueatur , supplicia , & mortem sustinet , sanctosque libros , quos apud se retinet , summo sibi solatio esse profitetur .

Quod autem hi libri (inquit S. Justinus in Cohortat. ad Græcos num. 13.) *qui Religionis nostræ proprii sunt , etiamnum apud Judæos asservantur , id providentiæ Divinæ nobis consulentiis opus existit . Nam ne in Ecclesiâ proferentes locum suspiciendæ fraudis præbeamus hominibus nobis obtrectandi cupidis ; ex Judæorum Synagogis eos proferri postulamus , ut ex ipsis illis libris , qui adhuc apud eos asservantur , clare & aperte nostras esse pateat leges , quæ sanctis viris ad doctrinam scriptæ sunt .*

At singulas ætates breviter percurramus , videamusque , num in aliqua earum Divinorum librorum immutatio , aut corruptio fieri potuerit . Moyse vivente , atque Judicibus , hoc contingere non potuit : etenim , ut Divinam legem assidue meditarentur , omnibus Moyse præceperat *Deuteron. 6. v. 6. & seq.* Sub Judicibus autem nihil aliud , quam observantia præceptorum Moyssis in mentem populi sæpe revocatur . *Josue cap. 1. v. 8. 13. , 17. cap. 8. v. 31. , cap. 11. , 15. , 18. , 24.* Etiam postquam duæ Tribus ab aliis decem discesserunt ; Sacræ Litteræ immutari , aut corrumpi non potuere , quia si regnum Israel libros sanctos depra-

depravasset, Judæ regnum non solum æquo animo non tulisset, verum etiam de tam impio facinore graviter conquestum esset: si autem Judæ regnum; nonne Israelitæ idem præstitissent, suæque discessionis propugnandæ opportunitatem inde accepissent? Babylonicæ captivitatis quoque tempore contra Sacros Libros aliquid intentatum non fuit: nam Judæi, qui in sua patria remanserunt, eorundem exemplaria a suis Majoribus accepta summa veneratione custodiere, atque illorum ope facile detegere potuissent, si quid in Sacris Libris per manum alienam immutatum esset. Sacerdotes autem, & Levitæ in captivitate detenti & Hymnorum, qui in Templo cani solebant, rememorati sunt, & ad eosdem canendos etiam alios invitabant. *Psalmo* 137. Quid? Nonne Judæi propter peccata sua, atque transgressionem Divinæ legis tanta sibi mala contigisse confessi sunt? *Baruch* cap.2. & 3. Nonne Daniel prophetias Jeremiæ apud se retinebat? *Danielis* cap.9., atque, ut secundum Legem Moysis in impios senes ageretur, effecit? *Danielis* 13. v.62. Idem quoque judicium esto de Sanctis libris tum post Babylonicam captivitatem, quia, ut videbimus, tunc potissimum per Esdram si aliqui errores in quibusdam codicibus irreperant, omni ex parte emendati fuerant, tum postquam Judæi, destructo imperio Persarum, respirare cœperunt a pristinis malis: nam circa ea tempora Sacri libri in Gen-

tium quoque cognitionem venire ; tum post profanationem Templi ab Antiocho factam , quia contra Antiochum idolatriam in Judæos inducentem : *multi de populo Israel definierunt apud se , ut non manducarent immunda : & elegerunt magis mori , quam cibis coinquinari immundis : & noluerunt infringere Legem Dei sanctam , & trucidati sunt* 1. Machab. 11.v.65. & 66. ; tum demum postquam Judæi Romanis vectigalia pendere debuerunt , quia diversitas sectarum , quibus tunc Synagoga scissa erat , impedimento fuisset , ne Sacri libri depravarentur . Quum enim apud Sadducæos , Hæroboraptistas , Phariseos , atque Essenios libri Sancti eodem in pretio æque essent , nemo eorum pati potuisset , ut aliqua in iisdem corruptio fieret .

Quæ autem antiquissimis illis , difficillimisque temporibus Sacrorum librorum corruptio facta non fuit , multo minus fieri potuit , postquam Christus suam in mundo Religionem constituit . Nam si Christiani (quod sane contingere nullo modo poterat) Sacras litteras corrupissent , anne Judæi iisdem semper infensi non contra clamassent ? Nullo ergo tempore aliquam in Sacris libris essentialem immutationem , aut corruptionem contigisse , nimis manifestum est .

Dices . Maxima distantia temporis a facta revelatione Veteris Testamenti impedit , ne nos de ea certi esse possimus : ergo . Prob.
ant.

ant. Id certo scimus , quod nostris temporibus proximum est ; quæ autem remota sunt a nobis , certo cognoscere non possumus , sicut qui debilem videndi facultatem habet , a se longe posita distincte perspicere non valet : ergo .

Hæc Deistarum argumentatio , quam modo proposuimus , ea est , in qua præcipue suæ victoriæ spem maximam reponunt , atque eadem sæpe utuntur , ut omnem certitudinem Divinæ inspirationis , quæ tum in Veteri , tum in Novo Testamento continetur , e medio tollant .

Quapropter respondemus , ex eorum argumentandi ratione consequi , nihil certi nos habere posse de iis , quæ superioribus temporibus gesta esse dicuntur , ac ita non esse , cur regna , civitates , & familiæ suam originem tueantur , cur Philosophi posteris tradant , quod tanto labore , atque industria detexerunt , cur Scriptores antiqua monumenta pervolvant , cur de religione , moribus & institututis Majorum nostrorum nos inquiramus . Omnia , quæ semel præteriisse constat , in tanta dubitatione posita erunt , ut de iis nihil certi pronunciare possimus . Nulla ergo fides habenda conventionibus , quas Majores nostri inierunt : omnia monumenta , quo antiquiora , eo magis contemnenda erunt : singulorum auctoritas despicienda : demum quæ ante nostra tempora contigerunt cuncta ancipiti Pyrrhonismo involvantur oportet . Quis autem non videat hominum

infanientium hæc deliria esse ? Quapropter ut aliqua de re certi simus , ejus testes oculares , aut contemporaneos nos fuisse non oportet , sed satis est , ut aliorum , qui omnem fidem mereantur , testimonio comprobata sit : ita enim illa quoque , quæ a nobis longe posita sunt , videre possumus .

Cont. Auctoritate traditionis certo cognoscere non possumus , quæ longe remota sunt a nobis : ergo . Prob. ant. Per traditionem demonstrari non potest origo rerum , sed solummodo longinquitas temporis , quo a nobis distant : ergo ne aliorum oculis nos videre posse affirmemus , dicendum est , per traditionem nos ea perspicere non posse , quæ distant longinquitate temporis .

R. per traditionem tam longinquitatem temporis , quam originem rerum detegi posse : in traditione enim testes oculati , & contemporanei continentur , quorum auctoritate non solum longinquitas temporis , sed etiam origo rerum certo definiri potest . Immo quum cognitio unius ab alterius cognitione pendeat , consequens inde est , ut per traditionem non minus longinquitatem temporis , quam originem rerum perspectam fieri etiam Deistæ concedere debeant . Quid ? nonne origo cujuslibet rei in diuturniori , vel breviori antiquitate temporis continetur : ergo si per traditionem temporis diuturnitatem innotescere posse consentiunt , per idem medium etiam originem rerum

rum manifestam reddi posse , oportet ut concedant . Sibi ergo non constant , dum illam , non vero istam per traditionem indicari posse contendunt .

Cont. Ut de origine rerum per traditionem constare posset , & infallibilis ea esse , & ad usum facile accommodari posse deberet ; sed neque infallibilis est , neque ad usum facile accommodari potest : ergo . Prob. mi. quoad utramque partem . Iis exceptis , qui rei aliqujus testes oculati , aut contemporanei fuerunt , omnes exscribunt , quæ ab aliis acceperunt : inde vero consequitur , ut si illi primi decepti fuerint , etiam alii omnes decipiantur , atque ob multitudinem testimoniorum unaquæque res non magis explorata evadat , ac antea erat . Multorum autem sæculorum ubique dispersa testimonia noscere , & ea diligentius expendere valde paucis datum est : si ergo Religio facili ratione omnibus innotescere debet , illud quoque constat , saltem hac in re , de qua agimus , traditionem aut ad usum facile accommodari non posse , aut non debere , quamvis posset .

R. , & nos quoque fateri , auctoritate eorum , qui testes oculares , vel contemporanei fuerunt , sequentium scriptorum inniti testimonia : neque enim aliter fieri potest , si quispiam scribat , quæ suo tempore non contigerunt . Verum quid Deistæ inde sibi volunt ? Profecto nemo non videt , uti certissimum ha-

bendum esse, quod omnium posterorum fidem, approbationemque promeruit, quamvis non omnes testes oculares esse potuerint. Exempli gr. Christiani secundi sæculi neque Christum videre, neque prodigiorum ejus testes esse potuerunt: verum quum eorum discipulorum familiaritate usi fuerint, qui & Christum viderant, & ejus miracula noverant, tam quæ ad personam Christi, quam quæ ad illius miracula spectant, intellexerunt, & prout intellexerant, posterorum memoriæ consignarunt. Christiani tertii sæculi, neque cum Christo, neque cum primis discipulis illius conversare potuerunt; tamen tum Christi personam, tum miracula ejus ab iis noverunt, qui primorum Christi discipulorum ætate vixerant, & prout noverant, nobis tradiderunt. Idem quoque de sæculis sequentibus judicium esto. Ita dum ab iis, qui rebus gerendis ipsi interfuerunt, proxima generatio accepit, ab hac alia immediate sequens, atque ita porro usque ad quamvis temporis longinquitatem, res eædem velut per manus traditæ, unde traditionis nomen ortum est, tam certa cum auctoritate ad posteros manant, perinde ac si ipsi nostris oculis cerneamus; ut si de constanti traditione liqueat, in dubium eam revocare velle idem sit, ac fidem omnem tollere, & funditus convellere fundamenta omnia humanæ societatis. Quin etiam ipse hominum in tam diuturna sæculorum successione consensus novum, ac proprium auctori-

rita;

ritatis pondus traditioni conciliat; ostendit enim nihil, ne in tanta quidem longinquitate temporis deprehensum esse, quod rei traditione acceptæ adversum sit. Atque hæc quidem generatim dicimus, & sola spectata vi, & natura traditionis, in peculiari autem casu nostro, in quo de Divinæ Revelationis traditione agitur, multo plura argumenta ejus veritatis accedunt ex aliis etiam capitibus, & characteribus veritatis. Profecto hanc traditionem talem esse nemo dixerit, ut absque ullo examine, nullaque ipsius rei, quam suadet, habita ratione, fidem apud omnes promereri potuerit. Nam rem omnium maximam in se continet, quæ attentionem omnium in se convertere necessario debuerit. Quum enim, ut peculiaris vitæ ratio instituat, ista traditio præcipiat, quumque nimis multa sint, quæ sub gravibus pœnis servanda ita proponit, ut etiam alterius vitæ status, vel felix ille quidem, semperque beatus, vel ærumnarum plenus, ab ea pendeat, fieri profecto non poterat, ut homines levitate potius, quam certo judicio in eam consentirent.

Revera autem certo maturoque judicio omnes in eam consensisse, probavit eventus. Quid enim pro ejus defensione non pertulere? quæ bella non susceperunt? quam gravia mala sæpius passi non fuerunt? anne necesse non fuit, ut odia multorum in se concitarent, ut etiam contra suos severius agerent, ut vim sibi

inferrent , multasque cupiditates reprimerent ? Traditioni ergo , de qua agimus , quadam animi levitate consensisse homines , experientiæ repugnat : ergo ex hoc capite nostra traditio longe maiorem supra alias veritatem in se præfert .

Quid vero si ad ea , quæ ad istam traditionem consequuta sunt , diligenter attendamus ? factas promissiones , prout prædictum erat , completas , singularia miracula in beneficium populi fidelis semper patrata , eadem doctrinæ capita , & ea quidem præstantissima , atque sanctissima in omnibus Sacris libris tradita fuisse animadvertemus .

Sacros autem Scriptores si consulamus , quamvis tempore inter se longe diffusi sint , quamvis a diversis familiis suam originem habeant , inque aliis atque aliis regionibus suum ortum duxerint ; nihil tamen non constans , non sibi mutuo consentiens , aut non eadem semper sollicitudine , atque studio inculcatum in iis occurrit . Quid ? Unusquisque eorum veluti oculatus testis rerum omnium haberi potest , quæ ab aliis scripta fuere . Nam quæ unusquisque vidit , atque posterorum memoriæ tradidit , illorum , quæ ab aliis sanctis viris scripta fuerant , nimis clara , & evidentia argumenta esse perspiciebat ; atque ita evenit , ut quasi oculis conspiciere viderentur , quæ propter intervallum temporis a se longe posita erant .

Tan-

Tandem illud quoque observetur oportet non solum in omnibus Veteris Testamenti libris summam consensionem esse, sed etiam inter Vetus, & Novum Testamentum, quamvis in illo figura, in hoc figuratum proponatur, eandem occurrere. Id autem evidenti argumento est nihil ea traditione, de qua loquimur, firmitus, atque certius adinveniri posse. Nemo ergo, nisi contra rationem aperte insanire velit, hanc nostram traditionem rejicere potest, quamvis aperta argumenta Divinitatis in ea non essent, quæ tamen præstantissima, atque præclarissima contineri, jam demonstravimus.

ARTICULUS V.

*Veritas Divinæ Revelationis Veteris Testamenti
a Testimonio Religionis Christianæ, &
Ecclesiæ Christi demonstratur.*

ARgumentis huc usque allatis de Veteris Testamenti Sanctitate, & Veritate Miraculorum, & Prophetiarum, quæ in Sacris ejus Libris recensentur, & de Librorum ejusdem Testamenti Divinitate, & integritate, aliud præstantissimum, & plane invictum postremo addimus, in eo positum, quod hæc omnia pro veris habeat, & teneat Religio Christiana, & Ecclesia Christi, quam veram esse, & nonnisi vera docere posse per multiplicia evidentissimæ
suæ

suæ credibilitatis signa , & argumenta manifestissime constat , prout explicatius nunc tertio loco pergimus demonstrare ; ita ut per Dilemma inevitabile dicendum sit , vel quod Religio Christiana sit falsa , docendo falsa , vel si certa , prout motiva ejus evidentis credibilitatis evincunt , certum quoque esse debeat , Libros Veteris Testamenti , Miracula , & Prophetias , quæ in eis continentur , & pro certis asseruntur , æqualis certitudinis evidentia vera esse debere .

P A R S T E R T I A

DE DIVINA REVELATIONE CONTENTA IN IIS
LIBRIS , QUI NOVUM TESTAMENTUM
APPELLANTUR .

Ræclarissima , atque evidentissima argumenta divinitatis earum Sacrarum Scripturarum , quæ componunt Novum Testamentum , S. Augustinus Epist. 3. pro suo more luculenter complexus fuit . *Venit & Christus* (inquit S. Doctor) , *complentur in ejus ortu , vita , dictis , factis , passionibus , morte , resurrectione , ascensione , omnia præconia Prophetarum . Mittit Spiritum Sanctum , implet fideles una in domo congregatos , & hoc ipsum promissum orando , & desiderando expectantes . Impleti autem Spiritu Sancto loquuntur repente linguis omnium gentium , arguunt fidenter errores , prædicant saluberrimam veritatem , exhortantur ad pœnitentiam præteritæ culpabilis vitæ , indulgentiam de Divina gratia pollicentur . Prædicationem pietatis veræque religionis signa congruentia , & miracula consequuntur . Excitatur adversus eos sæva infidelitas ,*
tole-

tolerant prædicta , sperant promissa , docent præcepta . Numero exigui per mundum disseminantur , populos facilitate mirabili convertunt , inter inimicos augentur , persecutionibus crescunt , per afflictionum angustias usque in terrarum extrema dilatantur . Ex imperitissimis , ex abjectissimis , ex paucissimis illuminantur , nobilitantur , multiplicantur : præclarissima ingenia , cultissima eloquia , mirabilesque peritias acutorum , facundorum , atque doctorum subjugant Christo , & ad prædicandam viam veritatis salutisque convertunt . Alternis adversitatibus , & prosperitatibus rerum patientiam , & temperantiam vigilanter exercent : mundo declinante in extrema , fessisque rebus ætatem ultimam protestante , multo fidentius , quia & hoc prædictum est , æternam civitatis cælestis felicitatem expectant . Atque inter hæc omnia contra Ecclesiam Christi impiarum gentium infidelitas fremit : evincit illa patiundo , & inconcussam fidem inter obsistentium sævitiam profitando . Revelatæ veritatis , quæ diu promissis mysticis velabatur , sacrificio succedente , illa sacrificia , quibus hoc figurabatur , Templi ipsius everfione tolluntur . Reproba per infidelitatem gens ipsa Judæorum a sedibus extirpata per mundum usquequaque dispergitur , ut ubique portet Codices Sanctos , & sic Prophetiæ testimonium , qua Christus , & Ecclesia prænunciata est , ne ad tempus a nobis fictum existimaretur , ab ipsis adversariis proferatur , ubi etiam ipsos prædictum est , non fuisse credituros . Templo , &
simu

simulacra demonum, ritusque sacrilegi paulatim, atque alternatim secundum prædicta Prophetica subvertuntur. Hæreses adversus nomen Christi, sub velamento tamen nominis Christi, ad exercendam doctrinam sanctæ Religionis, sicut prænuntiatae sunt, pullulant. Hæc omnia sicut leguntur prædicta, ita cernuntur impleta, atque ex his jam tot, & tantis, quæ restant, expectantur implenda. Tandem mens avara æternitatis, vitæque præsentis brevitate permota contra hujus Divinæ auctoritatis lumen, culmenque contendat?

Num, 17. *Quæ disputationes, quæ litteræ quorumlibet Philosophorum, quæ leges quarumlibet civitatum, duobus præceptis, ex quibus Christus dicit totam legem, Prophetasque pendere, ullo modo sunt comparandæ: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: & diliges proximum tuum tamquam te ipsum? Hic Physica, quoniam omnes omnium naturarum causæ in Deo sunt. Hic Ethica, quoniam vita bona, & honesta non aliunde formatur, quam quum ea, quæ diligenda sunt, quemadmodum diligenda sunt, diliguntur, hoc est Deus, & proximus. Hic Logica, quoniam veritas lumenque animæ rationalis, nonnisi Deus est. Hic etiam laudabilis Reipublicæ salus: neque enim conditur, & custoditur optime civitas, nisi fundamento, & vinculo fidei, firmæque concordie, quum bonum commune diligitur, quod sum-*

summum , ac verissimum Deus est , atque in illo invicem sincerissime se diligunt homines , quum propter illum se diligunt , cui , quo animo diligant , occultare non possunt .

Num. 18. *Modus autem ipse dicendi , quo Sacra Scriptura contextitur , quam omnibus accessibilis , quamvis paucissimis penetrabilis . Ea , quæ aperta continet , quasi amicus familiaris sine fuco ad cor loquitur indoctorum , atque doctorum . Ea vero , quæ in mysteriis occultat , nec ipsa eloquio superbo erigit , quo non audeat accedere mens tardiuscula , & inerudita , quasi pauper ad divitem , sed invitat omnes humili sermone , quos non solum manifesta pascit , sed etiam secreta exerceat veritate , hoc in promptis , quod in reconditis habens . Sed ne aperta fastidirentur , eadem rursus operta desiderantur , desiderata quodammodo renovantur , renovata suaviter intimantur . His salubriter & prava corriguntur , & parva nutriuntur , & magna oblectantur ingenia . Ille huic doctrinæ inimicus est animus , qui vel errando eam nescit saluberrimam , vel odit ægotando medicinam . Sanctitas ergo doctrinæ , mirabiles effectus , qui ad prædicationem Evangelii consequuti fuere , miracula , atque prophetiæ , teste S. Augustino , immo ipsa evidentissima ratione suadente , certa , atque manifesta argumenta sunt , quæ dubitare non sinunt de Divinitate Sacrarum Scripturarum Novi Testamenti . Hæc vero sunt , quæ & nos quoque in hac parte prosequemur ,*
at-

atque fufius explicabimus , ut certo conftare poffit , quam non folum impie , fed etiam omnino irrationabiliter Revelationem Novi Testamenti Deiftæ reiiciant .

Q U Æ S T I O I.

*De Argumentis , quæ in fe habet fuæ divinitatis
Revelatio novi Testamenti .*

EUM ordinem , quem fequuti fumus in demonftranda veritate Divinæ Revelationis , quæ in Veteri Testamento continetur , etiam in hac quæftione fequendum effe putamus . Sacras ergo Scripturas Novi Testamenti divinitus inspiratas effe ex earum fanctitate doctrinæ , exque eventu etiam , quem prædicatione Evangelica habuit , in primo articulo evincemus , in fecundo ex miraculis , in tertio ex prophetiis rem eandem oftendemus .

A R T I C U L U S I.

*Num ob Doctrinæ fanctitatem conftet de
divinitate novæ legis ; & quæ ad ejus
promulgationem confequuta fuere
eamdem illius divinitatem
evincant .*

QUoniam non unum , aut alterum tantum , fed plura argumenta occurrunt , quibus hoc , de quo difputamus , conftare fuma cum evidentia poteft , ideo majoris claritatis gratia , hunc articulum in nonnullos paragraphos divi-

dividere constituimus . 1. ergo Divinitatem Evangelicæ Legis ex recta institutione hominis, quæ per eam fit , expendemus : 2. ex conformitate , quæ inter eam est , & naturam hominis : 3. ex sanctitate , atque excellentia finis : 4. tandem ex iis , quæ ad promulgationem ejus consequuta fuere .

§. I.

De recta institutione Homiñis , quæ fit per Legem Evangelicam .

QUoniam institutio hominis tum quoad Deum, tum quoad se ipsum , tum quoad alios spectari potest , ideo quam perfecte fieri potest , hominem quoad Deum , se ipsum , atque alios recte per Evangelicam Legem institutum esse , tribus propositionibus demonstrabimus .

Propositio I. Est quidem homo quoad Deum per Legem Evangelicam quam rectissime institutus .

Prob. prop. Ut homo quoad Deum recte institutus dici possit , tria requiruntur : 1. ut de ipso Deo recte sentiat : 2. ut piis affectibus eundem prosequatur : 3. ut exteriores quoque ejus actus respondeant piis affectibus , atque summam erga Deum observantiam referant . Hæc vero omnia sunt , in quibus homo per legem Evangelicam instituitur . Nam primo per hanc Divinam legem sublimitas Divinæ naturæ, quan-

quantum fieri potest , nobis innotescit : Deus namque omni præcipuarum præcellentiumque perfectionum genere præditus in ea exhibetur : quà enim omnium supremum ens , quod a se ipso existit , atque rerum omnium principium est ; quà cui nemo præcellere , aut coæquari possit , quà cujus dominio cuncta subsunt , & qui ea , quæ fecit , conservat atque moderatur ; quà qui nihil non possit , nihilque non longe videat , & prospiciat , nihil non sapientissime curet ; quà summa sanctitate , justitia , æquitate , & misericordia admirabilis ; quà exquisitissimo cultu dignus , & honoribus ; quà omnium actionum , immo & cogitationum nostrarum supremus Judex : a quo & cuncta bona habemus in hac vita , multoque majora in altera habere possumus , si modo , ut par est , morem illi geramus , & multa mala tam in præfenti , quam in altera vita metuere debemus , si ejus Divinæ legi non humiliter obtemperemus ; quà demum (& in hoc quidem sanctitas Evangelicæ Legis , atque divinitas quam maxime elucet) ut omnium nostrum pater amantissimus nobis repræsentatur , qui & nostra amanter curat , & suæ gratiæ donis nos confirmat , atque corroborat , nosque precantes libenter audit . Unde Joannes Cap.3. c.1. *Videte , inquit , qualem charitatem dedit nobis Pater , ut filii Dei nominemur , & simus .* Et Apostolus Paulus ad Galat. 4. v.6. *Quoniam autem estis filii , misit Deus spiritum Filii sui in corda vestra clamantem Abba , Pater .* Itaque
jam

jam non est servus , sed filius : quod si filius , & hæres per Deum . Et apud Matth.c.6. v.25. Ideo dico vobis , ne solliciti sitis animæ vestræ , quid manducetis , neque corpori vestro , quid induamini . Nonne anima plus est , quam esca , & corpus , plusquam vestimentum ? Respicite volatilia cæli , quoniam non serunt , neque metunt , neque congregant in horrea , & pater vester cælestis pascit illa . Nonne vos magis pluris estis illis ? His autem Matthæi verbis assiduam , quam de nobis Deus curam habet , pulcherrime testatam esse , nemo non videt . Neque etiam minus constat de summa in nos Dei largitate , qua sua beneficia nobis tribuit : nam præcipue in Epistolis Apostoli Pauli nihil sæpius repetitum occurrit , quam abundantia divitiarum gratiæ Dei in nos , nihil quoque magis in Sanctis Evangeliiis nobis insinuaturn legitur , quam ut opem ejus imploremus , quia paterno nos amore prosequitur .

Hæc ergo , quæ brevi calamo recensuimus , si in Evangelica Lege de Divina natura nobis vel sola insinuata legerentur , talia esse quisque perspicit , per quæ de Divina natura recte sentire possemus : quum vero multa alia æque sublimia proponantur , uti tum Evangelia , tum Epistolas Apostolicas legenti constabit : omnino nos per Divinas litteras , quanta hominis capacitas est , de Dei natura instructos esse , fatendum est .

His autem præconceptis de Deo sententiis , & quæ erga ipsum debentur , in animo
no-

nostro piæ affectiones oriuntur, iisdemque ad bene agendum incitamur, & de utroque in Sacris litteris aperte monemur. 1. quidem interna adoratio suadetur, quia *Joan. 4. v. 24. Spiritus est Deus, & eos, qui adorant Deum, in spiritu, & veritate oportet adorare*. Ex hac autem interna adoratione, qua ipso Deo quasi replemur, illud consequitur, ut celebrare Dei laudes, curæ simul, atque voluptati nobis esse debeat. 2. Divinæ iustitiæ timor exoritur. *Matt. 10. v. 28. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius timete eum, qui potest & animam, & corpus mittere in gehennam*. Hinc summa erga Deum, & præcepta illius veneratio nascitur. 3. In Dei opem summa fiducia. *Joan. 14. v. 13. Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam; ut glorificetur Pater in Filio*. Et *Matt. 7. v. 7. & seq. Petite, & dabitur vobis, querite, & invenietis, pulsate, & aperietur vobis*. Omnis enim, qui petit, accipit, & qui querit, invenit, & pulsanti aperietur. Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei? Si ergo vos quum sitis mali, nostis bona dare filiis vestris, quanto magis Pater vester, qui in cælis est, dabit bona petentibus se. Inde autem & frequentia precum nostrarum ad Deum, & vota sæpius repetita, ac devotæ oblationes veluti sua sponte oriuntur. 4. Dei voluntati subjectio, humilisque devotio. *Matt. 6. v. 10. Fiat voluntas tua sicut in cælo, & in ter-*

ra: proindeque fit ut & ſupremum Dei domini-
 um agnoſcatur, & colatur poteſtas, atque
 majeſtas. 5. Demum pro acceptis beneficiis
 grati animi ſenſus, & amor valde dulcis, ac
 ſuavis, ex quibus omnium exercitia virtutum
 profluant. *Matt. 22. v. 38. Diliges Dominum*
Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota ani-
ma tua, & in tota mente tua: hoc eſt maxi-
 mum, & primum mandatum: quia I. ad Timot. 1.
v. 5. Finis præcepti eſt charitas: & I. Joan. 4.
v. 16. Deus charitas eſt, & qui manet in chari-
tate, in Deo manet, & Deus in eo.

Hic autem amor publica confeſſione fidei
 primo ſeſe prodere debet, quia *Roman. 10.*
v. 10. Corde creditur ad juſtitiam, ore confeſſio
fit ad ſalutem. 2. diligenti obſervatione Divi-
 norum mandatorum: nam *II. Joan. v. 6. Hæc eſt*
charitas, ut ambulemus ſecundum mandata ejus.
& Joan. 14. v. 15. & 12. Si diligitis me, manda-
ta mea ſervate. . . ſi quis diligit me, ſermo-
nem meum ſervabit 3. celebratione Divinæ glo-
 riæ. *I. Corint. 10. v. 31. Sive ergo manducatis,*
ſive bibitis, ſive aliud quid facitis, omnia in
gloriam Dei facite: & Ephes. 3. v. 17. Omne
quodcumque facitis, in verbo, aut in opere,
omnia in nomine Domini Jeſu Chriſti, gratias
agentes Deo per ipſum. Unde etiam legitur
Matt. 5. v. 6. Sic luceat lux veſtra coram homi-
nibus, ut videant opera veſtra bona, & glori-
ſcent Patrem veſtrum, qui in cælis eſt. 4. imi-
 tatione Divinæ perfectionis. *Matt. 5. v. 48.*
Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & Pater veſter
cæle-

cælestis perfectus est : & Ephesio. 5. v. 1. Estote imitatores Dei , sicut filii charissimi . 5. ipsius Dei laudibus , atque actione gratiarum . Hebraeor. 13. v. 5. Per ipsum ergo (hoc est Christum) offeramus hostiam laudis semper Deo , id est , fructum labiorum confitentium nomini ejus . & Ephesior. 5. v. 18. Implemini Spiritu Sancto , loquentes vobismetipsis in psalmis , & hymnis , & canticis spiritualibus , cantantes , & psallentes in cordibus vestris Domino , gratias agentes semper pro omnibus in nomine Domini nostri Jesu Christi . 6. demum , ut multa alia omittam , exultatione in Deum . Philipp. 4. v. 4. & seq. Gaudete in Domino semper ; iterum dico , gaudete . . . Nihil solliciti sitis , sed in omni oratione , & obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestrae innotescant ad Deum ; & pax Dei , quæ exuperat omnem sensum , custodiat corda vestra , & intelligentias vestras in Christo Jesu .

Quapropter per Legem Evangelicam non minus effici, ut de Deo recte sentiamus , quam ut eum tum piis affectibus , tum debito honore , atque cultu prosequamur , nimis manifesta res est .

Propositio II. Homo quoad se ipsum per Evangelicam Legem recte instituitur .

Prob. Quæ spectant ad peculiarem institutionem hominis , vel ad mentem ejus , vel ad corpus referri possunt , ita ut mens omni genere præceptorum imbuatur , indeque fiat , ut etiam corpus regi possit ea ratione qua debet .

bet . Utrumque autem Lex Evangelica omnino præstat . Et quidem quoad mentem attinet, quemadmodum superiori propositione demonstravimus , cognitione Divinæ naturæ , infinitarumque perfectionum illius primo informat , deinde vero quænam hominis conditio sit , quam sublimis , atque præcellens , sive origo ejus spectetur , sive finis , detegit , atque manifestat . *An nescitis* (inquit Apostolus I. Corint.6. v.19. & 20.) *quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti , qui in vobis est , quem habetis a Deo , & non estis vestri ? Empti enim estis pretio magno , glorificate , & portate Deum in corpore vestro . Vos enim estis* (prosequitur idem Apostolus II. Corint.6. v.16. & seq.) *templum Dei vivi , sicut dicit Dominus : quoniam inhabitabo in illis , & inambulabo inter eos , & ero illorum Deus , & ipsi erunt mihi populus . . . Et ego recipiam vos ; ero vobis in Patrem , & vos eritis mihi in filios , & filias , dicit Dominus Omnipotens .* Ead. epist. cap.7. v.1. *Has ergo habentes promissiones , charissimi , mundemus nos ab omni inquinamento carnis , & spiritus , perficientes sanctificationem in timore Dei ,* Hisce vero constitutis , generatim jubet , Philipp.4. v.8. *ut quæcumque pudica , quæcumque justa , quæcumque sancta , quæcumque bonæ famæ , si qua laus disciplinæ , hæc cogitemus .* Tam ergo illa , quæ ad cultum corporis , quam quæ ad animum pertinent , per Legem , Evangelicam recte constituta sunt . Verum nonnulla peculiariter expendamus .

I. Ita-

1. Itaque statuit , ut nos Deo omnino devoteamus , atque cœlestia solummodo confectemur . *Nostra conversatio* (inquit Apostolus , Philip.3. v.20.) *in cœlis est ; unde etiam Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum , qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ , secundum operationem , qua etiam possit subicere sibi omnia . Et Christus : Nolite , inquit Matt.6. v.19. & seq. , thesaurizare vobis thesauros in terra , ubi ærugo , & tinea demolitur , & ubi fures effodiunt , & furantur . Thesaurizate vobis thesauros in cœlo , ubi neque ærugo , neque tinea demolitur , & ubi fures non effodiunt , nec furantur ; ubi enim est thesaurus tuus , ibi est & cor tuum . . . Non potestis Deo servire , & mammonæ ; ideo dico vobis , ne solliciti sitis animæ vestræ , quid induamini . . . Quærite primum regnum Dei , & justitiam ejus , & hæc omnia adjicientur vobis .*

2. Ut Deo subjiciamur , & hominibus , nulla in re propriam gloriam quæramus . Hinc illud Apostoli I. Corint. 4. v.7. *Quis enim te discernit ? Quid autem habes , quod non accepisti ? Si autem accepisti , quare gloriaris , quasi non acceperis ?* Lucæ autem 17. v.10. ait Christus : *Quum feceritis omnia , quæ præcepta sunt vobis , dicite : servi inutiles sumus , quod debuimus facere , fecimus .* Et Matt.20. v.26. *Quicumque voluerit inter vos major fieri , sit vester minister , & qui voluerit inter vos primus esse , erit vester servus .* Et cap.6. v.1. & seq.

seq. *Attendite , ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus , ut videamini ab eis . Quum autem facis eleemosynam , noli tuba canere ante te , sicut hypocritæ faciunt in synagogis , & in vicis , ut honorificentur ab hominibus : amen dico vobis , receperunt mercedem suam .*

3. Ut animi puritatem cum castimonia corporis jungamus . Hac de causa *Matt. 5. v. 8.* dicitur : *Beati mundo corde , quoniam ipsi Deum videbunt . Et v. 27. Audistis , quia dictum est antiquis : non mæchaberis : ego autem dico vobis , quia omnis , qui viderit mulierem ad concupiscendum eam , jam mæchatus est eam in corde suo . Et Apostolus Ephesior. 5. v. 3. Fornicatio autem , inquit , & omnis immunditia nec nominetur in vobis , sicut decet sanctos , aut turpitudine , aut stultiloquium , aut scurrilitas , quæ ad rem non pertinet ; sed magis gratiarum actio .*

4. Ut adversa patienter , & æquo animo feramus . Nam *Matt. 5. v. 3. & seq. Beati pauperes spiritu , quoniam ipsorum est regnum cælorum . . . Beati , qui lugent , quoniam ipsi consolabuntur . . . Beati , qui persecutionem patiuntur propter iustitiam , quoniam ipsorum est regnum cælorum . Et Apostolus Hebræor. 12. v. 6. & seq. Quem enim diligit Deus , castigat . . . omnis disciplina in præsentem quidem videtur , non esse gaudii , sed mæroris : postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ .*

5. Ut semper vigilando curemus , ne quid
contra

contra officii nostri rationem agamus ; idque omne , licet charissimum , amoveamus , quod nobis offendiculo esse possit . *Dico autem vobis*, ait Christus Matt. 12. v. 36. , *quoniam omne verbum otiosum , quod loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii .* Matt. 5. v. 29. *Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum , & projice abs te ; & si dextera manus tua scandalizat te , abscinde eam , & projice abs te : expedit enim tibi , ut pereat unum membrorum tuorum , quam totum corpus tuum eat in gehennam .*

6. Ut in omni conversatione nostra sancti simus. *Quasi filii obedientiae* (inquit S. Petrus , Epist. 1. cap. 1. v. 14. & seq.) *non configurati prioribus ignorantiae vestrae desideriis : sed secundum eum, qui vocavit vos , Sanctum , & ipsi in omni conversatione sancti sitis .* Eadem epist. cap. 2. v. 12. *Conversationem vestram inter gentes habentes bonam , ut in eo , quod detrectant de vobis , tamquam de malefactoribus , ex bonis operibus vos considerantes , glorificent Deum in die visitationis .*

Verum nimis longum esset , si omnes sanctissimas præceptiones persequi vellemus , quæ ad dirigenda officia hominum in Lege Evangelica constituta sunt . Nihil enim in ea omissum est , quod ad quemcumque vitæ statum , atque conditionem pertinere possit : nam quæ Principum , & subditorum , uxorum , & virorum , filiorum , & parentum , liberorum , servorum , atque dominorum ; quæ virginum , vi-

duarum , seniorum , adolescentum , & sacerdotum officia sint , Divina prorsus ratione in Lege Evangelica sancitum est , adeo ut vel sapientissimorum quorumvis philosophorum præcepta de moribus , & officiis hominum cum præceptis Evangelicis comparata , nihilo plus sint , quam informia rudimenta collata cum sapientissima totius disciplinæ explicatione , & rivuli exigui ac turbulenti cum plenissimo , & limpidiissimo flumine comparati . Atque est quidem pulcherrima ad cernendum res , & Revelationi , quam sequimur , gloriosa , rusticum hominem , & mulieres , idiotas , ac exigui temporis adolescentes hac Revelatione instructos , multo certius accuratiusque officia vitæ humanæ nosse , quam philosophi veteres novērunt , in maximis rebus sæpe errantes , quorum , ut unum exemplum commemorem , sapientissimus Plato eo usque desipuit , ut uxorum communitatem in sua Republica constituerit .

Illud ergo unum ad perfectam uniuscujusque instructionem tantum supererat , ut moneamur , unde nam contingat , quam semper experimur , in nobis ipsis callutationem esse , & modo ex una parte ad ea quoque trahi , quæ a natura rationali abhorrent , ex altera autem illa consecrari , quæ recta sunt . Hoc vero etiam est , quod per Legem Evangelicam perspicue edocemur . Roman. cap. 5. 7. & 8.

Propositio III. Per Legem Evangelicam etiam quoad alios homo recte instituitur .

Prob.

Prob. prop. Quamvis omnis humana societas duabus potissimum virtutibus, hoc est justitia & charitate contineatur; tamen secundum Legem Evangelicam charitas omnia complectitur, etiam justitiam, sicut Apostolus hisce verbis explicat Roman. 13. v.8. & seq. *Qui diligit proximum, legem implevit. Nam non adulterabis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces; & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: diliges proximum tuum, sicut te ipsum. Dilectio proximi malum non operatur: plenitudo ergo Legis est dilectio.*

Charitatis enim proprietates tales sunt, ut in se ea omnia officia complectatur, quæ in favorem alterius exercere possumus: *Charitas* (inquit idem Apostolus I. Corint. 13. v.4. & seq.) *patiens est, benigna est: charitas non emulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit, quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.*

1. Ergo charitas patiens est. Unde Christus Matt. 5. v.38. & seq. *Audistis, inquit, quia dictum est, oculum pro oculo, & dentem pro dente: ego autem dico vobis non resistere malo, sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram: & Apostolus Colossen. 3. v.12. & seq. Induite ergo vos, ait, sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera*

misericordiæ , benignitatem , humilitatem , modestiam , patientiam , supportantes invicem , & donantes vobismetipsis , si quis adversus aliquem habet querelam : sicut & Dominus donavit vobis , ita & vos .

2. In omnes , atque etiam in ipsos inimicos benigna est . Unde Matt. 5. v. 4. dicitur : *Beati mites , quoniam ipsi possidebunt terram .* Et eodem cap. v. 44. & seq. *Diligite inimicos vestros , benefacite his , qui oderunt vos , & orate pro persequentibus , & calumniantibus vos , ut sitis filii Patris vestri , qui in cælis est , qui solem suum oriri facit super bonos , & malos , & pluit super justos , & injustos .*

3. Non æmulatur , neque perperam agit ; ideoque Apostolus Roman. 13. v. 12. omnes monet : *Sicut in die honeste ambulemus . . . non in contentione , & æmulatione .* Et Ad Galatas 5. v. 19. & 20. *Manifesta sunt autem opera carnis , quæ sunt . . . contentiones , æmulationes , iræ .* Servat quoque charitas justitiam , & æquitatem ; hoc est , neque damnum , neque injuriam alteri inferri patitur : fidelitas in promissis , in fermone ingenuitas vult ut attendatur . Quapropter Apostolus omnes ita monet Ephesior. 4. v. 8. & seq. *Ut filii lucis ambulate . Fructus enim lucis est in omni bonitate , & justitia , & veritate .* Et Thessalon. 4. v. 6. *Ne quis supergrediatur , neque circumveniat in negotio fratrem suum , quoniam Deus vindex est de his omnibus .*

4. Non inflatur , neque ambitiosa est , nec quærit,

quærit , quæ sua sunt . Hinc Scribas , & Phariseos reprehensos fuisse legimus , *Matt.23. v.7.* , quia & salutationes in foro , & ab hominibus Rabbi vocari exoptarent , simulque constitutum , qui se exaltaverit , humiliatum iri ; & qui se humiliaverit , exaltatum iri . Omnis autem , quæ de superbia exultatio concipitur , *maligna est . Jacob.4. v.16.* & *Deus superbis resistit , humilibus autem dat gratiam . I. Petri 5. v.5.*

Quia vero charitas non quærit ; quæ sua sunt , & pro salute proximi sollicita est : *Rogamus autem vos , fratres , (inquit Apostolus , I. Thes.5. v.14. corripite inquietos , consolamini pusillanimes , suscipite infirmos , patientes estote ad omnes : & liberalis est , atque hospitalitatem servat : Matt.5. v.44. Qui petit a te , da ei ; & volenti mutuari a te , ne avertaris ; ac Hebræor.13. v.2. Hospitalitatem nolite oblivisci ; Tandem & est clemens atque misericors : Matt.6. v.14. & seq. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum , dimittet & vobis Pater vester cælestis delicta vestra .*

5. Non irritatur , neque malum cogitat . Inde autem est , ut præceptum legamus *Lucæ 17. v.4. Et si septies in die peccaverit in te , & septies in die conversus fuerit ad te dicens : pœnitet me , dimitte illi . Et Matt.7. v.23. Si offers munus tuum ad altare , & ibi recordatus fueris , quia frater tuus habet aliquid adversum te ; relinque ibi munus tuum ante altare , & vade prius reconciliari fratri tuo , & tunc veniens ,*

offerres munus tuum. Omnis quoque de aliis mala cogitatio a mente nostra juxta præceptum Christi Domini avertatur oportet : *Matt. 7. v. 1. & seq. Nolite judicare, ut non judicemini. In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini; & in qua mensura mensi fueritis, remetietur & vobis. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides?*

Tandem Charitas non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati; omnia suffert, omnia credit &c. Quam enim gratiarum actionem (inquit Apostolus II. Thessalon. 3. v. 9.) possumus Deo retribuere pro vobis, in omni gaudio, quo gaudemus propter vos ante Deum nostrum? Unde, & agebat, II. Corint. 7. v. 9. Nunc gaudeo: non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam. Et Thessal. 5. v. 14. & seq. Rogamus autem vos, fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. Videte ne quis malum pro malo alicui reddat, sed semper quod bonum est, sectamini in invicem, & in omnes. Semper gaudete. Ac tandem I. Corint. 16. v. 13. & seq. Vigilate, stete in fide, viriliter agite, & confortamini. Omnia vestra in charitate fiant.

His autem charitatis officiis, aliisque sane multis, quæ recenserî possent, homines erga se invicem ita esse institutos, ut nihil divinius excogitari valeat, res ipsa clamat, ut nihil opus sit verbis: ergo per Legem Evangelicam etiam quoad alios homo recte instituitur.

Dices.

Dices I. Christus hæc omnibus servanda præcepit *Lucæ 14. v. 26. & seq. Si quis venit ad me , & non odit patrem suum , & matrem , uxorem , & filios , & fratres , & sorores , adhuc autem & animam suam , non potest meus esse discipulus : sed contra humanam societatem peccat , qui parentes suos , uxorem , aut fratres , & sorores odio habet : ergo .*

R. nunquam voluisse Christum , ut parentes , filios , atque propinquos odio haberemus , quum etiam dilectionem inimicorum nobis præceperit : sed solum ut ne tanti eos faceremus , ut ob amorem illorum , quæ Dei sunt , aut esse debent , a nobis negligerentur . Hunc suorum verborum sensum esse , ipse Christus *Matt. 10. v. 37. hisce verbis confirmat ; Qui amat patrem , aut matrem plus quam me , non est me dignus . Vult ergo Deus , ut nemo in amore sibi præponatur ; & quidem jure optimo ; quum supremum dominium supra nos obtineat , nihilque non ab ipso acceptum , atque etiam servatum non habeamus . Hinc recte S. Thomas 2.2. quæst. 34. art. 3. ad 1. Parentes , inquit , quantum ad naturam , & affinitatem , qua nobis conjunguntur , sunt a nobis secundum præceptum Dei honorandi ; odiendi vero quantum ad hoc , quod impedimentum præstant nobis accedendi ad perfectionem Divinæ justitiæ .*

Dices II. Quum Christiana Religio præcipiat , ut passiones deprimamus , inde futurum esse , ut & studium bonarum artium extinguatur , & opera virtutum omnino deficient ;

sed tum studium bonarum artium , tum præclara opera virtutis plurimum humanæ societati prodesse , nemo negaverit : ergo falso dicitur , hominem etiam quoad alios per Legem Evangelicam recte esse institutum . Auctor *Philosophicar. Cogitat.* §. 1. suum impium Opusculum ita auspicatur . Deinde , addunt impii , nonne propter despectum divitiarum , quæ Christiana Religio imperat , negotiatio destruitur , quæ humanæ societati valde prodest ? Ita ineptit Auctor inscripti Operis *Examen de la Relig.* cap. 5.

R. , contra experientiam omnium sæculorum summa cum audacia eum aperte mentiri , qui ita ratiocinatur . Quid ? anne viri sapientes , atque omni genere doctrinarum summopere commendabiles in Ecclesia Christianorum aliquando defuerunt ? Anne studium liberalium artium , per Christianam Religionem sublatum , atque extinctum omnino fuit ? Profecto nullum est disciplinæ genus : in quo etiam viri sanctissimi omni tempore sese non exercuerint , nullaque doctrina , in qua se esse valde instructos rebus ipsis non probaverint . Studium vero artium liberalium etiam apud religiosiores quanto semper in honore fuit ? quam impense illud coluerunt , atque ab aliis colendum curarunt ? Hujus rei manifestæ testes non necessarios non est , cur asseramus : nam sanctos viros una cum pietate , quam ab Evangelica Lege hauserunt , studium quoque litterarum artiumque liberalium simul conjunxisse , nemini non perspectum est , quum multa opera eorum , quæ
modo

modo etiam leguntur, hac de re dubitare non sinant. Quid vero non præclarum ab iis omni tempore gestum est, qui Christiana professione censentur? Nullum autem genus actionum quamvis fuerit, in quibus non omnes alios longe vicerint; tamen quoad eas potissimum, quæ in aliorum utilitatem cedere poterant, quamdam divinitatem assequuti fuisse videntur. Quid non fecerunt, ut aliorum infirmitati provide-
rent? quid ut egestati prospicerent, erroribus occurrerent, salutem procurarent, commodis consularent, atque etiam felicitatem promoverent? contra vero quid per legem Evangelicam unicuique non prohibetur, quod alteri noxium esse possit? Verum quod admirationem omnium commoveat oportet, illud est, quod per Legem Evangelicam non uni, aut alteri tantum, sed omnibus, qua fieri ratione possit, benefaciendum, & non ab unius, aut alterius tantum, sed ab injuria omnium prorsus abstinendum est. Quo fit, ut utilitati cunctarum gentium perfectissime provisum sit.

Lege autem Evangelica passiones non ut extinguamus, sed ut rationi subijciamus, nobis præcipitur. Semel autem ac rationi subiectæ fuerint, longe perfectius est bonum, quod operamur.

Non est nunc necesse (ita ad rem nostram S. Augustinus de Civitate Dei lib. 9. cap. 5.) copiose, ac diligenter ostendere, quid de istis passionibus doceat Scriptura Divina, qua Christiana eruditio continetur. Deo quippe illam ipsam

sam mentem subijcit regendam, & juvandam, mentique passiones ita moderandas, atque frenandas, ut in usus justitiæ convertantur. Denique in disciplina nostra non tam quæritur, utrum pius animus irascatur, sed quare irascatur; nec utrum sit tristis, sed unde sit tristis; nec utrum timeat, sed quid timeat. Irasci enim peccanti, ut corrigatur; contristari pro afflictò, ut liberetur; timere periclitanti, ne pereat, nescio, ut quispiam sana consideratione reprehendat.

Quænam autem in lege Evangelica quoad divitias præcipiantur, primo videamus, postea vero talia esse evincemus, ut communi societati neque magis consentanea, neque magis utilia esse possint. Esse ergo in Evangelica lege præceptum, ut renunciemus omnibus divitiis nemo dixerit. In ipso Novo Testamento (inquit S. Augustinus contra Adimantum n.1.) *cujus præmium, & hereditas ad novum hominem pertinet, tamen & Dominus iisdem ipsis, quos vult esse rerum temporalium contemptores, ut in Evangelio sibi serviant, promittit multiplicationem rerum in hoc sæculo centies tantum, in sæculo autem venturo vitam æternam.*

Consuli ergo, non vero præcipi renuntiationem divitiarum hoc testimonio Matt. cap. 19. v. 21. *Vade, vende omnia, quæ habes, da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis, & veni, sequere me* num. 25. idem S. Doctor ita evincit: Cui enim Dominus hæc præcepit? Profecto illi diviti, qui vitæ æternæ consequendæ consilium quærebat accipere.

Hoc

Hoc enim Domino dixerat : quid faciam ut vitam æternam consequar ? Ille autem non ei respondit : si vis venire ad vitam , vade , vende omnia , quæ habes : sed si vis venire ad vitam , serva mandata . Quæ juvenis quum sibi a Domino ex lege commemorata se servasse dixisset , & quæsiisset , quid adhuc sibi deesset , responsum accepit : si vis perfectus esse , vade , vende omnia , quæ habes , & da pauperibus . Et ne se illa , quæ multum amabat , hoc modo perdere existimaret : & habebis , inquit , thesaurum in cœlis . Deinde addidit : & veni , sequere me . . . Magister bonus mandata legis ab ista excellentiori perfectione distinxit . Ibi enim dixit : si vis venire ad vitam , serva mandata : hic autem : si vis perfectus esse , vade , & vende omnia , quæ habes . Quapropter non divitias , sed earumdem inordinatum affectum , & pravam usum damnari in Evangelica Lege ; ab eaque consuli tantum , non vero præcipi , ut divitiis renunciemus , tam manifestum est , quam quod maxime .

Per hoc autem quod in Evangelica lege & inordinatus affectus , & pravus usus divitiarum prohibeatur , humanæ societati recte consultum esse contendo . Anne societatis hominum quam maxime non interest , ut unusquisque divitiis , quas habet , utatur , prout decet ? ut alienæ pecuniæ non invideat ? ut cum damno aliorum non studeat sibi comparare divitias ? ut subveniat aliis , prout sui status conditio patitur ? ut communi bono propriam utilitatem non ante-

anteponat? ut opportuno tempore erga alios liberalitate utatur? ut demum suum finem non reponat in divitiis? Hæc vero sunt, quæ unusquisque explere facile potest, si erga divitias ea ratione sit affectus, qua in Lege Evangelica præcipitur. Nam inordinato appetitu divitiarum semel sublato, non solum quisque alienas appetere divitias, aut usurpare non quæret, sed etiam opportune in utilitatem aliorum suis uti gaudebit.

Consilium quoque, quod de renuntiandis divitiis in Lege Evangelica insinuat, tantum abest, ut communi societati obesse possit, quin potius quam maxime prodest. Quid? Anne communi societati damnum affert, ut qui divitiis instructus est, nullamque ob conditionem sui status peculiarem obligationem habet, easdem iis distribuat, qui maxima necessitate laborant, vel in usum earum rerum impendat, quæ communi societati valde prodesse possunt? Sed hujusmodi opera virtutum peragenda ab iis, qui divitiis renuntiant, in Lege Evangelica proponuntur. Consilium itaque, quod de renuntiandis divitiis in Lege Evangelica insinuat, publicæ utilitati quam maxime prodest.

Quoniam vero quod Deistæ nostri temporis quoad negotiationem nobis objiciunt, jam antea Ethnici primis Christianis objecerunt, quid iisdem Tertullianus in *Apologetico* cap. 42. reposuerit, modo videamus: *Sed alio quoque*, inquit, *injuriarum titulo postulamus, & infructuosi in negotiis dicimur. Quo pacto homines vobis-*

vobiscum degentes , ejusdem victus , habitus , instructus , ejusdem ad vitam necessitatis? Neque enim Brachmanæ , aut Gymnosophistæ sumus , Sylvicolæ , & exules vitæ . Meminimus gratiam debere nos Deo , Domino , Creatori . Nullum fructum operum ejus repudiamus ; plane temperamus , ne ultra modum , aut perperam utamur . Itaque non sine foro , non sine macello , non sine balneis , tabernis , officinis , stabulis , nundinis vestris , ceterisque commerciis cohabitamus hoc sæculum . Navigamus & nos vobiscum , & militamus , & rusticamur , & mercamur . Proinde miscemus artes , operas nostras publicamus usui vestro .

Est tamen advertendum , quod lucrum , quod ex negotiatione habetur , ex sui ratione nihil vitiosum continet , aut virtuti contrarium , si referatur ad aliquem finem , vel necessarium , vel honestum , ut præcipit lex evangelica ; & tunc Negotiationem etiam Christianis exercere licebit : & quia maximum in Negotiatione periculum inest , ne fraus aliqua committatur , & Proximus circumveniatur , Religio Christiana præscribit peropportuna præcepta , ut mercatura secundum Justitiæ , & Recti leges exerceatur sub comminatione æternarum pœnarum ; proindeque dicendum est , Christianam Religionem ex hoc quoque capite humanæ societati valde utilem salutaremque esse . Inde ergo etiam utilitas Christianæ Religionis quoad humanam societatem evidentissime constat ; unde
Dei-

Deitæ eidem societati eam noxiam esse per summam audaciam effutiunt .

§. I I.

De summa & necessaria utilitate , quam Lex Evangelica affert humanæ naturæ infirmitati .

Naturam hominis hîc quoque spectamus , sicuti revera semper spectari debet , prout est ratione prædita , atque ab aliis distinguitur . Duo autem secundum hanc acceptionem in ea considerari possunt ; hoc est vis intelligendi , & libere eligendi facultas : semel ergo ac per Legem Evangelicam huic duplici facultati hominis recte prospiciatur , suppleaturque id omne , quod deest , maxime si aliunde suppleri non possit , eam infirmitati humanæ naturæ valde conformem esse concludi debet .

Propositio . Lex Evangelica infirmitati humanæ naturæ summe salutaris est .

Prob. prop. Lex Evangelica recte hominem instituit tum quoad Deum , tum quoad se ipsum , tum quoad alios , & quidem sive ea spectentur , quæ cognoscere , sive ea , quæ agere debet ; quemadmodum in tribus propositionibus §. superioris jam demonstravimus : ergo Lex Evangelica infirmitati humanæ naturæ summe salutaris est .

At vero rem istam diligentius expendamus . Quid intrinsecum latere in unoquoque
no-

nostrum , quo ad malum feramur , nullus sane est , qui in dubium revocare possit . Id autem quamvis omnes experimento didicerint ; tamen nemo est , qui originem ejus assequi valeat : dum enim gravia crimina ab hominibus committi videmus , ad malitiam quidem eorum advertimus , sicut etiam nostram sentimus , quando vel male agimus , vel ad male agendum inclinamur ; ceterum hujus malitiæ originem nullus unquam per se detegere potuit .

Hæc vero est , quæ per Divinam Revelationem Legis Evangelicæ manifestatur , quum per eam cognoscamus , qua ratione humana natura corrupta fuerit .

Sed non solum malum , quod in nobis interius latet , per Revelationem Evangelicæ Legis manifestatur , sed etiam opportunum remedium illi affertur . Et primo quidem ab ea edocemur , nos tanti non esse , ut propria virtute ab omni malo cavere , singulisque temptationibus obsistere possimus . Jubet ergo , ut puras manus nostras ad Deum tollamus , a quo solum id omne expectare possumus , quod nobis in tanta miseria constitutis necessarium est . Deinde vero , magnis præmiis propositis , quæ superant sensus nostros , ut contra corruptam naturam , & vitia omnia decertemus , nos accendit : si autem hoc facere renuamus , minis deterret , atque suppliciis , quæ in æternum duratura sunt . Demum intus quoque præcipit , ut renovemur , deponamusque *Ephes.4. v.22. & seq. secundum pristinam conversationem veterem*

terem hominem , qui corrumpitur secundum desideria erroris , & induamus novum hominem , qui secundum Deum creatus est in justitia , & Sanctitate veritatis . Quo autem id omne sincere capiamus , etiam cogitationum nostrarum , internorumque motuum Deum nobis judicem demonstrat , quem nihil eorum , quæ intra nos geruntur , latere potest . Quis vero hæc omnia , quæ in Sacris Novi Testamenti libris tam sæpe repetita leguntur , Divina esse negaverit ? Profecto ille solus detegere naturam hominis , ad virtutem excitare , contra vitia accendere , perficere , ac renovare ita poterat , qui summa est scientia , bonitate , atque perfectione præditus . Hinc neque legibus , neque institutione , neque quavis industria hominum aliquando factum fuisse legimus , ut vel quæ tandem esset natura hominum detegeretur , vel ea remedia pararentur , quibus indigeret .

§. III.

De Puritate , atque Sanctitate finis , quem lex Evangelica sibi propositum habet .

EA lex quoad suum finem summam puritatem , atque sanctitatem habet , quæ non solum ad commune bonum ordinatur , sed etiam illud bonum est omnium optimum , atque perfectissimum . Hujusmodi autem illud bonum est , quod Lex Evangelica sibi propositum habet , sive ad homines , sive ad ipsum Deum refe-

referatur : nam tum ad præsentis vitæ nostræ , tum potissimum ad alterius vitæ perfectam felicitatem tendit , & tota , quanta est , in manifestatione Divinæ gloriæ occupatur .

Propositio . Summa puritas , atque sanctitas in eo fine inest , quem Lex Evangelica sibi propositum habet .

Prob. prop. Et primo quidem puritatem , atque sanctitatem finis illius quoad homines expendamus . Homines ergo in duplici statu considerari possunt , hoc est , & quoad præsentem , & quoad futuram vitam . Quam autem homines in hoc mundo beatitudinem assequi possunt , repositam præcipue esse in exercitatione virtutis , nemo Deistarum , ut ego arbitror , negare poterit , quum necesse non esse , ut alter vitæ status supersit , in quo iusti fructum suorum laborum recipiant , ideo affirmant , quia virtus sufficiens sibi præmium esse posse falso putant . Quapropter quum per Evangelicam Legem nihil magis provisum sit , quam ut homines exquisitiora virtutis opera faciant , atque etiam ab omni turpi cogitatione diligentissime sibi caveant , consequens inde est , ut beatitudo , quæ in hac vita ab omnibus obtineri potest , ab Evangelica Lege potissimum intenta sit : ergo si hæc lex spectetur quoad homines , dum hanc vitam degunt , omnium maximam in suo fine sanctitatem , atque puritatem continet , quum nunquam alia lex fuerit , aut esse possit , quæ adeo diligenter & omni generi virtutum providerit , & cuncta vitia detexerit , atque damnarit .

His

His illud quoque accedit, hominis proprium esse, ut actiones suas in certum finem dirigat, quia est libertate præditus; sed nullus finis eo præstantior esse potest, quem Lex Evangelica omnibus nostris actionibus tum externis, tum internis propositum esse præcipit: nam summi perfectissimique boni gloriam, atque eam cum maxima, atque æterna nostri felicitate conjunctam semper a nobis intendendam esse statuit: ergo homines, dum vivunt, sanctissimum, atque purissimum a Lege Evangelica finem sibi constitutum habent.

Hinc autem illud quoque constat, eandem rationem de eo fine habendam esse, quem in altera vita Lex Evangelica omnibus consequendum proponit. Quid enim non pulchrum, atque delectabile intellectui nostro cognoscendum, quid non dulce, & suave voluntati nostræ possidendum non promittit? Quid etiam corpori nostro non gratum, atque jucundum non auguratur? Nam Deum I. *Corint.* 13. v. 12. *Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. I. Joan.* 3. v. 2. *Scimus quoniam quum apparuerit, similes ei erimus, quia videbimus eum, sicuti est. I. Corint.* 2. v. 9. *Et oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum.*

Demum summam quoque puritatem, atque sanctitatem Lex Evangelicæ in suo fine habet, si ad Deum ipsum comparetur: nam ad majorem Dei gloriam, cultum, & honorem
fin-

singula præcepta , quæ in ea continentur , ordinata sunt . Unde illa tam sæpe in Evangelica lege repetita : *Roman. 11. v. 36. Quoniam ex ipso , & per ipsum , & in ipso sunt omnia : ipsi gloria in sæcula . I. Corint. 10. v. 31. Sive ergo manducatis , sive bibitis : omnia in gloriam Dei facite , Epheso. 1. v. 12. Ut simus in laudem gloriæ ejus nos , qui ante speravimus in Christo . Philipp. 1. v. 11. Repleti fructu justitiæ per Jesum Christum in gloriam , & laudem Dei . Philipp. 4. v. 20. Deo autem , & Patri nostro gloria in sæcula sæculorum . I. Petri 4. v. 11. Si quis loquitur , quasi sermones Dei : si quis ministrat , tamquam ex virtute , quam administrat Deus : ut in omnibus honorificetur Deus per Jesum Christum , cui est gloria , & imperium in sæcula sæculorum . Sive ergo ad homines , sive ad Deum Lex Evangelica referatur , maxima in illius sine puritas , atque sanctitas continetur .*

§. IV.

*Di his , quæ ad prædicationem Evangelicæ
Legis consequuta sunt .*

CAusam cognosci per effectus ; omnes Philosophi semper consenserunt . Hoc vero est illud argumenti genus , quod expendendum modo aggredimur , ut de Divinitate Evangelicæ Legis magis magisque constet . Talia enim ad promulgationem hujus Legis consequuta fuisse contendimus , ut de Divina origine illius nullum dubitandi locum relinquant .

Pro-

Propositio . Quæ in promulgatione Legis Evangelicæ contigerunt , eam nonnisi Divinam esse posse demonstrant .

Ut propositionem per partes distincte probemus , expendamus primo , quo tempore :
 2. per quos Lex Evangelica promulgata :
 3. qua ratione suscepta fuerit : 4. quæ præcepta in se ipsa contineat : 5. tandem quomodo ubique diffusa apud omnes .

Quoad primum ergo attinet , Lex Evangelica eo tempore promulgari cæpit , quo superstitionibus idolatricis antiqua jam , atque inveterata præscriptione fere omnes detinebantur : his enim non solum minuti e plebe homines , sed etiam Principes , Philosophi , Doctores , & Sapientes addicti erant , qui nihil magis cordi habebant , sicuti semper unaquaque in re contigisse videmus , quam ut patria instituta servarent . Hic ergo quoad Religionem erat status fere omnium . Vivendi autem ratio , quam sequebantur , quænam tandem fuerit , quam libera , quam dedita voluptatibus , quam indulgens lenocinio sensuum , atque etiam effusa in omne genus vitiorum , ad quæ consecranda , eorum quoque Deorum , quos colebant , exemplo trahebantur , nemo est , qui ignoret .

Illud quoque observetur oportet , initio promulgationis Evangelicæ Legis homines ignorantix tenebris non fuisse involutos . Nam , regnante Augusto , tum scientiæ , tum artes summo in pretio , ac honore fuerunt , uti etiam accidit in subsequentibus sæculis ,

Tan-

Tandem illud quoque præ animo habendum est , promulgationem Evangelicæ Legis non solum graves initio contradictiones passam , sed etiam tum Imperatorum , tum Præfectorum provinciarum , potentiorumque omnium , atque infimæ plebis vi eam summa contentione oppugnatam fuisse , ita ut nihil non tentatum sit , per quod everti , & destrui posset . Ex quibus omnibus illud constat , tum eloquentiam exquisitiorem , tum ampliorem potestatem , tum auctoritatem excellentiorem in iis requiri debuisse , qui Evangelicam Legem promulgarunt , quo possent homines a patriis institutis revocare , atque ita revocare , ut etiam vim sibi maximam inferrent ; persuadere , quæ eorum pravis inclinationibus contraria erant ; confutare contradicentes , oppugnantibus resistere , omnique conditioni personarum sese fortiter opponere : sed neque eloquentia , neque potestas , neque humana auctoritas in iis ulla erat , qui legem Evangelicam promulgarunt : ergo divinitus factum fuisse , ut contra veterem sui institutionem , contra inclinationem sensuum , & instituta Majorum , contra omnes humanæ prudentiæ regulas Gentes eam amplecterentur , negari non potest .

Si autem expendamus , qua ratione Evangelicæ veritates in hominum animos pervaserint , nonnisi Divinas eas esse posse , adhuc evidentius constabit . *Neque mirum admodum est* (ita Origenes lib. 3. contra Celsum num. 68. postquam aliquorum exempla retulit , qui per

Philosophiæ studium ad sanam mentem revocati sunt) sermones Philosophicos tam apte , tam composite , tam ornate elaboratos , tantum habuisse momenti ad corrigendos illos , qui supra memorati sunt , aliosque pessimæ vitæ homines . Sed quum videmus sermones illos , quos demissos , & humiles vocat Celsus , instar incantationum tanta vi , & efficacia præditos : quum videmus , inquam , sermonibus illis a libidinosâ ad temperantem vitam , ab iniqua ad justam , a timiditate ad tantam constantiam revocari multitudinem , ut pietatis causâ , quam commendatam illis animadvertit , mortem pro nihilo putet ; quo modo non merito tantam potestatem admirabimur ? Nam sermo eorum , quibus ab initio vulgandæ nostræ doctrinæ partes datæ sunt , quique in constituendis Dei Ecclesiis laborarunt ; & eorum prædicatio persuasit quidem , sed non ea ratione , qua Platoniciæ sapientiæ doctores , aut quilibet alii Philosophi , qui nihil supra humanæ naturæ vires poterant . Sed argumenta , quibus utebantur Apostoli , data illis a Deo fuerant , vimque persuadendi a spiritu , & virtute habebant . Quapropter promptissime , ac celerrime sermo eorum quocumque pervasit : immo sermo Dei , qui per illos mutabat , quos natura , & consuetudo ad peccatum trahebant : & quos ne pœnis quidem quisquam hominum correxisset , hos correxit , efformavit , ad suam voluntatem convertit . Quis sanæ mentis negare potest , hæc non nisi divinitus accidere potuisse ?

At

At vero nonne Evangelicæ doctrinæ divinitas inde quoque constat , quia non solum armis , atque potentia propagata non fuit , sed etiam inter oppositiones , & contradictiones , quum ex adverso nemo hominum pro ea pugnaret , quam maxime crevit ? Quid ? Quum auctor illius mortem ignominiaë plenam subiisset , sperari ne unquam poterat , non defuturos , qui eam aperte promulgarent , atque prædicarent ; immo denunciarent omnibus , neminem , nisi eandem amplecteretur , æternam felicitatem consequi posse ? Hinc Origenes lib. 1. *contra Celsum* num. 26. *Ego quidem , inquit , non quo meæ Religioni assentari velim , sed rem suo quamque momento ponderans , dicere ausim , qui sibi proponunt ægris corporibus restituere sanitatem , eos hunc finem non assequi sine Dei voluntate . At si quis posset a vitiorum colluvie , a libidine , a nequitia , a contemptu numinis animas avertere , tantique operis specimen in centum hominibus (exemplo sit numerus) dedisset , quos revocasset ad meliorem frugem , hunc nemo jure dixerit sine Deo centum illos homines a tantis vitiis liberavisse . Quod si qui hæc prudenter recogitans concesserit , nihil boni sine Deo hominibus accidere , quanto fidentius id de Jesu affirmabit , quum eorum , qui Christi doctrinæ adhæserit , pristinos cum novis mores comparavit , animadvertetque quantis spurciitiis , quantis injustitiis , quantis cupiditatibus dediti illi antea fuerint , quam decepti , ut Celsus , sui que similes loquuntur , fuissent , hanc-*

que amplexi essent doctrinam , quæ illorum iudicio est humanæ vitæ perniciēs ; quanta autem , ex quo illi doctrinæ se dociles præbuere , æquiores , graviores , constantioresque sint redditæ , ut eorum quidam cum eximiæ puritatis amore , tum quo castius ad cultum Divinum accedant , venereis voluptatibus etiam lege permissis abstineant .

Num.27. *Hæc qui secum reputaverit , is Jesum & majora humanis viribus ausum esse , & quæ ausus est , perfecisse intelliget . Nam vel ab initio nemo non impedire conatus est , quominus Jesu doctrina per totum orbem spargeretur , reges cujusque ætatis , exercituum præfecti , & duces , quicumque , ut verbo dicam , aliqua potestate præditi fuerunt , præterea qui in urbibus auctoritate pollebant , milites , populi . Hos omnes vicit , quippe quæ doctrina Dei erat , & natura hujusmodi , quæ nec impediri posset , & adversarios omnes superaret . Græciam omnem , majorem barbararum gentium partem subegit , innumerasque animas ad Dei cultum , quem docebat , adscivit .*

Modo autem breviter inquiramus , quænam tandem sint , quæ per Evangelicam Legem omnibus proponuntur . Dei filium e cælo descendisse , natumque in hoc mundo ex muliere virgine esse , itemque postquam multa fane gravia , atque indigna a Judæis sustinuisset , cruci affixum instar scelestissimi hominis , turpem mortem oppetiisse , prima fundamenta sunt Christianæ Religionis . Hisce autem omnibus

bus humanæ rationi nihil magis impervium esse posse , nemo non videt . Quid vero Religio ista non præcipit , quod nostræ corruptæ naturæ , qua tantopere seducimur , aperte non ad-versetur ? Nullum est genus vitiorum , quod non damnet , nullaque virtus , cujus exercitationem non præcipiat . Sensibus ut ne indulgeamus , severe prohibet : vult ut carnem cum omnibus suis concupiscentiis cohibeamus , aliosque habeamus sicuti nos ipsos : Deo autem ut semper obtemperemus , mandat , & eum religiosiori cultu tum interno , tum externo prosequamur : demum non solum vetat , ut nihil turpe committamus , sed etiam ut nec mente , aut cogitatione persolvamus . Age vero , quænam Hebræorum , & Ethnicorum institutio fuerit , modo consideremus . Messiam illi quidem expectabant , verumtamen opibus , atque potentia præditum , qui eos vi , & armis de inimicis eorum ulcisceretur ; isti nihil nisi voluptates consectabantur , & in omne vitiorum genus effusi erant . Qua ergo fieri ratione potuit , ut Legi Evangelicæ utrique subjicerentur ? Profecto nisi Divina virtus intercessisset , numquam factum esset . Divinitas ergo Evangelicæ Legis ea fuit , quæ multorum Judæorum , atque Ethnicorum corda penetravit , quæque mirabili sane , & inaudito prodigio effecit , ut alii , ac antea erant , omnino evaderent , & pristinos mores , institutionem , consuetudinem , mentemque exuerent . Quapropter ea quoque , quæ in Lege Evangelica pro-

ponuntur , Divinitatis , quam in se habet , evidenti argumento esse debent , quum nonnisi Divina virtus animos omnium , quamvis inter se moribus , & institutione contrarios , pervadere potuerit .

Neque in paucioribus ; vel in una , aut altera ratione solum , per prædicationem Evangelicæ Legis tanta tamque mirabilis mutatio contigit , sed in omnibus , eaque ad nostra usque tempora perseverat . *Hesterni sumus* (inquit Tertullianus in Apologetico lib.2) *& vestra omnia implevimus ; urbes , insulas , castella , municipia , conciliabula , castra ipsa , tribus , decurias , palatium , senatum , forum . Sola vobis reliquimus templa .* Unde etiam Arnobius in fine lib.1. *adversus Gentes* , contra Ethnicos hoc argumenti genus ita urget : *Nonne vel hæc saltem fidem vobis faciunt argumenta credendi , quod jam per omnes terras in tam brevi temporis spatio , immensi nominis hujus sacramenta diffusa sunt ? quod nulla jam natio est tam barbari moris , & mansuetudinem nesciens , quæ non ejus amore versa mollior sit asperitatem suam , & in placidi sensus assumpta tranquillitate migraverit ? Quod tam magis ingenii præditi Oratores , Grammatici , Rhetores , Consulti juris , ac Medici , Philosophiæ etiam secreta rimantes , Magisteria hæc expectunt , spretis quibus paulo ante fidebant ? Quod a Dominis se servi cruciatibus affici , quibus statuerint , malunt , solvi conjuges a matrimoniis , exheredari a parentibus liberi , quam fidem rumpere*

pere Christianam , & salutaris militiæ sacramenta deponere .

Tandem quum Christiana Religio , ex quo promulgata fuit , semper suos cultores ubique gentium habuerit , neque ullo unquam tempore desierint , qui gravissimos labores susceperint , ut aliis eandem manifestarent , atque etiam cum suæ vitæ periculo defenderint , ex iis omnibus , quæ ad prædicationem ejus consequuta sunt , Divinam illam esse tam manifestum est , quam quod maxime .

Modo vero ex his omnibus , quæ pluribus fortasse disputavimus , quam necesse erat , hanc argumentationem instituimus . Ea Lex non nisi Divina esse potest , quæ longa institutione hominum contra pugnante , potentioribus sapientioribusque contradicentibus , tota humana natura acriter reluctante , tandem ab omnibus cujusvis conditionis hominibus cum gravi etiam periculo vitæ , jactura bonorum , atque amissione suorum , libenter suscepta fuit , præsertim si iis quoque assentiri deberent , quæ supra humanam rationem erant , neque id solum , sed etiam inde futurum esse viderent , ut contra se ipsos , suasque pravas cupiditates , quibus indulgere consueverant , bellum semper gerere oporteret ; sed in promulgatione Evangelii hæc omnia evenerunt : ergo .

Hiscæ vero omnibus illud quoque accedit ; quo sane Divinitas hujus legis magis magisque confirmatur , ejusdem promulgatores fuisse homines , qui vel propter suam originem , aut

dignitatem , vel propter eloquentiam , aut eruditionem , vel demum propter potentiam , aut majestatem , nullam auctoritatem apud alios habere poterant .

Alterum superesset genus argumentationis , quod ad demonstrandam Divinitatem Evangelicæ Legis contra Deistas urgere possemus , atque illud petitur ex martyrio , quod Apostoli , ceterique deinde Christiani pro ejus defensione subierunt : verum de hoc alias , & potissimum de martyrio Apostolorum data opera , quando nullam suspensionem falsitatis in iisdem inesse posse demonstrabimus .

S C H O L I O N .

Quamvis sanctitas Evangelicæ Legis sit excellens , atque singularis , non tamen inde sequitur , Legem Evangelicam multo ante tempore promulgari debuisse , uti Deistæ inepte contendunt , atque præter alios Tyndalius opponit .

Nam nullam eos ex hoc capite calumnians occasionem arripere posse , ex his constat , quæ Parte I. quæst. 1. art. 3. in responsionibus ad objectiones disseruimus . Quoniam vero nihil ipsi opponunt , quod etiam Ethnici antea non opposuerint , hæc ex Arnobio lib. 2. *adversus Gentes* superaddenda esse putamus : *Ratio & hic fuit , cur non nuper , sed hodie Salvator nostri generis adveniret . Quanam igitur ratio*

ratio est ? Non imus inficias nescire nos . Neque enim promptum est cuiquam Dei mentem videre , aut quibus modis ordinaverit res suas . Homo , animal cæcum , & ipsum se nesciens nullis potest rationibus consequi quid oporteat fieri , quando , vel quo genere ipse rerum cunctarum Pater , Moderator , & Dominus scit : nec si ego nequivero causas vobis expromere , cur aliquid fiat illo , vel hoc modo , continuo sequitur , ut infecta fiant , quæ facta sunt , & amittat res fidem , quæ generibus virtutum tantis , & potestatum indubitabilis esse monstrata est .

A R T I C U L U S II.

Num Divinitas Revelationis , quæ in novo Testamento continetur , sit confirmata miraculis .

Alterum modo , quod a miraculis ducitur argumentum Divinæ Revelationis , expendere aggredimur . Quum enim Dei tantum virtute miracula fieri posse jam ostenderitimus ; consequens inde est , ut ea doctrina Divina sit , in cujus confirmationem miracula patrata fuerint .

§. I.

De veritate miraculorum Christi .

Propositio . Christus vera , & realia miracula fecit .

Prob. Vera , & realia fuisse Christi mi-

racula, si sacris literis habenda est Fides, ex simplici earum lectione luce meridiana clarius apparet, neque ullus homini sanæ mentis relinquitur ambigendi locus: adeo ut ii quoque qui Christo aduersabantur, nullamque calumniandi occasionem non quærebant, de iis convicti fuerint: ergo vere, physice, atque realiter hæc omnia contigisse oportuit. Quapropter Arnobii verbis, quibus ipse Ethnicos sui temporis redarguebat, etiam hujus ætatis impios homines nos compellare possumus: *Sed non creditis gesta hæc. Sed qui ea conspicati sunt fieri, & sub oculis suis viderunt agi, testes optimi certissimique auctores & crediderunt ipsi, & credenda posteris nobis haud exilibus cum approbationibus tradiderunt. Quinam isti sunt, fortasse quæritis? gentes, populi, nationes, & incredulum illud genus humanum: quod nisi aperta res esset, & luce ipsa (quemadmodum dicitur) clarior, nunquam rebus hujusmodi credulitatis suæ commodarent assensum. At nunquid dicemus illius temporis homines usque adeo fuisse vanos, mendaces, stolidos, brutos, ut quæ nunquam viderant, vidisse se fingerent, & quæ facta omnino non erant, falsis proderent testimoniis, ut puerili assertionem firmarent? quumque possent vobiscum, & unanimiter vivere, & inoffensas ducere conjunctiones, gratuita susciperent odia, & execrabili haberentur in nomine? Quod si falsa, ut dicitis, historia illarum rerum est, unde tam brevi tempore totus mundus ista Religione completus est? aut in unam coire*

coire qui potuerunt mentem gentes regionibus disjunctæ, ventis, cælo, convexionibusque dimotæ? *Assseverationibus illectæ sunt nudis, inductæ in spes cassas, & in pericula capitis immittere sese sponte temeraria desperatione voluerunt: quum nihil tale vidissent, quod eas in hos cultus novitatis suæ possit excitare miraculo. Immo quia hæc omnia & ab ipso cernebant geri, & ab ejus præconibus, qui per orbem totum missi fuerant, veritatis ipsius vi victæ & dederunt se Deo, nec in magnis posuere dispendiis membra vobis projicere, & viscera sua lanianda præbere. Sed conscriptores nostri mendaciter ista prompserunt, extulere in immensum exigua gesta, & angustas res satis ambitioso dilatavere præconio. Atque utinam cuncta referri in scripta potuissent, vel quæ ab ipso gesta sunt, vel quæ ab ejus præconibus pari jure, & potentia terminata. Magis vos incredulos faceret vis tanta virtutum, aut apprehendere locum fortasse possetis (quod videretur esse simillimum veri) & incrementa rebus apposita, & inditas scriptis, & commentariis falsitates ... Argumenta vos nobis (ita prosequitur idem Arnobius in lib. v. contra Gentes, eas fortius, ac validius urgendo) & suspicionum argutias proferetis, quibus ipse si Christus (cum pace hoc ejus, & cum venia dixerim) populorum in conventibus uteretur; quis acquiesceret, quis audiret, quis eum permetteret aperte aliquid judicare? aut quis cassa, & nuda jactantem (quamvis esset imprudens, & facilitatis stolidæ) sequeretur?*

Virtutes sub oculis positæ , & inaudita illa vis rerum , vel quæ ab ipso fiebant palam , vel ab ejus præconibus celebrabantur , in orbe toto , eas subdidit appetitionum flammæ , & ad unius credulitatis assensum mente una concurrere gentes , & populos fecit , & moribus dissimillimas nationes .

Et re quidem vera quæ Christus miracula fecit , physica , atque realia fuisse probavit eventus . Nunc vero (ita Origenes contra Celsum lib.1. num.68.) nullus præstigiator per ea , quæ facit , spectatores ad morum emendationem excitat , aut Dei timorem docet , qui spectaculis stupent , aut studet persuadere , ut vivant , quasi Deo rationem reddituri . Nihil horum præstigiatores faciunt , quia non possunt , aut non consilium habent , aut nolunt corrigendis hominibus operam dare , quippe qui ipsi turpissimis infamissimisque vitiis referti sunt . Hic vero , qui miraculis suis spectatores eorum , quæ bene faciebat , ad morum correctionem adducebat , quomodo erit existimandus se præbuisse non solum illis , qui proprie discipuli ejus vocati sunt , sed etiam reliquis omnibus exemplum optimæ vitæ . Discipulis quidem , ut excitarentur ad homines docendos , quæ sit voluntas Dei ; reliquis vero hominibus , ut ejus verbis , & moribus potius quam miraculis edocti , quomodo vivere oporteat , & spectarent , ut quæcumque facerent , Deo placerent omnia ; Et lib.2. num.51. Neque enim , inquit , malis artibus magicisque præstigiis constituta fuisset gens tota , quæ despectis non

non solum simulacris, falsisque numinibus, quæ reliqui homines colebant, sed etiam rebus omnibus creatis ad Deum rerum omnium principio carentem ipsum assurgit. Verum etiam S. Augustinum contra huiusmodi impios homines lib. 22. de Civitate Dei cap. 8. differentem audiamus. Cur, inquiunt, nunc illa miracula, quæ prædicat is facta esse, non fiunt? Possem quidem dicere, necessaria fuisse priusquam crederet mundus, ad hoc ut crederet mundus. Quisquis adhuc prodigiæ, ut credat, inquit, magnum est ipse prodigium, qui mundo credente, non credit. Verum hoc ideo dicunt, ut nec tunc illa miracula facta fuisse credantur. Unde ergo tanta fide Christus usquequaque cantatur in cælum cum carne sublatus? Unde temporibus eruditis, & omne, quod fieri non potest, respondentibus, sine ullis miraculis nimium mirabiliter incredibilia credidit mundus? An forte credibilia fuisse, & ideo credita esse dicturi sunt? Cur ergo ipsi non credunt? Brevis est igitur nostra complexio: aut incredibilis rei, quæ non videbatur, alia incredibilia, quæ tamen fiebant, & videbantur, fecerunt fidem; aut certe res ita credibilis, ut nullis, quibus persuaderetur miraculis, indigeret, istorum nimiam redarguit infidelitatem.

ARTICULUS III.

Num Divina Revelatio, quæ in novo Testamento continetur, prophetiis confirmata sit.

Ultimum hoc argumentum Divinitatis, quam Revelatio, quæ in Novo Testamento continetur, in se habet, superest, ut expendamus. Quum enim ea, quæ prophetice prævidentur, naturaliter cognosci non possint, semel ac in Novi Testamenti libris multas prophetias contineri perspectum sit, ex hoc quoque capite eos divinitus inspiratos fuisse, colligi debet. Licet vero quæ Christus tum quoad Apostolos, tum quoad Judæos, tum quoad Gentiles futura prædixit, in Sacris Evangeliiis præcipue contineantur; quia tamen etiam ceteri libri Novi Testamenti ad ipsa Evangelia referuntur, idemque tum in Evangeliiis, tum in aliis Sacris libris futurum esse præsupponitur, consequens inde est ut per prophetias Evangeliiis contentas divinitas omnium simul Novi Testamenti librorum comprobata maneat.

Propositio. Multa Christus tum quod Apostolos, tum quoad Judæos, tum quoad Gentiles futura prædixit, quæ non solum naturaliter cognosci non poterant, sed etiam contra omnem humanam conjecturam erant.

Prob. propositio quoad primam partem, Primo quidem virtutem miracula patrandi Apostolis se collaturum esse, Christus promisit,
Matt.

Matt. 10. v. 8. & *Lucæ* 10. v. 9. qua ut in aliorum beneficium, uterentur, simul præcepit. Vult autem, ne aurum, argentum, aut pecuniam, immo neque peram in via, aut duas tunicas, neque calceamenta, nec virgam possideant, *Matt.* 10. v. 9. & 10. unaque futurum spondet, ut Evangelium in universo orbe prædicetur, *Matt.* 24. v. 14. Quamvis omnibus benefacturi sint; tamen trahendos esse ad Reges, atque Præsides, futuros odio omnibus, multaque mala passuros, immo a parentibus, fratribus, atque amicis esse prodendos, ac demum crudelem mortem subituros vaticinatur, *Matt.* 10. v. 22. & seq. Tum promissum sui Patris in eos missurum se esse, atque ita virtute eos ex alto indutum iri, Christus Apostolis promisit, *Lucæ* 24. v. 49. tum spiritu veritatis, quem mundus capere non potest, replendos esse confirmavit; *Joannis* 14. v. 16. & 17. unde eosdem quoque monuit, ne cogitarent, quomodo loquerentur, quia ipse, quid loquerentur, iisdem daturus erat, ita ut Spiritus Patris in eis loqueretur, *Matt.* 10. v. 19. & 20. Hæc vero omnia si simul comparentur, nihil magis contrarium conjecturæ hominum adinveniri posse comperiemus. Quandoquidem quamvis Apostoli nulla doctrina expoliti essent, atque in maxima rerum omnium ignoratione versarentur; tamen eosdem statim ita sapientes evasuros esse, Christus prædixit, ut nemo iisdem resistere posset: quæ autem quantalibet potestate, & dignitate præditus facere nullus pote-

poterat , summa cum facilitate ab iis facienda esse monuit , ita ut non solum elementis , sed etiam ipsi morti imperarent . Licet vero & benefacturi omnibus , & neminem læsuri essent ; attamen quod sua sponte incredibile videri debebat , vel ab ipsis parentibus , fratribus , cognatis , atque amicis male habendos prænunciavit . Demum Evangelium ubique promulgandum esse confirmavit , etsi pauci , & ii quidem infimæ conditionis homines , omni prorsus humana ope destituti , atque ad mortem ubique a Principibus , & Magistratibus conquesti , ejusdem præcones futuri esse deberent . Profecto si hæc omnia contra humanam conjecturam non sunt , nihil sane video , quod esse possit . Superest ergo , ut ab eo , qui ab æterno omnia novit , longe prævisa fuisse dicamus : nam eo modo , quo sunt prædicta , adamussim contigerunt .

Probatur propositio quoad alteram partem . Ac qua ratione Judæi Christum a se rejecturi essent a Sanctis Prophetis Osea , Isaia , Jeremia , atque aliis fuisse prædictum , hic referre omittimus , sed ea tantum memorabimus , quæ ipse Christus de iisdem prænunciavit . Ac primo quidem multa de eis sub parabolis futura prædixit : nam hominibus ad prandium invitatis , qui tamen venire renuerant , Judæos , Gentiles vero exteris , qui præter spem eorum ad prandium admissi erant , Christus aliquando comparavit , ut habetur Lucæ 21. v. 1. & sequent . Aliquando etiam eosdem Judæos iis agri-

agricolis assimilavit , qui non solum plures servos a suo domino sibi missos occiderant , sed & proprium filium ejus crudeliter mactarant , ex quo commeriti fuerant , ut a suo domino perderentur , vineaque aliis agricolis locaretur . Quam parabolam quum ad se omnino pertinere Judæi intellexissent , *Querebant eum tenere , & timuerunt turbam : cognoverunt enim , quoniam ad eos parabolam hanc dixerit* , ut testatur ipsemet Lucas Evangelista Cap. 12. v. 12. Unde nisi timuissent turbas , effecissent nescientes , ut in se altera quoque pars parabolæ , maturius , quam par erat , adimpleretur .

Verum non solum sub parabolis , sed etiam aperte , atque manifeste , quæ Judæis eventura essent , Christus prædixit . *Matthæi 23. cap.* postquam hypocrisim , quam variis actionum generibus Judæi præseferebant , Scribis , atque Pharisæis exprobravit , similes eos Patribus suis statuit esse futuros , quia sicut illi missos ad se Prophetas occiderant , idem quoque , & ipsi peracturi essent : *Ideo ecce ego (inquit Christus) mitto ad vos Prophetas , & Sapientes , & Scribas , & ex illis occidetis , & crucifigetis , & ex eis flagellabitis in synagogis vestris , & persequemini de civitate in civitatem .* Non solum autem quæ passuri propter hujusmodi scelera essent , sed etiam quo tempore , determinavit : *Amen dico vobis* , ait illis , *venient hæc omnia super generationem istam .* Quo significavit fore , ut etiam qui tunc vivebant , pœnas iniquita-

quitatis latūri essent . Quæ autem hæc pœnæ futuræ forent , ad Jerusalem conversus ita exposuit : *Jerusalem , Jerusalem , quæ occidis Prophetas , & lapidas eos , qui ad te missi sunt , quoties volui congregare filios tuos , quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas , & noluisti ! Ecce relinquetur domus vestra deserta .* Hinc , & filiabus Jerusalem , quæ ipsum flebant , dum ad mortem iret : *Jesus dixit : filiæ Jerusalem , nolite flere super me , sed super vos ipsas flete , & super filios vestros . Quoniam ecce venient dies , in quibus dicent : beatæ steriles , & ventres , quæ non genuerunt , & ubera , quæ non lactaverunt .* Lucæ atem 19. cap. v. 43. , & 44. quænam hæc mala essent , quæ civitati Jerusalem imminabant , per hæc verba distincte recensuit : *Quia venient dies in te , & circumdabunt te inimici tui vallo , et circumdabunt te , et coangustabunt te undique . Et ad terram prosternent te , et filios tuos , qui in te sunt , et non relinquent in te lapidem super lapidem , eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ .* Neque solum Jerusalem destruendam esse Christus prænunciavit , sed etiam Judæos usque ad finem mundi perduratuos esse prædixit : nam de ultima judicii die sermonem habens , generationem eorum præterituram non esse affirmavit , antequam adimplerentur ea omnia , quæ de hac die prophetaverat .

Hæ sunt præcipuæ prædictiones , quas Christus , de Judæis edidit . Ut autem adimpleretur easdem fuisse cognoscatur , satis est ad

ea advertere , quæ in Jerusalem obsidione contigerunt , quomodo , & quo tempore capta , atque deleta fuerit , qua ratione Judæi in perpetuum ex ea ejecti , & ubique dispersi usque modo perseverent .

Deiitæ , quando de iis agitur , quæ a Jesu Christo facta , aut prædicta fuere , quum non habeant , quo confugere possint , ad Josephi silentium appellare consueverunt . Id autem quamvis frustra faciant , quia , uti jam alias monuimus , testimoniis negativis everti non potest , quod evidentissimis positivis testimoniis semel constitutum est ; tamen in re proposita ne hoc quidem tam futile effugium ipsis relinquitur . Quandoquidem Christum & Jerusalem evertendam , & templum destruendum prophetasse novimus , & Jerusalem everfam , ac templum destructum ex ultimo Josephi libro *de Bello Judaico* compertum habemus .

Non sine mysterio autem Christus excisionem Jerusalem una cum ruina totius universitatis rerum , quæ ultima judicii die futura erit , simul conjunxit . Sicut enim Jerusalem , dum in Divinorum præceptorum observatione perstitit , Ecclesiæ , regnique cœlestis figura fuit , & ideo Sancti Prophetæ , quæ ad Jerusalem , & ad Ecclesiam , regnumque Beatorum pertinent , sæpe simul conjunxerunt ; ita dum a Deo averfa fuit , illorum omnium malorum imago evasit , quæ ultima judicii die universum orbem sunt occupatura . Hic mos in Sacris litteris sæpe servatur , ut in iis veritas
etiam

etiam adumbrata figuris sæpe conspiciatur .

Tandem illud quoque a Christo de Judæis prædictum fuit , sicuti S. Justinus in *Dialogo cum Tryphone* num. 51. observavit , in posterum futurum esse , ut nullos Prophetas haberent , sicuti revera contigit : *Nullum autem* (inquit S. Martyr) *deinceps futurum in vestro genere Prophetam dixerat , atque ut homines agnoscerent novum illud testamentum , quod olim Deus institutum iri prædicaverat , jam tum adesse ; hoc est , se ipsum , quippe qui Christus esset , sic eos alloquebatur : Lex , & Prophetæ usque ad Joannem Baptistam .*

Prob. propositionis tertia pars. Sicuti multa de Judæis , ita plura quoque de conversione gentium per p̄abolas a Christo prædicta fuere , uti constat ex *Matthæi* 8. , 22. , & 23. cap. , atque ex *Luce* cap. 13. , & 14. Attamen , his omnibus omiſſis , ea tantum expendamus , quæ Christus de iisdem futura esse apertius prænunciavit . Quum Gentiles quidam Jerusalem convenissent , ut Deum Judæorum adorarent , atque a Philippo quæſſissent , ut Jesum sibi manifestaret , idque tum Philippus , tum Andreas Christo retulissent : *Jesus respondit eis dicens : venit hora , ut clarificetur filius hominis .* Quibus verbis Sanctum nomen ejus a Gentilibus quoque glorificandum esse significavit , futurumque esse prædixit , ut princeps hujus mundi foras ejiceretur (laudato cap. 2. v. 31.) hoc est , gentes , quæ idololatriæ , superstitionibus , atque principi hujus mun-

mundi antea serviebant, sibi obsequuturæ essent. Unde etiam Christus, quando a mortuis redivivus Apostolis apparuit, *Lucæ 24. v. 45. Aperuit illis sensum, ut intelligeret Scripturas. Et dixit eis: quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere a mortuis tertia die, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam in omnes gentes, incipientibus a Jerusalem. Vos autem testes estis horum. Et ego mitto promissum Patris mei in vos: vos autem sedete in civitate, quoad usque induamini virtute ex alto.* Pœnitentiam ergo, remissionemque peccatorum in omnes gentes ab Apostolis prædicandam esse Christus prædixit, atque ob hanc causam virtute ex alto eos induendos præsignificavit, propter quam sibi testes futuri erant *Actorum 1. v. 8. in Jerusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.* Hoc autem, quod de conversione gentium præmonuit; ut certius constare posset, suam Ecclesiam semper augendam esse non solum variis multiplicibusque parabolis confirmavit, *Matt. 13.* sed etiam nunquam futurum, ut portæ inferi adversus eam prævalerent, aperte prænunciavit. *Matt. 16. v. 18.*

Hæc autem omnia, quæ tum de conversione gentium, tum de Ecclesiæ multiplicatione, ejusque perpetua duratione Christus prædixit, supra omnem humanam conjecturam, probabilemque opinandi rationem fuisse, nullus sane negare poterit. Quid enim magis præter expectationem hominum esse poterat, quam
ut

ut pauci homines non solum omni humana ope destituti, sed etiam litterarum expertes, atque in nulla re gravi antea exercitati, tantum opus contra potentes, atque sapientes, omnesque cujusvis conditionis homines sibi adversantes, perficere possent? Perfecerunt tamen, atque cumulatissime præstiterunt, quia qui hoc per eos faciendum esse prædixerat, idem corda omnium in sua manu habet, eaque regit, atque moderatur, & quæcumque voluerit, suis præconibus elargiri potest. Quid? Ecclesiam perpetuo duraturam solummodo a Deo prævideri potuisse, nonne unicuique manifestum esse debet, si animo advertat, quam sæpe, atque multum, ut ea omnino deleteretur, humana potestate certatum fuerit?

Jamvero in hoc prædictionem ejusmodi ab omni humana conjectura longo intervallo, distare constat. Si tamen ea, quæ Christus prædixit, cum eventu comparemus, manifestum omnino est nihil certius præcognosci potuisse. *Acta Apostolorum* qui percurrerit, atque statum, quem omni tempore a prædicatione Apostolorum Ecclesia habuit, diligenter expenderit, oculis cernet adamussim impleta ea omnia fuisse, quæ Christus prædixit.

Hisce prædictionibus, de quibus usque modo egimus, multa alia superaddere possemus, quæ de sua passione Christus prænovit, atque prænunciavit; verum quæ recensuimus, sufficere abunde putamus, ut Divinam Revelationem, quæ in Novo Testamento continetur,
pro-

prophetiis confirmatam fuisse , nullus dubitandi locus apud homines ratione utentes , atque Philosophos remanere possit .

Dices contra primam partem . Dogmata Christianæ Religionis prius ab Apostolis prædicata , quam scripta fuerunt : ergo fieri potuit , ut quum Apostoli maximum ex sua prædicatione fructum consequi viderent , illum a Christo prædictum fuisse scriberent , quo majorem sibi auctoritatem conciliarent .

R. , hanc conjecturam Deistarum non solum viris Sanctissimis quam maxime injuriosam esse , sed etiam omni rationi adversam , immo ne apparentem quidem probabilitatem ullam habere . Quandoquidem fieri nullo modo potuisset , ut tot labores , atque contumelias , tam exquisita supplicia , & ipsam mortem Apostoli pro Christo sustinerent , si neque de Sanctitate illius convicti , neque de Divinitate persuasi fuissent . Nullam deinde fidem apud primos discipulos obtinere potuissent , si alia quam , quæ voce promulgaverant , litteris tradidissent : quo fit , ut quoniam a Christo prædicta fuisse , quæ eventura erant , literis tradiderunt , verbis quoque idem eos ante promulgasse intelligatur . Postremo qua ratione contingere potuit , ut Apostoli licet omni humano auxilio destituti essent , tamen tantum opus per se aggressi fuerint , novamque in universo mundo Religionem invehere tentaverint ? Unde vero evenit , licet in rerum omnium ignoratione versarentur , ita eos dicendo valuisse , ut tanta multitudo gentium
etiam

etiam cum maximo detrimento suorum commodorum, atque præter eam inclinationem, quam tum naturaliter, tum ex educatione ad voluptates habebant, eorum dictis paruerint? Hæc sane omnia, ut multa alia omittam, de quibus in hac quæstione mentionem fecimus, nihil magis a veritate alienum esse posse colligitur, quam ut Apostoli hac in re mentiri potuerint. Unum tantum superaddam, quo solo hæc futilis, atque impudens suspicio Deistarum refelli potest; hoc est, ea, quæ a Christo prædicta fuisse, Apostoli affirmarunt, non ad eorum prædicationem tantum spectare, verum etiam ad omnia sequentia tempora, quibus Ecclesia duratura erat: ergo ex iis, quæ in promulgatione Evangelicæ Legis sibi contingerant, affirmare Apostoli non poterant, illa omnia a Christo prædicta fuisse, quæ litteris tradiderunt.

At vero illud quoque advertatur oportet, prius Evangelia conscripta fuisse, quam Jerusalem destrueretur, unaque cum destructione Jerusalem futurum esse prædictum, ut gens Judæorum captiva duceretur, sicuti ex *Luca 21. ca. v. 24.* constat. Qua ergo ratione Scriptores Evangeliorum ex iis, quæ in promulgatione Divinæ Legis sibi contigerant, tum destructionem Jerusalem, tum dispersionem Judæorum, & quidem perpetuo duraturam, a suo Magistro fuisse prædictam, litteris mandare potuerunt? Verum de tam futile suppositione nimis multa, & fortasse etiam plura, quam par erat:

erat : nam hac de re , data opera , in sequenti quaestione disputabimus .

Quoniam vero , uti sæpe aliàs monuimus , quæ Deistæ nostri temporis contra Religionem Revelatam opponunt , ea vel a Celso , vel ab aliis hujus furfuris hominibus maxima ex parte mutuati fuere , videamus quid Judæo Celsi hæc eadem objicienti Origenes respondeat lib. 2. *contra Celsum* num. 13. *Criminatur deinde discipulos , quasi finxerint præscisse illum , & prædixisse quæcumque sibi acciderunt . Sed hoc verum esse , vel invito Celso , demonstrabimus . Præsto enim sunt multa , quæ Christus edidit vaticinia de rebus , quæ Christianis contigerunt etiam subsequutis temporibus . Et quis non admiratur istud : Matt. 10. v. 18. Ante reges , & præsides ducemini propter me in testimonium illis , & gentibus , aliave similia , ubi prænunciat futurum esse , ut sui discipuli vexationem patiantur ? Ecquæ enim exorta est inter homines doctrina , propter quam etiam alii puniantur , ut quispiam ex iis , qui Jesum criminantur , dicat videntem eum impia sua falsaue dogmata in crimen vocari , laudi sibi fore putasse , si idem eventurum suis multo ante præsignificaret ? Nam si quos oportuit ante reges , & præsides trahi propter doctrinam , quos alios oportuit , quam Epicureos , qui providentiam e medio tollunt ? quos alios , quam Peripateticos , qui negant quidquam proficere preces , & mactatas numini victimas ? . . . Solis vero Christianis juxta illud a Christo prædictum : Ante reges ,*

G

& præ-

& præsidēs ducemini propter me , per Judices licet ad extremum usque spiritum quietos esse, & domi secure vivere , modo suam religionem ejurent , sacrificia ex more offerant , & solita juramenta præstent . Vide propterea an non hæc magna auctoritate dicta sint : Matt. 10. v. 32. Omnis , qui confitebitur me coram hominibus , confitebor & ego eum coram Patre meo , qui in cœlis est : & quicumque negaverit me coram hominibus , & quæ sequuntur . Transfer te jam animo in illud tempus , quo hæc J̄esus dicit , & res , quæ nondum contigerant , prænunciatas considera : nisi forte fidem quidem illi denegans , dices frustra illum nugas ejusmodi effutire : neque enim futura esse , quæ prædicit ; animi vero dubius , utrum ejus dictis assentiri debeas , nec ne , inquires ; si hæc comprobavit eventus , doctrina J̄esu firma constiterit , regesque , & præsidēs de perdendis iis , qui J̄esum confitentur , sedulo cogitaverint , tum credemus magna illum a Deo data potestate talem in hominum genus doctrinam invexisse , hæcque non prænunciassse , nisi quia persuasissimum habuerit , nihil suæ doctrinæ adversaturum , quod non facile superaret . Ecquis etiam animo fingens fuisse se , quum Christus loqueretur , non admirabitur istud : Matt. 24. v. 14. Prædicabitur Evangelium istud in toto mundo in testimonium illis , & gentibus , si modo secum recogitet J̄esu Christi Evangelium , ut ipse prædixerat , omnibus Græcis , Barbaris , sapientibus , & insipientibus ubique terrarum esse prædicatum . Omnem enim humanam natu-

ram subegit sibi verbum cum virtute prædicatum, nec ullum est videre hominum genus, quod Jesu doctrinam admittere recusaverit. Præterea cogitat Celsi Judæus ille, qui negat Jesum prævidisse, quæ sibi eventura essent, quo pacto Jesus, dum adhuc Jerusalem staret, & totus Religionis Judaicæ cultus in ea consisteret, prædixit, quæ illi urbi a Romanis mala impendere. Nec enim dici potest Jesu familiares, & auditores sine scriptis doctrinam in Evangeliiis descriptam tradidisse & nihil litterarum suis discipulis reliquisse, unde res ab illo gestas discerent. At in iis scriptis hoc legitur: Luca 21. v. 20. Quum videritis circumdari ab exercitu Jerusalem, scitote, quia jam appropinquavit desolatio ejus. Tunc nullus exercitus Jerusalem circumdabat, circumvallabat, obsidebat. Hoc enim fieri ceptum sub Nerone duravit ad Vespasiani tempora, cujus Vespasiani filius Titus solo æquavit Jerusalem. Quod quidem narrat Josephus accidisse propter Jacobum justum, fratrem Jesu, qui dicebatur Christus: ut autem veritas ipsa clamat, propter Jesum illum Christum, qui Dei filius est.

COROLLARIUM.

Ex hætenus animadversis concludendum est ex Sacris Novi Testamenti literis constare evidentissime de veritate miraculorum, & Prophetiarum, quæ in probationem veritatis Religionis Christianæ a Deo patrata, & præ-

148 DE RELIGIONE REVELATA
dicta sunt , quæque in eisdem libris clarissime
describuntur , & recensentur .

ARTICULUS IV.

*Num Auctores librorum Novi Testamenti
nos deceiverint .*

Deistarum nisi tanta impudentia fuisset , ut
hoc quoque in dubium revocare aude-
rent , cur hac de re disputare aggrederemur ,
nullus fane non mirari deberet .

Propositio : Nihil magis a veritate abhor-
rere potest , quam ut auctores librorum Novi
Testamenti nos deceiverint .

Prob. prop. Et quidem nunc omiſſis præ-
cipuis argumentis Divinæ Revelationis , de
quibus supra copiose jam egimus , habita tan-
tum ratione ipsorum Auctorum , rerumque ge-
starum , quas scripserunt , pro eorum rectitudi-
ne fidei pugnamus .

Quoties ergo de alicujus historiæ certitu-
dine , atque veritate detegenda agitur , duo
sunt , quæ æquo jure assequi contendimus :
1. num Auctores cognoscere potuerint , quæ
tradiderunt memoriæ posterorum : 2. num ta-
lem probitatem habuerint , ut fidem indubiam
mereantur . De priori solliciti sumus , ut co-
gnoscamus , num ab aliis decipi potuerint ; de
altero autem , ut nullam decipiendi volunta-
tem habuisse constet .

Duodecim itaque fuerunt , quos Dominus
pecu-

peculiariter elegit, ut una cum aliis eorum omnium testes esse possent, quæ ipse fecerat, atque dixerat ab initio sui baptismatis usque ad tempus, quo in cælum ascendit. *Lucæ 6. v. 13. Joannis 15. v. 27. Actuum 1. v. 8. v. 22. & 23.* Hi ergo cum Salvatore nostro diutius familiariter vixerunt, propriis auribus illius Divinæ præcepta audire, & conspexere oculis multa eorum, quæ fecit, & præsertim ejus admirabilem Resurrectionem, & Ascensionem ad cælos, quas propriis oculis vidisse apertissime testati sunt. Ex quibus hanc instituo argumentationem. Nemo sanæ mentis dixerit, ab aliquo ea non potuisse cognosci, quæ longo tempore vidit, diutius probavit, omnique genere argumentorum certissime perspexit; sed talia sunt, quæ Apostoli, & Discipuli Christi traderunt: ergo dubitari non potest, omnino eis comperta fuisse, quæ scripserunt.

Sanctus autem Paulus quoad ea dogmata falli non potuit, quæ sibi a Jesu revelata fuisse profitetur: Unde quum (*ad Galatas 2. v. 2.*) *secundum revelationem* Jerosolymam ascendisset, ut Evangelium, quod prædicabat Gentibus, cum Apostolis communicaret, dexteram *societatis* ab iisdem accepit.

Lucam, atque Marcum quod spectat, fuerunt qui putavere fuisse ambos e numero septuaginta discipulorum (*Lucæ 10. v. 1.*) quos Dominus *misit binos ante faciem suam in omnem civitatem, & locum, quo erat ipse venturus.* De eo tamen dubitari non potest, Marcum

fuisse socium itinerum S. Petri , quæ per Galatiam , Cappadociam , Asiam , atque Bithyniam habuit . Salutat enim Sanctus Petrus nomine Marci illos omnes , ad quos suam priorem epistolam misit cap. ult. v. 13. Inde autem colligi facile potest , S. Marcum socium itinerum S. Petri fuisse , quæ fecit per Galatiam , Cappadociam , Asiam , atque Bithyniam , quia per hanc salutationem notum fuisse eis , ad quos scribit , S. Petrus supponit . Quum autem Marcus simul cum Petro Romam venisset , non contenti Romani se Evangelium a Petro audivisse , Marcum rogarunt , ut illud litteris consignaret : quod sane ipse præstitit , & Petrus sua auctoritate confirmavit , quod scripserat Marcus .

Troade vero Sanctus Lucas Apostolo Paulo se socium adjunxit *Actorum* 16. v. 9. & seq. & cum eo simul multis regionibus peragratis , ex Asia in Europam descendit . Hinc Apostolus in Epistola ad *Philemonem* ver. 24. suum adiutorem eum vocat , illumque tantum secum esse in II. ad *Timoth.* cap. 4. v. 11. commemorat . Lucas (inquit Eusebius *Eccles. Histor.* lib. 3. cap. 24.) in ipso Evangelii sui exordio , quæ sibi scribendi causa esset , exposuit . Ait enim multos temere , & imprudenter aggressos fuisse narrationem earum rerum , quas ipse exploratas haberet ; ac proinde se necessitate adductum , ut nos ab incertis opinionibus liberaret , certissimam , ac fidelissimam narrationem earum rerum , quarum ipse veritatem partim ex Pauli contubernio ,

nio , partim ex reliquorum Apostolorum sermonibus hauserat , Evangelio suo tradidisse. Sacrorum ergo Scriptorum fuisse neminem , qui non videre ea distincte potuerit , quæ litteris consignavit , nimis perspicuum est .

Sacris autem Scriptoribus propter probitatem , qua insignes præcellentesque fuerunt , certissimam fidem deberi , tam manifestum est , quam quod maxime . Quandoquidem nemo eorum , qui eisdem occulte , aut aperte adversabantur , aliquando tam fuit impudens , ut Sanctis viris aliquid objicere ausus fuerit , per quod fides eorumdem vel leviter suspecta reddi posset . Hoc autem eo magis admiratione dignum est , quo plures fuerunt , qui infensum odium in illos conceptum habebant , & quæ doctrinæ dogmata ipsi proponebant , ceteris omnibus magis adversabantur .

Quandoquidem multa a Christo palam , omnibus videntibus , gesta esse Apostoli publice denunciabant : ergo quum hæc omnia eo tempore denunciarent , quo eorumdem oblivisci homines nondum potuerant , a Judæis uti impostores facile refelli potuissent , præsertim quia ad eorum quoque testimonium Apostoli appellabant ; sed quamvis Judæi , qui omnium , quæ Christus gesserat , testes fuerant , in Apostolos immanissimum odium conceptum haberent ; licet nihil non tentaverint , ut quæ ab iisdem prædicabantur , refellere possent ; etsi quavis arte , & industria curaverint , ne Apostoli sua prædicatione aliquid proficerent , illos

tamen hoc nunquam eis exprobrasſe legimus : impie ergo , & contra evidentiffimam rationem agit , qui fidem Apoſtoliſ præbere recuſat.

At vero quænam tandem eorum agendi ratio fuerit , quæque docuerint , paucis expendamus . Profecto licet cum ſumma alacritate , quæ Jeſu Chriſti ſunt , principibus , atque poſteſtatibus , gentibus , & nationibus annuncient , quis tamen iis abjectior unquam fuit , ſuorumque commodorum magis negligens ? Quam Evangelium prædicandi provinciam ſemel ſuſcepere , ſtrenue proſequuntur , neque aliquo labore , aut ærumna , quamvis graviffima , ab ea deterrentur . Si in carcerem recludantur ; patienter ferunt : ſi virgis caſi ſint ; non dolent : ſi ex una civitate in alteram ejiciantur ; æquo animo ſuſtinent : ad ſupplicia demum ſi trahantur ; gaudent pro nomine Jeſu contumeliam pati . Omnibus vero , qua ratione poſſunt , benefaciunt , & immemores injuriarum etiam eos juvare omni ſtudio contendunt , quorum furorem experti ſunt . Omnes inſuper omnino conformia docent . Nam Dei honorem curandum , ejuſque præceptis diligenter obtemperandum eſſe , inferere in animis omnium ſummopere curant : quæ de mutua dilectione tradunt , omnino Divina , & e cælo allata eſſe conſtat : voluptates vero ſæculi aſpernandas , divitias contemnendas quantopere commendant ? demum ſicuti ipſi in omni genere virtutum ſeſe exercent ; ita ab omnibus virtuoſe ſemper agendum eſſe denunciant . Quid vero de

de ea simplicitate dicendum , qua in scribendo usi sunt ? Nonne hæc quoque una cum eorum agendi sanctissima ratione , præclarissimisque præceptis , quæ tradiderunt , simul conjuncta , nullam omnino mendacii suspensionem in Sacris Scriptoribus inesse posse fidem evidentissimam faciunt ?

Sed quid ? an de ingenuitate Apostolorum , atque Christi Discipulorum semper magis magisque non constat , si semel advertamus , quæ de Christo evulgarunt , non confusa , sed distincta , non pauca , sed multa fuisse , non separata , sed connexa cum aliis , non remota ab ætate hominum , sed quæ omnes vidisse poterant , non supra sensus posita , sed visibilia , eaque etiam scripsisse , ut apud omnes pervulgari , & perpetuæ posteritati tradi possent ? *Absuit ergo ab his , (ut ait Lactantius Divin. Institut. lib. 5. cap. 3.) fingendi voluntas , & astutia , quoniam rudes fuerunt . Aut quis posset indoctus apta inter se , & coherentia fingere , quum Philosophorum doctissimi Plato , & Aristoteles , & Epicurus , & Zeno , ipsi sibi repugnantia , & contraria dixerint ? Illorum autem traditio , quia vera est , quadrat ubique , ac tota sibi consentit , & ideo persuadet , quia constanti ratione suffulta est . Non igitur quæstus , & commodi gratia Religionem istam commenti sunt , quippe qui & præceptis , & ipsa re eam vitam sequuti sunt , quæ & voluptatibus caret , & omnia , quæ habentur in bonis , spernit , & qui non tantum mor-*

tem pro fide subierint , sed etiam morituros esse se & scierint , & postea universos , qui eorum disciplinam sequuti essent , acerba , & nefanda passuros .

Et re quidem vera in fine suæ vitæ per eam mortem , quam sustinuerunt , adeo manifestum argumentum suæ ingenuitatis Apostoli dederunt , ut nihil certius , & evidentius excogitari possit , quemadmodum etiam Origenes observavit : *Tanta enim* (inquit contra Celsum lib.2. num.10.) *tam firma ad mortem usque constantia , argumento est Discipulos Jesu non fuisse eos , qui fingerent de magistro suo , quæ nequiquam erant . Apostolos autem pro certis habuisse , quæ scripserunt , æquis rerum æstimatōribus inde perspicuum est , quod tot , ac tantæ pertulerint propter eum , quem Dei Filium esse credebant .*

Tandem semel ac Apostolos falsa retulisse , aliosque decipere voluisse admittatur , non solum impostores nequissimi , ac stultissimi omnium , sed etiam Religionis fuissent perturbatores : nam & cunctis in re gravissima omnium non solum sine ullo sui fructu , sed etiam cum gravissimis incommodis atque animæ æterno dispendio turpiter illulissent , atque impie adorandum proposuissent , quod confinxerant ad deceptionem aliorum . Quisnam vero tam audax insanusque fuerit , ut de sanctissimis viris , de quorum fide in Deum , & Religionis cultu , & propriarum animarum cura evidenter constet , ita vel levissime suspicari audeat ?

Mul-

Multas argumentationes adhibet Eusebius, ut a Sanctis viris omnem suspensionem falsitatis expungat Lib. III. Demon. Evangelicæ, sed omiſſis aliis, hanc unam tantum proponimus. Quod si mendacia hæc erant, quæ illi ex composito finxissent, operæ pretium erit admirari quonam pacto tantus numerus consensus illum inter se in rebus fictis vel usque ad mortem servaverit, neque ullus unquam earum rerum formidine, quæ illis, qui prius sublati fuerant, accidissent, a societate desciverit, neque reliquis publice contradixerit, prodens ea, quæ inter ipsos composuissent. Quin & unus eorum, qui vivum præceptorem prode-
re ausus est, illico manum sibi ipsi consciscens debitum supplicium invenit. Illud porro quæ fieri potest, ut non omnem habeat stuporem, homines seductores, atque illiteratos, qui nec loqui, nec audire quidquam, præter unam patriam linguam, consueſſent, non solum excogitasse audaciam peragrandi orbem nationum omnium, sed quum peragraverint, fecisse, quod cogitaverant? Contemplare præterea quantum, & cujusmodi sit, illos de rebus gestis Jesu nullum unquam discrepans verbum protulisse. Si enim in omnibus rebus, de quibus ambigitur, atque in judiciis, quæ ex legibus exercentur, communibusque controversiis, consensus testium certum ratumque id efficit, de quo ambigitur (in ore enim duorum, vel trium testium consistit omne verbum) cur in his quoque veritas non consistet? Quum & duodecim Apostoli fuerint, & septua-

ginta Discipuli , & innumerabilis extra hunc numerum multitudo , qui admirabilem in omnibus consensum servaverint , & rebus a Jesu gestis testimonium dederint , non illud quidem sine sudore , sed cum tormentorum omnisque injuriæ , ac denique mortis perpeffione , & quos postremo etiam Deus vicissim suo testimonio comprobaverit , qui verbum , quod ab illis proditum vulgatumque est , ad hunc usque diem etiam in omnem ævum continuat , atque propagat .

ARTICULUS V.

Num Auctores librorum Novi Testamenti alios decipere , atque in errorem inducere potuerint .

NUm , etiamsi voluissent , possibile fuerit ; ut Sacri Scriptores suos posteros deciperent , illud est , de quo modo disputare aggredimur . Hac enim ratione de veritate eorum , quæ tradiderunt , tanta evidentia constabit , ut ea nulla major haberi possit .

Propositio. Sacri Scriptores librorum Novi Testamenti , etiamsi voluissent , in errorem alios inducere non potuissent .

Prob. prop. Illud vero priori loco demonstrabimus , impossibile fuisse , ut eos Ethnicos , atque Judæos deciperent , qui Christianæ Religioni nomen dederunt ; deinde autem , hoc idem multo potiori jure etiam quoad alios fieri non potuisse , qui in suo errore obstinati perstiterunt ,

terunt. Ethnicorum ergo Religionem fuisse talem, ut sensibus indulgeret, voluptates foveret, & non solum non contineret gravia præcepta, sed etiam multa turpia, & obscœna permetteret, nemo non novit. Contra autem Religio Christiana, quæ tota innititur præceptis, atque institutis Christi Domini, cum pravis cupiditatibus bellum perpetuum agi vult, sensuum noxios appetitus reprimi jubet, præcipitque ut multa ferventur, quæ gravia sunt, & difficilia, utque ipsa quoque vita, si opus sit, pro defensione ejus in discrimen adducatur. Hinc vero est, ut duo inter se magis contraria esse non possint, quam Religio Ethnicorum, atque Christianorum. Ethnicis ergo, qui Religionem Christianam amplectebantur, necesse erat aliam omnino vivendi rationem instituere, omnibus inhonestis voluptatibus bellum indicare, multisque legibus, atque præceptis, quæ sensui adversantur, sese subicere. Res igitur ista talis erat, in qua sibi turpiter illudi pati non potuerint. Quandoquidem quidnam tandem gravius fingi, aut excogitari potest, in quo homines omnem suam curam ponant, ut de rei veritate convincantur? Anne præcipienter possibile est; ut agant in tam gravi negotio, quod & præsentis, & futuræ vitæ statum respicit? atqui multi Ethnicorum omnis generis, atque conditionis, Apostolis monentibus, & suadentibus, Christianam Religionem amplexi sunt, licet sensus contra obniterentur: ergo absurdum est, ut se per Apostolos decipi passi sint.

Ne-

Neque etiam minus irrationabile est , ut Judæi , qui Christi cultores facti fuere , in re tanta sibi turpiter illudi passi sint . Quandoquidem eam Religionem deferere debebant , quam ministerio Moyſis a Domino acceperant , atque uti Meſſiam ſuſcipere hominem , qui velut ſeduc̃tor ab iisdem habitus fuerat , quique cum eo , quem venturum eſſe ſibi ſinxerant , nullam ſimilitudinem præſeferebat . Huic ergo Divinos honores oportebat , ut tribuerent , ſicuti Dei Filium eum venerarentur , eundemque a mortuis reſurrexiſſe , inque cœlos aſcendiſſe crederent . Inde vero conſequebatur , ut alii , ac antea erant , evadere deberent , ac omnino novam vivendi rationem inſtituere . Quapropter magis impoſſibile fuiſſe quoad Judæos , quam quoad Ethnicos , ut in re tam gravi aliquis error obrepere potuerit , hac ratione concludo . Quamvis Ethnici ſuos Deos haberent ; tamen neque legem ſibi revelatam ab iſſidem acceperant , neque opem eorum ſibi experti fuerant , neque miracula viderant , per quæ de Divina quadam , atque ſupra humanas vires poſita virtute , convicti remanerent : contra Judæi legem , quam ſervabant , a Deo ſibi revelatam eſſe certiſſime noverant , & ut in ejus obſervatione perſiſterent , qua flagellis , ſi inobedientes , qua inſignibus præclarisque miraculis , ſi fideles , ſæpius moniti fuerant : ergo ſi hac in re Ethnici decipi non potuerunt , multo magis quoad Judæos nullus deceptioni locus eſſe potuit .

Ad

Ad Judæorum autem educationem , & institutionem si advertatur , longe graviora in iisdem , ac in Ethnicis occurrunt , propter quæ eos decipi non potuisse , unicuique manifeste perspectum erit . Quandoquidem patrias institutiones necesse tantum erat ut Ethnici condemnarent , suorum Deorum falsitatem detestarentur , seque nimis crasso errore delusos faterentur : at vero Judæi erubescere debebant , se majoresque suos adversus evidentem veritatem summa cum pertinacia pugnas-
se , contra Dei Filium impie crudeliterque egisse , atque eum immanioribus suppliciis antea excruciatum occidisse , quem summo-
pere colere , & venerari debebant : ergo si Judæorum educationis institutionisque ratio habeatur , nihil minus fieri potuisse constat , quam ut Judæi ad Christianam fidem conversi ab Apostolis decepti fuerint : ergo impossibile fuit , ut Apostoli eos Ethnicos , ac Judæos deciperent , qui Christianæ Religioni nomen dederunt , quemadmodum nos priori loco demonstrare aggressi fuimus .

At vero non solum , si Ethnicorum , atque Judæorum ratio habeatur , nullus in hac re deceptioni locus esse potuit ; sed etiam hoc idem manifestum apparet , si ad id advertatur , quod Apostoli præstiterunt : *Nam si ipsi* (inquit Eusebius Præfat. Evang. lib. 3. nu. 5.) *& seductores , & impostores erant , & præterea imperiti , omninoque vulgares , ut constat , quin etiam barbari , qui non plus , quam Syrorum*
lin-

linguam nossent , quomodo in totum progressi sunt terrarum orbem ? vel qua istud solertia excogitarunt , ausive sunt ? quibus porro viribus id , quod ausi sunt , perfecerunt ? Esto enim viros rusticos in terra propria versantes decipere , & vagari , nec otiose , aut frustra rem serere . At vero apud omnes nomen Jesu prædicare , admirabiliaque illius gesta , & in urbibus , & in agris docere ; & alios quidem eorum imperium Romanum , ipsamque omnium urbium civitatem reginam invadere : alios Persarum regnum , alios Armeniorum , Parthorum alios nationem , item alios Scytharum , quosdam etiam ad ipsos orbis terræ venisse fines , Indorumque regionem penetrasse : alios porro trans Oceanum evasisse ad eas insulas , quæ Britannicæ vocantur : hæc sane ego nunquam humana vi effecta putaverim , nedum conatu levium vulgariūque hominum , ac multo minus seductorum , præstigiisque utentium . Qui vero flagitiosum versutumque doctorem experti essent , & ejus exitum vitæ talem perspexissent , quibus tandem verbis assequerentur inter se de illo consentanea fingere ? Siquidem uno ore omnes & leprosum purgationes , & ejectiones demoniorum , & excitationes mortuorum , & cæcorum sanationes , & innumera- biles alias agrotantium medelas , quas ille præstiterat , testificabantur . Postremumque omnium , primis sibi post mortem reditus illius in vitam sit visus . Hæc itaque neque facta , neque audita , inquam , suis temporibus , quomodo uno ore facta fuisse affirmare ausi essent , morte quoque

que ipsa comprobantes , quod dicerent ? Nunquid olim congressi , & conspiratione ad idem sentiendum facta , fœdus inter se pepigerunt , quo fingerent , ementirenturque ea , quæ nusquam facta essent ?

Rationem subinde exponit , qua inter se convenire potuerunt , atque postquam demonstravit hanc conventionem non fuisse possibilem , ita concludit : *Videntur ne tibi credibilia hæc , aut ulli verisimilia ? ignobiles vulgaresque homines , postquam talia finxerint , atque inter se composuerint , Romanum imperium invasisse ? aut humanam naturam , quæ vitæ amorem , ac studium , quasi quiddam proprium possidet , potuisse unquam ulla mercede voluntarium subire interitum , quemadmodum Salvatoris nostri Discipuli potuere ? Quos sic quidem eo stuporis venisse credas , ut quum ab illo nihil admiratione dignum gestum inspexerint , ipsi tamen ex composito cuncta ejus generis confinxerint ? deinde magis quibusdam de illo corrogatis , pro iis omne genus mortis subire parati , promptique fuerint ? tu vero quid ais tandem adversus hæc ? nempe illos neque opinatos fuisse , neque sperasse quidquam ob ejusmodi commendationem Jesu perpeßuros. Quare tam intrepide ad prædicandum de illo proVectos . At istud quonam pacto concedetur , illos non sperasse pro illo se omnia passuros ? qui & apud Romanos , & apud Græcos , & apud Barbaros Deorum eversionem essent inVecturi ? At etiam historia , quæ de illis extat , aperte hoc habet ; illos post præ-*

interpolata ad nos pervenirent , quæ Sancti vi-
 ri divinitus inspirati scripserunt , nullo modo
 existimari posse primo demonstrabimus : secun-
 do ne per levissimam quidem conjecturam ex
 Scriptis Novi Testamenti colligi posse , quod
 ea supposita , aut interpolata fuerint : tertio
 revera per neminem illa supponi , aut depravari
 potuisse , ac postremo nullo unquam
 tempore supposita , aut depravata fuisse . Quo-
 niam vero Deistæ eo tendunt , ut omnem Di-
 vinam Revelationem e medio tollant , de uno ,
 aut altero testimonio Divinarum Scripturarum
 Novi Testamenti , quod nonnulli , num genui-
 num , & authenticum esset , licet præter om-
 nem rationem , dubitarunt , sicuti etiam de ali-
 quibus erroribus levissimis , qui occurrere po-
 tuerunt aut ignorantia amanuensium , aut incuria
 librariorum , nihil tamen de rei substantia ,
 aut veritate detrahentibus , contra eosdem non
 pugnabimus . Nam eam doctrinæ summam ,
 quæ spectat ad fidem , atque morum institutio-
 nem , & ad ea , quæ Christus , ejusque Apo-
 stoli gessisse , aut dixisse referuntur , in illis
 Sacris Litteris , quas modo habemus , neque
 suppositam , neque interpolatam esse , ad con-
 futationem Deistarum satis est , ut demonstremus.

ARTICULUS I.

Num quispiam suspicari possit , Deum permisisse , ut perirent , vel ad nos interpolata pervenirent quæ Sacri Auctores Novi Testamenti divinitus inspirati scripserunt .

Propositio. Quæ tum Evangelistæ, tum Apostoli divinitus inspirati scripserunt, ea Deum permisisse , ut perirent , vel ad nos interpolata transmitterentur , ne levissime quidem suspicandi locus est .

Prob. prop. Nemini unquam vel apparenter probabile videri potest , Deum permisisse , ut falso , fictoque fundamento niteretur Christiana Religio , quam tum propter doctrinæ sanctitatem , tum propter conformitatem , quam habet cum natura hominis , tum propter excellentiam finis , tum propter ea quæ ad promulgationem ejus consequuta fuere , tum etiam demum propter singularia , atque præclarissima miracula , & multiplices supernaturalesque prædictiones , quibus confirmata fuit , omnino Divinam esse dubitari non potest , sicuti hujus Partis tota quæst. I. jam demonstravimus ; sed Christiana Religio falso confictoque fundamento inniteretur , si Deus permisisset , ut perirent , vel ad nos interpolata transmitterentur , quæ tum Evangelistæ , tum Apostoli divinitus inspirati scripserunt : ergo . Prob. mi. Fides Christianorum non soli traditioni modo innititur ,

tur ; sed etiam iis libris , quos uti divinitus inspiratos , sicuti revera sunt , suscipiunt , & venerantur : ergo si ii libri , quos modo habemus , interpolati , atque confecti essent , Deus permisisset , ut Christiana Religio , de cujus Divinitate nullo modo dubitari potest , falso confectoque fundamento inniteretur : ergo si ista re nihil magis Divinæ sapientiæ , & providentiæ contrarium est , nemo vel levissime suspicari potest , Deum permisisse ut perirent , vel ad nos interpolata transmitterentur , quæ tum Evangelistæ , tum Apostoli divinitus inspirati scripserunt .

Deinde ut homines perpetuo fallerentur in iis , in quibus non indulgere sibi , non quærere , quæ sua sunt , non ea consecrari studerent , quæ expetuntur sensibus , atque voluptatem afferunt ; sed quæ recta ratio suadet , quæ Dei sunt , atque Divini cultus , quæ ad Dei majorem honorem , & venerationem tendunt , ipsumque hominem Deo omnino subjiciunt , si Divinæ bonitati non contrariatur , nihil sane est , quod contrariari possit ; sed semel ac Deum permisisse admittatur , ut iis , quæ Evangelistæ , & Apostoli divinitus inspirati scripserunt , alia substituta fuerint , quæ malitia hominum confecta essent , Divinam bonitatem hæc omnia passam fuisse dici deberet : ergo Sacros Libros Novi Testamenti aut periisse , aut ad nos interpolatos pervenisse , non patitur Divina bonitas , ut suspicemur . Minor manifesta est . Nam per eas Sacras Litteras , quas modo habemus ,
quum

quum recte instituamur tum quoad Deum, tum quoad nosmetipsos, tum quoad alios, sicuti hujus part. quæ. 1. art. 1. §. 1. jam evicimus, per easdem insinuatur, ut nobis non indulgeamus, neque quæramus, quæ nostra sunt, aut quæ a sensibus expetuntur, sed quæ ad Dei cultum, ejusque majorem gloriam, atque honorem spectant; ideoque si Divina bonitas passa fuisset corrumpi Sacras Litteras, aliasque fictitias substitui in locum earum; simul quoque permisisset, ut deciperemur in iis, in quibus nobis non indulgere, quærere, quæ nostra sunt, quæque expetuntur sensibus, atque voluptatem afferunt, sed quæ recta ratio suadet, Dei sunt, atque Divini cultus; hoc ergo si a Divina bonitate omnino abhorret, prorsus inepte quispiam suspicatus fuerit, Deum permisisse, ut perirent, vel ad nos interpolata transmitterentur, quæ tum Evangelistæ, tum Apostoli divinitus inspirati scripserunt.

Atque hæc quidem ad revincendos Deistas: nam Catholicis ea certissima demonstratio est non vitiatarum Scripturarum, quod infallibili Ecclesiæ auctoritate preponuntur, hoc est ab eodem Spiritu Sancto, quo afflante perscriptæ sunt.

A R T I C U L U S I I .

Num scripta Novi Testamenti supposita , aut interpolata esse , ex iisdem aliquo modo quispiam suspicari possit .

DE eo argumenti genere nunc acturi sumus, quod intrinsecum appellatur , & ab ipsa re , de qua agitur , peti consuevit . Quare Divina scripta Novi Testamenti neque supposita , neque interpolata fuisse , facile evinci posse contendimus , si eorum , quæ in iisdem continentur , ratio habeatur .

Propositio . Si eorum , quæ in Scriptis Novi Testamenti continentur , ratio habeatur , nihil minus , quam ea supposita , aut interpolata fuisse , quispiam suspicari potest .

Prob. prop. Multa eorum , quæ in Novi Testamenti libris prædicta fuisse legimus , non solum primis temporibus Christianæ Religionis adimpleta sunt , sed & nunc quoque adimplentur , cujusmodi sunt ea , quæ pertinent ad dispersionem Judæorum , ad Ecclesiæ propagationem , atque durationem illius : ergo ut loco Divinorum librorum alii suppositi fuerint , fieri non potest . *Prob. con.* Solus Deus futura libera prævidere , atque certo prænoscere potest , uti jam demonstravimus : si ergo in iis libris , quos modo habemus , hæc , quæ de dispersione Judæorum , deque Ecclesiæ propagatione , & duratione futura erant , prænunciata

ciata legimus , qui eos conscripserunt , divinitus inspiratos fuisse oportet : ergo ut suppositii sint fieri non potest : quoad ea ergo , quæ in iisdem prophetice prædicta fuisse leguntur , illos neque suppositos , neque interpolatos fuisse constat .

Deinde in libris Novi Testamenti , quos nunc habemus , summa doctrinæ sanctitas continetur , ob quam de Divinitate illorum evidentissime constat : ergo hi libri neque suppositi , neque interpolati esse possunt. Prob. con. Confictio , atque mendacium cum summa veritate , & Divinitate doctrinæ repugnat ut conjugatur : ergo si in libris Novi Testamenti , quos modo habemus , summa doctrinæ sanctitas continetur , ob quam de illorum Divinitate evidentissime constat , ii neque suppositi , neque interpolati esse possunt : ergo etiam ex sanctitate doctrinæ , quam libri Novi Testamenti ubique spirant , eos neque suppositos , neque interpolatos fuisse constat .

Tandem quæ in Sacris Novi Testamenti libris gesta narrantur , plurimorum sunt confirmata testimonio , atque etiam eorum , quorum maxime interesse omni tempore debuit , num illa vera essent : cum aliis quoque multis connexa sunt , quæ etiam aliunde perspecta habemus : neque vero apud unam gentem contigerunt , quæ in iisdem referuntur , sed apud populos , atque nationes non solum ubique dissipatas , sed etiam quæ antea diversis religionibus addictæ essent , & postmodum in Christianam

nam unanimitate consenserunt : ergo nihil magis absurdum , atque repugnans supponi potest , quam conficta fuisse , quæ in libris Novi Testamenti gesta referuntur .

A R T I C U L U S I I I .

*Num libri Novi Testamenti per aliquem ,
aut aliquos suppositi , vel
interpolati fuerint .*

NUM libri Novi Testamenti per aliquem , aut aliquos suppositi , vel interpolati fuerint , res est , quæ num contigerit , vel non contigerit , ea potissimum ratione definienda est , qua alicujus facti quæstio terminari consuevit . Si ergo Libri Novi Testamenti aut interpolati , aut in locum eorundem alii substituti fuerint , ab aliquibus id factum fuisse oportet : hoc vero est , quod nunquam contigisse defendimus .

Propositio . Sacri libri Novi Testamenti ad nos sine mutatione , aut interpolatione pervenerunt , quia nemo illos interpolavit , nec loco eorum falsos substituit .

Quoniam vero Deistæ contra sentiunt , illud ab eis quærere posse jure optimo videmur , quinam ii fuerint , per quos Sacri libri Novi Testamenti aut interpolati , aut corrupti fuerint . Nam Sanctos libros , quos modo habemus , nihil mutationis aliquando subisse , semper omnes pro certo habuerunt , atque totius

Ecclesiæ quaquaversum diffusæ consensione constat, in qua non solum omni tempore fuere multi, qui sanctitate, sed etiam plures, qui doctrinæ singularitate supra ceteros emerent. Quapropter quum tantorum virorum semper continuatam auctoritatem contra se habeant, illud superest, ne omnino irrationabiliter agere videantur, ut saltem aliquibus conjecturis indicent eos, qui Novi Testamenti libros interpolarunt, aut corruerunt. Hoc autem quum nunquam præstiterint, nec aliquando præstare possint, quam impia, & inepta simul eorum agendi ratio sit, nemo non videt.

Prob. prop. Si libri Novi Testamenti per aliquem interpolati, aut depravati essent, vel Ethnicorum, vel Judæorum, vel Christianorum opera id contigisset; sed neque Ethnici, neque Judæi, neque Christiani hoc fecerunt: ergo Sacri libri Novi Testamenti sine ulla mutatione, aut interpolatione ad nos pervenerunt, quia nemo fuit, qui eos interpolaret, aut loco illorum falsos substitueret. Minor propositio quoad singula explicatur. Nulla alia profecto de causa sacros codices Ethnici depravassent, nisi ut Christiana fides amplius non propagaretur, atque sensim in contemptum omnium deveniret: ergo ea delere debuissent, quæ ad doctrinæ sanctitatem pertinent, & interpolare, quæ Divinitatem illius demonstrant: ergo & sanctiora Evangelii præcepta tollere, & quæ Christi Divinitatem, atque ejus Apostolorum Divi-

Divinam virtutem aperte manifestant , omnino delere debuissent ; sed nihil horum fecerunt , quum in iis libris , quos modo habemus , simul cum doctrinæ sanctitate Christi Divina virtus expressa sit , & Apostolorum supernaturalis agendi ratio manifestetur : ergo Ethnici neque depravarunt , neque interpolarent sacros libros.

Et re quidem vera quamvis hoc tentare voluissent , tamen quod volebant , nullo modo eis succedere poterat . Quandoquidem pro illa fide , quæ in sacris libris expressa continetur , quam multa sunt ; quæ Christiani omni tempore pertulerunt ? qua ergo fieri ratione potuit , ut sacri libri , qui depositum fidei in se habebant , ab Ethnicis interpolari , aut depravari paterentur ? Deinde quomodo possibile fuisset , ut quotquot sacrorum codicum exemplaria existebant , Ethnici in suam potestatem redigerent , ea depravarent , & corrumpere ? Profecto ab initio Ecclesiæ sacros codices multiplicatos fuisse , aut illatos in omnia loca , in quibus Religio Christiana colebatur , dubitari non potest .

Sicuti autem per Ethnicos libri Novi Testamenti corrupti , aut interpolati non fuerunt , ita neque etiam per Judæos . Quandoquidem hos sacros codices corrumpere atque depravare nulla alia de causa Judæi in animum inducere sibi poterant , nisi ut Christianam Religionem deprimerent , Judaicam vero commendarent , atque supra omnes alias extollerent : ergo id om-

ne tollere debuissent , per quod Christiana Religio deprimi , Judaica vero extolli poterat ; sed hoc non fecerunt , quum in sacris codicibus & ea habeamus , per quæ commendatur Divinitas Christianæ Religionis , & ea quoque occurrant , quibus Judaica perfidia convincitur : ergo . Prob. mi. Miraculis plena sunt , quæ Christi ortum præcessisse , atque subsequuta fuisse in Evangelio legimus : ex eo quoque compertum habemus plura , atque insignia miracula Christum fecisse , quibus suam Divinitatem , Divinamque missionem apertissime confirmavit : quanta vero , & qualia sunt , quæ Apostolos divinitus operatos fuisse legimus ? quomodo Christianam Religionem mirabiliter propagarint , qua ratione potestatibus , atque principibus invicto animo resisterint , quanta facilitate ab omni infirmitate male habentes curaverint , & mortuos resuscitaverint , demum qua doctrinæ morumque sanctitate ad instar Christi magistri sui percellentes fuerint , nonne in iis Novi Testamenti libris , quos modo habemus , apertum ac manifestum est ? ea ergo in Novi Testamenti libris superesse , quibus Christiana Religio mirifice commendatur , nullus dubitandi locus reliquus est .

Quam autem Ethnici , quemadmodum jam observavimus in depravandis , atque corrumpendis sacris libris , si id tentare ausi essent , eandem etiam Judæi insuperabilem difficultatem experti fuissent .

Re-

Reliquum ergo est , ut si aliquam sacri libri corruptionem passi sint : per Christianos passi fuerint . Verum nihil minus contingere potuit , quam ut per Christianos sacri libri corrumpere . Quandoquidem vel communitate hominum , vel aliquorum tantum sacri libri corrupti fuissent ; sed neutrum factum fuit : ergo . Non prius : quia esse non potest , ut gentes inter se longe distatæ , & dispersæ ubique terrarum , genio differentes , atque moribus , ad eos libros corrumpendos conspiraverint , quibus nihil sanctius , & venerabilius habebant , quique suæ fidei , doctrinæ , legis , atque religionis fundamentum erant . Profecto in hujusmodi re omnes homines inter se consentientes nemo unquam vidit , aut videre aliquando poterit . Nam quum hominum ea conditio sit , ut vel in rebus levissimi momenti invicem sibi contradicant , præcipue si sub cælo diverso nati , atque non eadem ratione educati fuerint , potiori jure nullo modo fieri potuit , ut in depravatione illorum librorum , quos uti Sacros , atque Divinos , a suis Majoribus cum summa veneratione receperant , unanimiter consenserint . Neque etiam alterum : nemo enim tam insanus esse poterat , quin suam fraudem statim detegendam esse videret , quum de iis libris ageretur , qui in omnium manibus versabantur , quique in cætibus Christianorum publice legi consueverant . Quamvis enim populus , & infimi de plebe homines
for-

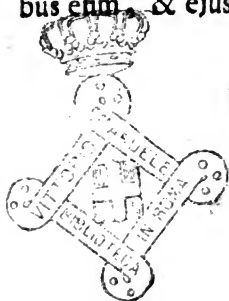
fortasse tacuissent , anne etiam Sancti Ecclesiæ Præfules , qui gregi sibi commissio tanta cura advigilabant , id impune tulissent , & non potius aperta fronte contra clamassent ? Profecto ut non solum quantum ad substantiam , sed etiam quoad dicendi modum in sacris litteris aliquid non immutaretur , Sancti Ecclesiæ Præfules semper solliciti fuere . Hinc quum quidam Triphillus coram multis Episcopis verba faciens pro vulgari voce , quæ in Evangelio erat , alteram , quæ elegantior esse videbatur , substituisset , Spiridion rei novitatem ferre non potuit , sed , quamvis immutatio levis momenti esset , eum tamen publice a se redarguendum esse duxit . Sozomenus *Hist. Eccl. lib. 1. cap. 11.* In quadam autem Ecclesia magnam contentionem extitisse , quia Episcopus illius ex Propheta Jona aliquid legerat contra quam erat *Omnium sensibus memoriæque inveteratum , ac tot ætatum successionibus decantatum* , tradit S. Augustinus epist. 71. num. 5. , aliàs epist. 10. Unde etiam idem Sanctus Doctor , ne aliqua novitas , etiam accidentalis , quoad sacras litteras in sua Ecclesia introduceretur , diligentissime cavit .

Ex his omnibus est concludendum quod nullimode fieri potuit , Novi Testamenti Libros corruptos aliquando fuisse , cum neminem hujus fraudis auctorem inveniri posse abunde sit demonstratum .

COROLLARIUM.

Hæc pauca , quæ potius delibavimus , quam differuimus , satis evidenter evincunt hæc tria : quod Divina Revelatio ad cognoscenda sublimiora Divinitatis Myſteria , ad quæ naturalis ratio nullo modo poteſt attingere , & ad perfectum Cultum Deo exhibendum fuerit hominibus non ſolum perutilis , ſed etiam neceſſaria : quod extiterit hæc Divina Revelatio in Veteri Teſtamento , cum de ea indubia teſtimonia præſeferant Sacræ ejuſdem Teſtamenti Literæ , quas fuiſſe divinitus inſpiratas Sanctitas illius Legis , Miracula , & Prophetiæ , ac etiam iudicium infallibile Eccleſiæ Chriſtianæ inviſte demonſtrant : & quod eadem Revelatio Divina plenius , & explicatius ſeſe manifeſtaverit in novo Fœdere , prout nobis evidenter ſuadent ejus Doctrinæ ſublimiſſima Sanctitas , luculentiffima Miracula , & Prophetiæ exarata fideliter in Novi Teſtamenti Libris , de quorum veritate , & integritate infallibile teſtimonium perhibet Eccleſia Chriſtiana , quam veram eſſe , ac proinde non niſi vera aſſerere poſſe , eadem Divina Sanctitas Chriſtianæ Religionis , quam proſitetur , Miracula & Prophetiæ , & plurima alia ſuæ evidenter credibilitatis argumenta nos dubitare non ſinunt . Gratias agamus Deo immortalis , & providentiſſimo , quia , ſi occultas divitias ſcientiæ , & omnipoten-

tentiæ suæ abscondit superbe sapientibus ; eas dignatus est revelare parvulis , scilicet hominibus bonæ voluntatis , de se demissè sentientibus , & in spiritu humilitatis unice inquirentibus enim , & ejus veritatem .

FINIS.

ROMÆ MDCCLXXI.

TYPIS GENEROSI SALOMONI

Præsidum Facultate .

APPENDIX

AD DISSERTATIONEM

DE RELIGIONE REVELATA.

*Num Revelata Religio destruaturs , semel ac
admittatur , Sacras Litteras unumquemque
per se interpretari posse .*

SI in iis , quæ divinitus revelata sunt , quispiam ita erret , ut nulum Divinæ Revelationis iudicem infallibilem esse , sed unumquemque eam per se interpretari posse arbitretur ; tunc omnem auctoritatem Divinæ Revelationis prorsus tolli contendimus . Hoc vero est , quod in sequenti propositione contra Protestantes demonstrare , eorumque systema tale esse , evincere conabimur , ut per illud nulla auctoritas Divinæ Revelationis reliqua sit .

Propositio . Auctoritas Divinæ Revelationis omnino tollitur , semel ac unicuique Sacras litteras per se interpretari liceat .

A

Prob.

Prob. propositio . Omnibus suo jure æqualiter uti licet : ergo si omnes æqualiter habent jus interpretandi quæ divinitus revelata sunt , eorum sese interpretes æquo jure facere poterunt : ergo prorsus actum erit de auctoritate Divinæ Revelationis . Primam consequentiam distincte demonstrabimus , alteram vero deinde cum ea necessario connexam esse evincemus .

Semel ac ergo aliquod jus est commune omnibus , nemo injuriam alteri facit , si eo utatur : immo si quispiam velit , ut eo alter non utatur , injuriam procul dubio illi facit . Quare si jus interpretandi Sacras Scripturas convenit omnibus , nemo unus alterum ab hoc jure exercendo excludere potest , neque propter majorem scientiam , quam se habere ipse putet , neque propter illustrationem Divini spiritus , quam sibi arroget . Nam , quamvis qui excluditur , præsumptuose agere non velit , suamque imperitiam ultro fateatur ; illud tamen semper absque ulla audacia , & præsumptione reponere poterit , infallibile non esse judicium alterius utpote hominis , quovis tandem doctrinæ genere , atque eruditione instructus sit : errandi ergo periculo quum æque ipse , ac alius , obnoxius sit , suam potius , quam aliorum interpretationem se sequi velle , æquo jure contendet . Exquirere deinde poterit , num per se manifesta , aut obscura sint , quæ divinitus revelata sunt : si per se manifesta esse ei reponatur ; tunc ea interpretandi munus sibi quoque arrogare poterit , quum ad ea cognoscenda , quæ manifesta sunt ,

sunt , nihil amplius requiratur , quam lumen ipsum rationis , quo unusquisque præditus est : si autem obscura esse dicantur ; immo tantam in se continere obscuritatem , ut maxima difficultas in eorum interpretatione sit ; tunc illud semper opponet , neminem sibi confidere posse , se assequutum esse verum sensum Sacrarum Scripturarum , adeoque liberum unicuique esse , ut accipiat eo sensu , quo ipse voluerit . Deinde hæc duo inter se pugnare semper urgebit ; hoc est , unumquemque Sacras litteras per se interpretari posse , & in earum interpretatione plures difficultates occurrere .

Quod vero attinet ad illustrationem Divini Spiritus , quisnam erit , qui , sententia Protestantium semel posita , sibi quoque eam arrogare non possit ? Profecto non rudis imperitusque de plebe homo , non muliercula , aut delirata quævis anicula . Nam vel requiritur illustratio Divini Spiritus ad interpretationem Sacrarum Scripturarum , vel non requiritur : si requiri dicatur ; ex eo quod admittant Protestantes esse unumquemque interpretem Divinarum Scripturarum , dare quoque debent , unicuique huiusmodi illustrationem præsto esse , quando Sacras litteras interpretari voluerit : si autem non requiritur : tunc non erit , cur quispiam propter illustrationem Divini Spiritus supra alterum sese extollat , atque propter eam contendat , se , & non alterum Sacras litteras interpretari posse . Deinde si idiota imperitusque homo , atque etiam muliercula contendat , se duci Di-

vino Spiritu in interpretatione Sacrarum litterarum, qua tandem ratione ab eo refelli poterit, qui contra sentit? quomodo demonstrabit, sibi, & non illi Divinum Spiritum præsentem esse? quo argumento Divinitatem sui spiritus, & falsitatem alterius evincet? Nimis ergo manifestum est, sententia Protestantium semel posita, jus interpretandi Sacras Scripturas nemini denegari posse.

Hoc autem semel posito, de auctoritate Divinæ Revelationis omnino actum esse contendimus: quod quidem secundo loco a nobis demonstrandum erat. Tunc enim nulla amplius reliqua est firmitas Divinæ Revelationis, quando ea pendet a maxima diversitate opinionum, sententiarum, & judiciorum, quæ esse possunt, atque revera sunt inter homines; sed auctoritas Divinæ Revelationis penderet a maxima diversitate opinionum, sententiarum, atque judiciorum, quæ esse possunt, & revera sunt inter homines, si omnes legitimos illius interpretes esse ponatur: ergo semel concessa omnibus facultate interpretandi Sacram Scripturam, de auctoritate Divinæ Revelationis omnino actum erit. Major propositio constat. Sicuti enim opiniones, sententiæ, & judicia hominum inter se diversa, immo sepe etiam contraria sunt; ita etiam Divina Revelatio, quæ quoad sui interpretationem penderet a diversitate opinionum, sententiarum, & judiciorum humanorum, & diversa esse, & quandoque sibi opponi deberet, ideoque Deus per
Di-

Divinam Revelationem non manifestasset veritatem , sed quod in mentem hominum cadere potest . Ex hoc autem si auctoritas Divinæ Revelationis non omnino pervertatur , non video sane unde perverti possit . Minor quoque proposito manifesta est . Uti enim supra evicimus , omnes æqualiter habent jus interpretandi Sacras litteras : ergo quæ ab unoquoque interpretatio fiat , æquo jure facta erit : sed interpretatio , quæ æquo jure fit , rejici non potest : ergo admittenda erit : ergo ab interpretatione omnium hominum Divina Revelatio pendebit : ergo pendebit a maxima diversitate opinionum , sententiarum , & judiciorum , quæ sunt inter homines .

2. Nulla est cujusvis legis auctoritas , semel ac unusquisque , prout sibi videbitur , eam interpretari possit : ergo semel ac ponatur esse omnes interpretes Divinæ Revelationis , nulla ejus auctoritas reliqua erit . Ant. constat . Tunc enim non lex , sed diversum judicium , quod diversi homines de ea faciunt , auctoritatem habebit : unde lex aliquando obligabit , prout iste ; non obligabit , prout ille censuerit : rem unam præcipiet juxta aliquorum ; aliam vero juxta judicium aliorum : immo lex omnino servanda erit , si nonnulli ; nullo autem modo servanda , si ceteri audiantur . Nullam ergo auctoritatem ipsa lex habebit . Si autem auctoritas cujusvis legis omnino corrui , semel ac omnes interpretes illius esse ponatur ; idem quoque de auctoritate Divinæ Revelationis sen-

tiendum erit , si omnes interpretes illius sint .

3. Infallibilitati Dei revelantis innititur auctoritas Divinæ Revelationis ; sed per hoc quod omnes sint interpretes Divinæ Revelationis , omnino tollitur hujusmodi infallibilitas : ergo oportet ut simul etiam tollatur auctoritas Divinæ Revelationis . Prob. mi. Per hoc quod omnes sint interpretes Divinæ Revelationis , unusquisque quo sensu eam accipiendam esse putaverit , ita accipere poterit , ideoque secundum varias opiniones , sententias , & Judicia diverforum hominum , modo res una in Divina Revelatione præcipitur , modo altera , modo nulla : ergo per hoc , quod omnes sint interpretes Divinæ Revelationis , omnino tollitur ea infallibilitas , a qua pendet auctoritas Divinæ Revelationis . Quod enim infallibile est , unum idemque semper esse debet , quia falsitati quidem non opponitur mutabilitas , veritati autem quam maxime contrariatur .

Et re quidem vera , ut in exemplo superius allato sistamus , tum sapientes , tum quoscunque de plebe homines leges a principe latus interpretandi explicandique jus habere ponamus . Quis inde certo futurum esse non videat , ut totius politiæ vis atque potestas omnino corruat , atque dilabatur ? Profecto ipsa experientia compertum habemus , de iis quoque rebus inter se dissidere homines , quarum parvi , aut nihil ad illos refert , quæque sive hac , sive illa ratione sese habeant , neque utilitatem , neque damnum ipsi percipiunt . Hinc
ve-

vero est ; ut multo magis , sicuti ipsa quotidiana experientia confirmat , homines inter se divisi in iis sint , quæ ad propriam cujusque utilitatem referuntur . Quapropter ad ea servanda , quæ ab ipsa lege præcipiuntur , adstrictum se non esse , tunc unusquisque interpretabitur , & suo quidem jure interpretabitur , semel ac hujusmodi facultate præditus sit , quando observatio legis cedit in damnum ejus ; contra vero alter legem obligare contendet , & ipse quoque suo jure contendet , quia in hypothese ipse quoque legem interpretandi facultatem habet , quando observatio legis utilis ei fuerit . Immo quum per leges Principis subditis id faciendum imponatur , quod licet tendat ad commune bonum , de quo unusquisque participat , tamen ob eam quidpiam oneris ab unoquoque peculiari homine subeundum sit ; inde est , ut unusquisque homo peculiaris utendo jure sibi concessio , sua interpretatione ab hujusmodi onere sese eximere , & a præsentī incommodo sese liberare poterit , atque ita fiet , ut quæcumque a Principe conditæ leges omnino eludantur . Hac autem licentia etiam quoad leges Divinas semel admissa , nonne eadem ratione & illæ quoque omnino perverti , ac destrui debent ? Quid ? nonne ipsæ quoque Divinæ leges quoddam onus homini imponunt ? nonne & intellectum ejus sibi subji-ciunt , & voluntatem sibi obligant ? nonne multa nobis imperant , quæ impleri non possunt , nisi vim nobis inferamus ? Si ergo unusquisque easdem interpretandi potestatem habet , non

8 APPENDIX AD DISSERT.

aliter ac in alio quovis genere legum contingeret, earundem auctoritas tolletur omnino, quia nemo erit, qui in propriam utilitatem suo iure non utatur, atque ita fiet, ut nullum in iis præceptum reliquum sit, quod obligandi vim habeat. Semper ergo magis magisque constet, per eam potestatem interpretandi Sacras litteras, quam uniuscujusque propriam esse, Protestantes asserunt, omnino tolli, atque destrui Divinam auctoritatem Sacrarum litterarum.

Verum enim vero, Protestantes fortasse reponent: tunc tota hæc argumentatio concluderet, quando in Sacris litteris nihil certi constitutum esset, quod nemo non credere, firmissimeque tenere deberet; at quum quædam hujusmodi sint in Sacris litteris, non est, cur quispiam auctoritatem Sacrarum litterarum inde omnino tollendam, atque destruendam esse autumat, quia earundem interpretandarum jus omnibus adjudicatur. Nam inter fidei articulos distinguere oportet: quidam eorum *fundamentales* sunt, quidam vero *non fundamentales*: illos suscipere, admittere, firmissimeque tenere unusquisque debet; istos autem ut quispiam suscipiat, vel non suscipiat, nihil ad fidei substantiam refert. Sua ergo Sacris litteris auctoritas Divina consistit, quamvis omnes earum interpretes sint.

Ita ne vero? Profecto unum alteri magis contrarium esse non potest, quam est ipsi systemati Protestantium hæc distinctio articulorum *fundamentalium*, & *non fundamentalium*. Illum

Iam ergo ab eis primum quæro, undenam tandem habeant id juris, quo constituunt aliquos articulos esse fundamentales, alios non item. Profecto quum agatur de definienda re gravissima omnium, a qua uniuscujusque æterna salus pendet infallibiliter, necesse quoque est, ut certissima, atque infallibilis sit auctoritas, qua de ea definitur. At vero nullam infallibilem auctoritatem neque in quovis privato homine, neque in quovis Ecclesiastico cœtu, aut Ecclesiæ præside, Protestantes admittunt: ergo secundum eos nulla datur hujusmodi auctoritas certissima, atque infallibilis: ergo nullus est in Ecclesia secundum eos, qui de articulis fundamentalibus, & non fundamentalibus aliquid certo definire possit. Unde ergo ipsi id auctoritatis sibi vindicant, quæ peculiari, atque potissimo a se constituto principio, hoc est, nullum judicem infallibilem in Ecclesia esse, omnino adversatur? sibi ergo contradicunt, dum hanc de articulis fundamentalibus distinctionem invehunt.

Deinde juxta principia Protestantium nonne omnes æque habent facultatem interpretandi Sacram Scripturam? ergo omnes quoque de articulis fundamentalibus definire possunt: ergo non est, cur quispiam constituat, aliquos articulos esse fundamentales, & a nemine negari posse, si æternam salutem consequi velit: nam alius eadem auctoritate semper reponere poterit, se non putare eosdem articulos esse fundamentales. Sicuti vero aliquos articulos peculia-

res , quos quispiam fundamentales esse statuatur , tales revera non esse alius eodem jure decernere possit , idem quoque de omnibus aliis fundamentalibus articulis sentiendum est , itaut nullus omnino sit , quem ut non fundamentalem quispiam habere non possit : ergo hujusmodi articuli ad illudendum aliis fundamentales dicuntur , quum nullum certum fundamentum revera habeant , nullamque certam auctoritatem , cui innitantur .

Nihil quoque magis absurdum dici potest , quam aliquos articulos esse fundamentales , aliquos non fundamentales eo sensu , quo a Protestantibus esse ponuntur . Fundamentales enim eos esse volunt , quibus nemo non assentiri debeat ; non fundamentales autem , quibus etiam non assentiri quispiam potest . At vero si omnes articuli fidei eandem Divinam auctoritatem habent , si omnes divinitus revelati sunt , si omnes Deum auctorem habent ; aut prorsus omnes una eademque ratione obligare debent , aut nullus erit , qui certam obligationem inducat . Nam quæ ab ipso Deo hominibus revelata sunt , vel habent auctoritatem ab ipso Deo , vel non habent : ea non habere auctoritatem ab ipso Deo , neque etiam Protestantes dicere possunt , nisi Religioni Revelatæ aperte renuntiare velint : habent ergo , ipsis quoque consentientibus , auctoritatem ab ipso Deo revelante : itaque si omnia a Deo revelante auctoritatem habent , omnia uti divinitus nobis data ab ipso Deo æqualiter suscipi debent ab omnibus : ergo nihil.

nihil absurdius confingi potest ea distinctione articulorum fundamentalium, & non fundamentalium, quam Protestantes ponunt; & si semel ea ponatur, totam Divinam auctoritatem Sacrarum Scripturarum omnino tolli, atque perverti necesse est. Nam semel ac Divina auctoritas Dei revelantis contemni possit, tota Divina Revelatio, uti supra dicebamus, omnem suam auctoritatem amittit, ac penitus destruitur, ut omnibus, qui ad rem tantisper attendant, manifesto patet.

Tandem Protestantium principium, illudque potissimum, est, Sacram Scripturam esse unicam regulam ejus fidei, quam Christiani profitentur. Si ergo Sacra Scriptura, quemadmodum ipsi statuunt, est unica regula fidei, quoniam hic agitur de iis, quæ omnes suscipere tenentur, itemque de aliis, quæ non oportet, ut omnes suscipiant, ex ipsis Divinis litteris suam de articulis fundamentalibus, & non fundamentalibus distinctionem eruere deberent: at vero id nunquam evincunt; quin potius de suo errore certissime convincuntur ex iisdem Sacris litteris, uti constat ex illis testimoniis, quæ a nobis aliàs in confirmationem hujus nostræ propositionis allata fuere: fingunt ergo, aut se fingere suspicandi occasionem aliis præbent, quando se tueri statuunt, Sacram Scripturam unicam regulam esse debere fidei ipsorum Christianorum. Semper ergo evidentius constat, unum alteri magis contrarium esse non posse, quam sit ipsi systemati Prote-

stantium hæc distinctio articulorum fundamenta-
lium, & non fundamentalium.

Inepte quidem fieret, Protestantes repo-
nunt, hæc distinctio inter articulos fundamen-
tales, & non fundamentales, si qui sunt fun-
damentales, non haberent suas notas peculia-
res, ob quas a non fundamentalibus distingue-
rentur. Verum res ita se non habet: nam ar-
ticuli fundamentales suas certas notas habent,
propter quas a non fundamentalibus distinguun-
tur. Prima est Divina Revelatio: secunda eo-
rum maxima utilitas, atque gravitas: tertia
colligatio quarundam veritatum cum ipso fine
Religionis, hoc est cum gloria Dei, & salu-
te, atque sanctificatione hominum. Deinde
articuli fundamentales inde quoque cognoscun-
tur, quia, qui sunt tales, naturaliter obsequium
sibi vindicant propter sui maiestatem, sublimi-
tatem, atque antiquitatem. Consensus quoque
generalis omnium Christianorum in aliquem ar-
ticulum, ita ut omnes eum semper tenuerint,
& modo etiam teneant, fundamentalem eum
esse dubitare non sinit. Postremo, inquit,
facile distingui possunt errores, qui sunt damna-
biles, & veritates fundamentales a non funda-
mentalibus. Nam error aut est omnino invo-
luntarius, aut est voluntarius in sua causa: si
causa erroris est aliquis defectus voluntarius,
qui evitari possit, tunc error crimini verti de-
bet, ideoque in se damnabilis est: verum si
causa erroris non sit aliquis defectus volunta-
rius, si amo veritatem, eamque cum omni
sua

studio assequi contendo , si carnem , & sanguinem non consulo in opinionibus eligendis , sed Deum ipsum , & rationem ab eo mihi datam , si eam dispositionem habeam , ut propter infirmitatem tantum humanæ naturæ in errore sim ; hujusmodi error non est damnabilis .

Verum enim vero eadem semper difficultate ipsi Protestantes implicati manent : illud enim eis semper dissolvendum est , qua tandem auctoritate hujusmodi notas constituent , per quas articuli fundamentales a non fundamentalibus distinguantur . Nam secundum systema eorum eadem auctoritate , qua ipsi , alii quoque omnes præditi sunt quoad exponenda , & explicanda omnia , quæ continentur in sacris scripturis : ergo quo jure hæc notas ipsi constituunt , eodem ab aliis vel eæ omnino tolli , vel aliæ superaddi , aut omnes prorsus negari potuerunt . Quando enim plures eandem auctoritatem habent , nemo eorum injuriam alteri facit , si ea utatur , nullusque præsumere potest , ut quod ipse statuerit , ceteri quoque omnes , qui sunt ejusdem auctoritatis , amplectantur . Quotquot ergo Protestantes voluerint , hujusmodi notas , quibus articuli fundamentales a non fundamentalibus distinguantur , constituere poterunt : tamen quum in systemate eorum nemo illis æquo jure non contradicere non possit , semper incertum remanebit , qua ratione articuli fundamentales a non fundamentalibus distinguantur . Sed adhuc paucioribus quod modo volumus . Nemo unus eorum est , qui
su-

supra alium hac de re auctoritatem hebeat : ergo nemo unus eorum est , cuius iudiciū hac de re alter suscipere , & venerari debeat : ergo nemo unus eorum est , qui certas hac de re notas constituere valeat : ergo nullæ huiusmodi notæ ab iisdem certo constitui possunt , quum quot homines , tot etiam genera notarum esse possint ; sed ut unum ab altero distinguatur , per certas quasdam peculiareque notas distinguere oportet : ergo semper verum est , inepte imperiteque , atque contra ipsum systema , quod tuentur , distinguere a Protestantibus articulos in fundamentales , quia nullæ certæ notæ ab iisdem assignari possunt , per quas illi ab istis distinguantur .

Jam si a quibusdam certis peculiaribusque notis eorum omnium , quæ inter se differunt , distinctio petenda est , multo magis peti debet etiam distinctio articulorum fundamentalium , & non fundamentalium . Nam si quæ unquam distinctio perspicua , evidens , atque certa esse debet , ea sane sit oportet , qua articuli fundamentales a non fundamentalibus distinguuntur . Nam fundamentales , uti Protestantes dicunt , id continent , quod unusquisque suscipere , & amplecti debet , ut æternam salutem assequatur ; non fundamentales vero quod complectuntur , tam suscipi , quam non suscipi ab unoquoque potest . De æterna ergo salute consequenda , vel amittenda agitur . Quapropter quum perspicuitas , evidentia , & certitudo distinctionis , quæ inter aliqua duo intercedit , a per-

perspicuitate , evidentia , & certitudine notarum omnino pendeat ; consequens inde fit , ut notæ , quibus articuli fundamentales a non fundamentalibus distinguuntur , perspicuæ , evidentes , atque omnino certæ esse debeant . Tantum autem abest , ut notæ , quas Protestantes assignant , perspicuæ , evidentes , atque omnino certæ sint , quin potius , & evidenti falsitate eæ laborant , ut mox ostensuri sumus , & nulla auctoritate constituuntur , sicuti jam evicimus .

Ipsas ergo notas modo expendamus , videamusque , num per eas ab omni difficultate Protestantes sese expediant . Prima ergo nota articulorum fundamentalium est ipsa Divina Revelatio : secunda est eorundem maxima utilitas , atque gravitas : tertia est colligatio quarundam veritatum cum fine ipsius Religionis ; hoc est cum gloria Dei , & sanctificatione hominum . Belle sane : iisdem tamen difficultatibus semper magis magisque Protestantes implicantur . Quid ? vel de iis agitur , quæ divinitus revelata sunt , aut agitur de aliis , quæ non sunt divinitus revelata : si de iis agi dicant , quæ non sunt revelata divinitus , sed unius , aut alterius doctoris auctoritatem in se tantum habent ; tunc amplius quæstio non erit de articulis fidei , sed de privatis opinionibus , quorum alias esse fundamentales , alias non item , nemo unquam somniavit . De iis ergo , quæ sunt revelata divinitus , hîc sermonem esse , sicuti revera faciunt , oportet , ut fateantur . Quapropter ita contra eos argumentor : per id ,
quod

quod omnino æqualiter est commune duobus ; unum ab altero distingui non potest ; sed quod divinitus revelati sint , omnes fidei articuli æqualiter habent ; alioquin fidei articuli non essent : ergo articuli fidei nullo modo per hoc inter se distingui possunt , quod divinitus revelati sint : ergo Divina Revelatio haberi non potest uti quædam nota peculiaris , per quam articuli fundamentales a non fundamentalibus distinguantur .

Deinde quæ divinitus revelata sunt , ejusdem ponderis esse debent , quia omnia Divinæ auctoritati , atque infallibilitati æqualiter inniuntur : ergo ex eo quod divinitus revelata sunt , non solum nullum inter ea discrimen esse potest , sed etiam tantum abest , per Divinam Revelationem articulos fundamentales distingui a non fundamentalibus , quin potius ex hac quoque parte manifeste constat , nihil magis ineptum , & futile ea distinctione esse , quam inter articulos fundamentales , & non fundamentales reponunt Protestantes .

Neque minus absurdum est , quod Protestantes affirmant de maxima utilitate , atque gravitate , quas uti certam notam haberi volunt , per quam articuli fundamentales a non fundamentalibus distinguantur . Quandoquidem quisnam unquam definire poterit , in hoc articulo majorem utilitatem inesse , quam in alio ? quisnam constituere hunc articulum propter suam utilitatem ad fidei essentiam pertinere , non vero alium , quia æqualem utilitatem non habet ?

quis-

quisnam determinare , licet plura eodem modo æque divinitus revelata sint , & sub eodem præcepto credenda proponantur , tamen aliqua eorum propter sui utilitatem ad fidei essentiam pertinere , aliqua non item ? Profecto nulla datur apud Protestantes hujusmodi auctoritas , qua hac de re certo constituatur , quia unusquisque affirmandi jus æque habet , hunc articulum esse magnæ utilitatis , non vero illum ; contra alter illum , & non alium hanc utilitatem in se continere ; alius demum diversa ratione opinari poterit , atque ita nunquam possibile erit , ut ab ipsa eorum utilitate articuli fundamentales a non fundamentalibus distinguantur .

Deinde in quo tandem consistat hæc utilitas , quæ fundamentalium articulorum propria est , oportet ut determinent . An fortasse in eo reponenda est , quod fides illorum ducit ad vitam æternam ? At qua tandem ratione non omnia æqualiter ad vitam æternam ducunt , si Christus sub comminatione æternæ damnationis ea omnia credenda esse præcepit , quæ divinitus revelata sunt ? At vero quænam major utilitas esse , aut excogitari potest , quam quæ in eo articulo inest , quo credimus , nos sumere Christi corpus , & sanguinem in Eucharistiæ Sacramento , per quam sumptionem , sicuti Christus testatus fuit , & ipse in nobis manet , & nos in eo manemus ? aut qua majori verborum claritate , & perspicuitate res proponi poterat , quam quibus verbis proposita a Christo est ? Et tamen Protestantes Christi Corpus , & Sanguinem

nem realiter in Eucharistia esse negant . Ergo dum utilitatem pro nota articulorum fundamentalium statuunt ; secum ipsis pugnant , & notas ipsi suas convellunt , & funditus destruunt .

Tandem rei cujusvis utilitas ex fine potissimum æstimanda est : quousque ergo Protestantes non evicerint , quod sane nunquam facient , unum non esse finem omnium articulorum divinitus revelatorum , de eorum maxima absurditate opinionis semper constabit .

Quod autem de utilitate diximus , etiam de gravitate ob eandem rationem affirmari potest . Hæc ergo quoque nota gravitatis inepte frustra que confingitur ad distinguendos articulos fundamentales a non fundamentalibus .

Hoc vero idem sentiendum est de eo , quod superaddunt de colligatione quarumdam veritatum cum ipso fine Religionis ; hoc est cum gloria Dei , & sanctificatione hominum . Nam ab iisdem primo quærimus , unde noverint , unde definiant , unde tandem constituent , has , & non illas veritates cum fine ipso Religionis connexionem habere ; istas , non vero alias ad gloriam Dei sanctificationemque hominum conferre ? Quia istæ sunt revelatæ divinitus non vero illæ , id vero affirmare non possunt : nam æque omnes sunt revelatæ divinitus . Unde ergo hoc noverunt ? Immo qua auctoritate , vel quo jure id stabilire præsumunt ? Nam (quum enim propter absurditatem opinionis , quam tuentur , eodem semper defectu laborent , idem & nos quoque semper contra

tra

tra eos jure urgēmus) qua ipsi ratione dicunt , has veritates cum fine Religionis esse connexas, id ab alio juxta principia eorum æquali jure negari potest . Velle autem ut pro certa quadam nota , atque regula quoad illa , quæ sunt Religionis , & ad ipsam essentiam Religionis spectant , id habeatur , quod si alter negaverit , æquo jure , suaque auctoritate usus negaverit , summæ imperitiæ ac levitatis , immo stultitiæ esse , nemo non videt .

Si deinde quispiam ab iis quærat , quænam illa sint , quæ cum majori Dei gloria , & sanctificatione animarum connexionem peculiarem habent , quid tandem reponere poterunt ? Quid vero facient ; si eisdem quispiam objiciat , Sacramenta ab ipso Christo instituta , sicuti ex Sacra Scriptura evidenter constat , ab eis vel omnino e medio tolli , vel quæ in ipsis revera inest , efficaciam non admitti , quamvis nihil iisdem salubrius ad sanctificationem hominum , nihil aptius ad immensam Dei bonitatem , atque misericordiam erga nos manifestandum , ad ineffabilem , & omnino Divinum Christi amorem declarandum esse , aut excogitari possit ? Quid ad hæc ? Non me latet esse dicturos ; quæ de necessitate , atque efficacia Sacramentorum circumferuntur , in Sacra Scriptura tradita non esse , & idcirco neque etiam ad illud genus veritatum pertinere posse , quod cum Dei majori gloria , & sanctificatione animarum peculiarem connexionem habent . Verum quascumque tandem , atque cujusvis generis veritates

tates ipsi tales, hoc est divinitus traditas esse voluerint; tamen in systemate eorum semper alter, atque etiam quilibet de plebe homo, respondere poterit, neque etiam eas in Sacra Scriptura esse traditas. Tantum ergo abest, ut per hanc notam majoris connexionis cum fine Religionis articuli fundamentales a non fundamentalibus distingui possint, quin potius, ea non obstante, semper tum de articulis fundamentalibus, tum de tota Divina Revelatione semper dubitandum erit.

At enim, inquiunt, articuli fundamentales saltem inde cognoscuntur, quia propter sui majestatem, sublimitatem, atque antiquitatem, obsequium naturaliter sibi vindicant. Ita ne vero? Majestatem, sublimitatem, atque antiquitatem, fundamentales, ut vocant, articuli fidei unde nam tandem habent? Profecto nonnisi a Divina Revelatione habere, ne Protestantes quidem negare possunt. At vero a Divina Revelatione quum omnes articuli fidei æque procedant, omnes quoque majestatem, sublimitatem, atque antiquitatem ab ea æqualiter habere debent: ergo majestas sublimitas, atque antiquitas non est nota propria articulorum fundamentalium, sicuti requireretur, ut per eas isti a ceteris omnibus distinguerentur. Quid? (idem enim semper urgendum est:) anne per hoc quod uni Protestantium plurimum majestatis, sublimitatis, atque antiquitatis inesse videatur in uno articulo, idem quoque ab omnibus sentiendum erit, & non potius juxta prin-

principia eorum , unusquisque suo iudicio stare poterit , quum eadem sit in singulis Sacras Scripturas interpretandi potestas? Quum unus ergo in aliquo articulo maiestatem , sublimitatem , atque antiquitatem inesse ; contra alter non in eodem , sed in alio articulo hæc omnia contineri , æquo jure in systemate Protestantium existimare possit , atque ita penes omnes sit eadem arbitrii potestas : inde sequitur , ut ex hoc quoque capite nulla certa nota articulorum fundamentalium determinari possit.

Quicumque autem sint articuli fidei , Protestantibus nunquam dabimus , quod ii fidei obsequium sibi naturaliter pariant . Nam *fides* , ut ait Apostolus *Hebræorum* 11. v. 1., est *sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium* . , Per hoc enim (ita apposite ad rem nostram S. Thomas 2. 2. quæst. 4. art. 1.), quod , dicitur *argumentum* distinguitur fides ab opinionione , suspitione , & dubitatione , per quæ non est prima adhæsiō intellectus firma ad aliquid . Per hoc autem quod dicitur : *non apparentium* , distinguitur fides a scientia , & intellectu , per quæ aliquid fit apparens . Per hoc autem quod dicitur : *substantia sperandarum rerum* , distinguitur virtus fidei a fide communiter sumpta , quæ non ordinatur ad beatitudinem speratam . Ex hisce vero omnibus illud constat , nihil absurdius dici posse , quam articulos fidei naturaliter obsequium sibi parere , quasi naturaliter eadem ratione , qua alicui veritati ex suis principiis vel naturaliter ,
vel

vel per ratiocinium deductæ , etiam fidei articulis assentiremur .

Saltem ergo erit certa nota articulorum fundamentalium consensus generalis omnium Christianorum . Minime vero gentium . Articuli fundamentales pertinent ad essentiam fidei , uti ipsi Protestantes tradunt : ergo sine fide eorum nemo vere fidelis esse potest : ergo unusquisque eos nosse , & credere debet , ut sit revera fidelis ergo unicuique , ut sit revera fidelis , ea ratio perspecta esse debet , qua articuli fundamentales a non fundamentalibus distinguuntur . Quotusquisque vero est , qui videre possit , num fides aliquorum articulorum apud omnes Christianos generalem consensionem obtinuerit ? qui vero ad id pertingent , quantum laboris prius insumere debent ? quantum impendere temporis ? quare & plerique in eorum ignoratione versabuntur , quæ pertinent ad essentiam fidei , & valde pauci post longum tempus diuturnosque labores tandem assequuntur , quæ ad fidei essentiam pertinent .

At vero hac quoque in re Protestantes pro suo more sibi contradicunt : nam & aliquod in Ecclesia iudicium certum , atque infallibile esse volunt , per quod unusquisque dirigatur in iis , quæ ad fidei essentiam pertinent ; & nullum huiusmodi iudicium esse statuunt . Volunt quidem certum , & infallibile iudicium in Ecclesia esse , quia propter generalem consensionem omnium Christianorum in aliquem articulum fidei , illum articulum fundamentalem esse , & ad fidei essentiam pertinere decernunt . Nullum autem huiusmo-

jusmodi judicium esse volunt , tum quia Sacramentorum traditionum nullam rationem habendam esse effutiunt , tum quia unumquemque , uti jam sæpe observavimus , habere facultatem interpretandi Sacram Scripturam , tuentur , neminemque propterea obligatum esse sese accommodare interpretationi , & judicio aliorum quicumque tandem , cujusvis numeri , atque conditionis ii sint . Quocumque ergo Protestantes sese vertant , ut inveniant , unde notas articulorum fundamentalium constituent , in graves scopulos semper impingunt .

Tandem expendamus quod ultimo loco tradunt ad discernendas veritates fundamentales a non fundamentalibus . Ajunt ergo aliquem errorem non esse in eo damnabilem (& idcirco veritatem oppositam haberi non debere uti fundamentalem) qui amat veritatem , de ea diligenter inquit , qui in eligendis opinionibus non consulit carnem , aut sanguinem , sed Deum ipsum , atque rationem . Aliquam fortasse speciem veri hæc in se habere , licet imperito de plebe homini videri possit ; revera tamen in se talia sunt , ut iisdem nihil absurdius confingi valeat . Semper enim contra Protestantes , uti supra fecimus , illud urgere possumus , ex hoc futurum esse , ut & hominum maxima pars ignoreret , quinam articuli sint fundamentales , atque ad fidei essentiam spectant , & si qui ad eos cognoscendos pervenient , nonnisi post longum laborem , diuturnum tempus , assiduamque diligentiam perveniant . Quandoquidem nonne ma-
xima

xima multitudo vel propter incapacitatem , vel propter certi cuiuspiam muneris occupationes in huiusmodi res non solum diligentius non intendet , sed ne leviter quidem inquireret ? nonne qui id facere aggrediuntur , multum laboris temporis , atque diligentiae in huiusmodi examine insumant oportet ? quinam ergo sint articuli fundamentales , & valde pauci cognoscent , & qui cognoscent , nonnisi post longum laborem , diuturnum tempus , assiduamque diligentiam cognoscent . Bella sane fides hæc est , & eorum ingenio digna , qui Ecclesiam se reformare velle audacter effutiunt ! Verum pressius jam contra eosdem agamus .

Illud ergo quaerimus , qua ratione articuli fundamentales dici debeant , an relate ad fidem , an vero relate ad ipsos credentes . Profecto nemo unquam dixerit , articulos fundamentales dici tales relate ad credentes , & revera ne ipsi quidem Protestantes dicunt , quum asserant articulos fundamentales pertinere ad essentiam fidei . Inde enim consequeretur , talem diversitatem in articulis fundamentalibus admittendam esse , qualis est in ipsis credentibus habita ratione eorum omnium , propter quæ unusquisque diverso modo ab aliis sese habet ; sicque nulli articuli essent amplius fundamentales , & ad fidei essentiam pertinerent . Nam ad fidei essentiam quomodo pertinebunt , si quot homines , tot diversi articuli fundamentales esse poterunt , nullusque erit , qui ab uno fundamentalis , ab altero autem non fundamentalis haberi non possit ?

fit ? Illud quoque accedit , aliquam veritatem dici fundamentalem , non quia ab uno , vel altero ut talis habeatur , sed quia in se spectata est fundamentum ceterarum . Dicendum ergo est articulos dici fundamentales relate ad fidem , & quidem etiam secundum principia Protestantium . At vero semel ac dicatur , aliquem errorem non esse damnabilem , ideoque oppositam veritatem non esse fundamentalem , quia quispiam fuit de inquirenda veritate sollicitus , & debitam diligentiam adhibuit ; contra vero alterum errorem esse damnabilem , ideoque oppositam veritatem esse fundamentalem , quia quispiam non fuit de inquirenda veritate sollicitus , & debitam diligentiam non adhibuit ; veritates dicuntur fundamentales relate ad credentes , non vero ad ipsam fidem : ergo dum Protestantes ad istud medium confugiunt , & pervertunt notionem , quam ipsi quoque tradunt , veritatum fundamentalium , & ipsam Revelatam Religionem omnino de medio tollunt . De priori constat ex demonstratis ; alterum vero mox confirmaturi sumus : & hoc sane est , ut nemo non videt , quod evincere potissimum constituimus , licet ad præcludenda omnia effugia Protestantium , ab eo nos parumper digressi fuisse videamur .

Hoc ergo semel posito , quod aliquis in errore damnabili non versetur hoc ipso quod veritatem diligenter inquisierit , rationemque consuluerit , prout a se faciendum esse putabat , contendo , Deistam etiam suam causam apud

Protestantes facile obtinere posse , immo debere . Quid ? Ea ratione , Deista dicere potest , qua a me faciendum esse putavi , de ipsa Divina Revelatione , data opera , & diligenter inquisivi ; post longum tamen examen tanta , tamque multa esse perspexi , propter quæ nullam a Deo Revelationem aliquando hominibus factam esse persuasum mihi fuit , ut in hac ego opinione citra meam culpam persistendum esse ducam . Nam , uti vos dicitis , semel ac quispiam fuerit de veritate sollicitus , inque eam inquisierit , prout a se faciendum esse putabat , non consuluerit carnem , & sanguinem , sed ipsam rationem , & Deum ; si in aliquo erret , citra sui damnationem errat . Non est ergo , cur me condemnentis , quum hæc omnia præstiterim , & tamen in mea opinione persistendum a me esse videam . Sicut itaque vos damnari non vultis ; ita & ego quoque , vobis ipsis auctoribus , damnari non debeo . Deinde (ita Deista ulterius urgere potest) nullum certum , & infallibile judicium secundum vos habetur , quo cognoscatur , num hæc , vel illa sint revelata divinitus ; immo num aliquando Deus nonnulla revelaverit hominibus , tam ergo quoad revelata , quam quoad ipsam Revelationem in ancipiti dubitatione versamur : quum itaque , adhibito diligenti examine , quod per me poterat , tum de ipsis revelatis , tum de ipsa Divina Revelatione , si admittere nolitis , quod contra utrumque firmissimam persuasionem habeam , saltem quod dubius adhuc , atque anceps hæream negare

re

re non poteritis , ideoque cur tandem errorem meum damnabilem esse constituitis ?

Neque Protestantes Deistas inde refellere possunt , quia Revelatio suæ divinitatis argumenta manifestissima in se habet , quæ ignorari a nemine possunt , si non carnem , & sanguinem , sed rectam rationem consuluerit . Quamvis enim de argumentis Divinæ Revelationis evidentissime constet , manifestumque etiam æque sit , integram servatam esse eam Divinam Revelationem , quæ a Deo hominibus semel facta fuit , quemadmodum quoad Revelationem Veteris Testamenti in II. Parte Dissert. de Relig. Revelata , quoad Revelationem autem Novi Testamenti in 3. Parte evidenter evicimus ; tamen semel posito , quod nullus errori dampnabili sit locus , semel acquisitam , uti dicunt Protestantes , in veritatem diligenter inquisierit , & non carnem , atque sanguinem , sed rationem , & Deum ipsum consuluerit , semper Deistam suam causam apud Protestantes tueri posse contendo . Nam evidentissima quidem sunt argumenta Divinæ Revelationis , eaque non perspicere nemo potest , si rectam rationem consuluerit , atque etiam Divinam Revelationem semel factam usque modo servatam esse , certo constat : verum enim vero secundum ipsa principia Protestantium id semper habebunt Deistæ , quo adversus eos se tueantur . Nam quo jure Protestans affirmat , se in veritatem , qua par est ratione , inquisivisse , & non consuluisse carnem , & sanguinem , sed Deum , &

ipsam rationem ab eo sibi datam, eodem jure quoque Deista rem eandem de se affirmabit: si ergo Protestans propter hoc non versatur in errore damnabili, ne se quidem versari ob eandem rationem semper Deista reponere poterit.

Illud ergo Protestantibus superesset, ne eandem sui, & Deistarum causam esse fateri cogerentur, ut Deistas accusarent, quod non omnem, quam debebant, quoad rem istam diligentiam adhibuerint, neque, sicuti requirebatur, fuerint de veritate solliciti. At num jure huc sese recipere possint, modo videamus. Quod ergo Deista ea qua par est ratione quoad rem istam fuerit de veritate sollicitus, & in eam dum inquireret, non consuluerit carnem, & sanguinem, sed Deum ipsum, atque rationem, vel ab ipsius Deistæ judicio pendet, vel a judicio aliorum: si pendeat a judicio ipsius Deistæ; semel ac iste affirmet, quoad rem istam adhibuisse se omnem diligentiam, quam debebat, ei fides adhibenda erit, & idcirco secundum principia Protestantium putandum hujusmodi Deistam in errore damnabili non esse: ut ergo Protestans contra Deistam urgere possit, quoad rem istam non omnem, quam debebat, ab eo diligentiam adhibitam esse, hoc judicium non ad ipsum Deistam, sed ad alios spectet, necesse est. At rem istam pendere a judicio aliorum, Protestantes contendere non possunt: 1. Quia secundum principia, quæ tuentur, nullus homo, immo nullus cœtus quorumcumque hominum est iudex infallibilis eorum, quæ ad fidem

spe.

spectant , & idcirco unusquisque æque suum , ac aliorum iudicium sequi potest , quum utrumque æque fallibile sit . 2. Quia sicuti Protestantes in suspicionem Deistas vocare possunt , quod non omnem diligentiam adhibuerint , ideoque errorem eorum damnabilem esse ; ita quoque ipsi aliis suspecti esse possunt , & revera sunt ; immo non suspecti , sed convicti de eodem defectu . 3. Quum quæ unus suo ingenio , industria , atque diligentia possit , alter plerumque ignoret ; inde quoque est , ut iudicium rei istius , in qua de ea diligentia agitur , quæ in inquirenda veritate adhibita fuerit , vel non fuerit , ad iudicium alterius tunc potissimum spectare non possit , quando quæstio de iis est , quæ lumine rationis absque ullis doctrinæ præceptis cognoscuntur . Quare num Deista in inquirenda veritate debitam diligentiam adhibuerit , vel non adhibuerit , Protestantes nullo modo iudices esse possunt ; immo hoc sibi iudicium secundum ipsa principia , quæ sequuntur , sibi tribuere non debent . Semel ac ergo Deista affirmet , debitam in inquirenda veritate diligentiam sese adhibuisse , consuluisseque rationem , non vero carnem , & sanguinem , ejus errorem damnabilem non esse , Protestantes concedant oportet . Hoc autem semel dato ; omnem Divinam Revelationem e medio tolli , quis non videat ?

Ultimo tandem ex iis , quæ in Woolstoni causa contigerunt , demonstrandum aggredimur , omnem Divinam Revelationem e medio tolli , semel ac principia Protestantium vera ef-

se ponantur. Woolstonum ergo, quamvis impiissimum omnium hominum, qui extiterunt, statuto tamen præcipuo Protestantium principio nunc defendendum suscipimus, atque injulte damnatum fuisse defendimus. Woolstonus itaque in Apologia, quam in sui defensionem scripsit, antequam damnaretur, contra Smalbrokium Episcopum Londinensem, graviter conquestus fuit, se omnino immerito ab eo traductum esse uti blasphematorem, incredulum, & apostatam, & contra eam libertatem peccatum esse, quæ secundum regni leges unicuique permittitur: reposuit quoque id discriminis inter se cererosque Christianos interesse, quod ipse in Christum crederet secundum sensum spiritualem, & allegoricum, alii Christiani secundum litteralem: addidit etiam se magis blasphemum non esse, quia sensum litteralem rejiceret, quam alii forent, si allegoricum non admitterent: tandem conclusit, tolerantiam universalem quoad ea, quæ sunt Religionis, sese constituere voluisse. Hæc Woolstonus in suæ causæ defensionem. Fuit ergo ipse Woolstonus, uti inquebam, revera blasphemus, incredulus & apostata; verum enim vero, semel positis principiis Protestantium, hoc est nullum esse Sacræ Scripturæ judicem infallibilem, & unumquemque per se habere spiritum interpretandi Sacram Scripturam, eamque prout ipse putaverit, interpretari posse, neque ut blasphematorem, neque ut incredulum, neque ut apostatam habendum fuisse, hoc vero est, quod modo

modo contendo . Et primo quidem illud expendamus , num ad libertatem regni in suæ causæ defensionem Woolstonus æquo jure recurrere potuerit , recteque recurrerit . Æquo ego jure eum juxta Protestantium principia ad eam recurrere potuisse contendo , ut reipsa recurrit . Hoc autem ab unoquoque perspicui facile poterit , si advertatur , quid Smalbrokius Woolstono supradicta sibi objicienti reposuerit , „ Ma-
 „ gnum , *reposuit* , intercedere discrimen inter
 „ moderatam libertatem , & effrænem in re fa-
 „ cra licentiam , quarum illam tolerant leges ,
 „ hanc , quoniam ad evertenda societatis fun-
 „ damenta tendit , prohibeant , „ Verum ipsius Woolstoni difficultati inde satisfactum non esse , quis non videat ? Nam 1. Woolstonus semper quærere poterat , quid intercedat inter moderatam libertatem , & effrænem licentiam ? 2. quinam sint limites hujusce libertatis , extra quos nemo progredi posset ? 3. cujusnam auctoritate ii constituti essent ? 4. an secundum regni leges eos sequi ipse deberet , semel ac constituti essent ? 5. demum anne sui ceterorumque omnium secundum regni leges una , atque eadem conditio esse deberet ? Quid ad hæc Smalbrokius ? Omnia profecto contra ipsum faciunt . Quandoquidem semel ac interpretandi Sacram Scripturam unusquisque facultatem revera habeat , ea si utatur , prout ipse putaverit , nemini injuriam facit , atque suo jure utitur ; atqui etiam consentiente Smalbrokio secundum principia suæ sectæ , unusquisque hujus-

modi auctoritatem habet, eaque pro suo jure uti potest, prout ipse voluerit: ergo quum Woolstonusea facultate, quam secundum principia suæ sectæ revera habebat, usus fuerit, prout ipse putavit, suo jure usus fuit, & nemini injuriam fecit, ergo Woolstonus affirmare poterat, inepte a suis adversariis appellari ad illud discrimen, quod inter moderatam libertatem, & effrænem licentiam intercedit.

Et re quidem vera quando duo jure sibi concesso utuntur, prout patitur ipsum jus, falsum est, unum eorum uti moderata libertate, alterum vero effrænis licentiæ reum esse; sed Woolstonus, non secus ac omnes Protestantes, habebat potestatem interpretandi Sacram Scripturam, propter quam potestatem, cujusvis alterius, aut quorumcumque etiam judicii, utpote fallibilis, nulla habita ratione, easdem eo sensu accipere poterat, quo secundum spiritum sibi proprium accipienda esse putabat: ergo dum contendebat Woolstonus,, Quod in littera de
 „ miraculis Christi neque sensus, neque veri-
 „ tas contineatur, sed quod ista omnia typica
 „ sint, futurorum figuræ, signa, & emblemata
 „ ta,, suo jure, æque ac omnes Protestantes utebatur, prout ipsum jus ferebat; ergo si quando duo eodem jure sibi dato æqua ratione utuntur, prout patitur ipsum jus, unum eorum moderata libertate uti, alterum autem effrænis licentiæ reum esse, dici non potest; etiam Woolstonus effrænis licentiæ accusari non poterat: ergo Smalbrokius uti talem eum injuste traduxit.

Quan-

Quando autem unus ab alio accusatur , quod sibi concessæ facultatis limites excesserit, qui accusatur , a suo accusatore æquo jure exigere potest , ut constituat sibi eos limites , intra quos se continere par erat : atqui Smalbrokius nullos hujusmodi limites constituit , neque etiam constituere poterat , quia , ut modo dicebamus , Woolstonus suo jure , æque ac alii Protestantes , utebatur , prout ipsum jus ferebat : ergo semper verum est , Woolstonum recte conquestum esse de sibi præscriptis limitibus a suo adversario , nihilque istum habuisse , quod contra reponere potuerit .

Quia vero judicium certum , & infallibile requiritur , quando constituitur de iis , quæ ad fidei essentiam spectant , & ejusmodi sunt , ut si quis ea non teneat , in errore damnabili sit; inde quoque est , ut Woolstonus contra eos appellare potuerit , quorum auctoritate quoad rem istam certos sibi limites determinatos esse prætendebatur . Quandoquidem suum æque judicium , ac ceterorum omnium falli posse , concludere poterat , quia cujusvis hominis , immo quorumcumque hominum ad res fidei definiendas congregatorum judicium secundum principia Protestantium neque certum , neque infallibile est , & idcirco non esse , cur cum tanto supercilio sui adversarii limites sibi præfigere contenderent , extra quos ipse progredi non posset . Et re quidem vera certum esse non potest, errorem aliquem damnabilem esse , si certum non sit illud judicium, quo errorem damnabilem esse

decernitur : semel ac ergo secundum principia Protestantium constet , nullius iudicium certum esse , æquo jure Woolstonus contra iudicium suorum adversariorum appellare poterat .

Ex hisce vero omnibus illud quoque constat , quodcumque tandem contra Woolstonum iudicium a Protestantibus latum fuerit , rideri , & contemni , & quidem secundum regni leges , ab eo potuisse . Nam si una eademque facultas quoad rem eandem omnibus æque tribuatur , quispiam ridere alterum , & contemnere potest si huiusmodi facultate is alter alteri antistare contendat ; atqui secundum regni leges una , atque eadem quoad ea , quæ fidei sunt , omnibus est concessa libertas , aliundeque secundum principia Protestantium nullius iudicium infallibile est , & unusquisque Sacram Scripturam interpretandi eandem facultatem habet : ergo secundum regni leges Woolstonus suorum adversariorum iudicium ridere poterat . Quid ? an etiam non clamare , vim ab adversariis sibi inferri contra ipsius regni leges ? Profecto conscientiæ libertas secundum regni leges omnibus eadem ratione concessa erat : quousque hæc conscientiæ libertas pertingere poterat , nullibi definitum erat secundum regni leges , nullumque certum , & infallibile iudicium secundum principia Protestantium reperiri poterat , per quod res ista definiretur : ergo Woolstonus contra suos adversarios vim sibi inferri etiam cum aperto contemptu legum ipsius regni semper clamare poterat . Quare æquo jure Woolstonus conquestus fuit , se
mi-

immerito traductum a Smalbrokio uti blasphematorem , incredulum , & apostatam , eumque recte accusavit esse violatorem ejus libertatis , quæ secundum leges regni omnibus concedebatur .

Quæ autem Woolstonus reposuit de fide , quam in Christum se habere profitebatur secundum sensum Spiritualem , & allegoricum , quum alii christiani haberent secundum sensum litteralem , causam illius apud Protestantibus æque juvant . A Protestantibus enim ego quæro , unde nam tandem , vel cujusnam auctoritate constitui debeat , quænam litterali , quænam metaphorico sensu accipienda sint ? Profecto , si sibi contradicere non volunt , eo privato spiritu , quem unusquisque habet , eaque privata auctoritate , quæ est in omnibus , rem istam decernendam esse , necessitate systematis concedere debent . Quo ergo ipsi privato spiritu , atque privata auctoritate censent , litterali sensu accipienda ea esse , quæ Woolstonus metaphorico accipi debere putabat ; eodem modo Woolstonus metaphorico sensu accipienda esse existimavit , quæ ipsi litterali accipi debere arbitrabantur . Si ergo quo ipsi jure , & auctoritate pugnant pro sensu litterali , eodem quoque jure , eademque auctoritate pro metaphorico Woolstonus pugnat , nonne præter omnes justitiæ leges Woolstonus damnatus fuit , quia Christi miracula metaphorice accipienda esse tuebatur ?

Ac Woolstoni quidem causa contra Pro-

testantes inde etiam defendi potest, quia eadem libertate, qua Woolstonus usus fuit, ipsi quoque utuntur. Nonne enim si de reali præsentia corporis Christi in Sacramento Eucharistiæ contra eos agatur, & evidentissima Sacræ Scripturæ testimonia eis afferantur, ob quæ de huiusmodi reali presentia nullus dubitandi locus esse potest, ut sunt illa: *Hoc est Corpus meum: Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis: Qui manducat meam carnem &c.* aliaque multa hujusmodi similia, nonne, inquam, reponunt, metaphorice accipienda ea esse, non autem litterali sensu? Ita sane. Qua ergo ipsi auctoritate contra communem fidem omnium temporum, omniumque sæculorum, hæc testimonia sensu metaphorico accipienda esse statuunt, eadem Woolstonus affirmavit, metaphorice accipienda esse alia quoque omnia, quæ spectant ad miracula Christi. Quamvis ergo hac una tantum in re Protestantes errarent, metaphorice accipi volentes, quod litterali sensu accipiendum est, semper tamen Woolstonus absolvi deberet: nam quo ipsi jure ad sensum metaphoricum recurrere potuisse arbitrantur, eodem quoque Woolstonus metaphorice accipi debere contendet, quæ ad Christi miracula spectant.

Si vero dicant, ideo a se metaphorice accipi, quæ de Christi corpore, & sanguine in Eucharistia existentibus in Sacra Scriptura leguntur, ne sit prodigiis inusitatis locus, ne lex naturæ peryvertatur, ne essentia rerum pertur-

be.

betur ; & sibi contradicunt , & tantum abest , ut se adversus Woolstonum defendant , quin potius ipsi Woolstono dant , unde se adversus eos tueatur . Sibi , inquam , contradicunt : rogati enim qua ratione dispositi interius sint quoad ea mysteria , quæ ipsa ratio assequi non potest , sine dubitatione respondent : se sacrificare Deo , qui est prima veritas , omnes oppositiones , quæ ab ipsa ratione fiant , Divinamque Revelationem habere loco supremæ rationis . Subjectam ergo esse volunt rationem ipsi Revelationi , & non subjectam , sacrificatas ei esse volunt omnes oppositiones , quas ratio proponat , & non sacrificatas . Et re quidem vera in hanc contradictionem vi sui systematis necesse est , ut labantur . Quum enim tueantur , quosdam fidei articulos esse fundamentales , & errorem illorum damnablem ; inde necessario consequitur , ut rationem Deo revelanti subjiciendam esse , ipsi quoque fateantur . Nam hi etiam articuli quum sint supra rationem , oportet ut quoad eos ratio nostra Deo revelanti subjiciatur . Tale ergo est systema eorum , ut turpi contradictione implicari debeant .

Videamus nunc , quod sane ad rem nostram pertinet , num Protestantes hujusmodi prætextibus se adversus Woolstonum defendant , an potius ipsi Woolstono ansam præbeant tuendæ impietatis . Suam profecto causam adversus Woolstonum non defendunt : nam sicuti ipsi quoad rem istam ad sensum allegoricum recurrendum esse effutiant , ne prodigiis iussitatis aliquis sit

fu-

futurus locus, ne naturæ lex pervertatur, ne essentia rerum immutentur; ita etiam Woolstonus ad eundem sensum recurrendum esse dicat quoad ea omnia, quæ ad Christi miracula spectant, quia quum supernaturalia sint, atque supra rationem, eis semel admissis secundum litteralem sensum, inusitatis prodigiis locus futurus esset, lex naturæ perverteretur, rerumque essentia immutarentur. Deinde nonne semel posito, ad sensum metaphoricum recurrendum esse in iis, quæ sunt supra rationem, Woolstono datur, unde se adversus Protestantes defendat? Quid? Anne quæ Christus miraculose gessit, non sunt supra naturam, rationis nostræ vires non excedunt, consuetum naturæ ordinem non prætergrediuntur? ergo quoad ista ad sensum metaphoricum æquo jure se recurrisse adversus Protestantes concludere poterat. Woolstoni ergo causa per ea juvatur, quæ Protestantes in sui defensionem obtrudunt.

Tandem si Protestantes, uti revera faciunt, eo confugiant, ut dicant hæc etiam: *Ego sum vinea: Ego sum janua: Petra erat Christus*, metaphorice accipienda esse, proindeque etiam ista alia: *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus*, metaphorice accipi debere; tunc sane Woolstonus causam se adversus eos obtinuisse magis magisque gloriari poterit. Si enim quia sunt nonnulla, quæ metaphorice accipi debent, hæc quoque alia: *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus*, metaphorice accipi debere ipsi autumant; cur & Woolstonus quoque ob eam-

dem

dem rationem inferre non poterit , quæ ipse metaphorico sensu explicavit , revera explicari posse ? Profecto ovum ovo tam simile non est , quam protestantium , & Woolstoni sunt similes causæ quoad rem istam . Woolstonus ergo apud Protestantes nullius culpæ reus haberi debebat per hoc , quod affirmaret , se credere in Christum secundum sensum allegoricum .

Quod vero in sui defensionem superaddidit Woolstonus , hoc est , se magis blasphemum non esse , quia sensum litteralem rejiceret , quam adversarii forent , si allegoricum non admitterent : si non juvat causam ejus , tamen tum ipsius , tum Protestantium eandem doctrinæ absurditatem , & impietatem esse evincunt . Quandoquidem sicuti Woolstonus blasphemus inde fuit , quia quæ litteraliter accipienda erant , metaphorice accepit ; ita etiam quum Protestantes tale systema habeant , ut putare possint litteraliter accipi debere , quæ metaphorice accipienda sunt ; & metaphorice quæ litteraliter , vi sui systematis habent , ut æque ac Woolstonus blasphemus esse possint . Nam semel posito , quod , prout ipsi voluerint , interpretandi Sacras Scripturas auctoritatem habeant , sicut non sine evidenti falsitate , & impietate metaphorice accipiunt , quæ litteraliter accipi debent ; ita quoque litteraliter accipere possunt , quæ metaphorice accipienda sunt . Quum ergo æque impia , atque omnino absurda consequantur , tam si metaphorice accipiantur , quæ litteraliter accipi debent , quam si

fi accipiantur litteraliter , quæ metaphorice accipienda sunt : ideo habita ratione principiorum quæ sequuntur , eadem tum Protestantium , tum Woolstoni est doctrinæ absurditas , atque impietas .

At vero nonne & illud quoque Woolstonus contendere poterat , eodem jure , quo ipse a suis adversariis uti blasphemus traducebatur , quia litteralem sensum rejiciebat , quem illi admittebant , a se quoque suos adversarios uti blasphemos traduci posse , quia rejiciebant sensum metaphoricum , quem ipse propugnabat ? Profecto secundum principia Protestantium æque Woolstonus , ac omnes Protestantes , nullum supra se judicium positum habebant , quod suspicere , & venerari deberet : quæ erat Protestantibus Sacras Scripturas interpretandi auctoritas , atque potestas , Woolstono quoque esse debebat : id denique quod requiritur ad assequendum sensum Divinarum Scripturarum , nemo Protestantium sibi vindicare , Woolstono autem denegare poterat : ergo quo jure Woolstonus uti blasphemus ab ipsis Protestantibus traducebatur , ex eo quod sensum litteralem rejiceret , eodem quoque Woolstonus ipsos Protestantes uti blasphemos traducere poterat , quia quem ipse tuebatur , sensum allegoricum illi repudiarent . Uti enim supra dicebamus , & ipso naturali ratione unicuique perspicuum est , semel ac par auctoritas quoad rem eandem in duobus sit , idem quoad rem illam uterque potest : ergo , si , quamvis
Wool

Woolstono quoad interpretationem Divinarum Scripturarum par esset auctoritas , ac Protestantibus , tamen Protestantes Woolstonum uti blasphemum traduxerunt , quia aliter , ac ipsi , sentiebat quoad interpretationem Divinarum Scripturarum ; ita etiam Woolstonus Protestantes uti blasphemos traducere potuisset , quia quoad eandem interpretationem Divinarum Scripturarum aliter , ac ipse , sentirent : blasphemix ergo nota , quam Protestantes Woolstono inusserunt , aut injusta fuit , aut ipsis quoque a Woolstono inuri poterat , semel ac quem ipse tuebatur , sensum allegoricum negarent : negabant autem : ergo blasphemix notam eis inurere Woolstonus potuit . Quanta itaque sit absurditas eorum principiorum , quæ Protestantes defendunt , semper magis magisque constat : iis enim principiis neque quæ falsa sunt , refelli , neque quæ vera defendi possunt .

Ut autem omnino perspectum sit , num Woolstonus contra omne jus , impudenter , atque temere in sui defensionem affirmaret , se Tolerantiam universalem quoad ea , quæ sunt Religionis , constituere voluisse ; illud videndum est , quænam secundum principia Protestantium in sui defensionem afferre poterat . Et primo quidem quo jure ipsi Protestantes constitissent , quædam tolerari posse , quædam non posse , quosdam articulos esse fundamentales , alios vero non , nonnullos errores esse damnabiles , non item alios , Woolstonus ab eis quærere potuisset . Woolstono autem de eorum agendi ratio-

tione ita quærenti , quid tandem Protestantes habuissent , quod reponeret , si secundum eos nullius iudicium infallibile est , si omnibus æque convenit ex Sacra Scriptura interpretari ea , quæ fidei sunt , si ipsa Sacra Scriptura unicuique per se sola est regula fidei ? Reliquum ergo erat , ut negarent , ausos se fuisse uti certa definire quæ non poterant , quoniam neque auctoritatem definiendi habebant , & principia , quæ sequuntur , repugnabant . Quo ergo ore se uti impium , & blasphemum accusarent , tunc Woolstonus reponere potuisset ; dum , quo se crimine auctoritatis per summam impudentiam usurpatæ accusabant , eodem , & ipsi quoque quam maxime laborarent ?

Deinde quæ fidei sunt , undenam suam originem , & auctoritatem haberent , Woolstonus si quæsisset , quidnam Protestantes reponere poterant , immo debebant ? Profecto ea a Deo revelante suam originem , suamque auctoritatem habere , ipsos fateri oportebat : ergo , tunc sane Woolstonus ita eos urgere poterat : vel nulla omnino sunt , quorum error tolerari possit , semel ac ea in Divina Revelatione habeantur , vel universalis tolerantia quoad omnia huius generis admitti potest : nam vel nunquam omnino contemni potest Divina auctoritas , vel qua ratione quoad ista , illa , & alia , etiam quoad cetera omnia contemni potest : ergo vel nulla tolerantia quoad aliquos ejusmodi errores induci potest ; vel si induci potest quoad aliquos ejusmodi errores , etiam quoad

quoad omnes admitti potest ; sed vos quoad aliqua induci posse putatis , eamque æquo jure a vobis inductam esse censetis : ergo eodem jure universalis a me induci potuit . Hanc autem Woolstoni argumentationem evidenti ratione concludere semper magis contabit , si advertatur , uti sæpius monuimus , quæ erat in Protestantibus quoad rem istam auctoritas , eandem quoque secundum ipsa Principia Protestantium in Woolstono omnino fuisse .

Ex hisce autem omnibus quod contra Protestantes volumus , abunde confectum remanet ; hoc est , secundum principia Protestantium omnem Christianam Religionem e medio tolli , viamque latissimam ad Deismum aperi-ri . Nam Woolstonum sua opinandi licentia Christianam Religionem e medio sustulisse , nemo negaverit . Si ergo Woolstonus , uti jam evicimus , principii Protestantium semel possitis , uti impius damnari non poterat , evidenti argumento id esse debet , Deismum principii Protestantium non solum aliquo modo non opponi , sed omnino conformem esse .

Verum enim vero tam manifesta res ista est , ut initio Reformationis non defuerint , qui futurum esse prædixerint , ut ad ipsam Reformationem indifferentia Religionis consequeretur . Nec eventus fefellit . Non solum enim ob libidinem opinandi , quæ secundum principia Reformationis admittitur , multi Reformatorem eo usque processerunt , ut neminem baptizatorum non tolerandum esse statuerint , sed
etiam

etiam tradiderunt , e charitatis officio esse , ut Paganismus , atque Idolatria toleraretur .

Dices . Ea , quam Protestantes admittunt , articulorum fundamentalium distinctione semel posita , sua semper remanent Sacris Scripturis auctoritas ; & hæc distinctio poni debet etiam secundum Catholicos : falso ergo dicitur systema Protestantium tale esse , ut per illud Divina Revelatio e medio omnino tollatur . Ant. constat : nam saltem quoad articulos fundamentales semper subsistet auctoritas Sacrarum Scripturarum . Deinde . Ecclesiæ quoque Catholicæ doctrina est , aliquos articulos esse fundamentales , aliquos non fundamentales : ergo .

R. dist. ant. , eo sensu , quo Protestantes admittunt , ne. , diverso sensu , con. Catholici ergo nonnullos articulos ideo fundamentales vocant , quia ab omnibus explicite credi debent , ita ut nullus salutem æternam consequi possit , nisi explicite crediderit , quæ in eisdem continentur : alios autem vocant non fundamentales , quia non requiritur , ut omnes eorundem fidem explicitam habeant , sed satis est , ita esse animo comparatos , ut istos quoque explicite credituri sint , si eis proponerentur , atque interim illos fide implicita teneant , quatenus ea omnia se firmissime tenere profiteantur , quæ Ecclesia Catholica docet , atque tradit . Quis ergo non videat hac in re Catholicorum , & Protestantium diversam toto cælo rationem esse ? Quapropter Catholici neque in suam com-

mu-

munionem recipiunt, neque credere quod ad fidei essentiam requiritur, cum statuunt, qui fundamentales articulos credit, non fundamentales autem rejicit; & à sua communione æque expellunt tam eum, qui fundamentalem articulum negaverit, quam alium, qui aliquem articulum non fundamentalem rejecerit. Firmissimum namque dogma est Ecclesiæ Catholicæ, fidei fundamentum everti, tollique id, supra quod innititur credentium fides, semel ac aliquid rejiciatur, cujusvis tandem generis illud sit, quod divinitus revelatum esse constet. Patet ergo Protestantes suam absurditatem opinionis exemplo, & auctoritate Catholicorum per summam imperitiam tueri velle.

Non minus quoque imperite aut falluntur, aut alios fallere contendunt, dum affirmant, etiam apud Catholicos non deesse multos, qui indifferentiam Religionis profiteantur. Sibi conflatham invidiam, & absurditatem suorum principiorum hac ratione saltem extenuare, & minuere velent: at irrito prorsus conatu, atque præter omnem rationem. Et primo quidem ubinam tandem apud Catholicos indifferentissimi publica professio sit? ubinam Indifferentismus promovetur, sicuti apud Protestantes contigit? Verum unum alteri magis contrarium esse non potest, quam sit Indifferentismus Catholicæ Religioni. Profecto ea Religio, quæ pro certissimo fundamento habet, extra se nullam neque vitam, neque salutem esse posse; quæ pro firmissima regula suæ fidei tenet, hodie credendum, quod etiam heri

heri creditum fuit : quæ pro certo habet , eamdem , quæ heri , & hodie fuit , etiam sæculis præteritis fidem fuisse , atque subsequenter semper futuram esse ; quæ non dubitat veritatem in sua communione sine intermissione esse duraturam ; quæ firmissimam promissionem habet , ob quam hac de re nullus dubitandi locus ei superesse potest ; Religio , inquam , quæ hæc omnia habet , quis non videat , ob suum ipsum systema nullas novitates eam pati posse , eoque magis Indifferentismo opponi , quo magis ipse Indifferentismus omni securitati , certitudini , immutabilitati , atque infallibilitati Religionis , quævis tandem ea sit , prorsus adversatur ? Contra , uti jam sæpe diximus , semel ac admittatur , sicuti a Protestantibus admittitur , quædam ad fidei essentiam non pertinere , quamvis divinitus revelata ea sint , jam omnino nutat auctoritas Divinæ Revelationis , parumque interesse inde æquo jure colligitur , num Divina Revelatio admittatur , vel non admittatur .

Simili quoque ratione semel ac ponatur , uti ponunt Protestantes , jam a multis sæculis idolatriam , & errorem in Ecclesia regnare , nullum in ea infallibile judicium esse , unumquemque habere spiritum interpretandi Sacram Scripturam , eoque contra quamcumque auctoritatem uti posse , inde futurum esse nemo non videt , ut quilibet ea fidei dogmata tenere , vel rejicere possit , quæ sibi visum fuerit , unusque alterum damnare non poterit , licet aliter hac , vel illa , immo quavis in re ab ipso sentiat ,
quia

quia quo ipse jure illa , & non illa , eodem quoque alius illa , & non illa admittenda esse , existimare poterit . Iste autem si non sit purus putusque Indifferentismus , quo putatur omnes qui Religionem Christianam profitentur , quæcumque tandem dogmata teneant , salutem esse consequuturos , quisnam aliud esse possit , sane non video . Manifestum ergo est , quod in hac nostra propositione pluribus jam evicimus , tale esse systema Protestantium , ut ex eo uterque Indifferentismus consequatur , tum ille , quo etiam iis in altera vita bene futurum esse promittitur , qui nullam Divinam Revelationem admiserint , tum alter Indifferentismus , quo nullis Christianis salus æterna denegatur , quævis tandem sint dogmata Religionis , quæ admiserint , vel rejecerint : utrumque vero Indifferentismi genus Catholicæ Religionis adversari , quantum quidvis alteri adversari potest .

COROLLARIUM.

Infalibilis auctoritas quoad ea , quæ ad fidem spectant , certum & unicum remedium est , quo Religionum indifferentia destruat .

Uti enim constat ex iis , quæ usque modo disseruimus , semel ac unusquisque potestatem habeat interpretandi Sacram Scripturam , nullumque supra se judicium infallibile agnoscat , quod suscipere , atque revereri debeat ; inde sequitur , ut Divina Revelatio vel omnino con-

tem-

temnatur , vel singuli contendere , & quidem æquo jure , possint , se recte sentire juxta Divinam Revelationem , licet quoad dogmata non solum diversa , sed etiam omnino contraria eorum fidei ratio sit . Hoc autem utrumque malum per infallibilem auctoritatem , cui omnes subjiciantur , certo tolli posse per se constat . Nam , ea semel posita & quæ haberi debeant uti revelata divinitus , & qua ratione accipi ea debeant , certissime constat , atque infallibiliter : ergo , ea admissa , sibi amplius non licere unusquisque videt , ut vel omnem Divinam Revelationem non suscipiat , atque veneretur , quæ hujusmodi infallibili auctoritate sibi proponitur , vel quæ divinitus revelata sunt , eo sensu singula non admittat , quo admittenda esse eadem infallibili auctoritate constituitur : ergo infallibili auctoritate simul posita , tum de ipsa Divina Revelatione , tum de sensu illius certissime constat : infallibilis ergo auctoritas certum remedium est , quo Divina Revelatio nec ab ullo contemnatur , nec eo sensu accipiatur , quo quisque voluerit ; ex quibus fane duobus vel universalis , vel peculiaris indifferentia Religionis consequitur .

Est etiam infallibilitas hujuscemodi auctoritatis unicum remedium , quo Religionis indifferentia tollatur . Nam tunc solum dubitare non possumus , quin erremus , si nostram opinionem sequamur , quando eam contra aliorum infallibile judicium sequimur : ceterum si judicium singulorum æque fallibile fuerit ; tunc semper quispiam

quispiam contra sentire poterit absque certitudine quod ipse decipiatur. Nam qua ipsum ratione falli possibile fuit, eadem quoque fieri potuisse, ut unusquisque alius falleretur, reponere semper poterit. Quid? nonne infallibile iudicium illud est, cui omnes sese submittere debent, & quo sublato, necesse non est ut omnes idem sentiant? Postremo sola unitas multiplicitati directe opponitur; sed iudicii infallibilitas una est: ergo aliorum iudiciorum multiplicitem excludit: ergo nulla diversa iudicia patitur: ergo iudicii infallibilitate admissa quoad ea, quæ sunt Religionis, una tantum Religio uti vera, & certa inducitur: ergo infallibilis auctoritas unicum medium est, quo Religionum indifferentia tollatur.

S C H O L I O N I.

Ipsa quoque ratio evincit, aliquam iudicii infallibilitatem quoad ea dari debere, quæ divinitus revelata sunt.

Eam conditionem hominum esse, ut propter varias multiplicesque causas non una omnium de re eadem opinio, atque sententia sit, nec esse possit, nullus sane negaverit. Id autem quamvis contingat etiam in iis, quæ aliquam evidentiam habent, potissimum tamen usuvenisse ipsa experientia novimus, quando de aliqua lege agitur, quæ obligationem inducat, deque iis interpretandis, quæ in eadem lege continentur. Tunc profecto quot fere ca-

pita sunt, tot etiam variaz diversaque sententia circumferuntur; indeque est, ut si quoad ista nullius iudicium certum, atque infallibile sit, nec esse possit, in magna semper fluctuatione quisque versetur. Multa quidem nobis divinitus revelata fuisse, argumenta evidentissima suadent; attamen & quanam singillatim saltem quoad omnes suas partes revelata sint, quanam vero non sint, quo sensu singula quaeque accipi debeant, quo autem non debeant, eadem ratione manifestum non est. Quo fit, ut si nullum infallibile iudicium sit, quo de utroque doctrinae capite certe, & absque errandi periculo constituatur, & multa esse sequatur de quibus homines dubii sint, num ad Divinam Revelationem pertineant; & quae divinitus relevata esse constet, quo sensu infallibiliter accipi debeant, quo autem non debeant, perpetuo haereant. Quum ergo Deus sua maxima beneficentia, atque bonitate erga nos usus divinitus nobis revelaverit, quae credere, & facere deberemus; nulla profecto ratio patitur, ut putemus, nullum infallibile iudicium ab eo constitutum, quo tam errare non possemus circa singula quaeque, quae divinitus revelata sunt, quam circa sensum, & acceptionem eorum, quae divinitus revelata esse constat. Nam, hoc infallibili iudicio sublatum, consequeretur omnino ut irritum saltem maxima ex parte is finis evaderet, quem Deus sibi proposuit, quando suam Divinam Revelationem nobis communicavit. Quapropter si Divina sapientia, atque bonitate factum fuit,

ut

DE RELIG. REVELATA. 51

ut per Divinam Revelationem nobis ea innotescerent, quæ a nobis cognosci oportebat, quæque sine eadem Divina Revelatione cognosci non poterant, quemadmodum jam abunde confecimus: ejusdem quoque Divinæ sapientiæ, atque bonitatis esse debuit, ut infallibile iudicium haberemus, quo & de rebus divinitus revelatis, & de intelligentia earum firmissime certissimeque constare posset, ut ex iis, quæ revelata sunt, debitam utilitatem capere possemus.

Deinde si nullum sit infallibile iudicium, quo certo cognoscantur singula quæque, quæ divinitus revelata sunt, & quo perspicuus fiat sensus, quo accipi debeant; quoad utrumque ea tantum ratione unusquisque ab errore sibi cavere poterit, ut ipse per se, longo, & diligentiori examine adhibito, videat, atque assequatur singula singillatim, quæ divinitus revelata sint, & quinam singulorum verus, & legitimus sensus esse debeat. Quam pauci autem ii sunt, qui huiusmodi examen instituere possint, vel licet possint, ea, qua par est, diligentia velint? anne qui suis manibus victum quærere debent, qui agris excolendis operam dare, ceteraque omnia curare, quæ ad agriculturam pertinent, qui mercaturæ, militiæ, rei familiaris, publicis officiis, sexcentisque aliis muneribus, sine quibus humanæ vitæ societas non subsistit, incumbant oportet, in hæc intendere, atque inquirere possunt? mulieres autem omnes immo vero vixullæ, an suam huic rei operam na-

vare poterunt? ergo maximam partem hominum, immo fere omnes homines versari necesse erit in perpetua ignoratione tum singillatim singulorum, quæ divinitus revelata sunt, tum veri, & legitimi sensus, quo Sacra Scriptura accipi debet. Ii vero, qui ad tale examen instituendum idonei sunt, illudque instituere propter sui officii rationem possunt; qui sane præ ceteris omnibus quam pauci sint, nemo non videt, qua tandem ætate utrumque assequi poterunt? quid non sustinere laboris prius debebunt? quam multa expendere, invicem conferre, atque ad diligentius examen antea revocare oportebit? Ætate ergo solummodo perfectiori didicisse aliquo modo poterunt, quænam singillatim divinitus revelata sint, & sensum eorum, quæ divinitus revelata sunt. Quid quod hi ipsi quoad utrumque semper dubii remanere debebunt? semel ac enim suo proprio iudicio fident, quum istud infallibile non sit, sed omnino incertum, multiplicibusque erroribus obnoxium, consequens inde sit, ut semper dubii esse debeant, num veritatem assequuti fuerint. Ex hisce vero omnibus illud manifeste constat, Divinam Revelationem quoad maximam partem hominum omnino inutilem evasuram, quoad paucos habituram parum utilitatis, quoad omnes vero incertitudinem, & dubitationem, si, adhibito examine, vel nosci deberent, quæ singillatim divinitus revelata sunt, vel eorum, quæ divinitus revelata sunt, sensus investigandus

us esset . Pugnât ergo cum ipsa natura Divinæ Revelationis , quam a Deo ob utilitatem hominum factam fuisse constat , nullum ejusdem judicium infallibile esse , quod omnes absque errandi periculo sequi possint .

S C H O L I O N I I.

Protestantes , quod spectat istud de infallibilitate judicium , sibi contradicunt .

Pro certa enim regula habent , solam Sacræ Scripturæ auctoritatem admittendam esse : ipsis ergo sentientibus , nullam certam auctoritatem habere possunt fidei professiones , quas emisserunt , nullam , quæ in suis conciliabulis ipsi constituerunt , nullam demum quæ contra quoscunque alios decrevere ; sed & fidei professiones ediderunt , & in suis conciliabulis nonnulla uti necessaria ad fidem constituere , & quædam sanxerunt contra alios , ut ea apud suos auctoritatem haberent , alioquin quoad rem istam non solum inepte , sed etiam per summam insipientiam sese gessissent : ergo in sententia Protestantium sola Divinæ Scripturæ auctoritas uti regula fidei admitti debet , & non sola admitti debet : ergo quoad istud de infallibilitate judicium sibi contradicunt ; quia nullius hominis , immo nullorum hominum judicium infallibile , & certum esse volunt , & tamen hanc certitudinem , & infallibilitatem sibi tribuunt , alioquin non
esset

esset , cur aliquid tamquam certum definirent .

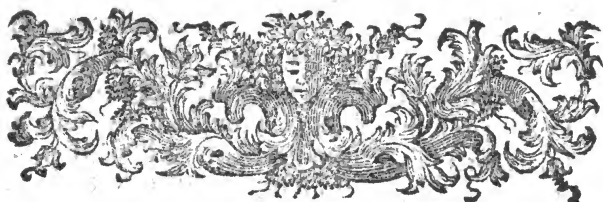
Et re quidem vera illud iudicium infallibile esse putatur , quo ab æterna salute excludendum eum esse decernitur , qui hæc , vel illa dogmata non tenuerit , atque professus fuerit ; sed tale est iudicium , quod Protestantes sæpe tulerunt : ergo illud iudicium infallibilitatis , quod omnibus denegant , vel nolentes apud se esse constituunt . Major propositio constat : nam si huiusmodi iudicium infallibile non esse putaretur , neque etiam per illud decerni posset de æterna damnatione aliquorum , qui aliqua dogmata non admitterent . Prob. mi. I. Aliquos articulos esse fundamentales , aliquos non fundamentales , illos ad fidei essentiam pertinere , non vero istos , contendunt Protestantes ; ergo quoad rem istam infallibile iudicium , quod tamen apud neminem esse volunt , Protestantes sibi vindicant . 2. Protestantes a sua communione excludunt Socinianos , atque Arminianos , damnantque uti intollerabiliter errantes in iis , quæ veræ fidei sunt : ergo supra alios tale iudicium sibi vindicant , quo de eorum æterna salute simpliciter decernant ; sed nemo de aliorum æterna salute simpliciter decernit , nisi certum de ea iudicium se ferre posse arbitretur : ergo Protestantes certum , atque infallibile iudicium sibi vindicant . 3. Qui alios a consortio Ecclesiæ ejicit ex eo quod nonnulla ad fidem spectantia suscipere , & profiteri recusent , certum , & infallibile iudicium de iis sibi tribuit , quæ ad fidem

dem spectant ; atqui Protestantes anathema dixerunt illis , qui profitebantur doctrinam contrariam fidei professionibus cathechisticisque institutionibus , quas ipsi ediderant , atque apud eos in usu erant : ergo semper magis magisque constat , infallibile iudicium quoad res fidei Protestantes sibi tribuisse . Turpiter ergo sibi contradicunt , dum nullius iudicium certum , & infallibile esse constituunt .

Et re quidem vera ut legant Sacram Scripturam , omnibus suadent , atque ex lectione ejus futurum esse promittunt , ut quique per se intelligant , quæ ad salutem necessaria fuerint . Quandoquidem , uti ipsi , quemadmodum supra observavimus , habent , ut veritas perfecta fiat , nullum examen adhibendum est , sed attentione , & applicatione veritatis ad ipsum spiritum fides inducitur infidelibus . Sicut enim sensibile lumen inquirunt ipsi , oculos perstringit ; ita etiam veritas , quæ est lumen mundi intelligibilis ; spiritum afficit ; & idcirco ipsa veritas , quæ se habet ad intellectum , sicuti ad oculos sensibile lumen , fidem producit in hominibus . Aper- te quidem falsa hæc omnia sunt , sicuti jam evicimus , ejusmodi tamen ut per ea nullus dubitandi locus supersit , Protestantes quoad istud de infallibilitate principium in manifesta contradictione esse . Nam , si horum principiorum ratio habeatur , semel ac aliquis Sacram Scripturam admittat , a consortio aliorum fidelium a nemine rejici potest , quamvis ex Sacra
Scri-

Scriptura ea non eruat , quæ alius eruenda esse putat ; atqui Protestantes a sua communione hujusmodi homines rejiciunt : ergo contra sua principia agunt , contraque ea quoddam infallibile judicium sibi tribuunt .

F I N I S .

PRÆLECTIO DE SECTIS ANTICHRISTIANIS

UINQUE sunt Sectarum Erronearum species, quas *Antichristianas* appellare lubet, non quod nulli sint e Christianis, qui fœdis istis Erroribus contaminare se non cohorrescant, sed quia hi Errores Christianismi ipsius fundamenta convellunt; & istæ Sectæ pro maxima parte ex iis coalescunt, qui numquam Ecclesiæ Christi aggregati, ejus etiam Legem execrantur, aut flocci faciunt. Nunc ordine singulas istas species percurramus.

A T H E I S M U S .

I. **A** *Theus*, ex nominis *etymo* dicitur quasi *sine Deo*, seu Deum non agnoscens. Quapropter attenta hac latissima nominis derivatione, illud tribuebatur olim nonnullis, quibus propria ejus pressaque significatio haud competebat. Etenim *Athei* apud Gentiles audiebant non solum ii, qui Deos patrios,
A quos

quos ipsi colebant, eorumve simulacra non venerarentur; sed etiam Judæi, & Christiani, qui idem facere renuebant. Qua de causa *Socrates* perhibetur, tamquam Atheus a suis morti fuisse adjudicatus: & Christi cultores velut *Deos non habentes* ab Ethnicis habitos, & neci traditos.

II. Rem ipsam quod attinet, multiplex est Atheorum genus, vel species. Nam *in primis* quidam sunt tantum *indirecte* tales: quo nomine veniunt illi, qui licet Numen aliquod Supremum utcumque agnoscant, attamen eidem aliquam perfectionem detrahunt, velut *Epicurus* Providentiam; aut imperfectionem affingunt, velut *Stoici* Corpus. Alii *directe* tales; & hi iterum duplicis speciei: quidam mere *negative* tales, qui Deum simpliciter ignorant; seu pure carent Dei notitia: (vincibiliter, an invincibiliter modo non disputo) cujusmodi feruntur, inventi fuisse nonnulli in utroque Orbe barbari, in sylvis ferarum more vitam agentes, e quibus aliqui ne nomen quidem ullum Deo imposuerint; an vero hi, vel alii hujusmodi, nullam plane habuerint notitiam Dei, ne quidem sub aliqua communi ratione, v. g. Supremi Gubernatoris, bonorum Auctoris, criminum Vindicis, haud immerito dubitatur. Certe *Cicero* Lib. 1. Tusc. qq. libere edixit, *nullum esse Gentem tam barbaram, quæ non fateatur, esse aliquem Deum; adeo quidem, ut homines falsum Deum habere maluerint, quam nullum.* Verum de hoc dubio

dubio agitur in Tractatu *de Deo*. Alii dicuntur *Athei* positive tales, qui seu interius, seu exterius ore, vel opere Deum esse negant. Unde triplex denuo Classis Atheorum emergit.

III. *Prima* illorum, qui semetipsos excœcantes, & rebelles lumini, etiam naturali, interne in animo judicant, vel saltem sibi persuadere conantur, non dari Deum, & hi dicuntur *Athei speculative*, ac *strictè tales*. *Altera* Classis eorum est, qui ut effrænatis suis moribus velum prætendant, saltem ore, vel calamo proterve Deum inficiantur; etsi forte contra intimum conscientix sensum, quem extinguere plane non possunt. *Tertia* est illorum, qui, licet tum mente Deum agnoscant, tum ore profiteantur, adeo tamen perditæ vivunt, ut si Deum non agnoscerent, vel non formidarent; quem etiam percuperent, revera non existere, ne haberent, quem timerent, suorum criminum Vindicem. Et hi dicuntur *Athei practice*, vel etiam *corde tales*, de quibus Apostolus Tit. 1. ver. 16. *Qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant*.

Hujus *Tertiæ* Classis Atheos complures ipsos etiam inter Christianos existere satis compertum est. Atheos 2. *Classis*, qui saltem aperte Deum negent, quosdam, sed paucos dari, etiam est extra controversiam: talem, enim fuisse *Diagoram* quemdam, testatur *S. Aug. L. 3. cont. Lit. Petil. c. 21. Lactan-*

tius L. I. Divin. Inst. c. 2. *Sextus Empiricus* aliique; qui ejusdem impietatis reos faciunt *Democritum*, *Epicurum*, *Euphemerum*, *Mis- senium*, *Diogenem Fhrygem*, *Theodorum Cy- reneum*, *Melium*, idcirco ab Atheniensibus expulsum; & alios, ut dixi, paucos insi- pientes, & insigniter impios, quorum nume- rum adaugere non exhorruerunt hoc, & pro- xime lapsis Sæculis e Christianis in *primis* *Nicolaus Machiavellus* Florentinus, sub ini- tium Sæculi decimini sexti, id est anno 1528. vel 29. vita functus; qui Dei nomen, ad terrendos tantum, & in officio continendos homines excogitatum fuisse, blasphemavit. *Deinde Vaninus*, ob hanc impietatem per Gallias disseminatam, vivus flammis *Tolosa* traditus anno 1629. Item *Spinosa*, natione *Batavus*, Religione primum Judæus; tum Protestantium partes amplexus, anno 1677. defunctus; qui nullum alium agnovit Deum, quam Mundum universum, in quo unicam substantiam extensione, & cogitatione præ- ditam ponebat, eamque Deum vocabat. *De- nique*, teste *Card. Gotti*, de Verit. Relig. Christ. Tom. I. tr. I. c. I. §. I. recentius *Syl- vester Legni*, & *Julius* ejus filius, cum ali- quot sociis, qui Romæ deprehensi, ac de Atheismo convicti, post solemnem tantæ im- pietatis ejurationem perpetuo carcere ibidem damnati sunt, anno hujus Sæculi 19.

IV. An porro reipsa dentur aliqui Athei primæ Classis supra relatæ, nempe *speculati- ve*,

ve, & *stricte* tales qui animo sobrio, & sincero per iudicium internum positivum obstinate negent prorsus dari Deum, dubium est apud Theologos Scholasticos. Id vero magis videtur indubitatum apud omnes, quod sicut multi conscientiam suis sceleribus, & obstinata illi resistendi contumacia, ita obdurant, ut ejus stimulos vix amplius persentiscant, atque idcirco dicuntur ab Apostolo 1. Tim. 4. v. 2. *cauteriatam* habere conscientiam; ita complures, etiam hominem, nil nisi carnem, & terrena sapientes, atque cœno vitiorum immergi, ingentem quodammodo Supremi Numinis notitiam, si non prorsus extinguere valeant, ita saltem obscurent, ac sæcularibus negotiis obruant, ut velut excæcati signatum super se lumen Divini vultus vix aspiciant, aut etiam nocturnarum instar proterve refugiant, & redeuntem identidem Dei cognitionem pervicaciter a se abigere, consopire, suffocare nitantur; intellectumque remove a consideratione eorum, quæ Numinis existentiam evidentissime ostendunt: instar impiorum illorum, qui Job. 21. v. 14. *dixerunt Deo: recede a nobis, & scientiam viarum tuarum nolumus*; ne videlicet cogantur vel inviti agnoscere, quem deberent severum impietatis suæ ultorem reformidare. Neque desunt, qui quædam usque adeo in speciem, etsi nullius plane momenti, argumenta excogitant, ac sibi effingunt; quibus unice, quia ita perverse volunt, adeoque

non tam rationum momentis, quam depravatæ voluntatis imperio, persuadere sibi conantur, Deum non existere. Hic proinde non tam judicantis intellectus Error est, quam maleferiatæ voluntatis. Atque utinam istiusmodi errore, hoc etiam ævo nostro, imbuti non forent plures Pseudo-Politici, qui licet Christiano, quin & Catholico nomine palam gloriantur, attamen omnia secundum *rationem Status*, ut ajunt, vel potius secundum commodum proprium metientes, omnem internam Fidem, ac Religionem excutere moliantur! Ceterum hi suum istum Errorem in corde latentem, vel nunquam exterius aperte produnt ore vel calamo; ne, quales sunt, aliis appareant, impiissimi, ac sceleratissimi: non raro tamen aliquid subobscure insinuant apud sui haud multum absimiles, vel etiam alios, a quibus minus sibi timent; idque solum, ut ajunt, discursus gratia, neque tam ex sua, ut prætendunt, quam aliorum opinione; eo periculosiores, quo fallaciori larva induti suum virus incautorum animis instillant.

POLYTHEISMUS.

I. **P**olythei dicuntur, qui plures Deos agnoscunt, & colunt. Hos inter numerantur in primis *Gentiles Idolatræ*. *Gentilium* autem, aut *Gentium* nomine, teste Calmeto

meto in *Dictionario Bibliotheco* verbo *Gentilis* apud Hebræos veniebant quicumque alterius erant ab Hebræorum Fidei, Legis, ac Numinis. Unde apud *S. Paulum* Rom. 1. v. 14. &c. *Judæus*, & *Græcus* eodem sensu usurpantur, ac *Judæus*, & *Ethnicus*, sive *Gentilis*; eandemque phrasin usurpat *S. Lucas*. Act. 6. v. 1. &c. Hinc etiam *S. Paulus* appellatur Apostolus, seu Doctor *Gentium*, sicut *S. Petrus* *Judæorum*: cujus rationem reddit ille, Gal. 2. v. 7. cum ait, *Creditum est mihi Evangelium præputii, sicut & Petro Circumcisionis*. Quapropter fatetur *Calmetus*, verbo Job. „ *Jobum* hoc „ sensu Gentilem fuisse, quod cum Judæo- „ rum Legem non profiteretur, propterea „ neque Circumcisionis gladium fuerit per- „ pessus; sicut & *Melchisedech*, alique ju- „ sti, *inquit*, Pagani vocantur: quo nomi- „ ne, sic accepto, despiciendi, atque ex- „ crandi nihil inducitur. „ Eam ob causam *Polytheis* accenseri dixi Gentiles, non quos- cumque, sed *Idololatrias*.

Iisdem deinde accensentur plures *Hæretici*, qui *Polytheismum* in ipsum adeo Christianismum invehere moliti sunt, ut seriem *Hæresum* percurrenti facile perspectum erit.

Interim *Polytheismus* Gentilium *Idololatriam* sibi vel intime imbibitam, vel proxime conjunctam habet; immo absque illa consistere non potest. Etenim, cum Deus verus

unicus sit , eo ipso quod plures Dii colantur , necesse est , alicui saltem creaturæ cultum Divinum tribui , in quo ipsa Idololatriæ sita est improbitas . Quapropter de *Idololatria* quidpiam dicere , haud erit ab hoc loco alienum .

II. *Idololatria* est cultus exhibitus Creaturæ sicut Deo . Unde , *Idololatræ* dicuntur ii , qui Divinitatem , Divinumve cultum creaturæ tribuunt . Duplex horum Classis statuitur : *Altera* eorum , qui creaturam aliquam in seipsa venerantur ut Deum , seclussis simulacris , statuis , aut imaginibus : v.gr. *Solem* , *Ignem* &c. prout Romani , teste *Varone* apud *S. Aug.* L.4. de Civ. c. 31. plustquam annis 170. absque simulacris falsos Deos coluere , tum quos colebant Græci , etiam sine simulacris , uti testatur *Halicarnasseus* , lib. 2. tum quos adjecit *Numa Pompilius* .

Altera Classis illorum est , qui simulacra sibi conficiebant , iisque Divinos honores exhibebant . Et hi , attenta vocis etymologia , magis proprie dicuntur *Idololatræ* . *Idolum* enim , Græce *εἰδωλον* significat imaginem , seu figuram ; soletque in S. Scriptura pravo sensu usurpari , ut notat *Calmet* ; nempe pro imagine Numinum Ethnicorum ; sive imago illa homines , sive bruta , sive astra , picta , sculpta , cælata , aut alia quacumque ratione expressa exhibeat .

Observat porro *S. Thomas* , 2. 2. q. 94. Divinum cultum hujusmodi simulacris diversissimo-

simode fuisse exhibitum . Quidam enim arbitrati in ipsis imaginibus aliquid Divinitatis inesse , adeoque cultum iis deberi Divinum , hunc illis tribuebant ; maxime vero iis , quas per nefariam artem construxerant , & quæ virtute dæmonum certos aliquos effectus habebant , v. g. fundendi oracula , aliave edendi signa , quæ a malignis Spiritibus profecta iisdem auctoritatem addebant . Alii vero non exhibebant cultum Divinum ipsis imaginibus , sed aliis creaturis , quas ipsæ repræsentabant , v. g. *Jovi, Mercurio &c.*

III. Primam *Idololatriæ* originem *S. Aug. L. 1. de Civ. S. Hier. in Osee . Lactantius , L. 2. Inst.* , aliique , tum antiqui , tum recentiores de Idolis Scriptores repetunt a posteris *Chami* , impii filii *Noemi* ; e quibus omnium primi , qui *Ægyptum* occupavere , excussa paullatim , vel consépulta primæva unius veri Dei traditione , & inductis variis , falsisque de Divinitate opinionibus , conversi sunt ad sola præsentia , & aspectabilia ; resque corporeas Deos esse finxerunt .

Ac primum quidem Cœlestia , velut oculis magis exposita , suspicientes , eorum capti admiratione , Soli , Lunæ , & Astris Dei honorem adscripserunt .

Deinde , cogitationibus suis inferius progressi , *Æthera* , Aerem , & ea , quæ in ære sunt , Deos appellavere vani homines , in quibus , ut loquitur Sapiens , non subest Scientia Dei . . . sed aut ignem , aut spiritum , aut

citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem, & lunam, Rectores Orbis terrarum Deos putavere. Sap. 13. v. 1. &c.

Inde oculos deorsum dimittentes homines animales, & terreni, quibusdam tum hominibus, seu Regibus, aut Heroibus, seu aliis, natura, vel arte magis insignibus; tum etiam brutis animantibus; quin & insensibilibus elementis, ac corporibus inanimatis Divinos honores addixerunt; adeo, ut invalescente hominum, non ex primæva solum labe contracta, sed propriis vitiis, ac sceleribus inducta, corruptione, vanitate, & infania, integræ nationes tamquam Deos colere cœperint, vel cum *Persis* Cœlum; vel cum *Indis* Solem; vel cum *Phrygibus* Lunam: aliæ velut *Arabes* lapidem; *Scythæ* acinacem; aliæ stupida, vilia, sordida, & infesta animalia, canem, ranam; aut, ceu *Ægyptii*, crocodilum, quin & porrum, ac cepe; quæ iidem adeo superstitiose reverebantur, ut ea nec frangere, nec manducare auderent. Quapropter non immerito jocatur in illos *Juvenalis* hoc Versu: *O Sanctas Gentes, quibus hæc nascuntur in hortis Numina!* Satyr. 15. Atque hæc quidem Idololatriæ primæva origo fuit, & propagatio.

IV. Quo autem primo Auctore, quoque tempore cæperit simulacrorum cultus, non est adeo certum. Sacræ Paginæ nullam Idolorum mentionem faciunt ante tempora *Labani*

bani Patriarchæ *Jacob* Soceri, cujus filia *Rachel* Gen. 31. v. 39. dicitur abstulisse Idola, seu Deos, qui ibidem dicuntur *Dii alieni*. Ceterum *Mercurius Trismegistus*, qui *Mosis* tempore fertur floruisse, originem simulacrorum refert ad priscos proavos suos, uti testis est *S. Aug. L. 8. de Civ. c. 24.* Unde verisimile est, inquit *Gotti*, l. c. §. 2. n. 11. usitata fuisse Idola tempore *Thare & Nachor*, e quibus ille fuit Pater *Abrahami* Patriarchæ: sic, ut primi Idolorum effigiatore fuerint *Chaldaei*, præeunte *Nino*, *Beli* filio, Assyriorum Rege, *Thare* contemporaneo; qui fieri curasse traditur imaginem *Belo* Patri suo, subditorum adorationi propositam, adjectis quibusdam ritibus superstitiosis, teste *S. Hieronym.* In *Oseam c. 2.* Ad hanc, vel haud absimilem Idolorum originem videtur respexisse *Sapiens*, *Sap. 14. v. 15. &c.* dum ait: *Acerbo luctu dolens Pater, cito sibi rapti filii fecit imaginem; & illum, qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tamquam Deum colere cæpit; & constituit inter servos suos Sacra, & Sacrificia.* Subjungit mox ibidem *Sapiens* Idololatriæ progressum his verbis: *Deinde interveniente tempore, convalescente iniqua consuetudine hic error tanquam lex custoditus est; & tyrannorum Imperio colebantur figmenta.* Duplicem aliam profert illico *Sapiens* Idololatriæ in simulacris instituendæ, vel promovendæ rationem: alteram, quod homines Regis v. g. absentis, quem colere

volebant, imaginem fecerint, ut illum, qui aberat, tamquam præsentem colerent: alteram, quod artifex volens placere illi, qui ejus opera utebatur, eximia diligentia laboravit, ut similitudinem in melius figuraret; multitudo autem hominum, abducta per speciem operis, eum, quem antea velut hominem honorarat, nunc Deum æstimavit, eique tamquam Deo cultum tribuerit: *Et hæc, concludit, fuit vitæ humanæ deceptio; quoniam aut Regibus deservientes homines incommunicabile nomen lapidibus, & lignis imposuerunt.*

Ceterum Idolorum usus a *Chaldæis* proxime migravit ad *Ægyptios*, ut colligere est ex *Historia Exodi*; tempore enim *Moyſis* *Ægyptus* erat plena Idolis, præsertim bestiarum; unde ad similitudinem eorum petierunt *Hebræi* ab *Aarone*, vitulum in deserto ex auro sibi fabricari. *Exod. 22.* Ab *Ægyptiis* porro propagata est hæc superstitio in reliquas Orbis partes, ac speciatim ad *Persas*; hinc ad *Græcos*; ab his ad *Romanos*; item ad *Indos*, & extremos terminos *Sinarum*, teste *Kirchero*: idque indicant etiam hodiernæ harum Gentium consuetudines: cum in *India*, *Sinis*, *Japone*, *Tartaria*, quin & in *America* Solis, ac Lunæ, Syderum, Terræ, Animalium omnis generis cultum non secus, ac in *Ægypto* ab innumerabili tempore, etiam nunc vigere nostri deprehenderint Missionarii.

VI. Tan.

VI. Tandem , crescente cum hominum malitia eorum pariter indigentia , ac miseria , eo sese diffudit exitialis illa pestis , ut totum fere Orbem ante Christi tempora , ac non raro ipsum usque adeo populum Judaicum inficeret , atque falsorum etiam Deorum , ac Idolorum numerus , & absurditas in immensum pene augeretur ; dum homines fere quicumque pro libitu illos pro Diis sibi statuerent , ac colerent , a quibus vel commodi aliquid reportassent , aut sperarent ; vel aliquid nocumenti metuerent . Unde *Tertullianus* Gentiles irridens : *Apud vos , inquit , Apolog. c. 5. humano arbitratu Divinitas pensitatur : nisi homini Deus placuerit , Deus non erit : homo jam Deo propitius esse debet .*

Inde etiam factum , ut stolidi mortales non modo homines etiam sceleratissimos in Deorum numerum retulerint ; bruta animantia etiam fœdissima , ac vilissima Divino cultu demulcere studuerint ; sed aurum & argentum , ligna & lapides , opera manuum hominum , ut loquitur Prophæta , quæ oculos habent , & non vident , aures habent , & non audiunt eodem venerationis cultu affecerint . Immo , ut observat *S. Athanasius* Orat. cont. Gent. eo progressi sunt , ut etiam simulacra eorum , quæ nullo modo essent in rerum natura , Deos facerent , humanam formam cum brutis permiscentes , naturasque dissimiles in monstri speciem conjungentes ,

ac adorantes ; cujusmodi erant Dii illi , qui apud Ægyptios Canis , Serpentis , Asini caput habebant ; & apud Lybiæ populos , Animon , Arietis capite insignis . Ad extremum inde quoque prodiit stupenda illa Deorum apud Gentiles multitudo . Triginta millia fuisse perhibent *Hesiodus* , & *Eusebius* . L. 5. Præp. Evang. Inter quos ait *Tertullianus* , Apolog. cap. 10. *Novi sunt , ac Veteres , Barbari , Græci , Romani , Peregrini , Captivi , Adoptivi , Proprii , Communes , Masculi , Fæminæ , Rustici , Urbani , Nautici , Militares &c.* Immo *S. Aug.* L. 4. de Civ. refert duodecim Deos , quos quidam statuebant pro unica arista servanda , & fovenda .

VII. Credibile tamen videtur , Sapientiores e Gentilibus magis excultis , veluti *Platonem* , *Aristotelem* , *Ciceronem* , *Senecam* , aliosque similes complures , neque tot , neque tam absonos Deos interius agnovisse , quot , & quos subinde ex metu Principum , vel infanientis vulgi , exterius colebant . Immo *Justinus Martyr* , *Clemens Alex.* *Lactantius* , & alii apud *Card. Gotti* L. c. testantur , Gentiles Philosophos & Poetas , etsi plures Deos venerarentur , unum tamen Deum , ac summum agnovisse . Sic , teste *D. Thoma* l. c. Platonicæ ponebant unum esse summum Deum , causam omnium ; post quem ponebant esse substantias quasdam spirituales , a summo Deo creatas , quos Deos nominabant , participatioque scilicet Divinitatis ;

tis ; nos autem eos *Angelos* dicimus : post quos ponebant animas celestium corporum , & sub his *Dæmones* , quos dicebant esse aerea quædam animalia ; & sub his ponebant animas hominum , quas per virtutis meritum ad Deorum , vel *Dæmonum* societatem assumi credebant . Et his omnibus cultum Divinitatis exhibebant , ut *Aug.* narrat . L. 8. de Civ. c. 14.

Nihilominus non populus dumtaxat , sed suprema Reipublicæ , Imperiique Capita pro Diis , & Idolis suis tanta pertinacia , tantoque furore pugnant , ut eos , qui illos læssissent , vel colere renuissent , extremis suppliciis afficerent . Quæ rabies sub prima nascentis , & adolescentis Christi Ecclesiæ tempora , trium propemodum Sæculorum decursu , & plurimas , & gravissimas adversus Christianos persecutiones excitavit ; donec tandem respirare , atque liberiores captare auram cœpere Fideles sub *Constantino* Magno , ad Christi Fidem converso ; qui superstitiosum Deorum cultum abrogavit , Idola evertit , *Polytheismum* proscripsit : ex quo factum , quod Gentiles , cum non auderent amplius impia sua Sacra palam in urbibus exercere , confugerent ad pagos , vel domos campestres , ubi liberius ea celebrarent .

VIII. Atque hinc *Baronius* repetit originem illius appellationis , qua *Gentiles* a Christianis *Pagani* nuncupantur . Cujus etiam indicium

dicium esse potest, ut observat *Gotti*, quia nec in Divinis Scripturis, nec apud Auctores Ethnicos ante tempora *Constantini*, & *Constantii* ejus filii, *Pagani* vox in hoc sensu usurpata reperitur;     , ut idem *Eminentissimus* advertit, jam ante fuerit in more positum, ut Gentiles, alique Idololatr   suas superstitiones in villis, lucis, saltibus, & antris peragerent; unde *Cicero* celebra Festa, dicta *Paganalia*, Ferialque *Paganicas* commemorat.

Ceterum non desunt, qui *Pagani* nomen Gentibus impositum a Fidelibus esse arbitrantur ex eo, quod illi non militarent sub Christi vexillo. Etenim apud Romanos olim *Pagani* dicebantur illi, qui militi   Sacramento auctorati non erant; sed vitam ruri, domive libere agebant. Ut ut sit, *Paganorum* nomine hodieum etiam veniunt *Mahumethani*: cum infidelitas universim dividatur in *Paganismum*, *Judaismum*, & *H  resin*, ut observat *Suarez* De Virt. Theol. tr.1. d. 16. s.4. post *S. Thomam* 2. 2. q.10. ar. 10.

IX. *Polytheorum* Classe hucusque, quantum satis videbatur, generatim proposita, addi possent *speciatim* s  dissima Errorum monstra, qu   in istis Gentilitatis, & Paganismi tenebris orcus evomuit. Verum sufficiat, tres illorum Sectas magis celebres, qu   & quosdam e Christianis Heterodoxis invenere sectatores, paucis ob oculos siste-

re-

re ; nempe *Epicureorum* , *Pythagoræorum* , & *Stoicorum* .

X. *Epicurei* dicti sunt ab *Epicuro* , Gentili Philosopho , Athenis circa annum Urbis conditæ 412. nato ; circa 485. & ante Æram Christianam 271. vita functo ; cujus præcipui hi fuisse perhibentur Errores .

1. Negabat Deos , si quos reipsa admittebat , fuisse Mundi Auctores : tum quod credibile ipsi non videretur , Deos , qui tam diu quieti itetissent , subito suum mutasse statum ; tum quod Mundus multis laboraret defectibus , quorum iidem Auctores esse nequiverint . Unde statuebat Atomos æternas , ex quarum fortuito concursu non hic dumtaxat Mundus fortuito coaluerit , sed ante illum infiniti alii ; quorum singuli elapso certo tempore fuerint dissoluti , sicut & hic pariter dissolvetur .

2. Diis pariter negabat Mundi gubernationem , ne his curis eorum turbaretur felicitas . Ex quo perverso principio concludebat , frustra Deos coli , invocari , Sacrificio placari . Immo visus est , Deos reipsa penitus negare cum Atheis , cum dixit , Deorum ideam nobis non a ratione inditam fuisse , sed metum illorum provenire solum ex imaginatione , quæ sæpe minacia phantasmata sibi fingit , ad quæ exhorrescimus ; atque ex his falsis terroribus credit , Deorum cultum unice traxisse originem . Quapropter *Epicurus* a quibusdam Atheis annu-

me-

meratur ; uti jam advertimus .

3. Nihil præter Materiam & Corpora statuebat , ipsamque animam nostram , ajebat , non esse nisi texturam Materiæ subtilioris , per totum corpus diffusæ : ex quo inferebat *primum* , illam haud immortalem esse , sed in morte hominis evanescere , instar vaporis ; neque plus illi sensus postmodum inesse , quam ipsi corpori .

Hinc *deinde* concludebat , fruendum vitæ præsentī , sine cura futurorum , & absque metu penarum alterius vitæ , quas confictas omnes ajebat , ad indicandas animi perturbationes , & passiones , quibus homines in hac vitâ cruciantur : unde demum admonebat , abigendos hos terrores , qui unice eo serviant , ut hujus vitæ quietem , ac dulcedinem inturbent .

Porro Beatitudinem hujus vitæ , quam unice agnoscebat , sitam esse dicebat in voluptate ; quod quidem complures ex ipsius discipulis interpretabantur de voluptatibus corporis , etiam sædis , ac immoderatis , unde belluinum illud eorum carmen : *Ede , bibe , lude , post mortem nulla voluptas ;* ex quo factum , quod permulti senserint , ipsum Epicurum in iisdem voluptatibus beatitudinem reposuisse .

Verum alii hanc putant fuisse calumniam ipsi a *Stoicis* ipsius famæ invidentibus impactam ; ipsumque proinde vindicare nituntur maxime ex eo , quod ipse temperanter ad-

modum vixerit, ut testatur *Laertius*, & *Cicero*, alique Recentiores critici ostendere moliuntur.

Ceterum *S. Aug.* Serm. nunc. 150. c. 4. expressis verbis attestatur, *Epicurum* Summum Bonum, ac vitam Beatam constituisse in *Corporis* voluptate; atque idcirco ab ipsis Philosophis appellatum fuisse *Porcum*, voluntantem se in cæno vitiorum.

XI. *Pythagorici* nomen suum traxere a *Pythagora*, Gentili item Philosopho, ex *Samo* oriundo; qui vixit circa annum ab Urbe condita 220. mortuus 257. vel 258. octogenarius, vel ut aliis placet nonagenarius. Is, Auctor Sectæ, quæ dicta est *Italica*, eo quod eam inceperit in ea *Italiæ* parte, quæ *magna Græcia* nuncupatur, primus fertur ex Philosophis Ethnicis animæ immortalitatem agnovisse, aut certe palam docuisse.

Verum, ut illam assereret, in alium errorem incidit: dum *in primis* asseruit, Mundum esse animatum, & intelligentem: atque animam immensæ hujus machinæ esse *Æthera*, unde omnes animæ tum hominum, tum brutorum extrahantur.

Deinde animas ejusmodi e cælo lapsas hinc inde errare in aere, & occupare sine discrimine primum corpus, quod ipsis occurrit.

Denique docuit *Metempsychosin*, seu animarum transmigrationem de uno corpore in aliud, & quidem iterum absque discrimine; ita ut anima hominis ex ejus egressa corpore
mi-

migraret in corpus aliud, sive cujuscumque bruti. Hinc prohibebat esum animalium, credebaturque non minus crimen esse occidere leporem, quam hominem; eo quod censeret, utriusque animas easdem esse.

XII. *Stoicorum* Secta Duce[m] habuit *Zenonem*, ex *Insula Cypro* oriundum, 129. *Olympiade* vita functum. Nomen vero accepere *Stoici* a porticu, græce *Stoa* nuncupata, ubi suos conventus habebant. Profitebantur virtutem plane austeram; sed pleni erant vanitate; atque errabant inter cetera *primum* in eo, quod crederent omnia evenire ex fatali quadam necessitate, quam definiebant ordinem, ab omni ævo constitutum quibusvis rebus invicem concatenatis; qui ordo nec ab ipsis Deis immutari posset: & hoc *Fatum* vocitabant. Deinde omnia scelera docebant esse æqualia; ita ut æquale crimen foret occidere bovem, ac hominem.

XIII. Omitto *Academicos* ab *Academia*, juxta *S. Aug. L. 3. cont. Acad.* sic dicta, quod esset a populo secreta, nuncupatos; tum veteres, qui *Platonem* habuere Auctorem, unde dicti *Platonici*; tum novos ab *Archesila Platonis* post *Polemonem* Successore institutos; quibus omnia erant incerta, quosque impugnat *S. Aug.* tribus libris contra ipsos conscriptis, & alibi sapius: necnon affines *Scepticos*, qui Duce *Pyrrhone*, de omnibus censebant esse dubitandum. Hi videntur fuisse præcursores modernorum *Pseudo-Criticorum*.
DEI-

D E I S M U S.

I. **D***Eistarum* nomine non veniunt hic ii Heretici, quos Sæculo 16. exortos *Genebrardus*, & alii eo vocabulo designant: ceteroquin rectius dictos *novos Arianos*; eo quod Filium, & Spir. S. negent, eandem cum Patre naturam habere. Itaque Nomine illo, magis propria & generaliori significatione accepto, intelliguntur certi homines, quos, Galli præcipue, vocant *Spiritus fortes*, per omnes, etiam Christianorum Sectas, dispersi; qui agnoscunt quidem, esse unum Deum, ejusque Providentia Mundum gubernari; fortasse etiam immortalitatem animæ, pænasque & præmia post hanc vitam haud inficiantur; sed non credunt alia Christianæ Religionis Dogmata, neque alium Deo cultum exhibendum esse putant, [nisi forte in speciem, ne palam detegantur] quam arbitrarium; nulla denique alia, quam Legis naturalis præcepta, esse observanda, arbitrantur.

II. Ad hanc Classẽ videtur reduci posse
1. *Philosophismus*, seu eorum sive antiquorum, sive quorundam etiam hodiernorum Philosophorum genus, qui, solam rationem ducem se sequi professi ea demtaxat pro veris, aut agendis, vel omittendis admittunt, quæ lumen dictat naturale, unde & Naturalistæ nuncupantur.

2. *Libertinismus*, seu illorum Secta, qui,
re.

repudiata quoque omni Religione revelata, ipsisque Sacris Litteris; admissa tamen Dei existentia, & aliis paucis, quæ sibi a recta ratione dictari arbitrantur, ceteras pariter Fidei veritates respuunt, Deumque colunt, & vivunt pene arbitrato suo.

3. *Indifferentismus Laxior*, quem saltem occulte profitentur illi, qui sibi persuadent, quemlibet in sua Secta posse salvari, modo in unum Deum credat, eumque colat juxta suæ Sectæ Leges; sive dein Judæus fuerit, sive Turca, sive Christianus. Ad quem Indifferentismum laxiorem pedetentim ducit *Indifferentismus* strictior, qui contendit saltem in quavis Christianorum Secta viam patere ad salutem: necnon *Syncretismus*, quo quidam hoc etiam ævo moliuntur, ex Religionibus dissentientibus unam conflare, cedendo Dogma, Ritumve unum vel alterum aliis, & sibi vicissim alia quædam concedi postulando, pacis, ut ajunt, gratia.

III. Alia insuper est *Deistarum* species, qui in Deo nullam providentiam in Mundi gubernatione agnoscunt.

MAHUMETANISMUS.

I. **M**ahumetani Originem fœdæ suæ Sectæ hausere a *Mahomethe*, vel *Mahumeto*, *Muhamede*, aut *Moamedo*, quem ex Patre Ethnico, Matre Judæa, utroque ex infima fœce plebis, circa annum Christi

570. in Arabiæ Urbe *Mecca* prognatum , vel ut alii malunt cum *Natali Alexandro* Hist. Eccl. Sæculo 7. c. 2. 2. 2. origine *Cyrenæum* , sed cum adhuc puer esset , a prædonibus captum , & in Arabiam deportatum , ab initio Idolorum cultorem , *S. Joannes Damascenus* Antichristi præcursores appellavit . Is , cum inopia laboraret , diviti primum mercatori suam operam addixit , cujus viduam postmodum duxit , a qua bonorum amplorum heres est institutus . His inflatus initiis homo vaffer juxta , ac ambitiosus ad eminentem inter suos gradum aspiravit , ac Prophetam se esse a Deo missum popularibus suis , hominibus rudibus , persuasit ; eum in finem comitali , quo laborabat identidem , morbo abusus , ac cum ex illo a sensibus alienaretur , mentitus se tunc ad inspicienda superna arcana evocari per Archangelum Gabrielem , quem sub specie columbæ cicuratae , atque ad aurem ipso eo tempore rostro vellicandam edoctæ , latere fingeat . Ab eodem sibi per partes allatum fuisse fabulabatur Librum , quem Arabice *Alcoran* , id est collectionem , seu volumen præceptorum , vocavit ; ipse vero , *Sergio* quodam Monacho , Nestoriani erroris lue infecto , adjutore , & amanuensi , conscripserat innumeris blasphemis , fabulis , & infantiis refertum .

II. *Alcorano* hoc suo complexus est novam suam Sectam ex *Gentilismo* , *Judaismo* , *Christianismo* , variisque Hæresibus compilatam ,

tam ; ut hac mixtura populos diversis Religionibus obnoxios ad se pelliceret . Nam

1. Unum quidem Deum , & Christum velut Sanctum Prophetam agnovit ; sed illum in personis trinum cum *Sabellianis* ; hunc Deum esse cum *Arianis* , & *Nestorianis* negavit ; & cum *Manichæis* , non Christum , sed ipsius umbram , vel alium hominem ipsi similem , asseruit fuisse affixum cruci , quam execratur .

2. Cum *Judæis* retinet Circumcisionem ; sive quod illam requirat velut necessariam instar Baptismi , ut quidam volunt ; seu , ut malunt alii eam usurpari solum velit , aut permittat in venerationem Abrahamæ , quem laudibus prosequitur . Item cum iisdem permittit Polygamiam , ac libellum repudii , præcipit varias ablutiones , abstinentiam a suilla , & vetat insuper usum vini cum *Tatianis* Hæreticis .

3. Cum *Epicureis* summum hominis bonum constituit in voluptatibus corporeis , etiam fœdissimis ; quapropter indulget fornicationem , vagam libidinem , aliaque nefanda ; atque hominis post hanc vitam felicitatem fore in iisdem voluptatibus constitutam comminiscitur . Prohibet autem suis Sæctatoribus homo astutus , ne probationem eorum inquirent , quæ ab ipso tradita sunt ; neque de suis Præceptis , aut Dogmatibus ineant disputationem .

III. Hos impiissimos Errores naturæ corruptæ sensualitati tam accomodatos , concilia-

liata sibi per illos, adjunctaque prædonum, aliorumque sceleratorum ingenti copia, spargere cæpit, sub annum 622. apud Arabiæ populos, primum *Agarenos* appellatos ab *Agar*, ancilla Patriarchæ *Jacob*, *Ismaelis* matre; unde & dicti *Ismaelita*, ac demum *Saraceni*; qui *Heraclio* Cæsari, id temporis somnolentius imperanti, rebelles, *Mahometem* jam opibus potentem in Ducem sibi elegerunt, atque incredibili celeritate maximas Asiæ partes cum Africa, & aliqua Hispaniæ parte inundarunt. Ille vero, postquam 6. vel 8. annis dominatum exercuisset, & Sectæ suæ pestem diffudisset, omniaque stupris, adulteriis, aliisque sceleribus replevisset, ac idcirco infamem se etiam apud suos gregales reddidisset, ab iisdem veneno hoc ex Orbe ejectus est anno Christi circiter 631.

Eadem hæc pestis postmodum, partim armorum vi, ac successu; partim grassante, inter Orientis nationes Schismate, Morumque corruptione; partim demum Græcorum Imperatorum somnolentia, sub auspiciis duorum potentissimorum Imperiorum, *Saracenorum* primo, ac deinde *Turcarum*, maximam Asiæ, magnam Africæ, nec modicam Europæ partem occupavit, maxime cum anno 1453. Turcæ Constantinopolim expugnaverunt, Orientisque Imperium sibi adjunxerunt.

IV. Sunt tamen in hac ipsa Secta Schismata plurima, quorum aliqui ad 67. numerant, quæ hic nimis longum, & inutile

foret recensere. Quatuor sunt Sectæ particulares præcipuæ :

1. *Turcarum*, quæ Auctorem habet *Omarum* unum e primariis Mahumetis Discipulis, estque hæc Secta liberior.

2. *Persarum*, quem vocant *Imanianam*, ductam ab *Ali*, ejusdem falsi Prophetæ altero celebriori Discipulo.

3. *Maurorum*, & *Arabum*, quæ Ducem agnoscit quemdam Pseudo-Doctorem nomine *Melich*, omnium maxime supersticiosam.

4. *Tartarorum*, a quodam *Odemano* profecta, quæ censetur simplicior. Omnes tamen dicunt, se convenire in essentialibus *Mahumetismi* Dogmatibus, e quibus duo hæc præcipua esse ajunt : quod *detur unus solum Deus verus*, & quod *Mahomet sit ipsius Prophetæ*.

J U D A I S M U S.

I. **J**udæi, nomen hoc adepti a *Juda*, Patriarchæ *Jacob* filio, ceteroquin etiam dicti *Hebræi* ab *Heber*, Abrahamæ proavo, veram utique Religionem olim habuerunt, immo, tamquam populus electus, speciatimque dilectus a Deo, peculiaribus etiam beneficiis affecti fuere. In plures tamen Sectas postmodum divisi sunt, ac præcipue quatuor: *Samaritanorum*, *Sadducæorum*, *Pharisæorum*, & *Essenorum*, quæ Christi tempore maxime vigeant.

II. Sa-

II. *Samaritani* populi fuere *Samariæ*, quæ *Palestinæ* Provincia erat, inter *Judæam*, & *Galilæam* sita; in qua Urbs Regia ejusdem nominis, derivati a monte *Somer*, in quo erat ædificata. Habebant Religionem mixtam ex *Judaismo*, ac *Gentilismo*: colebant enim verum Deum *Israel*, simulque *Idola Assyriorum*, quales erant origine, etsi haberi vellent *Judæi*, cum *Samariam*, *Judæorum* partem, *Judæis* mixti incolerent, horumque Religionem ex parte sequerentur.

Ceterum habebantur a *Judæis* aliis tamquam *Schismatici*, vel *Hæretici*; *Schismatici* quidem, quia cum *Judæi* statis anni temporibus *Jerosolymam* convenirent ad adorandum in templo *Salomonis*, *Samaritani* sese ab illis diviserant; dum sub Rege *Jeroboam*, (4. Reg. 17.) Duce *Manasse*, *Jaddi* Summi Sacerdotis fratre, parem dignitatem ambitiose prensante, favente eum Principe *Samariæ*, cujus filiam duxerat, *Alexandro Magno*, templum *Jerosolymitano* æmulum ædificarunt in sua ditione, nempe in monte *Garizim*, Urbi *Sichem* adjacente, in quo olim *Jacob* Patriarcha (Gen. 33. v. 20.) *Moses* (Deut. 27. v. 12.) & *Josue* (c. ult. v. 1.) sacrificarant; ad quod *Samaritani* certis quoque diebus sacrificaturi accedebant. *Hæretici* vero insuper habebantur a *Judæis* *Samaritani*, tum quod præter Deum verum alios colerent; tum quod inter alios Errores, quos recenset *Epiphanius*, Resurrectionem mortuorum minime crederent.

III. *Sadducæi* nomen traxerunt vel a *Sador* Sacerdote, à quo originem ducebant; vel a *Sedec*, quod Hebraicum vocabulum significat *Iustitiam*, quam illi exactissimam profitebantur. Errabant, teste *Iosepho*, de Bello Jud. l. 2. cap. 12. & aliis, quod negarent
 1. Providentiam, 2. Spirituum existentiam, 3. Resurrectionem corporum, unde *S. Lucas*, Act. 23. v. 8. *Sadducæi dicunt*, inquit, *non esse Resurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum*, 4. Animarum immortalitatem, adeoque illarum post mortem præmia vel supplicia, 5. Juxta aliquos, omnes Traditiones respuebant: quin & omnes Scripturæ Libros, excepto *Pentateucho*. Contra hos creditur scriptus fuisse Liber Sapientiæ.

IV. *Pharisæi* nomen traxere a voce Hebræa *Paras*, *explicationem* vel *doctrinam*; vel *Phares*, *divisionem*, ac *separationem* indicante; quia Legis Doctores esse volebant, sublimioremque ejusdem doctrinam, ac observantiam accuratorem exterius affectabant, qua se ab aliis Sectis distinguebant; unde Phariseus ille Evangelicus: Luc. 18. v. 12. *Non su*, inquit, *sicut ceteri hominum*.

Cæpere, teste *S. Hieronymo* in cap. 8. Isaïæ paullo ante Adventum Messîæ, cujus ævo magnam sibi apud populum famam comparabant crebris jejuniis, prolixis orationibus, largis eleemosynis, exactaque decimarum solutione. Verum exteriora hæc opera ostentationis, ac vanæ apud plebem gloriæ

riæ captandæ causa exercebant, reipsa superbi, avari, hypocritæ, idcirco a Divino Salvatore sæpius reprehensi, ac *sepulcris dealbatis* comparati.

Errabant insuper 1. quod Legem Mosaicam perversis Expositionibus, & confictis humanis Traditionibus corrumpere, eam nunc nimium alleviando, uti cum docebant, concupiscentiam internam non esse peccatum: odio haberi posse inimicum &c. nunc nimium aggravando: Quapropter Christus ipsis exprobrat: *Irritum fecistis mandatum Dei propter Traditionem vestram*: Et iterum de illis: *Alligant, inquit, onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea movere*. Matthei 5. vers. 6. & c. 23. vers. 4.

2. Præter varias superstitiones, quibus erant addicti, Astrologiam judiciariam præcipue colebant, fatumque inducebant, quod tamen cum hominis libertate conciliare satagebant.

3. Metempsychosin, saltem bonorum, admitterebant; ex quo errore ortum duxere illi sermones, quibus alii Christum dicebant esse Joannem Baptistam, alii autem Eliam, alii Jeremiam, aut unum ex Prophetis, ibidem capite 16. v. 14. quia nempe putabant, animam alicujus ex illis in Christo transmigrasse.

Ceterum Existentiam Spirituum, Animarum immortalitatem, earumque post mortem præmia, & supplicia, necnon corporum Resur-

surrectionem contra *Sadducæos* agnoscebant: unde censebatur hæc Secta purior, & nobilior: atque in tantum *S. Paulus* Phil. 3. v. 5. gloriatur, se fuisse, immo Act. 23. v. 6. adhuc esse *Pharisæum*, nempe quoad illa vera Dogmata cum Christi Fide congruentia, quæ *Pharisæi* tuebantur contra *Sadducæos*, a quibus Apostolus distinguere se volebat, etsi ab ipsorum etiam *Pharisæorum* Erroribus esset remotissimus.

V. *Esseni*, sive, *Essæi*, quorum ignoratur origo, dicti sunt, quasi *Sancti*, & *Pii*, eo quod vitam religiosiorem profiterentur: divitias enim contemnebant, bona tantum in communi possidentes: societatis in se leges inviolatas servabant: a conjugiiis, & omnium voluptatum usu abstinebant, uti testatur *Josephus*; alienos tamen filios adoptabant, quos suis legibus imbuebant: unde *Plinius* L. 5. c. 17. scripsit, gentem fuisse a plurimis Sæculis absque conjugio, & sexuum commixtione subsistentem: *Incredibile dictu*, inquit, *gens est, in qua nemo nascitur.*

Ceterum ab Erroribus immunes non erant. Nam 1. ut tradit *Josephus*, fatum adstruebant.

2. De Animarum statu post mortem fere cum Ethnicis sentiebant, probas ad campos Elisios, improbas ad regnum Plutonis migrare credentes.

3. A ceteris Judæis Schismate erant divisi: unde nec in templo sacrificabant; tum
ne,

ne, ut aiebant, aliorum hominum minus proborum consortio contaminarentur; tum quod dicerent, se Cæremoniis sanctioribus uti. Christo tamen favebant præ Pharisæis, & Sadducæis, qui acerrime illum persequerentur.

Omitto Sectas alias Judæorum antiquas minus celebres: veluti 1. *Nazaræorum*, qui rejiciebant Pentateuchum, & Sacrificia; carnisque usu prorsus abstinebant.

2. *Hemerobaptistarum*, ita nuncupatorum, quod quotidie baptizarentur; rati, non posse hominem vivere, nisi singulis diebus in aqua mergeretur, atque sic ablueretur, & sanctificaretur.

3. *Galilæorum*, qui sub Christi tempora exorti dicebant, non licere Judæis, tamquam Populo fideli, Divino cultui addicto, subesse Cæsari gentili, & Idolatræ; eique tributum dare. Unde Christus, & Apostoli, veluti Galilæi, ejus erroris falso insimulati sunt; & Divinus Servator a Pharisæis, tentandi causa, interrogatus: *Liceret ne censum dare Cæsari, an non?* statim asseruit, ut omnem illius erroris suspensionem a se, suisque amoliretur. Matth. 22.

4. *Herodianorum*, qui Herodem Ascalonitam dicuntur pro Messia habuisse, eo quod in ipso, velut alienigena, utpote Idumæo, Judæorum Regem declarato, defecisset *Scriptum de Juda, & Dux de femore ejus*, quod erat signum Adventus Messiae juxta Prophetiam

tiam Jacobi Gen: 49. v. 10. Quod pravis imbuti essent Dogmatibus, liquet ex eo, quod Christus monuerit, esse *cavendum* a fermento *Herodianorum*. Quænam autem ista Dogmata fuerint, non satis constat.

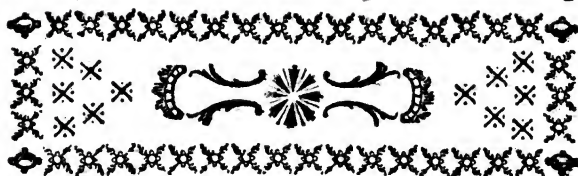
VI. Abrogata post Christi mortem Lege
Mosaica, capitalis, & communis Judæorum
Error est, quod negent, Messiam adhuc ve-
nisse, illumque esse *Jesum Nazarenum*,
quem crucifixerunt, ac ipsum Deum esse. Sunt
tamen inter illos etiamnum particulares quæ-
dam Sectæ; ac præsertim *Karaitarum*, qui
Scripturæ soli adhærent: & *Rabbanitarum*,
qui simul sequuntur Traditiones Rabbiorum,
comprehensas in Libro, quem Talmud ap-
pellant, id est *Disciplinam*: quia continent
Jura, & Cæremonias Judæorum; constatque
duabus partibus.

Prima, quæ dicitur *Mischna*, & prodit circa annum *Æræ Christianæ* 188. completur Constitutiones, & Traditiones antiquorum Rabbiorum.

Altera, quæ dicitur *Gemera*, continet
Glossas, & Expositiones ab aliis Rabbinis
priori parti, velut textui, adjectas. Utra-
que vero referta est pluribus blasphemiiis,
fabulis, & ineptiis; quapropter non solum
Catholicis a Sacra Potestate, sed etiam ipsis
Judæis a Politica Liber ille prohibitus fuit.

EXPLICIT PRÆLECTIO.

DISSERTATIO DE SECTA MAHOMETANA.

PROPOSITIO UNICA.

*Mahometana Religio falsitas ex ipso
Alcorano, & recta ratione
demonstratur.*

Prima Demonstratio hæc esto.
Falsa illa Religio est, quæ non
est a Deo tradita: Solus enim
Deus docere potuit homines
quid de illo credere, quæ ra-
tione illum colere deberent, & ad illum
possent pervenire. Atqui Mahometana Re-
ligio non est a Deo tradita: Falsa itaque
est, & explodenda.

Probatur minor. Quæ a Deo tradita est
Religio, legem habet a Deo datam Homi-
nibus. At Lex Mahometana, scilicet Alco-
ranum non est a Deo data Hominibus: Fal-
sa itaque est Mahometana Religio, quæ le-
ge illa nititur.

Probatur minor. Dei leges maxime sunt
inter se connexæ, & mutuum sibi testimo-
nium perhibent. Sic Moyfes Christo, Chri-
stus Moyfi suffragatur: sic veterem legem

in Evangelio impletam, & novæ legis mysteria in Veteri adumbrata demonstramus. Sic omnes Prophetias ad Christum collineare ostendimus. At nulla connexio est Mahometanæ Legis cum Mosaica, & Evangelica, quas Mahometus in Alcorano divinas esse agnoscit, nec Moyſes, nec Prophetarum ullus, neque Christus, maximus (ut ait) Prophetarum, Mahometo, & ejus legitellimonium perhibent. Immo Christus dixit: *Lex, & Propheta usque ad Joannem*: ut post Joannem Zachariæ Filium, quem & Alcoranum commendat, nullum Prophetam futurum indicaret, qui de altero ad Mundi reformationem mittendo esset vaticinaturus. Impostor itaque Mahometus, vel Muhammedes fuit, non Propheta.

Respondent Mahometani, Christum de Mahometo vaticinatum fuisse his verbis: quæ in Alcorano leguntur, *Azoara 71. O filii Israel, ego vobis a Deo missus nuntius, quod de Testamento meis inest manibus affirmo, vobisque nuntium affero de nuntio post me venturo, cui nomen Mahometus*. Judæos autem interpolasse Legem & Prophetas, Christianos Evangelium corrupisse: in quibus propterea nihil sit veri, nisi quod in Alcorano legitur.

Sed inanem esse hanc responsionem, ex ipso probatur Alcorano. Ait namque in Capite de Jona: *Si de quibus vobis revelavimus, dubitatis, quærite ab his qui prius quam vos*

Li-

Librum legerunt . Porro qui ante Mahometanos Librum legerunt , Christiani sunt & Judæi qui Legem Moyſis , & Evangelium ſuſcepere , ut ipſe *Mahometus* exponit . Secundum ipſum itaque de rebus ambiguis Chriſtiani & Judæi ſunt interrogandi . Igitur , *Mahometi* ætate , Chriſtianorum Judæorumque Libri corrupti non erant . Numquid enim illorum Prophetæ *Mahometus* ipſos falſis teſtibus fidem adhibere juſſiſſet ? Item in Capitulo *Elmaida* , quod ſignificat menſam , refertur Deus Mahometo dicens de Judæis : „ Si venient ad te , judica inter eos juſte : Deus enim amat eos qui faciunt juſtitiam . Et quomodo hi quærunt juſtitiam a te , cum apud eos ſit Teſtamentum , judicium Dei docens , viamque rectam , & lucem ac ſapientiam præſtans , ſuis cordibus & mentibus ad gerendorum notitiam demonſtratum , cum quo Prophetæ , timentesque Deum , & Sacerdotes judicant „ .

Præterea corruptionem illam Scripturarum communi Chriſtianorum omnium , aut Judæorum conſpiratione factam , & ſoli notam *Mahometo* , impoſſibile eſt . Si a privatis facta eſſet , multi manſiſſent in orbe illibati codices . Cum itaque in omnibus mundi regionibus , & in omnibus Linguis Lex & Evangelium nullam aliam niſi idiomatis diverſitatem præ ſe ferant , argumento eſt ea non fuiſſe a Judæis & Chriſtianis interpolata . Ad hæc , cum quatuor Evangelia nec eodem tempore ,

nec eodem loco , nec ab eodem auctore , nec eodem idiomate edita sint , commentum est quod ipsorum Scriptores Historiam & verba Christi interpolaverint .

Præterea , Prophetiarum veritas & integritas & luculenter probatur ex ipsis Codicibus , quos portant servantque Judæi , velut capſarii noſtri ; in quibus illa prædicta legimus , quæ modo impleta videmus .

Quod novum Testamentum ſpectat , facile demonstratur , Apostolos non alia de Christo prædicasse & scripsisse , quam quæ Christus ipse de se docuit . Quidquid enim de Christo prædixerunt Prophetæ , illud omne de se Christus ipse docuit . At quidquid Christi Discipuli de Christo docuerunt , illud omne de Christo prodixerunt Prophetæ ; ergo quidquid de Christo docuerunt ejus Discipuli , illud omne de se Christus ipse docuit . Major patet ; quia Christus vir sapientissimus & summus Prophetæ , ut *Mahammedus* agnoscit , non docuit contra fidem divinarum de eo Prophetiarum , neque necessariam ullam doctrinam omisit : omne autem illud necessarium est , quod prædixerunt Prophetæ . Minorem collatio doctrinæ Apostolicæ cum Prophetica demonstrat . Neque fides deroganda est Prophetis , quorum prædictiones tanta manifestatione completæ sunt .

Denique de doctrina Christi prudentius & tutius creditur ejus Discipulis , qui ipsum viderunt , & audiverunt , quos ipse elegit , & accu-

accuratissima educatione familiariter instruxit , quibus ipse etiam testimonium coram Patre cælesti perhibuit , quod ipsi a Patre dati sint , & sermonem Patris servaverint : & quod verba quæ ipsi dederat Pater , dederit illis , & illi acceperint & crediderint : quos Patri servandos a malo , & in veritate sanctificandos commendavit : quibus Christus ipse promisit sessuros eos super thronos , & iudicatu-
ros duodecim tribus Israel : & quos misit in mundum , sicut ipsum misit Pater in mundum : quibus promissum Paracletum a Patre misit , qui omnem suam doctrinam testimoniis Legis & Psalmorum & Prophetarum clarissime confirmarunt , & miraculis approbarunt : prudentius , inquam , & tutius his creditur de doctrina Christi , quænam ea fuerit , quam *Muhammedi* , qui neque ipse Christum vidit , neque cum eis qui eum viderunt , sermonem habuit ; sed multis post Christum natum sæculis impiam suam Legem promulgavit . Sane cum Apostoli & Evangelistæ ea scripserint , quæ Christus eos scribere iussit interno Spiritus Sancti afflatu , eodem habenda sunt loco , ac si illa Christus ipse scripsisset . Quod *Sanctus Augustinus* lib. 1. De Consensu Evangelistarum , cap. ultimo eleganter persequitur his verbis : „ Proinde qui Pro-

phetas ante descensionem suam præmisit ,
„ ipse & Apostolos post Ascensionem suam
„ misit . Omnibus autem Discipulis suis ,
„ per hominem quem assumpsit , tamquam

„ membris sui corporis caput est . Itaque
 „ cum illi scripserunt quæ ille ostendit & di-
 „ xit , nequaquam dicendum est quod ille
 „ non scripserit , quandoquidem membra e-
 „ jus id operata sunt , quod distante Capite
 „ cognoverunt . Quidquid enim ille de suis
 „ factis & dictis legere nos voluit , hoc scri-
 „ bendum illis tamquam suis manibus impe-
 „ ravit . Hoc unitatis consortium , & in di-
 „ versis officiis concordium membrorum sub
 „ uno capite ministerium quisquis intellexe-
 „ rit , non aliter accipiet quod narrantibus
 „ Discipulis Christi in Evangelio legerit ,
 „ quam si ipsam manum Domini , quam in
 „ proprio corpore gestabat , scribentem con-
 „ spexerit , .

Altera demonstratio sic informatur . Vera
 Religio ad bene beateque vivendum , & ad
 cordis puritatem , veritatisque contemplatio-
 nem ordinata est . At Mahometana Religio
 terrenam , & brutam dumtaxat felicitatem ,
 in expletione libidinis , & gulæ positam , at-
 que in omnium sensuum voluptate , pollice-
 tur . Falsa est itaque *Mahometi* Religio . Sa-
 ne Christus , quem *Mahometus* ut Dei spiri-
 tum & maximum Prophetarum commendat ,
 felicitatem in Dei cognitione constituit . *Hæc*
est (inquit) ut cognoscant te solum verum
Deum . Et Beatos pronuntiat mundos corde ,
quoniam ipsi Deum videbunt . Et Fideles suos
 in regno cælorum futuros ait similes Angelis
 Dei , qui nuptias non norunt ; & qui vi-
 dent

dent faciem Patris . Et *Moyſes* , quem etiam laudat , atque commendat *Mahometus* , ſe felicem non fore duxit , niſi Deum videret , cui ait : *Oſtende mihi faciem tuam* . Ipſi vero Deus reſpondit : *Non videbit me homo & vivet* : ſpem ipſi faciens , quod poſt vitam hanc mortalem a ſinceris adoratoribus ſuis videndus eſſet . *Mahometus* vero *Azoara* 2. pollicetur Paradifum . „ Ubi dulciſſimas a- „ quas , pomaque multimoda , fructus va- „ rios , & decentiſſimas , ac mundiſſimas „ mulieres , omneque bonum ſui in æternum „ poſſidebunt . Et *Azoara* 8. Cum vaſis vi- „ treis & argenteis illi potus , velut Zinziber „ ſaporifer , ex fonte Zelzebil adminiſtrabi- „ tur . Aderunt & Juvenes velut margaritæ „ ſpecioſi , omniumque divitiarum & bono- „ rum copia . Veſtes ſericas & deauratas il- „ li Juvenes induent . Vinum quoque bene- „ dictum illic , Deo dante , ſufficiet . Et *Azoara* 88. Timentes vero illic poſſidebunt „ hortos palmarum , & vitium , puellasque „ conſocias & conſimiles . . . vaſaque plena . „ Hoc eſt donum , optimaque remuneratio „ Dei . Et *Azoara* 54. Timentes autem lo- „ cum hortis & fontibus fœcundum poſſide- „ bunt , veſtibusque ſericis & purpura ve- „ ſtiendi , puellas ducent cum oculis clariſ & „ immenſis , quorum albugines candidiſſi- „ mæ & pupillæ nigerrimæ , .

Nec eſt quod aliquis ſuſpicetur *Mahometum* in illis Paradifi deſcriptionibus parabolice lo-

cutum , sicut in Evangelio , sub cibi , & vini , & mensæ typis æterna felicitas adumbratur . Cum enim nihil aliud de summo hominis bono tradat uspiam in sua Lege *Mahometus* , & fœdas illas voluptates optimam esse Dei remunerationem afferat , nec aliam intelligant beatitudinem ejus sectatores , non est ipsi affingendus alius sensus ab eo , quem Alcorani verba præferunt . Quam autem sit a ratione alienum , felicitatem hominis in iis operationibus constituere , quæ ipsi cum brutis animantibus communes sunt , quæ ipsius desiderium non explent , quæ animum non perficiunt : quæ Deo , qui solus est summum rationalis creaturæ bonum , non conjungunt , facile intelligerent Mahometani , si rationem consulerent : & *Platonem* , ac *Aristotelem* , sapientius ac verius *Mahometo* suo de hominis felicitate judicasse faterentur .

Tertia demonstratio . Vera Religio miraculis confirmatur ; illaque sunt veræ Prophetiæ signacula , cum divinam auctoritatem testentur . Cum enim Dei tantum virtute vera miracula fieri possint , ut quæ vim omnem naturæ creatæ superent ; veram esse Religionem illam necesse est , cujus ad confirmationem patrantur : cum Deus mendacium auctoritate sua confirmare non possit , qui summa veritas est . Hinc *Moyfes* , & Prophetæ reliqui , miracula patrarunt , ut sibi populorum fidem conciliarent : Christus etiam missionem suam , ac prædicationem miraculis approbavit . . .

Maho.

Mahometana autem Religio nullis miraculis confirmata est. Nullam se miraculorum patratorum habuisse potestatem passim fatetur *Mahometus* : *Azoara* 30. „ Sed , inquiunt , „ divinis cum virtutibus advenisset . Nonne „ testimonium de prioribus Libris attulimus ? „ *Et Azoara* 1. Sed hi quidem inquiunt se „ credituros , si se Deus illis alloquio virtutibusque patefaceret . Nonne satis res arduas virtutesque sublimes sapius sapientium testimonio peregrimus ? *Et Azora* 13. Deum sic ad se loquentem inducit „ Tu „ quidem nequaquam ad eos cum Dei miraculis manifestis venies , quoniam ea velut „ odiosa atque contraria rejiciunt , & veritati „ ad se venienti contradixerunt „ . Armis pro miraculis usus est *Mahometus* , prædam & bellum suis Sectatoribus præcepit „ . Viri „ boni [inquit] Deum timentes , factis , per „ quæ vos ipsi propinqui sitis , studeatis , ipsiusque nomine , usquequo vos meliores „ & elatiores efficiamini , prædatores & expugnatores estote . *Azoara XII.* Viri boni , „ ni , quid cum illis incredulis , quasi duabus „ cohortibus , quorum capita Deus ob errorem suum subvertit , communicatis ? . . . „ Vos neminem eorum vobis negotiatorem , „ seu socium , vel amicum , nisi prius recta „ Dei via pugnatum seu prædatum invenerint , associate . Sin autem eos , ubicumque repertos , si sit possibile , capite , & „ interficite „ . *Azoara X.* Contra vero

Christiana Religio, *Fide inchoata, spe nutrita, charitate aucta, miraculis confirmata est*; in nomine Jesu Christi patratis; quibus si non credant Mahometani, majus certe miraculum conversionis omnium gentium ad Fidem Christi negare non poterunt. Ante Christi namque adventum orbis pene universus idolis serviebat, & præsertim Romani, qui ceteris gentibus imperabant: quos inter multi sapientiæ & eloquentiæ laude celeberrimi. Mortuo vero Christo, & in cælos recepto, prædicantibus Apostolis, hominibus quibus neque natalium splendor, nec divitiæ, nec potestas, nec philosophia, aut eloquentia, conciliabant auctoritatem, sed ignobilibus, pauperibus, rudibus & imperitis sermone, Christiana Religio Romæ & in orbe toto suscepta est; & simplicitas Piscatorum palmam tulit de facundia Oratorum.

Respondebunt forte Mahometani: Miraculo non minori susceptam & propagatam, *Mahometi Legem*, quam maxima pars orbis sectatur. At hujus vanitatem responsionis ostendere non est operosum. Quodnam enim vero miraculum est, armis, cædibus, rapinis, subdi gentes novi Imperii, vel potius Tyrannidis, novæque Religionis jugo? Immo quid mirum si eam suapte sponte Legem amplectantur, quæ nihil non indulget sensibus, & cupiditati, secundum quam longe major pars hominum vivit, quam secundum rationem, Deique Legem: & quæ nullam diffi-

difficultatem habet sive in credendis, sive
 in agendis? Hujusmodi autem est Mahome-
 tana Lex. At magnum est miraculum, quod
 Religio quæ credenda proponit Mysteria,
 sapientibus sæculi incognita, & humanæ im-
 pervia rationi: quæ sensibus bellum indicit,
 & cupiditatibus refrænandis incumbit tota:
 quæ res præcipit imprimis difficiles & ar-
 duas, ad quas nulla est in natura & indole
 hominum propensio, immo repugnantia ma-
 xima; scilicet pœnitentiam & mortificatio-
 nem carnis, inimicorum amorem, orationem
 pro calumniantibus, beneficentiam in perse-
 cutores, honorum & mundanæ gloriæ con-
 temptum, &c. orbe toto stabilita sit, non
 gladio, sed verbo; non disputationibus Phi-
 losophorum, sed prædicatione Piscatorum &
 idiotarum: qui tantum abest ut incredulis mor-
 tem intulerint, ut potius persecutionem &
 mortem pro veritate Fidei quam annuntia-
 bant, invicta patientia sustinuerint cum ip-
 si, tum ab ipsis instituti Christiani. Hujusmo-
 di autem est, & sic fundata fuit & propagata,
 Christiana Religio. Trium sæculorum spatio
Christiani genus erant morti destinatum. Quo-
tidie in circis, in compitis conclamabatur:
Christianos ad Leonem. Nec tamen immi-
 nuebatur, sed augebatur magis ipsorum nu-
 merus. *Exquisitior quæque crudelitas illece-*
bra erat sectæ, plures efficiebantur, quoties
persecutorum gladio metebantur. Semen erat
sanguis Christianorum, cujus vis novos Chri-

stianos generaret . Denique *Ecclesia persecu-
tionibus crevit , Martyriis coronata est* . Ma-
ximi itaque miraculi loco habenda est Chri-
stianæ Religionis propagatio , non vero Ma-
hometanæ .

Demonstratio quarta . Lex quæ sibi ipsi
contradicit , non est divina . Deus enim se-
cum ipse pugnare non potest . Atqui Lex *Ma-
hometi* sibi ipsi in multis contradicit . Non
est igitur divina .

Probatur major ex ipso Alcorano , *Azoa-
ra 49* : „ Cum timentes Deum verbum op-
„ portunum , videlicet Librum ubique con-
„ sonum sibi audiunt , capilli suorum capi-
„ tum eriguntur , cordaque mollescent ad
„ opis divinæ petitionem dicendo : Veraci.
„ ter hanc esse viam Dei rectam , docentis
„ eam quos vult „ .

Probatur minor , oculis subjiciendo con-
tradictiones evidentissimas , quæ in Alcorano
occurrunt . Christianos , & Judæos , & om-
nes cujuscumque sectæ Professores , Deum
adorantes & bene viventes , salvos fore scri-
bit *Azoara 11* . „ Sciendum autem generali-
„ ter , quoniam omnis recte vivens , Judæus ,
„ seu Christianus , seu Lege sua relicta , in
„ aliam tendens , omnis scilicet Deum ado-
„ rans , bonique gestor , indubitanter divi-
„ num amorem assequetur „ . Et mox sui
oblitus , Mahometanos damnandos asserit ,
si a sua Lege deficiant . *Azoara 3* . „ Tuam
„ Legem propter aliam mutans , & in ea ma-
„ nens ,

„ nens , hic & in alio sæculo reus , igne in-
 „ deficiente peribis . *Et rursus Azoara 5.*
 „ Eorum reconversionem , qui prius creden-
 „ tes , increduli facti , suam augmentant ne-
 „ quitiam , Deus minime colligit : Nec eo-
 „ rum cujusvis sic in errore mortui redem-
 „ ptionem , quidquid auri terræ capacitas su-
 „ stineret , acciperet . *Azoara 12.* Scien-
 „ dum quidem eos incredulos esse , qui Je-
 „ sum Mariæ Filium Deum esse dicunt . *Ibi.*
 „ *dem :* Sciendum quidem Viros Legum nul-
 „ lius Legis fideive perfectionem assequi ,
 „ nisi Testamenti , & Evangelii , ac hujus
 „ Libri a Deo positi præceptis pareant . . .
 „ Credentes atque Judæi , & Angelos loco
 „ Dei adorantes , qui scilicet Legem pro Le-
 „ ge variant : Christiani etiam omnes , hi ,
 „ inquam , si in Deum crediderint , & Judi-
 „ cii diem expectantes , bene fecerint , ni-
 „ hil timeant „ . *Azoara 20.* Sibi gratulatur
 „ quod Deus ab errore se liberaverit : & ibidem
 „ secum pugnans ait : *Dei verax est verbum ,*
 „ *quod incredulos numquam convertendos affir-*
 „ *mat .* Neminem ad fidem cogendum scribit ,
 „ & tamen occidi jubet infideles , *Azoara 9.*
 „ Sic Deum loquentem inducit : „ Tu quidem
 „ ab illis discede post castigamen , & dictum
 „ mentibus suis intimatum . *Et Azoara 15.*
 „ Ab incredulis quidem nihil mali seu con-
 „ tumeliarum illis inferens , licet illi per
 „ iram & inscientiam de Deo male loquan-
 „ tur , recede . *Azoara vero 18.* Incredulos
 „ „ sem-

„ semper , usquequo ad Deum omnes con-
 „ vertantur , expugmate . *Et Azoara* 19.
 „ Converti nolentes , ubicumque repertos ,
 „ mensibus Haram peractis sumite , & inter-
 „ ficite , omnibus viis insidiantes illis . Si
 „ vestram Legem sequi voluerint , dimit-
 „ tendi sunt quia Deus pius & misericors ve-
 „ niam illis tribuet Non credentes in
 „ Deum , quousque vestri tribularii subjecti-
 „ que fiant , expugmate . *Et Azoara* 98. Il-
 „ los castiga simul atque doce . Tu namque
 „ Doctor es , non coactor : *Azoara vero* 76.
 „ Tu Propheta incredulos expugnatum &
 „ prædatum proficiscere , & ut tetimeant ,
 „ aggredere . III. *Azoara* 57. ait : A via
 „ recta digressis , & in incredulitate mor-
 „ tuis numquam Deus veniam dabit „ : obli-
 „ tus illius quod scripserat *Azoara* præceden-
 „ te , *Diabolos per Alcoram convertendos* . IV.
 Resurrectionem Mortuorum passim prædicat
 & tamen quibusdam numquam reddendas
 animas scribit , *Azoara* 49. „ Morientibus
 „ mortis hora , ceteris hora sopitionis , Deus
 „ animas extrahit , quibusdam item reddens
 „ eas ad oram scitam , quibusdam numquam , .
 V. *Azoara* 19. Pro incredulis non orandum
 asserit . *Azoara vero* 12. Deum arandum
 pro Judæis , ut ipsis veniam concedat . VI.
Azoara 80. Diem Domini quinquaginta
 mille annis abesse dicit , quam fortasse cito
 venturam scripserat , *Azoara* 57.

*Demonstratio V. Lex quæ Deo multa indi-
 gna*

gna tribuit , absurda , & flagitiosa , divina non est . Lex autem Mahometana Deo multa indigna , absurda , & flagitiosa tribuit . Non est itaque divina .

Probatur minor . Deum jurantem inducit Alcoranum *Per Angelos Legationis efficaces , ventosque siccos & imbriferos , demonesque licitorum & illicitorum discreturos* . Id autem Deo indignissimum ratio demonstrat . Homines enim per majorem sui jurant . Deus vero quo nemo major est , aut esse potest , per seipsum jurat , ut Vetus , Novumque Testamentum , in Alcorano commendata , testantur . 2. Deum orare ait pro Mahometo : ex quo sequitur superiorem alium esse Deum , ad quem suas orationes dirigat . *Azoara 43.* „ Cumque Deus , & Angeli propter Prophe- „ tam exorent , vos quoque Deum precemi- „ ni pro ipso „ . Deo motum localem tribuit , *Azoara 20.* Cælum & terram sex die- „ bus creans , & postea cælum ascendens „ . Deum inducit *Mahometo* permittentem adulterium , & vagam cum quibus voluerit mulieribus copulant , etiam consanguineis , & arbitrarium divortium . Quæ omnia non solum ab Evangelica & Mosaica , sed ab ipsa naturæ Lege abhorrent , *Azoara 43.* „ Post „ moram sui mariti pro velle suo cum illa , „ tibi permisimus illam ducere sponsam . Li- „ cet enim etiam bonis omnibus , post di- „ scessum suum a maritis , quaslibet Deo „ jubente ducere : Non erat igitur Prophetæ curan-

„ curandum tum Dei mandatum , tum præ-
 „ decessorum morem divinitus statutum exe-
 „ qui „ . Quæ occasione Mariæ uxoris Re-
 „ gis Jacobitarum , quam deperibat , dicta in-
 „ telliguntur . Ibidem ; „ Tibi quidem , o Pro-
 „ pheta , mulieres omnes , quibus donando
 „ dederis , & omnes tuæ manui per emptio-
 „ nem suppositas , & amitæ tuæ , materte.
 „ ræque filias : omnes item bonas mulieres ,
 „ tibi volenti gratis succumbere cupientes ;
 „ (hocque tibi soli permittitur) licitas con-
 „ stituimus Has a te semove , illas ad-
 „ jungere pro velle tuo ; Nec prius abjectis , si
 „ dilexeris eas , molesteris „ . *Azoara* 56.
 Fingit Deum sibi permisisse jurisjurandi vio-
 lationem , cum Mariam Jacobitici Regis
 uxorem deperiret , quam deinceps se non co-
 gniturum juraverat : cum duæ uxores illum
 cum ipsa deprehendissent . Sic Deum suæ li-
 bidini servientem describit : „ Cur tu , Pro-
 „ pheta , statuis illicitum a Deo positum li-
 „ citum ob tuarum mulierum amorem ? Deus
 „ quidem pius , veniæque largitor , tibi ju-
 „ ra juranda delere præcepit , &c. Stuprum
Zainabæ uxori *Zaidi* nepotis intulit : deinde
 eam marito invito duxit ; quod ex Dei man-
 dato se fecisse in ipso Alcorano scribere im-
 pudenterissimum non puduit . Quo illa tumens ,
 rivalibus dicere solita erat : *Vos maritis con-*
junxerunt parentes ; me vero Deus de super se-
ptem celis .

Demonstratio VI. Lex mendaciis scatens in-
nume.

numeris non est a Deo. Atqui Alcoranum mendaciis scatet innumeris. Igitur non est a Deo.

Probatur minor enumeratione sufficienti.

Azoara 13. *Mariam* *Jesu* Matrem a Christianis pro Deo coli mentitur. *Azoara* 15. Abraham idololatram fuisse, & syderum inspectione ad unius Dei cultum conversum scribit. *Azoara* 17. Scribit Deum præcepisse Angelis ut *Adamum* adorarent, & omnes, excepto *Beelzebub*, paruisse fabulatur. *Azoara* 19, Judæis imponit quod dicant, Ozair esse Filium Dei: Christianis vero quod suos Sacerdotes atque Pontifices loco Dei adorent, sicut & *Jesum*. *Azoara* 27. Se ex *Mecham* Hierosolyma raptum a Deo, & inde in cælum asserit, ut de Mysteriis doceretur: hujusque raptus Deum testem inducit. *Azoara* 35. ait, Dæmones non potuisse componere Alcoran, quia non audiunt. *Azoara* 47. Christianis imponit quod Deo non Filium dumtaxat, sed filias tribuant. In referendis Veteris Novique Testamenti Historiis perpetui pene mendacii convincitur. Negat Christum umquam se dixisse Filium Dei, Virginem *Mariam* Christi Matrem, sororem facit *Moyfis* &c. Legantur quæ diximus in Prælect. de Sectis Antichristianis.

Demonstratio VII. Lex in qua nullus ordo promicat, non est divina. Cum enim Deus sit ipsa sapientia, quæcumque sunt a Deo, ordinata sunt. Quod & in operibus naturæ &
in

in Lege Moyſi data, & in Prophetis, & in Evangelio videre eſt; in quibus temporis, hitorixque ordo mirificus elucet. Lex vero Mahometana incondita farrago eſt præceptorum & dogmatum ineptiſſimorum, ſi nonnulla excipias, quæ a Judaica & Chriſtiana Religione *Mahometus* mutuatus eſt.

Demonſtratio VIII. Deus Legem ſuam non dat hominibus niſi per Sanctos homines Spiritu ſuo afflatos. Sic Legem Veterem dedit per *Moyſen* virum Sanctiſſimum & divino lumine illuſtratum; Evangelium per *Jeſum*, quem eximix ſanctimonix virum, & præ ceteris Prophetis illuminatum; immo Dei Spiritum agnoſcit & prædicat Alcoran. At *Mahometus* homo fuit flagitioliſſimus cædibus, rapinis, perjuriis, libidine ſolum inſignis, ut ex ipſo evincitur Alcorano. Nullo inſuper donatus fuit divino lumine, quo homines ad Deum duceret; ipſosque ad vitam recte inſtituendam informaret. De ſe ipſo enim ait *Azoara* 56. *Ego non ſum primus nuntius, nec ſcio quid mihi, ſeu vobis gerendum ſit. Divina mandata tamen explanabo.*

Demonſtratio IX. Plane a ratione alienum eſt id quod verum & divinum agnoſcas, non ſequi. Porro Lex Mahometana verum ac divinum agnoſcit ac prædicat Evangelium; nec tamen ipſum ſequendum proponit, immo ipſi adverſatur. Itaque plane a ratione aliena eſt.

Probatur minor ex *Azoara* 12. „ Chriſtum
„ item

„ item Mariæ Filium , cui commisimus E-
 „ vangeliū , quod est lumen & confirmatio
 „ Testamenti , & castigamen ac recta via ti-
 „ mentibus Deum ad vestræ Legis comple-
 „ mentum misimus . Omnis igitur Evange-
 „ lii servus ipsius præcepta judicando sequa-
 „ tur . Sin autem , malus erit . Et *Azoa-*
 „ *ra* 67. Deum sic loquentem inducit : Noe
 „ jam & Abraham nuntios misimus , & eis-
 „ dem filios Prophetas dedimus , per quos
 „ Librum misimus . . . Post illos rursus aliis
 „ nuntiis missis , tandem Christo Mariæ Filio
 „ misso , cujus sequaces ipsi penitus obedien-
 „ tes corda constantia , & humilia , atque
 „ fidelia gesserunt , nos Evangelium dedi-
 „ mus , non ob aliud , nisi ut per ipsum Dei
 „ dilectionem , atque gratiam assequeren-
 „ tur , .

Demonstratio X. Lex illa falsa est , quæ *Je-*
su Filio Mariæ ea tribuit , quæ soli vero Deo
 conveniunt , & eum nihilominus Deum esse
 negat . Sed Alcoranum ea tribui Christo Fi-
 lio Dei , quæ soli vero Deo conveniunt , &
 eum tamen Deum esse negat . Falsissimum
 itaque est .

Probatur minor . Alcoran *Jesum* agnoscit
Christum , sive *Messiam* , *Verbum Dei* , *Spiritum*
Dei , cui animam suam contulerit Deus , qui
 Prophetis omnibus antecellat , eisque con-
 sentiat , qui cum divina virtute & potentia
 venerit , &c. Atqui hæc & soli Deo conve-
 niunt , & Christum esse verum Deum & Dei
 Fi-

Filium invicte probant, Alcoranum igitur ea tribuit *Jesu* Filio *Mariæ*, quæ soli Deo vero conveniunt, & quæ ipsum esse Deum demonstrant.

Major ex Alcorani textu perspicua est, *Azoara* 4. Deum sic inducit loquentem :
 „ Omnium prophetarum alio super alium,
 „ per me sublimato, & eorum quibusdam
 „ cum Deo locutis, Christo *Mariæ* Filio animam nostram proprie conferentes, vim atque virtutem præ ceteris præbuimus, . Et *Azoara* 5. sic Angeli *Mariam Jesu* Matrem alloquuntur; „ O *Maria*, tibi summi nuntii
 „ gaudium cum Verbo Dei, cujus nomen est
 „ Christus *Jesus* Filius *Mariæ*, qui est facies
 „ omnium gentium in hoc sæculoque futuro
 „ senes & infantulos cunabula servantes con-
 „ veniens, prudens, sapiens, vir optimus,
 „ ab universitatis Creatore mittitur, . Respondet illa: „ O Deus! Cum virum non
 „ tetigi, Filium quomodo concipiam, „? Inquiunt Angeli: „ Deo nihil occurrit impossibile omnia prout vult operanti: Cujus
 „ mandatum omne suum placere perficit:
 „ Ipseque Filium tuum cum divina virtute
 „ venientem, Librum legiferum, omnisque
 „ Magisterii peritiam, & Testamentum, ac
 „ Evangelium, mandatumque filios *Israel*
 „ edocebit. Ille namque formis volatilium
 „ luteis a se compositis insufflans, volatile
 „ faciet: cæcos & mutos curabit, morpheaticos atque leprosos emundabit, mortuos,
 „ Crea-

„ Creatore cooperante , vivificabit . Quæ
 „ cuncta a credentibus in Deum miracula
 „ censentur . Vetus Testamentum confirma-
 „ bit . Quædam tamen prius prohibita licitis
 „ annumerabit , seque cum divina virtute
 „ potentiaque venisse patefaciens , inquit :
 „ Timentes Deum , me sequamini . . . De
 „ virtutibus atque iustitiis Jesu quodammodo
 „ gerentis Adæ similitudinem , ista tibi reve-
 „ lare decrevimus . Et si quis ratiocinatio-
 „ nem hujus rei , & controversiam post hanc
 „ scientiam tibi desuper traditam inire volue-
 „ rit , dic filiis vestris , & viris , mulieri-
 „ busque similiter advocatis , eorum utique
 „ singulis mendacio consentientibus anathe-
 „ ma iramque Dei injungamus . . . Dicite
 „ vos , credentes in Deum , præceptisque
 „ tibi , & Abraham , & Ismaeli , & Isaac ,
 „ atque Jacob , duodecimque tribubus :
 „ similiter & Moyse , & Christo , Prophe-
 „ tisque ceteris , quos discernere nimis est ,
 „ desuper a Deo fide nostra missa , fidem
 „ & testimonium adhibemus „ .

Et *Azoara* XI. „ Jesus Mariæ filius ; Dei
 „ nuntius , suusque Spiritus & Verbum Ma-
 „ riæ cælitus missum existit „ .

Et *Azoara* 29. Sic *Jesum* recens natum
 „ loquentem inducit : „ Ego sum Dei ser-
 „ viens , qui mihi Librum tribuens , me
 „ Prophetam constituit , & loco quocumque
 „ meliorantem & utilem posuit , nec me vi-
 „ rum difficilem , sed malorum expertem
 „ crea-

„ creavit . Et super me est divina falus in die
 „ meæ nativitatis , ac mortis , ex qua vivus
 „ iterum accedam . Hoc est de Christo Ma-
 „ riæ filio verbum verax : in quo tamen
 „ plurimi dissentiunt homines , .

Et *Azoara* 53. „ Cum Christus divinis
 „ virtutibus adveniens inquit : En adsum vo-
 „ bis cum sapientia vestras dissensiones dis-
 „ cussura , meque sequendo , timete Deum ,
 „ mei , vestrique Dominum . Schisma ma-
 „ ximum cohortibus incidit & gentibus . Il-
 „ los autem qui non crediderunt , die gravi
 „ malum gravissimum premet , .

Et *Azoara* 71. „ Omnes boni Deo serviant
 „ ut Christus Jesu Mariæ filius persuasit , in-
 „ terrogans viros albis indutos vestibus : Quis
 „ mihi subveniet , ex parte Dei me sequen-
 „ do ? Responderunt illi , Nos .

Probatur minor . Qui enim *Jesum Mariæ*
 filium Christum sive Messiam profitetur , fa-
 teatur necesse est omnia quæ Prophetæ de
 Christo prædicant . Prophetæ vero Messiam
 Deum esse prædicarunt (*Isaia* 9.) *Parvulus*
natus est nobis , & filius datus est nobis , & fa-
ctus est principatus super humerum ejus : & vo-
cabitur nomen ejus Admirabilis , Consiliarius ,
Deus futuri sæculi , Princeps pacis . Et *Mi-*
cheæ 5. *Et tu Bethlehem Ephrata , parvulus*
es in millibus Juda : Ex te mihi egredietur
qui sit dominator in Israel , & egressus ejus ab
initio a diebus æternatis . Duplicem genera-
 tionem Messiae exponit . Prophetæ , tempora-
 lem

lem unam in Bethlehem , æternam alteram ; de qua & in Psalmis ait Deus ad ipsum : *In splendoribus Sanctorum ex utero ante Luciferum genui te* . De qua & Christus ipse ad Patrem in Evangelio ait : *Clarificame , Pater , apud te ipsum , claritæ quam habui priusquam mundus fieret* . Certe si tunc fuit cum nihil aliud præter Deum erat , Deus erat . Id omnium Prophetarum confirmari potest oraculis : & ex Evangelio , ubi Christus de se in Prophetis , & Psalmis scriptum esse ait , ubi se *Principium , & Patrem suum Deum* vocat , & *Petri* confessionem approbat ipsum vocantis *Christum Filium Dei vivi* . Cum itaque Alcoranum vera esse fateatur quæ in Legge , Prophetis , & Evangelio scripta sunt , necesse est ut fateantur Mahometani , si consequenter ad Legem Pseudo-Prophetæ sui disserere velint , Christum esse Dei Filium & verum Deum . Et sane quomodo cum divina virtute & potentia venit in Mundum , si Deus non est ? Numquid potest plenitudo divinæ potestatis cum homine puro communicari ?

Præterea , si Christus est Spiritus Dei , & ipsi Deus animam suam proprie contulit , ut ait Alcoranum , ipsum esse verum Deum , consequens est . Quid enim est anima Dei , quæ Deus ipse est ? Sicut ergo terrenus Pater vitam suam animalem transfundit in filium ; sic Deus vitam suam divinam transfundit in Christum . Et sicut in Patre vita est omni-

omnipotens , ita ut quem voluerit , vivificet : ita & dedit Filio ut quem voluerit , vivificet : & ideo illa vita Spiritus Dei dicitur , propter vitalem motum . Omnem namque motum a causa occulta , spiritum appellamus . Non itaque multum abhorrire viderentur illi loquendi modi Alcorani ab illis Christi oraculis : *Sicut Pater habet vitam in semetipso , sic dedit & Filio habere vitam in semetipso : Nisi sibi contradicens Mahometus , ipsa everteret .* Filium autem Deum habere negans Mahometus , nil nisi terrenum se cogitare , ostendit , cum tribuit Christianis quod Deum habere filios & filias putent ; & amicam , vel sociam , ex cujus consortio generenter .

Præterea si *Jesum* Mariæ Filius Dei Verbum est , ut Alcoranum habet , consequens est , ut Deus sit : Verbum enim Dei non est in eo quid adventitium , sed coæternum : non est accidentarium , sed subsistens : & cum Verbo Dei omnia sint creata , non est creatura . Et cum Deus sit totus mens , Verbum ejus intellectuale est . Et cum exprimat perfectissimum & infinitum Dei , quo seipsum comprehendit , conceptum , perfectissimum est , infinitum est , uno verbo Deus est . De quo in Evangelio : *In principio erat Verbum , & Verbum erat apud Deum , & Deus erat Verbum Omnia per ipsum facta sunt Et Verbum caro factum est .*

Ait etiam Alcoranum *Azoara* 2. *Spiritum divinum Christo Filio. Maria auxilium atque testi-*

testimonium extitisse . Quanam vero ratione ,
& quod testimonium Christo perhibuit divi-
nus Spiritus ? Audiamus *Joannem Zachariae*
filium , quem Alcoranum commendat , cu-
jus hæc verba in Evangelio recensentur .
(Joann. 1.) „ Quia vidi Spiritum descen-
„ dentem quasi columbam de caelo , & man-
„ sit super eum . Et ego nesciebam eum .
„ Sed qui misit me baptizare in aqua , ille
„ mihi dixit : Super quem videris Spiritum
„ descendantem , & manentem super eum ,
„ hic est qui baptizat in Spiritu Sancto . Et
„ ego vidi & testimonium perhibui , quia
„ hic est Filius Dei „ . Christi itaque divini-
tas ex ipso probatur Alcorano . Quamobrem
secum pugnat *Lex Mahometi* , cum ipsum
Deum esse negat .

Quod si Christus audiendus est , ipsique
credendum , ut *Mahometus* affirmat , fateri
tenentur Mahometani , quod negat Alcora-
num , Deo Filium esse , cum Christus docue-
rit conferendum Baptisma *In nomine Patris ,*
& Filii , & Spiritus Sancti ; & Patrem suum
Deum , & Spiritum a se mittendum prædi-
caverit . Possent autem & argumentis conve-
nientissimis edoceri Mahometani Sanctissimæ
Trinitatis Mysterium rationi non repugnare .
Quæ argumenta partim ex Dei intelligentis
fecunditate , quam omnis intellectus fecun-
ditas probat : partim ex fecunditate , prole,
& amore , quæ in creaturis promicant , qui-
bus Mundus quodammodo unitrinus est : quod

a Deo Mundi Auctore , cujus similitudinem refert , derivatum esse oportet : tum ex Trinitate intellectuâli , quæ in homine , & Angelo ad imaginem Dei creatis splendescit , scilicet mens , verbum , & amor . Plura subministrat *S. Thomas* in *Libris contra Gentes* . Nec pigebit etiam legere Cardinalem *Cusanum lib. 2. Cribrationis Alcorani* .

Quod spectat Christi mortem & Resurrectionem , fatetur *Mahometus* Christum a nativitate recentem ipsam prænuntiasse his verbis : *Et super me est divina salus in die meæ nativitatis & mortis , ex qua vivus iterum accedam . (Azoara 29.)* Quamobrem Christum mortuum & occisum a Judæis cur negent Mahometani , ratio nulla est . Siquidem & Prophetæ occidendum prænuntiarunt , & Christus se moriturum & crucifigendum prædixit . Unde cum Prophetarum & Christi oraculis tamquam veracibus credendum asserat Alcoranum , secum ipsum pugnat , negando Christum Jesum a Judæis crucifixum fuisse . Sane *Gabriel* Archangelus , quem sibi Alcoranum tradidisse *Mahometus* mentitus est , *Danieli* revelavit Christum post hebdomadas sexaginta duas occidendum . Itaque si statuto tempore Christus non est occisus , *Gabrieli* , immo Deo , cujus internuntius erat , mendacium affingitur .

Demonstratio XI. Abraham qui Deo dilectus fuit , ab ipsoque in Religione institutus est , cujus Legem qui neglexerit , dereliquitve .

ritve , brutus erit (*Ex Alcorano Azoara 2.*)
 Christum Mediatorem agnovit , & vaticina-
 tus est Dei virtutes , & præcepta edoctrum ,
 eisque benedictum , quod *Mahometus* in
 Alcorano tradit , loco mox citato , sic oran-
 tem inducens Abrahamum : *Creator optime ,*
ut misericors atque piissimus , nostræ prolis fi-
lium , Mediatorem Prophetam excita , cete-
ris gerenda , virtutesque tuas scripto notifican-
tem , eisque benedicientem , cum tu sis Doctror
excelsus , omnia sciens & audiens . Quod ge-
 minum est iis quæ Christus habet in Evange-
 lio : *Abraham exultavit ut videret diem ,*
meum : vidit , & gavisus est . Et , *Ante-*
quam Abraham fieret , ego sum . Hic media-
 tor *Abrahamo* promissus a Deo est , cum in se-
 mine ejus benedicendas omnes nationes ter-
 ræ asseruit : quæ cum homini mero conveni-
 re non possint ; sequitur Christum purum ho-
 minem non esse , sed Hominem-Deum , ut
 inter Deum & homines medius , vere Me-
 diatoris munus impleret , illosque cum Deo
 reconciliaret atque conjungeret , qui & mor-
 talitatem haberet transeuntem , ut homo ; &
 beatitudinem permanentem , ut Deus : ut
 per id quod transit , congrueret morituris ;
 & ad id quod permanet , transferret ex mor-
 tuis . Quamobrem ipsum & mori & resurge-
 re oportuit .

Demonstratio XII. Illa est vera Lex Dei ,
 quæ convenit cum Lege ad quam *Abraham*
 vitam suam exegit . Sibi namque revelatum

scripsit *Mahometus*, ut Legem *Abrahæ* sequeretur, non declinando ad dexteram, neque ad sinistram, ne incredulus fieret. Atqui Mahometana Lex non convenit cum Legge ad quam *Abraham* vitam suam exegit: non itaque divina est.

Probatur minor. Lex quæ a Lege *Moyſis*, & ab Evangelio declinat, non convenit cum Lege *Abrahæ*. Non enim duæ sunt Leges Testamenti veteris, & Evangelii, sed una divina Lex, quam Christus non solvit, sed complevit, revelando & explicando spiritum Legis sub litera latentem. Neque Vetus, & Novum Testamentum a Lege *Abrahami* deviant, sed in id præcipue collineant, ut explicent præceptum Sancto credentium Patriarchæ datum, ut ambularet coram Deo & esset perfectus. Atqui Lex Mahometana a Lege *Moyſis*, & ab Evangelio declinat, siue Regulas credendorum, siue morum præcepta spectentur, ut per se evidens est. Itaque non est divina. Sane una debet esse perfectissima via, siue Lex ad unum perfectissimum finem perducens. Itaque Lex Christi, quem omnium Prophetarum maximum agnovit *Mahometus*, est perfectissima, cum Legem *Moyſis*, & *Abrahæ* adimpleturus & consummaturus advenerit, & homines Legem suam servantes ad vitam æternam perduciturus. Porro si Christus venit ut antiquam Legem impleret, & si Evangelium *Lumen est, & recta via timentibus Deum*, & si

da.

datum est a Deo per ipsum , ut homines *Dei dilectionem & gratiam assequerentur* , ut fatetur *Mahometus* locis supra ex Alcorano citatis ; quid reliquum fuit *Mahometo* , quod hominibus conferret ? Nihil aliud certe , nisi fraudes & doli , & quæ veris , id est , Legis Evangelicæ Decretis contraria sunt , ut ratiocinatur *Euthymius in Panoplia* .

Præterea Mahometani a fide & moribus *Abrahami* prorsus alieni sunt : *Abrahamus* scilicet unum Deum in tribus personis adoravit . Cum enim apparuissent ei tres viri ad convallem *Mambre* , cucurrit in occursum eorum , & adoravit in terram , & dixit : *Domine , si inveni gratiam in oculis tuis , non transeas servum tuum* . Tres vidit , unum adoravit . Hæc autem Christianorum adoratio est , quam cum non frequentent , sed execrentur Mahometani , prorsus a fide *Abrahæ* alieni sunt . *Abrahamus* in Christum credidit , ipsiusque immolationem in cruce , præcepta filii sui immolatione , & in holocausto arietis pro filio oblato adumbravit . Quo peracto sacrificio , confirmatæ sunt ipsi promissiones de Christo his verbis ; *Et benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ , quia obedisti voci meæ* : quod cum de Isaac intelligi non possit , aut alio de homine puro , intelligere de homine Deo necesse est , id est , de Christo , per quem *gratia & veritas facta est* , & qui dedit hominibus potestatem filios *Dei fieri his qui credunt in nomine ejus* , ut ha-

bet Evangelium; cujus sectatores gratiam & dilectionem Dei consecuti sunt, ut Alcoranum ipsum testatur. Cum itaque in Christum non credant Mahometani, nec ejus Evangelium audiant, ab *Abrahami* Religione convincuntur alieni.

Nec est quod sibi ob Circumcisionem, & solutionem Decimarum, de *Abrahami* imitatione blandiantur. Nam octavo die illam non celebrant, ut *Abrahami* posterius, sed anno decimo tertio ætatis. *Abraham Melchisedech* Sacerdoti decimas dedit; qui Christum æternum Sacerdotem significabat, secundum illum Psalmi centesimi noni: *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech*. Sic enim Psalmum illum Christus in Evangelio exposuit. Cum itaque Mahometani Christo decimas non solvant, nec ejus agnoscant Sacerdotium & Sacrificium, ab *Abrahamo* alieni sunt.

Objicient forsan Mahometani, Imperii Otthomani incrementa, & continuas victorias, Mahometanæ Religionis veritatem demonstrare.

At hanc objectionem inanem esse, ipsis facile demonstramus. Crevit enim Otthomanum Imperium armorum vi & licentia victiorum. Vicerunt sæpe Mahometani, aliquando victi sunt. Nullo vicere miraculo, cum numerosiores haberent exercitus. Vicerunt eos non semel Christiani cum exigua militum manu, Deo exercituum pro ipsis pugnan-

gnante . Si felicibus bellorum eventis , & victoriis veritas Religionis demonstraretur , vera fuisset Græcorum & Romanorum , dum Idola colebant , Religio ; siquidem tunc rerum potiebantur . Hebræi , qui Deum unum verum colebant , sæpe ab infidelibus fusi sunt , Deo illis ob peccata irato . Si cadimus in bello , si alienæ Religionis Principibus subijcitur , si jugo servitutis opprimimur , id volente Deo , & plerumque nos ob peccata nostra castigante , ut pater filios , evenire persuasum habemus , eumque nihilominus adoramus : *qui mutat tempora & atates , transfert Regna , atque constituit* . Tandem sicut temporibus *Heraclii* Imperatoris , Christiani a Persis ante victi , victores evaserunt , favente Deo , ut refert *Mahometus* in Alcorano , *Azoara* 40. ita & post *Mahometum* a Seracenis , & a Turcis victi , quandoque ipsos profligarunt . Hæc porro *Mahometi* verba sunt loco citato : *A Gentibus in terra propinqua , pessimaque Christiani superati post novem annos eorumque victores per Deum , cujus sunt prima postremaque Mandata , facti sunt . Unde die illa vindicta Dei condonatoris , atque pii credentibus in ipsum gaudium affert* .

Demonstratio XIII. Lex quæ in hanc impietatem homines adducit , ut Deum auctorem peccati faciant , ut duos Deos introducant , mala est . Atqui Lex *Muhammedis* homines ad hanc impietatem adducit , ut aut
Deum

Deum Auctorem peccati faciant, aut plures Deos inducant. Mala igitur est, nec a Deo est *Lex Muhammedis*.

Probatur Minor. Malitiam enim, & inobedientiam Diaboli agnoscit Pseudo-propheeta, & nihilominus ait Diabolum a Deo ex igne pestifero esse creatum (*Alcorani c.25.*) Unde sequitur, Diabolum necessitate naturæ, nempe vitio materiæ malum esse. Deinde, de igne isto pestifero quæro, utrum sit a Deo creatus, an fuerit ab æterno? Si illud, Deus constituitur auctor, & efficiens causa mali moralis in Diabolo. Nam causa causæ naturali necessitate effectum producentis, est causa illius effecti. Sin autem dicant Mahometani, ignem illum pestiferum sine origine extitisse ab æterno, sequitur duas esse essentias ingenitas, consequenter duos Deos. Vel si dicant, ignem illum a Deo quidem creatum esse, at pestiferam ejus qualitatem non esse a Deo, quæro a quo sit ea qualitas? cum nulla creatura ante Diaboli creationem peccaverit, neque peccare possit ulla Creatura cui datum non est liberum arbitrium. Deinde, undecumque tandem evenisse delirent illam pestilentiam, non liberant Deum quin creaverit Diabolum initio malum; adeout Diabolus non evaserit malus degenerando a sua origine, sive a primævo aliquo, quem habuerit integritatis statu, in quo conditus sit, sed a Deo ipso conditus sit malus. Et quomodo puniet Deus Diabolum propter peccata-

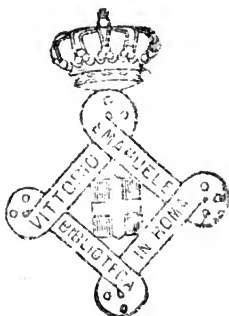
catum inevitabile . quod admittit vitio materiæ , ex qua cum Deus primitus creavit , nulla ipsius Diaboli præeunte culpa ?

Demonstratio XIV. Lex quæ tollit discrimen veræ , & falsæ Religionis , falsa est , cum sicut unus tantum Deum , ita una vera Religio esse possit : & pugnantes Religiones veræ esse non possint , quia veritas sibi ipsi non adversatur . At Lex Mahometana tollit discrimen veræ , & falsæ Religionis . Sic enim habet *Azoara* 2. : Omnis recte vivens , Judæus , seu Christianus , seu Lege sua relicta ad aliam tendens , omnis scilicet Deum adorans , bonique gestor , indubitanter divinum amorem assequitur . Lex itaque Mahometana falsa , & impia est .

Demonstratio XV. Mahometus felicitatem sui Paradisi in fruitione corporearum voluptatum constituit . Afferitque in Dialogo cum Abdia Judæo , beatitudinem minime plenam fore , si aliquod oblectamenti genus deesset : ideo Fideles suos tot illic habituros uxores , quot hinc habuerint : cæteras concubinas fore , ancillas absque numero . Quo ex figmento sequitur , mulieres , quibus & Paradisum pollicetur , non fore felices . Ait enim *Azoara* 47. Illas in Paradiso numquam oculos suos nisi ad Maritos erecturas . Si Virorum felicitas in habendo innumeras Uxores posita sit , certe aut mulieres in Paradiso erunt infelices , quod absurdum est ; aut plures , immo innumeros habebunt viros :
& sic

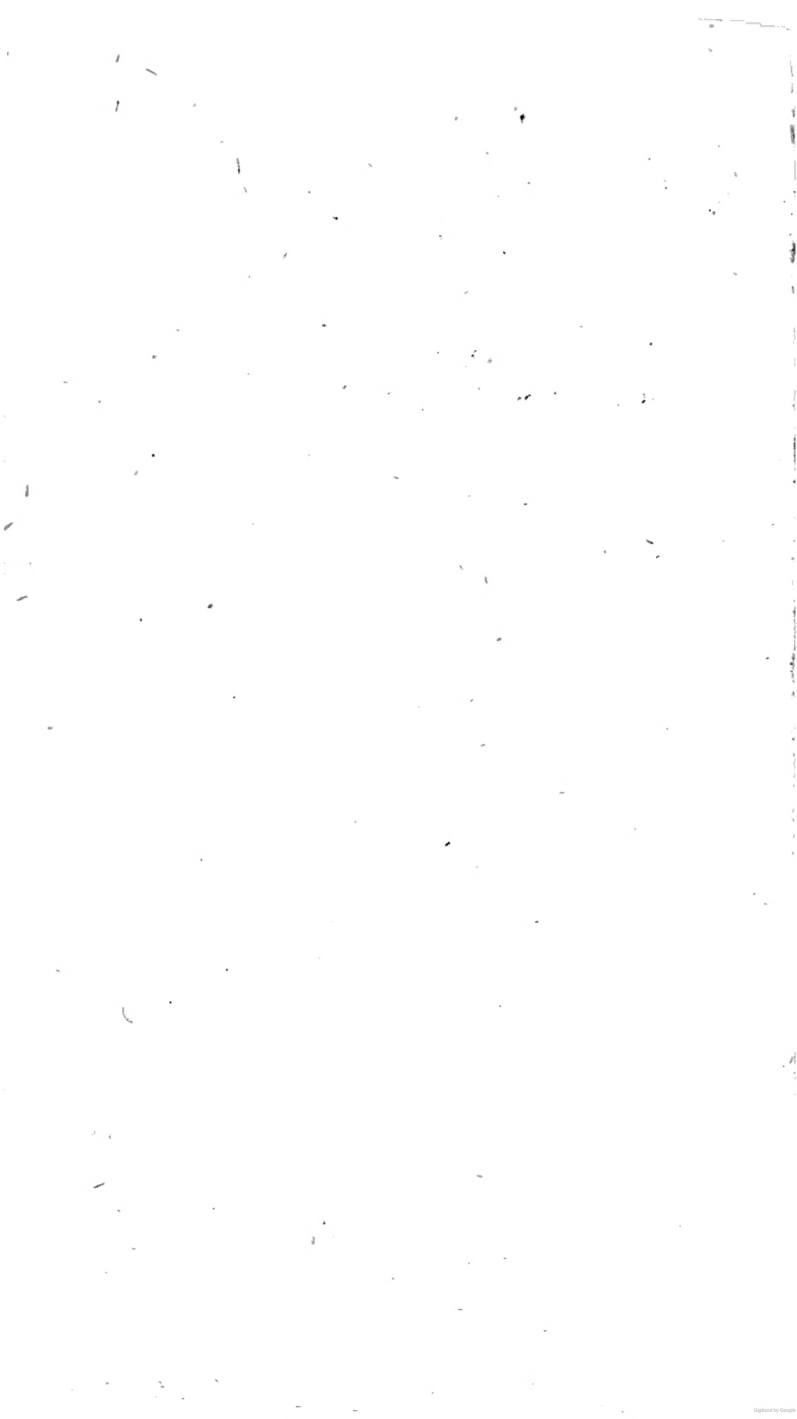
34 DE SECTA MAHOMETANA .
& sic rursus felix esse non poterit ullus vir ,
quippe nullam habens sibi fidam mulierem ,
sed viris pluribus , immo innumerabilibus
communem . Vel si dicant Muhammedani ,
mulieres fore ita continentes , ut non appe-
tant plures viros , neque frequentem cum
suis maritis consuetudinem ; cur non idem
conceditur viris ? Immo cur non perfectam
utrisque concedunt continentiam , ut sublata
jam prolis generatione , cesset prorsus in Pa-
radiso usus , & appetitus Veneris ?

F I N I S .

N O T A

Contra Sectas Atheorum & Deistarum
lege Dissertationes superius expositas *de Exi-*
stentia Dei, & de Religione Revelata. Ad-
versus vero Sectas Paganorum & Judaismi
perlegenda erit Dissertatio *de Existentia My-*
sterii Incarnationis in Collectaneis ad Tracta-
tum *de Incarnatione*, quæ Tom. III. conti-
nentur.

9-1-31

